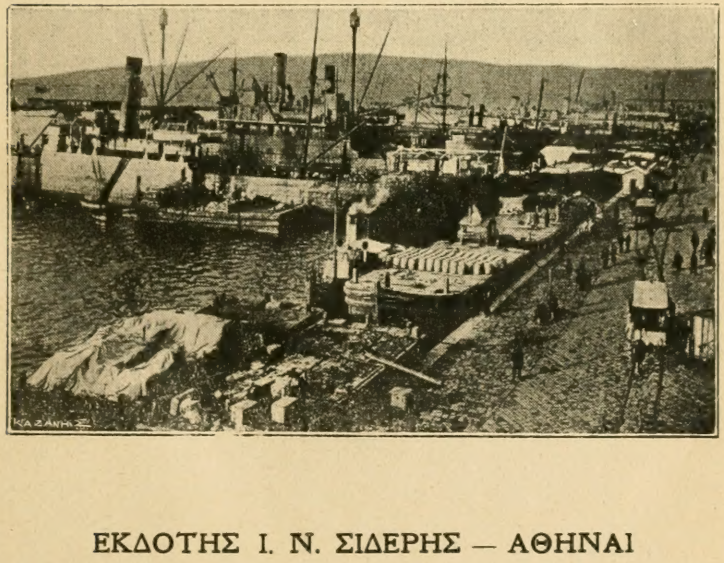
Moraitides, Alexandros D
Me tou Vorea ta kymata

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΜΩΡΑΪΤΙΔΟΥ
ΕΘΝΙΚΟΝ ΑΡΙΣΤΕΙΟΝ 1914

ΜΕ ΤΟΥ ΒΟΡΗΑ ΤΑ ΚΥΜΑΤΑ

ΤΑΞΕΙΔΙΑ - ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ - ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

ΣΜΥΡΝΗ - ΔΙΑ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ - ΣΥΡΟΣ - ΝΙΚΟΜΗΔΕΙΑ
ΑΙΔΗΨΟΣ - ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΚΤΟΠΛΟΪΑ

ΕΚΔΟΤΗΣ Ι. Ν. ΣΙΔΕΡΗΣ — ΑΘΗΝΑΙ

Σειρὰ α'

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΜΩΡΑΪΤΙΔΟΥ

ΕΘΝΙΚΟΝ ΑΡΙΣΤΕΙΟΝ 1914

ΜΕ ΤΟΥ ΒΟΡΗΑ ΤΑ ΚΥΜΑΤΑ

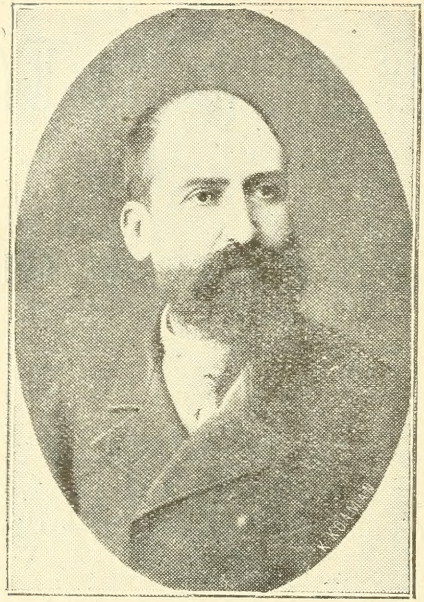
ΤΑΞΕΙΔΙΑ – ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ – ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΙΜΗΤΙΚΗ

ΕΠΙ ΤΗι ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΙ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

ΑΘΗΝΑΙ—ΕΚΔΟΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΣΙΔΕΡΗΣ

Σειρὰ α'.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΠΩΣ ΕΓΕΙΝΑ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΣ.-ΑΙ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΜΟΥ.- ΤΟ ΔΙΠΛΩΜΑ ΜΟΥ.

Τὸ ἔτος 1872 ἔβαινεν εἰρηνικὸν πρὸς τὴν δύσιν του. Ὅλα τὰ ἔτη τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἦσαν εἰρηνικά. Ὅτε ἐγὼ ἔφηβος, ἐπάνω εἰς τὴς χαραίς μου, μετέβαινον μίαν ὡραίαν φθινοπωρινὴν πρωΐαν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον ὡσὰν ἕνας νικητής, κρατῶν ὑψηλά, ὡς σημαίαν, τὸ ἀπολυτήριόν μου ἐκ τοῦ Α΄. Γυμνασίου Ἀθηνῶν, τοῦ σημερινοῦ Βαρβακείου, γεμᾶτος ἀπὸ εὐχαρίστησιν. Καὶ ἀφοῦ μὲ ὑπερηφάνειαν διεσκέλισα τὰ σεμνὰ προπύλαιά του, ὑπῆγα καὶ ἐνεγράφην ἀμέσως φοιτητὴς εἰς τὴν τῶν Φιλοσόφων Σχολὴν—τμῆμα Φιλολογίας—χωρὶς νὰ ἐρωτήσω κανένα, χωρὶς νὰ συμβουλευθῶ κανένα, οὐδὲ τὸν καλὸν πατέρα μου, ὅστις, σημειωθήτω, ἦτο ἀπὸ τοὺς σπουδασμένους. Ἔτσι μοῦ ἐφάνη, ὅτι ἔπρεπεν εἰς αὐτὴν τὴν Σχολὴν νὰ ἐγγραφῶ. Ἔτσι τὸ ἔκρινα μόνος μου. Διότι ᾐσθανόμην ὅτι εἶχα μέσα μου ἕνα πόθον βαθὺν νὰ μάθω λόγους, νὰ σπουδάσω τοὺς λόγους. Νὰ μάθω — τὴν γλῶσσαν. Νὰ μάθω νὰ γράφω. Ἴσως νὰ συνετέλεσεν εἰς αὐτὸ τὸ πραξικόπημά μου καὶ ἡ εὔμολπος διδασκαλία ἐν τῷ γυμνασίῳ τοῦ ἀλησμονήτου Καθηγητοῦ μου Πανταζίδου, τοῦ ὁποίου ἀκόμη —ὕστερον ἀπὸ τόσα χρόνια—ἀντηχεῖ εἰς τὰ ὦτά μου ἡ μελῳδικὴ φωνή, ἀρχαίας φόρμιγγος φωνή, μὲ τὴν ὁποίαν μᾶς ἐξη-

γοῦσε τὸν Ὅμηρον καὶ μᾶς ἑρμήνευε τὸν **Οἰδίποδα Τύραννον**. Ἀλλ' ἴσως νὰ ἀνεμίχθησαν εἰς τοῦτο τὸ ζήτημα καὶ αἱ παιδικαί μου ἀναμνήσεις, καὶ τὰ παιδικὰ μὲ τὸν Παπαδιαμάντην παιγνίδια μας, ὅτε ἀντὶ νὰ τρέχωμεν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς ὡραίας νήσου μας καὶ νὰ διασκεδάζωμεν μὲ τὴν ἄγραν ἰχθύων, ἢ κυνηγοῦντες εἰς τὰς ὑφάλους τοὺς καρκίνους, μαθηταὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου, ἐγυμναζόμεθα, τὰς ὥρας τῆς σχολῆς, συνθέτοντες στίχους, ἢ γράφοντες—λόγους!.. Δὲν ξεύρω τί νὰ εἰπῶ. Ἔτσι μερικὰ πράγματα γίνονται μόνα των. Ἔτσι, **ἀπὸ ἄνωθεν**, καθὼς λέγουν εἰς τὸ **νησάκι** μας.

Τέλος πάντων ἐγώ, λήγοντος τοῦ ἔτους 1872, εὑρέθην φοιτητὴς τῆς Φιλολογίας. Ἀπερνοῦσα δὲ τὸν καιρόν μου, τὴν μὲν ἡμέραν, ἀκροώμενος τὰ μαθήματά μου, μὲ κάποιαν **χαζομάραν** ὅμως ἀκόμη. Πρωτόπειρος, βλέπετε. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἔβλεπα μερικοὺς συμφοιτητάς μου ὁποῦ προσήρχοντο μὲ μεγάλα τετράδια, σὰν δευτέρια Δικαστικῶν Κλητήρων, καὶ ἐλάμβανον θέσιν ἐμπρὸς-ἐμπρός, ἀπέναντι τῶν Καθηγητῶν μας, ἀλλ' ἐγὼ—πρωτόπειρος βλέπετε—ἐκαθήμην πίσω-πίσω, κοντὰ εἰς τὴν εἴσοδον, ὅπου συνήθως ἐκάθηντο οἱ ταραξίαι, καὶ ὅσοι τῶν ἄλλων σχολῶν, μὴ ἔχοντες μάθημα, ἵσταντο παρὰ τὴν εἴσοδον ὄρθιοι, ν' ἀκούσουν, ἀπὸ ἁπλῆν περιέργειαν οὗτοι. Καὶ οὕτω μὲν ἀπερνοῦσα τὴν ἡμέραν μου. Τὴν δὲ νύκτα πάλιν, διηρχόμην εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου **Παρνασσοῦ**, ἄρτι ἱδρυθέντος, τοῦ ὁποίου εὑρέθην τακτικὸν μέλος, χωρὶς πάλιν νὰ τὸ καταλάβω ποῦ καὶ πότε καὶ πῶς μοῦ συνέβη καὶ αὐτό. Ἔτσι **ἀπὸ ἄνωθεν** τάχα; Ἐκεῖ λοιπὸν ἀπερνοῦσα τὰ βράδυα μου. Καὶ ἐσχετίσθην τότε μὲ ὅλους τοὺς **λογίους νέους**, τῶν τότε χρόνων,

καὶ μὲ τὴν σεμνὴν Πλειάδα τῶν ποιητῶν μας. Καὶ ἐν γένει μὲ ὅλους ἐκείνους τοὺς φιλοπόνους νεανίας, οἱ ὁποῖοι λογοκοποῦντες τὰς νύκτας ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν Συνεδριάσεων τοῦ Συλλόγου, ἔτσι σὰν νὰ ἔπαιζαν τὴν **πολιτικήν**, διῃρημένοι εἰς συμπολίτευσιν καὶ ἀντιπολίτευσιν, ἀνεδείχθησαν κατόπιν οἱ κορυφαῖοι εἰς τὰ γράμματα, τὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν πολιτικήν.

Οὕτω λοιπὸν μὲ αὐτὰς τὰς δύο τέρψεις παρῆλθε τὸ πρῶτον ἔτος. Ἀλλὰ κατὰ τὸ δεύτερον, τὰ πράγματα ἤλλαξαν μὲ μίαν ἐπίφοβον ἐξέλιξιν, ὅλως ἀπροσδόκητον. Ὅπως εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν ὅλα τὰ ἀγαθὰ ἐξελίσσονται εἰς τὸ ἐναντίον πολλάκις, ἂν ὁ ἄνθρωπος δὲν προσέξῃ νὰ ἔχῃ προμελετημένα ὅλα τὰ ἐναντία αὐτῶν, διὰ νὰ προφυλάξῃ τὰς εὐτυχίας του. Ἀλλὰ ἡ νεότης δὲν ἔχει ἰδέαν ἀπὸ τὰ τοιαῦτα τοῦ ψημένου μυαλοῦ νουθετήματα, κελαδοῦσα ὡς τὸ πτηνὸν ἀπὸ κλάδον ὡς κλάδον. Τότε ἄρχισα νὰ αἰσθάνωμαι ὅτι μοῦ ἔλειπε κἄτι τι. Καὶ αὐτὸ τὸ κἄτι τι ἦτο τὸ πᾶν. Εἰς μάτην δὲ ἀνέμενα νὰ ἔλθῃ καὶ αὐτὸ **ἀπὸ ἄνωθεν**. Αὐτὴ δὲ ἡ περιπέτεια ἐκράτει τὸν νοῦν μου σφικτοδεμένον εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν σκέψιν διαρκῶς, ἡ ὁποία ὅμως μοῦ παρουσιάζετο ὡς ἕνα πρόβλημα χωρὶς λύσιν. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι αἱ διαλέξεις τοῦ **Παρνασσοῦ** εἶχον κἄτι τι τὸ τερπνὸν δι᾿ ἐμέ. Αἱ **τακτικαὶ** μάλιστα συνεδριάσεις του ἦσαν μία ὡραιοτάτη ἀπόλαυσις. Θὰ ἤκουα τὸ ὄνομά μου, κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Καταλόγου, δίπλα μὲ τὰ πλέον γνωστὰ ὀνόματα **τοῦ κόσμου τῶν γραμμάτων**. Θὰ ἐλάμβανα μέρος εἰς τὰς συζητήσεις μὲ καμμίαν διακοπὴν ἢ καὶ μὲ καμμίαν γνώμην. Αὐτὰ ὅλα ἦσαν πάντερπνα. Διότι πολλάκις αἱ συζητήσεις ἐν τῷ Συλλόγῳ, ἰδίως κατὰ τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ **Κανονισμοῦ** του, ἐλάμβανον ἔντασιν πάθους. Ἔντασιν ὀργῆς καὶ διαιρέσεως. Ἐλάμβανον χαρακτῆρα Συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅμως ὅτι μετὰ τὰς τόσον ζωηρὰς λο-

γομαχίας κατέληγον συνήθως τὰ δύο κόμματα εἰς τὴν ψυχαγωγικὴν αἴθουσαν τοῦ ζυθοπωλείου Μπερνιουδάκη, ὅπου ὑπὸ τὰς ἀφθόνους σπονδὰς τοῦ ξανθοῦ ποτοῦ ἀπεσβέννυντο εὐαρέστως τῆς προηγηθείσης λογοκοπίας αἱ νεανικαὶ ἐξάψεις.

Συνέβη δὲ καὶ ἕνα ἄλλο. Ἐκείνους τοὺς μῆνας τοῦ φθινοπώρου, εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς δευτεροετοῦς φοιτήσεώς μου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἄρχισε νὰ ἑρμηνεύῃ ὁ καθηγητής μου τῆς Ἑλλην. Φιλολογίας τοὺς ***Βατράχους*** τοῦ Ἀριστοφάνους, οἱ ὁποῖοι δὲν γνωρίζω κατὰ τίνα συνειρμὸν μοῦ ἐφάνησαν ὡς ἔχοντες σχέσιν μὲ τὰς σκέψεις μου καὶ στενοχωρίας, καὶ μοῦ ἀπορροφοῦσαν ὅλην τὴν προσοχήν. Καὶ μὲ ὅλας τὰς ἐν τῷ ***Παρνασσῷ*** ἐλαφρὰς ἐνασχολήσεις, ὁ νοῦς μου δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τοὺς ***Βατράχους***. Ἐφανταζόμην διαρκῶς ὅτι βλέπω τὰ κιτρινιασμένα τετράδια τοῦ Καθηγητοῦ μου, τὰ ὁποῖα μετεβάλλοντο ἐμπρός μου εἰς μίαν μὲ πρασινοκίτρινα νερὰ λίμνην, καὶ ἤκουα τὸ ἐκνευριστικὸν κελάδημα τῶν ὀχληρῶν αὐτῶν τῆς ἀνοίξεως ἀοιδῶν, ὅπου μὲ μίαν μονοτονίαν ἀφόρητον μοῦ ἐπανελάμβανον ἀνιαρῶς:

— Βρεκεκεκέξ, κοάξ, κοάξ. Βρεκεκεκέξ, κοάξ κοάξ.

Καὶ μοῦ ἐφαίνετο ὡς νὰ μοῦ ἔλεγαν :

— Ζῆσε ντὲ καὶ σὺ μὲ νερό !

Ἐννόησαν τάχα τὴν περιπέτειάν μου ; Ὁ πατέρας μου εἶχε μίαν θεσούλαν, καὶ τὸν ἔπαυσαν ἐκείνους τοὺς μῆνας διὰ λόγους κομματικούς. Τὰ κτήματά μας δὲν ἐκαρποῦσαν καὶ αὐτά, ὡς νὰ συνώμοσαν μὲ τὰ ἄγρια κόμματα. Ἀργὰ — ἀργὰ ἄρχισε νὰ μοῦ στέλνῃ τὴν ζωοτροφίαν μου — εἴχαμεν καὶ οἰκογένειαν πολυμελῆ — Τελευταῖον ἄρχισε καὶ νὰ λησμονῇ.

Ἡ ***παρτίδα*** μου τότε ἄρχισε νὰ αὐξάνῃ ἐπικινδύνως εἰς τὸ φοιτητικὸν ξενοδοχεῖον τοῦ Καλαμιώτη ***Παντὸς Ἔθνους***, ἂν καὶ ἡ μερίδα τοῦ ψητοῦ, τοῦ πλέον ἀκριβοῦ φαγητοῦ, εἶχε 40 λεπτὰ

μόνον. — Διατί θαυμάζετε, παρακαλῶ; — ἡ δὲ μερίδα τοῦ ἀγαπητοῦ μου φαγητοῦ **᾿Ατζὲμ - πιλὰφ** εἶχεν 25 μόνον λεπτά· ἀριθμὸς εἴκοσι καὶ πέντε. — Διατί γελᾶτε, κύριοι;

῾Ο ἀγαθὸς διευθυντής του, ὁ καλώτατος μπαρμπ' — 'Αναστάσης, ὑψηλὸς ὡς καστανιὰ τῆς Ζαγορᾶς — μὲ βράκαις — ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐκεῖ ὁποῦ ἐκύτταζε τὸ κατάστιχόν του — καὶ τὸ ἐμελετοῦσεν ὅλην τὴν ὥραν κατὰ τὴν συνήθειάν του — εἶδεν ὅτι ἡ παρτίδα μου ἐξωγκώθη παρὰ πολύ, ὅπως συνήθως ἐξογκόνονται τὰ χρέη — μὲ ἔβλετε μὲ κάποιαν δυσφορίαν. Καὶ ὅταν ἐπήγαινα νὰ γράψω τὸ φαγητόν μου, τὸν ἔβλεπα μὲ καταιβασμένα τὰ μοῦτρά του, σκουντουφλιασμένον ὡσὰν ἡ 'Οζά, ὅταν σκετάζεται ἀπὸ τὴν ὁμίχλην. Μὲ ὅλα ὅμως αὐτὰ ἐξακολουθοῦσε νὰ μοῦ παρέχῃ τὴν πίστωσιν. Καὶ τί ἠμποροῦσε νὰ κάμῃ; Μὲ εἶχεν αὐτὸς δέσμιον μέσα εἰς τὸ Κατάστιχόν του, ἀλλ' εἰς τοιαύτας περιστάσεις μπερδεύεται μὲ τὸν χρεώστην καὶ ὁ δανειστής. Καὶ ἐπειδὴ μὲ ἔβλεπε ὁποῦ μὲ κάποιαν αἰδημοσύνην ἐσημείονα ἔκτοτε τὸ φαγητόν μου, μὲ ἐνεκαρδίονε πολλάκις, ἑκὼν ἄκων, ὁ καλὸς ἑστιάτωρ μου:

— Μὴ σὲ μέλει, παιδί μου, διόλου. Τρῶγε καὶ γράφε. Ταχυὰ σὰν πάρουμε τὸ δίπλωμα....

Καὶ μοῦ παρουσίαζεν ἕνα μακρὺ — μακρὺ ὡσὰν σανίδα, ἕνα μαυρισμένον καὶ μουχλιασμένον κατάστιχον, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν ὑπῆρχαν γραμμένα τὰ ὀνόματα ὅλων τῶν μακαρίων δαιτυμόνων, οἱ ὁποῖοι εἶχον τὴν εὐτυχίαν νὰ τρώγουν καὶ νὰ .... γράφουν. Καὶ ἦσαν ὅλοι σχεδὸν φοιτηταὶ τῶν διαφόρων Σχολῶν, ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν τῆς ῾Ελλάδος καὶ τοῦ 'Εξωτερικοῦ. Ἂν εἴχαμεν δὲ τώρα αὐτὸ τὸ Κατάστιχον, θὰ ἐβλέπαμεν ὅτι οἱ πλεῖστοι ἐξ ἐκείνων διέπρεψαν κατόπιν εἰς τὰ γράμματα, καὶ τὰς ἐπιστήμας. Πολλοὶ τῶν ὁποίων εἰς ὑπόγεια

βαθειὰ ἐκατοικοῦσαν, καθὼς ἐγώ, εἰς τὰ ὁποῖα ὅταν ἦσαν ἀσθενεῖς, ἢ ὅταν εἶχον μελέτην, τοὺς ἔστελνε τὸ φαγητόν των ὁ εὔσπλαγχνος ἑστιάτωρ.

Καὶ εἴχαμεν ὅλοι μίαν ὄρεξιν ! Διότι, ὡς φαίνεται, ἡ ὄρεξις εἶνε στερεά, ὅταν ἐκ τῶν προτέρων ἠξεύρῃ κανεὶς ὅτι, ἀφοῦ φάγῃ, θὰ . . . γράψῃ.

— Ἔχει ὁ Θεός ! . . . Σὰν πάρουμε ταχυὰ τὸ δίπλωμα, κὺρ Ἀναστάση . . . .

Ἐλέγαμεν ὅλοι, ἕως οὗ νὰ ἐξέλθωμεν ἀπὸ τὴν χαμηλὴν αἴθουσαν τοῦ ***Παντὸς Ἔθνους***, καὶ χάσωμεν τὸ σκυθρωπὸν βλέμμα τοῦ εὐγενοῦς ἀμφιτρύωνός μας, καὶ μᾶς χάσῃ τὸ βλέμμα του.

*
* *

Τέλος πάντων ἐκεῖ ποῦ ἐσχεδίαζα μιὰ μέρα νὰ ἐρωτήσω τὸν γηραιὸν καθηγητήν μου περὶ τῶν ***Βατράχων*** καὶ περὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ ὕδατος τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖται πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς στερεᾶς τροφῆς, ἢ τοὐλάχιστον τοῦ ***Ἀτζὲμ-πιλὰφ*** τοῦ ***Παντὸς Ἔθνους***, μοῦ λέγει ἕνα βράδυ εἰς τὸν ***Παρνασσὸν*** ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς αὐτοῦ, ὁ καλώτατος Μίκιος Λάμπρος.

— Νὰ σοῦ πῶ, Ἀλέκο. Πηγαίνεις εἰς τὴν Βουλή, νὰ γράφῃς Πρακτικά ;

Καὶ μοῦ συνέστριψε τὸν βραχίονα ἰσχυρῶς, κατὰ τὸ ἔθος, μέχρι ἐξαρθρώσεως.

Ὅταν ἤκουσα ***νὰ γράφω***, μοῦ ἦλθε νὰ πετάξω ἀπὸ τὴν χαράν μου, καὶ νὰ τοῦ εἰπῶ :

— Ἴσα-ἴσα αὐτὸ σπουδάζω, φίλε μου. Νὰ γράφω.

Ἀλλὰ μὲ συνεκράτησεν ἡ λέξις ***Πρακτικά***.

— Τί ***Πρακτικά*** ; τοῦ λέγω.

Ἀπορούσα. Ἡ λέξις αὐτή, ποῦ δὲν τὴν ἐννοοῦσα, μοῦ ἐπανέφερεν ἀμέσως εἰς τὸν νοῦν μου τὸ τραγοῦδι τῶν **Βατράχων**. Ἤξευρα ὅτι ὑπάρχουν **πρακτικὰ** τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Σκιάθου, τὰ ὁποῖα ἐγὼ ἐκρατοῦσα, μετὰ τὴν ἀπόλυσίν μου ἀπὸ τὸ Σχολαρχεῖον διορισθεὶς βοηθὸς τοῦ δημογραμματέως. Ἀλλὰ τῆς Βουλῆς **πρακτικὰ** δὲν ἐγνώριζα τί εἶνε. Ἀληθὲς ὅτι εἰς τὴν νῆσόν μου ἤρχοντο τακτικὰ ἐφημερίδες· ἔβλεπα καμμιὰ φορὰ νέα ἀπὸ τὴν Βουλήν· ἀλλὰ δὲν τὰ διάβαζα, προτιμῶν τὸ **Φῶς** τοῦ Καρύδη, τὸ ὁποῖον ἔγραφεν ἀστεῖα.

— Θὰ γράφῃς τὰ Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς εἰς τὴν **Ἐφημερίδα**.
Μοῦ ἐπαναλαμβάνει ὁ φίλος μου.
Καὶ μοῦ προσθέτει :
— Ἂν θέλῃς, ἂν σοῦ ἀρέσῃ, πέρασε τὰς 3 ἀπὸ τοῦ Κορομηλᾶ.

Πρὸ μηνός, τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους ἐκείνου, εἶχεν ἐκδοθῇ ἐν Ἀθήναις ἡ πρώτη καθημερινὴ ἐφημερίς, ἡ **Ἐφημερὶς τοῦ Κορομηλᾶ**, μικρὰ τὸ σχῆμα, ἡ ὁποία ἐγίνετο ἀνάρπαστος. Εἰς ἐμένα μάλιστα ἐπροξένησεν ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν ἡ ἐμφάνισίς της. Μοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἐμοσχοβολοῦσε καὶ ἡ μελάνη της ἀκόμη. Τὴν ἐρροφοῦσα μὲ μεγαλειτέραν εὐχαρίστησιν καὶ ἀπὸ τὴν σοκολάταν ὁποῦ ἐπαίρναμεν οἱ φοιτηταὶ εἰς τὸ Ζαχαροπλαστεῖον τοῦ Θωμᾶ, ἀπέναντι τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, ἀντὶ 20 λεπτῶν.— Μὰ εἴπαμε, νὰ μὴ γελᾶτε!—Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν ἔπαιρνα τὴν **Ἐφημερίδα**, ὅπως παίρνει κανεὶς εἰς τὰ Χαυτεῖα τὸ ὀρεκτικόν του. Καὶ ποῦ νὰ ἤξευρα ὅτι ἡ ἐφημερὶς ἐκείνη ἔμελλε νὰ μὲ ἀποσπάσῃ διαπαντὸς ἀπὸ τῆς νεότητος τὴν ἀπράγμονα ζωήν, καὶ νὰ μὲ καθηλώσῃ ἐπάνω εἰς ἕνα γραφεῖον,

ἄλλον Προμηθέα δεσμώτην, καὶ νὰ μὲ καταστήσῃ αἰχμάλωτον μιᾶς ἀδυσωπήτου πέννας, ἀνοικτίρμονος καὶ ἀνηλεοῦς!

Δειλός, συνεσταλμένος, εἰσῆλθον ἕνα δειλινὸν εἰς τὸ μεγαλοπρεπὲς μέγαρον τῶν Ἐκδοτικῶν Καταστημάτων Κορομηλᾶ, ἐπὶ τῆς Πλατείας τοῦ Συντάγματος. Διελθὼν ἀμέσως τὴν αἴθουσαν τοῦ βιβλιοπωλείου, ὅπου ἔφθανον ὡς βρονταὶ μακρυναὶ οἱ βόμβοι τῶν εἰς τὰ ὑπόγεια ἐργαζομένων πιεστηρίων, διά τινος πρὸς τὴν δεξιὰν πλευρὰν μικρᾶς ἄλλης αἰθούσης τῶν Λογιστηρίων, ἤνοιξα μίαν χονδρὴν μονόφυλλον θύραν, καὶ εὑρέθην ἀμέσως εἰς ἕνα ἤρεμον καὶ ἀναπαυτικὸν γραφεῖον, σιωπηλὸν ἐκείνην τὴν ὥραν ὡς κελλίον πνευματικοῦ. Βαρέα βυσσινόχροα παραπετάσματα ἠλάττονον ἐπαισθητῶς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Νίκης. Σὰν ζαλισμένη κόττα ἀπὸ τὴν συγκίνησιν καὶ τὸ ἡμίφως ἐπροχώρησα σιγὰ-σιγὰ πρὸς μίαν μεγάλην τράπεζαν, δίπλα τῆς μεγάλης βιβλιοθήκης, ἥτις ἐκάλυπτεν ὅλην τὴν ἀριστερὰν πλευράν. Παρ' αὐτὴν καθήμενος ἔγραφεν ἐκείνην τὴν ὥραν ὁ Διευθυντὴς τῆς ***Ἐφημερίδος*** Δημήτριος Κορομηλᾶς, τὸν ὁποῖον ἐγνώριζον ἤδη ἀπὸ τὸν ***Παρνασσόν***, ἔχων σκορπισμένα ἐπ' αὐτῆς σημειωματάρια καὶ χαρτία καὶ βιβλία, κλειστὰ καὶ ἀνοικτά. Ἐννοήσας τὴν παρουσίαν μου, ἐφώναξε μὲ τὴν χονδρήν, ἀλλὰ μειλίχιον φωνήν του.

— Καλῶς τὸν Μωραϊτίδη!

Τὴν στιγμὴν αὐτήν, πρὸς τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ ὀνόματός μου, κάτω ἀπὸ μίαν μικρὰν τράπεζαν, παρὰ τὸ παράθυρον, εἰς τὴν γωνίαν, ἕνα πλατὺ-πλατὺ ὡραῖον μέτωπον ἔλαμψεν. Ἕνας νέος ἐκεῖ κοντὸς καὶ παχουλὸς ἔγραφεν-ἔγραφεν· ἤκουον μάλιστα τὸ πτερύγισμα τῆς πέννας του σὰν χελιδονιοῦ πτερύγισμα.

Μοῦ ἔρριψε μιὰ ματιά, ἐτοποθέτησε τὴν πένναν του παρὰ τὸ

δεξιὸν αὐτοῦ ὠτίον, ἐκεῖ ὅπου τὰ ἀνταμάκια τῆς Πλάκας συνείθιζον νὰ τοποθετοῦν τὸ γαρύφαλον, καὶ ἤρχισε καθ' ἑαυτὸν νὰ διαβάζῃ τὰ γραφέντα, κινῶν ἐλαφρὰ τὰ χείλη του ὡσὰν νὰ ἐμασσοῦσε τοὺς ἰούλους του.

Ὁ κ. Διευθυντὴς ἄφησε τὴν πένναν του, παρεμέρισε τὰ διάφορα χαρτία, καὶ μὲ τὴν μίαν χεῖρά του τακτοποιῶν τὸν ἐν ἀταξίᾳ πάντοτε σιτόχρουν ἀραχνοϋφῆ λαιμοδέτην του, μοὶ ἔτεινε τὴν ἄλλην μὲ ἕνα χαιρετισμὸν οἰκειότατον μὲν καὶ προσηνέστατον, βαρὺν δὲ καὶ στιβαρόν, ὁποῦ μὲ ἐτράνταξεν ὁλόκληρον, ὡσὰν νὰ ἤθελε νὰ μὲ ἐπαναφέρῃ εἰς ἐμαυτόν, ταραγμένον ὀλίγον ἀπὸ τῆς συγκινήσεως. Βλέπων με δὲ μὲ τοὺς μεγάλους χαροπούς του ὀφθαλμούς, μοῦ λέγει μὲ τὸν ἀνοικτόκαρδον ἐκεῖνον τῆς φωνῆς του τόνον, ὁποῦ ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσω.

— Ξεύρεις νὰ γράφῃς Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς ;

— Ἔκαμα βοηθὸς τοῦ δημογραμματέως Σκιάθου, τοῦ λέγω, χωρὶς δισταγμοὺς πλέον καὶ χωρὶς δειλίαν.

— Λοιπὸν κρατοῦσες τὰ Πρακτικὰ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου.

— Μάλιστα. Ἔγραφα τὰς ληξιαρχικὰς πράξεις τῆς πόλεως. Κρατοῦσα τὰ ***Πρακτικὰ*** τῶν διαφόρων ἐκλογῶν.

— Κ' ἐγὼ αὐτὸ ἴσα—ἴσα ἤθελα, μοῦ ἀπαντᾷ μὲ μίαν χαρὰν ὅλως παιδικήν.

— Ξεύρεις γαλλικά ; Μὲ ἐρωτᾷ κατόπιν.

— Ξεύρω ὀλίγα, τοῦ ἀπαντῶ μὲ τρεμουλιαστὴν φωνήν.

— Λοιπὸν πάρε αὐτὴν τὴν ἐφημερίδα νὰ μοῦ μεταφράσῃς αὐτὴν τὴν στήλην, καὶ νὰ μοῦ τὴν φέρῃς αὔριον αὐτὴν τὴν ὥραν. Καὶ θὰ σοῦ πῶ.

Καὶ μοῦ ἔδωκε τὴν γαλλικὴν ἐφημερίδα Liberté, ἐπιδείξας μοι τὴν στήλην, ὁποῦ ἔπρεπε νὰ μεταφράσω.

Ἔλαβον τὴν ἐφημερίδα καὶ ἀπῆλθον.

Δὲν ἠμπορῶ νὰ περιγράψω τὴν χαρὰν μὲ τὴν ὁποίαν τὴν ἄλλην ἡμέραν κατὰ τὴν ἰδίαν ὥραν εἰσηρχόμην πάλιν εἰς τὰ γραφεῖα τῆς ***Ἐφημερίδος***. Εἶχα πολὺ θάρρος τώρα, μοῦ ἐφαίνετο· διότι εἶχα πεποίθησιν ὅτι ἐπέτυχα τὴν μετάφρασιν· ἀλλὰ καὶ δισταγμοὺς ὅμως, ἀλλὰ καὶ φόβους :

— Θὰ γείνῃ δεκτὴ τάχα ἡ μετάφρασίς μου; Θὰ ἀρέσῃ τάχα; Θὰ γείνῃ δεκτή ; Τὸ μετέφρασα καλά ;

Σημειώσατε ὅτι τὴν προηγουμένην νύκτα δὲν ἐκοιμήθην διόλου. Ἐσηκονόμην ἀπὸ τὸ κρεββατάκι μου—τὴν νύκτα—εἰς ἕνα ὑπόγειον ὑπὸ τὸ Φωτογραφεῖον Μαργαρίτη, ἔναντι τοῦ κήπου τοῦ ***Κλαυθμῶνος***, ἄναπτα τὸ λυχναράκι μου καὶ τὸ ξαναδιάβαζα· καὶ ξανακύτταζα τὸ γαλλικὸν λεξικάκι μου. Τὰ ὄνειρα τὸ ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου δὲν μ' ἄφησαν νὰ κοιμηθῶ ὅλην τὴν νύκτα. Καὶ τί ὄνειρα ! Χρυσᾶ, ἀργυρᾶ, ξανθὰ ὄνειρα, τί νὰ σᾶς πῶ, ζωντανὰ ὄνειρα, ὡς τὸ πρωΐ. Ὅταν πρωτοπῆγα εἰς τὸ Γραφεῖον τὴν προηγηθεῖσαν ἡμέραν, ἀπέναντι εἰς τὸ τραπεζάκι ὅπου εἰργάζετο ὁ νέος ἐκεῖνος μὲ τὸ εὐρὺ μέτωπον, ἦτο ἕνα ἄλλο τραπεζάκι, παρετήρησα, κενόν, κοντὰ εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ κ. Διευθυντοῦ, δίπλα εἰς τὴν βιβλιοθήκην. —Αὐτὸ θὰ εἶνε τὸ δικό μου τὸ τραπεζάκι, ἐσκεπτόμην ὅλην τὴν νύκτα. Ἐκεῖ θὰ γράφω τὰ ***Πρακτικά***, ὡς φαίνεται, εἰς τὸ ἡσυχαστικὸν καὶ ἀναπαυτικὸν αὐτὸ γραφεῖον.

Εἶδα μάλιστα εἰς τὸν ὕπνον μου καὶ τὸν φίλον μου Μπάρμπ'-Ἀναστάση καὶ μοῦ ἔλεγε τάχα — εἶχα τρεῖς ἡμέραις νὰ περάσω ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖον.—Τί ἔγεινες, παιδί μου, ἀκόμα λίγο νὰ πάω νὰ εἰδοποιήσω τὴν ἀστυνομίαν.

Εἶδα ἀκόμη καὶ τοὺς ***Βατράχους*** ὅτι τάχα ἐσχημάτισαν ἕνα χορὸν βατραχένιον κ' ἐχόρευον περὶ ἐμέ, δημοσιογράφον πλέον καὶ τρώγοντα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῶν ***Ἀθηνῶν*** ὁδὸς Ἑρμοῦ — ὁποῦ τότε ἄνοιξε, καὶ ὅπου ἔτρωγαν οἱ ξένοι ἀνταποκριταί.

Ἔδωκα τὸ χειρόγραφόν μου εἰς τὸν Διευθυντήν· καὶ ἐν ᾧ τὸ ἐδιάβαζε μετὰ σοβαρότητος, ἐγὼ μὲ λαθραῖα βλέμματα ἐπροσπαθοῦσα νὰ ὑποκλέψω τὴν ἐντύπωσίν του. Τὸ χειρόγραφόν μου περιεῖχε μετάφρασιν ἐκ τῶν Γαλλικῶν πρακτικῶν μιᾶς συνεδριάσεως τῆς Γαλλικῆς Βουλῆς. Κ' ἐκεῖ λοιπὸν ὁποῦ μὲ παλμοὺς ἐκύτταζα τὴν ἔκφρασιν τῶν ὀφθαλμῶν του, μοῦ λέγει μὲ τὰ χαρούμενα χείλη του.

— Πολὺ καλά, Μωραϊτίδη ! Πολὺ καλά !

Καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν εὔμορφον νεανίαν μὲ τὸ εὐρὺ μέτωπον ὁποῦ εἰργάζετο εἰς τὸ γραφεῖόν του ἐκεῖ σιωπηλός, λέγει μὲ τὴν βροντόφωνον φωνήν του.

— Κύριε ἀρχισυντάκτα τῆς *Ἐφημερίδος*, ἰδοὺ ὁ συνεργάτης σου.

Καὶ προσέθηκε μὲ τὸ ἀλησμόνητον ἐκεῖνο μειδίαμα ὁποῦ ἦτο γεμᾶτο καλωσύνην :

— Ὁ κολλαμποραταίρ !

Ὁ κ. Ἰωάννης Καμπούρογλους, διότι ἐκεῖνος ἦτο ὁποῦ εἰργάζετο ἐκεῖ, τὸν ὁποῖον εἶχα γνωρίσει καὶ αὐτὸν ἐν τῷ ***Παρνασσῷ***, ἐγερθεὶς ἦλθε καὶ μὲ ἐχαιρέτισε προσηνέστατα καὶ ἐγκαρδιώτατα ὡς ἀδελφόν του.

— Λοιπόν, ἀγαπητὲ Μωραϊτίδη, μοῦ λέγει τότε ὁ κ. Κορομηλᾶς, θὰ πηγαίνῃς εἰς τὴν Βουλήν, θὰ σημειόνῃς τὸ τί γίνεται καὶ τὸ τί λέγεται, καὶ θὰ ἔρχεσαι ἐδῶ τὴν νύκτα νὰ τὰ γράφῃς, κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν τῆς γαλλικῆς ἐφημερίδος. Νὰ τὸ γραφεῖόν σου—καὶ μοῦ ἔδειξε τὸ τραπεζάκι ὁποῦ ἔβλεπα εἰς τὸ ὄνειρόν μου τὴν προηγουμένην νύκτα. Νὰ καὶ αὐτὸ τὸ χαρτοφυλάκιον, νὰ φυλάττῃς μέσα τὰ χειρόγραφά σου νὰ μὴ χάνωνται.

Καὶ μοῦ ἔδωκεν ἕνα μεγάλο μαῦρο χαρτοφυλάκιον ὁποῦ τὸ ἔχω ἀκόμη, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον ἔγραψα ὅλα τὰ Διηγήματά μου καὶ ὅ,τι ἄλλο. Πολὺ τυχηρὸν τὸ κακομοιριασμένον !

Ἐχαιρέτισα παραπατῶν ἀπὸ τὴν χαράν μου, καὶ ἐξῆλθον λαβὼν ὑπὸ μάλης τὸ χαρτοφυλάκιον, τὸ δίπλωμά μου, νὰ εἴπωμεν.

Μετ' ὀλίγον δέ, ἀνέμενα μετὰ τοῦ πλήθους ἔξω ἀπὸ τὴν Εἴσοδον τοῦ Βουλευτηρίου, ἔχων τὸν νοῦν μου διαρκῶς ὄχι πλέον εἰς τὸ κατάστιχον τοῦ ***Παντὸς Ἔθνους***, οὔτε εἰς τοὺς ***Βατράχους*** τοῦ Ἀριστοφάνους, ἀλλ' εἰς τὸ ὡραῖον ἐκεῖνο γραφεῖον τῆς ***Ἐφημερίδος***, καὶ εἰς τὸ μικρὸ τραπεζάκι μου, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον σταλαγματιὰ σταλαγματιὰ ἀνέλυσαν τῆς νεότητός μου τὰ δροσερὰ ἀνθολογήματα, ὡσὰν δάκρυα ἑνὸς αἰχμαλώτου τῆς βιοπάλης . . . . τῆς νυκτερινῆς βιοπάλης.[1]

---

1. Ἡ ***Ἐφημερὶς*** τοῦ Κορομηλᾶ καθ' ἑκάστην ἐκδιδομένη, ἤρχισε νὰ δημοσιεύῃ τακτικῶς τὰ Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς κατὰ τὸ σύστημα τῶν Γαλλικῶν ἐφημερίδων· καὶ πρῶτος ἐγὼ ὑπῆρξα ὁ συντάκτης αὐτῶν, διαμορφώσας αὐτὰ ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατὰ τὸ ὡραῖον καὶ ζωντανὸν σύστημα τοῦ ***Φιγαρώ***. Κατὰ πόσον δὲ ἐπέτυχον εἰς τοῦτο, μαρτυροῦσιν ὅλοι οἱ ἐπιζῶντες ἀκόμη ἀναγνῶσται καὶ πολιτικοί. Ἀλλὰ ἀπὸ μίαν συγγνωστὴν περιαυτολογίαν παρακινούμενος, ἀρκοῦμαι νὰ σημειώσω ἐνταῦθα δύο περιστατικά, πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς κρατούσης τότε γνώμης περὶ τῆς εἰλικρινοῦς καὶ καθαρῶς φιλολογικῆς ἐργασίας μου, οὐχὶ ἁπλῆς βιοποριστικῆς αὐταπάτης.

Κατὰ τὸ τέλος σπουδαίας τινὸς συνεδριάσεως τῆς βουλῆς, μετὰ τὸ 1876, ὁ διευθυντὴς τῆς ***Ἐφημερίδος*** Δ. Κορομηλᾶς εἰσελθὼν εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν Συνεδριάσεων παρεκάλεσε τὸν κ. Χ. Τρικούπην, πρωθυπουργὸν ὄντα, νὰ διατάξῃ νὰ τοῦ δώσουν τὸν λόγον ὃν ἀπήγγειλε κατὰ τὴν συνεδρίασιν ἐκείνην ἐκ τῶν στενογραφημένων πρακτικῶν, πρὸς δημοσίευσιν. Ὁ δὲ Τρικούπης τοῦ λέγει μὲ τὸν σοβαρὸν μὲν ἐκεῖνον τῆς φωνῆς του τόνον, ἀλλὰ μὲ τὸ χαριτωμένον καὶ εὐγενὲς μειδίαμά του :

— Ἐγὼ ἀρκοῦμαι εἰς ἐκεῖνα ὁποῦ ἐσημείωσεν ὁ κ. Μωραϊτίδης.

Τὸ δεύτερον εἶνε τὸ ἑξῆς :

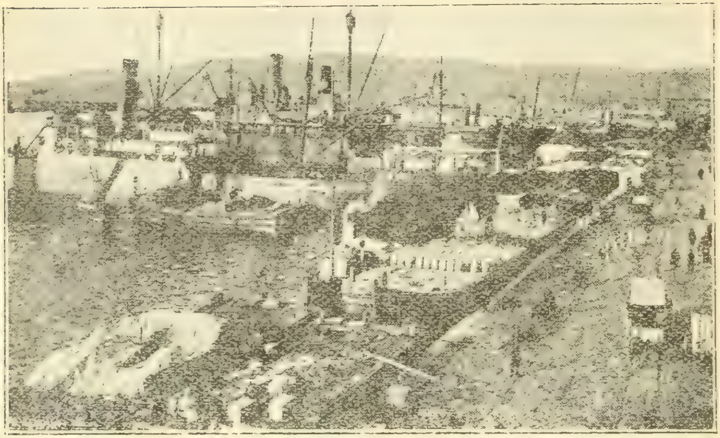
Ὅταν ἐγὼ κατὰ τὸ 1880 διορισθεὶς καθηγητής, ἀπεσύρθην ἐκ τῆς ***Ἐφημερίδος***, πρὸς ὥραν, ὁ διευθυντὴς αὐτῆς κ. Δ. Κορομηλᾶς, καλέσας τὸν αλησμόνητον καὶ φίλτατόν μοι Μ. Μητσάκην, ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἐργασίας μου. Ἀνοίξας δὲ ἕνα τόμον τῆς ***Ἐφημερίδος*** τοῦ ὑπέδειξε τὰ Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς, τὰ ὁποῖα ἐγὼ συνέτασσον καὶ τοῦ εἶπε :

— Κατὰ τὸ σύστημα αὐτὸ θὰ ἐξακολουθήσῃς τὴν ἐργασίαν . . . .

Σᾶς ἐκούρασα βεβαίως, ἀγαπητοί, μὲ τὴν ἀνιαρὰν αὐτὴν ἀδολεσχίαν. Ἀλλὰ πρὸς ἀναψυχήν σας λοιπόν, ἀκολουθήσατε τώρα, παρακαλῶ, τὸν δημοσιογράφον αὐτὸν εἰς τὰ ταξείδιά του, μὲ τοῦ ***Βορηᾶ τὰ κύματα***, ὅπου ἠμποροῦν νὰ δροσίσουν καὶ τὰς πλέον κουρασμένας ψυχάς. Ἐγώ, κρατῶν τὸ τιμόνι, τὴν πέννα μου, θὰ τραγουδῶ, «Φύσα, βορηᾶ μου, φύσησε, νὰ πάρουν τὰ πανιά μου», ἐνῷ σεῖς, καθήμενοι πίσω, εἰς τὸ καθαρὸν πρυμναῖον, θὰ βλέπετε βουνὰ καὶ ἀκρογιαλιαίς, πόλεις καὶ χωρία καὶ νήσους, νὰ περνοῦν ἀπὸ ἐμπρός σας ὡσὰν μία φαντασμαγορία γοητευτική, τῶν ἑλληνικῶν ἀκτῶν ἀφάντεστος φαντασμαγορία.

Ἔγραφον ἐν Ἀθήναις κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1922

Η ΣΜΥΡΝΗ

ὁ Λιμὴν

ἡ Ἀποβάθρα

ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΜΥΡΝΗΝ

(1898)

Ἀναχώρησις ἐξ Ἀθηνῶν ὡς εἶδος φυγῆς.—Ἡ Σμύρνη παρ᾽ ὀλίγον ἐντὸς τοῦ λιμένος Πειραιῶς.—Θαλασσινὸς χορός.—Ἡ Χίος. [1]

Δὲν γνωρίζω διατί τόσην ἀπέχθειαν νὰ αἰσθάνωμαι πρὸς τὴν λευκήν μου πόλιν, τὰς ὡραίας μου, τὰς χιονοφεγγοφώτους μου Ἀθήνας, κατὰ τὸ θέρος. Μόλις περατωθῇ ἡ ἄχαρις ἐργασία μου, ἣν ὥσπερ βαρὺ σαμάριον ἔρριψεν ἐπ᾽ ἐμοῦ ἡ τύχη, καὶ . . . ἐ δ ῶ π ᾶ ν ε ο ἱ ἄ λ λ ο ι· οὔτε ἓν βλέμμα ἀποχαιρετισμοῦ πρὸς τὴν λευκὴν τροφόν μου. Ἐπιβιβάζομαι τοῦ πρώτου ἀποπλέοντος ἀτμοπλοίου, καὶ φεύγω μακράν· φεύγω σὰν νὰ μὲ κυνηγοῦν. Εἶνε ὁ καύσων τάχα ὁ αἴτιος; Ἡ ξενιτειὰ εἶνε πλέον καυστική. Εἶνε ἡ κόνις ἴσως; Ἡ ἀπλυσιὰ καὶ ἡ ἀκοιμησιὰ τῆς ξένης εἶνε πλέον ρυπαρά. Βεβαίως ὅμως αἰτία εἶνε ἡ χαρά, ἣν αἰσθάνεται καὶ ὄνος, ἀπολυόμενος αἴφνης εἰς τὰ λειβάδια τὰ χλοερά, ὅστις τρέφει ἀληθῶς δεινὴν ἀπέχθειαν πρὸς τὴν φάτνην του, ἐλεύθερος πλέον τῶν δεσμῶν τῆς τυπικῆς ἐργασίας του, νὰ τὸν φορτόνουν κάθε πρωὶ τῆς κόφαις μὲ τὰ κηπουρικὰ καὶ τὰ ἄλλα προϊόντα. Κάθε πρωὶ τῆς ἴδιαις κόφαις, μὲ τὸ ἴδιον φορτίον.

Φορτόνομαι τὴν βαλίζα μου καὶ εἰς Πειραιᾶ πάραυτα. Οὔτε ἓν βλέμμα ἀποχαιρετισμοῦ πρὸς τὰς παλλεύκους Ἀθήνας μου! Βρὲ ἀμάν, γιὰ τὸ Θεό! Τί σοῦ ἔκαμαν; —Τίποτε. Ἔτσι... Ξεύρω κ᾽ ἐγώ . . . σὰν νὰ μοῦ ἔκλεψαν κάτι τι. Καὶ αὐτὸ τὸ κάτι τι

1. Ἐδημοσιεύθησαν τὸ πρῶτον ἐν τῷ *Θορύβῳ*, ἐφημερίδι καθημερινῇ.

ήξιζε τὸ πᾶν. Ὅλον τὸ ἔ χ ε ι ν μ ο υ, τὴν ἐλευθερίαν μου. Ξεύρεις τί θὰ πῇ ἐπὶ δέκα μῆνας, κάθε πρωί, τὴν ἴδια πάντοτε ὥρα, εἴτε ἔχεις ὄρεξιν, εἴτε ὄχι, νὰ σὲ φορτόνουν τῆς ἴδιαις κόφαις, κάθε πρωί, τὴν ἴδια ὥρα, μὲ τὰ ἴδια προϊόντα. Πῶς δὲν ἔπηξε τὸ μυαλό μου ὡς τώρα... (καὶ θαρρῶ πῶς ἔπηξε μ' αὐτὰ ποῦ τώρα γράφω).

Ὁ Πειραιεὺς ὁ πρῶτος καταναγκαστικὸς σταθμός μου, πάντοτε ὁ ἴδιος, στὴν πόρτα, σὰν ὑπάλληλος σιδηροδρόμου ποῦ τρυπᾷ τὸ εἰσιτήριόν σου γιὰ νὰ περάσῃς. Μοῦ ἐφάνη ὅμως πολὺ ὡραῖος. Ὡς γαμβρὸς ξυραφισμένος. Σὰν νὰ τὸν ἔβλεπα πρώτη φορά. Νὰ πόλις μιὰ φορά! Ὄχι σὰν τὴν Παληοαθήνα!—βρὲ ἀμάν, γιὰ τὸ Θεό;—Μὲ πλατείαις δενδροφυτευμέναις, λουλουδοσπαρμέναις. Μὲ δρόμους καταβρεγμένους, ἔστω καὶ μὲ θάλασσαν. Μὲ λιμένα, μὲ καράβια, ποῦ εἶνε τὰ κατάρτια των πυκνὰ σὰν ἄγριοι καλαμῶνες· μὲ ἀτμόπλοια νὰ σὲ πάγουν ὅπου θέλεις. Ἄνοιγα τὸ στόμα μου ν' ἀναπνεύσω ἀέρα. Ἐξεκούμβονα τὸ γελέκο μου. Ὁ ὄνος εἶχε ρίψῃ πλέον καὶ τὸ σαμάριόν του. Κτυπῶν τὸ ραβδάκι μου εἰς τῆς πλάκαις τῆς ἀποβάθρας ἐκαμάρονα τὸν ἑαυτόν μου, καὶ σὰν νὰ μοῦ ἔλεγαν ἡ πλάκαις: τί εὐτυχὴς ποῦ φεύγεις; Ἐνῷ κανένα ἀπὸ τὰ σκονόδενδρα τοῦ Κολωνακίου δὲν ἄκουσα καμμιὰ νύχτα νὰ μοῦ μιλήσῃ, ὅταν μὲ τὴν δροσιά, τὸ βράδυ, ἔπινα ἐκεῖ τὸν καφέ μου, μέσα εἰς τὰ σκότη τῆς μοναξιᾶς. Νὰ μοῦ πῇ κι' αὐτὸ μία νύχτα: τί εὐτυχὴς ποῦ εἶσαι!

— Γιὰ ποῦ, ἀφέντη;

— Γιὰ τὴν Σμύρνη, δ ο ῦ λ ε!

Καὶ ὕστερα ἀπὸ ὀλίγαις κουποτραβηξιαὶς—μὲ τὰ κουπιὰ δηλαδή, ὄχι μὲ τῆς κούπαις τοῦ Ξηροτάγαρου, νἄχωμε καὶ τὸν νοῦ μας—ἔκπληκτος ἀκούω νὰ μοῦ λέγῃ ὁ βαρκάρης μου:

— Αὐτὴ εἶνε ἡ Σμύρνη!

— Βρὲ 'μίλα καλά;

— Δὲν μοὔπες, γιὰ τὴν Σμύρνη; Νὰ ἡ Σμύρνη.

Εἶχε δίκαιον. Οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ ὡραία θαλαμηγὸς τοῦ Πανταλέοντος, ἡ ὁποία εἶχε προορισθῆ νὰ μὲ φέρῃ εἰς τὸν κυριώτερον σταθμὸν τοῦ ταξειδίου μου, εἰς τὴν ὁμώνυμόν της Σμύρνην.

«Ὅπου ὁ Μέλης λαμπρὸς μαρμαίρει,
ὡς πλὰξ ἀργύρου.»

Μικρὰ θαλαμηγὸς καὶ κομψὴ καὶ ὡραία· καὶ τῆς ἀρέσουν πολὺ τὰ κουνήματα. Εἰς τὸν Καβοδόρο ἐπαλάβωσε σωστὰ μὲ τὸν κ ο υ ν η τ ό ν, εἶδος θαλασσινοῦ χοροῦ, εἰς ὃν ἐπιτυγχάνει θαυμάσια, ἀναδεικνύουσα ὅλα τὰ κάλλη της μ ε θ υ σ τ ι κ ώ τ α τ α. Καμμιὰ φορὰ τὤφερνε καὶ εἰς τὸν π η δ η κ τ ό ν· καὶ τότε ἄκουες ὑποχθονίους ἀλαλαγμοὺς τῶν ἐπιβατῶν, ἐπιδοκιμαζόντων, φαίνεται, διότι ὅλοι ἦσαν μὲ τὰς κεφαλὰς κάτω καὶ ὠρύοντο εὐφημοῦντες ἐκ τῆς χαρᾶς, τόσον ὑπερβολικῆς, τόσον τρελλῆς, ὥστε νὰ προξενῇ—ναυτίαν. Ἐνῷ ταὐτοχρόνως κ ρ ρ-ν τ ὶ ν-ν τ ο ὺ π-ν τ ά γ κ, συνώδευον τὰς εὐφημίας τὰ ἐπιτραπέζια σκεύη, συγκρουόμενα εἰς ὑγείαν τῆς τρελλῆς χορευτρίας. Αἱ κρημνώδεις ἀκταὶ τοῦ Καφηρέως φαίνονται ἀφ' ἑνός, καὶ ἡ λευκώλενος Ἄνδρος ἐξ ἄλλου, νὰ ἁμιλλῶνται τίς νὰ ἑλκύσῃ πρὸς τὸ μέρος του τὴν κομψὴν χορεύτριάν μας, ἥτις κάμνει πότε πῶς θέλει καὶ πότε πῶς δὲν θέλει· καὶ οὕτω πότε προσεγγίζει πρὸς τὸν ἓν μέρος, καὶ πότε πρὸς τὸ ἄλλο. Ἀκκίζεται, καμαρόνει, σείει τὴν πρύμνην, τινάσσει τὸ στῆθος, σιμόνει, ἀλαργεύει, κατακάθεται σὰν παπίτσα, ὑψοῦται ὡς κύκνος, τινάζει τὴν θαλασσοδαρμένην κόμην της, παλαβόνει ἀπὸ ἀλαζονείαν. ἀφροστολισμένη· τώρα δειλιᾷ ὡς λαγωός, τώρα ἀγριεύει ὡς ἀετός. Μεθᾷ ἀπὸ χαρὰν καὶ μεθύει καὶ ἄλλους· λιγόνεται ἀπὸ ἡδονὴν καὶ λιγόνονται καὶ οἱ ἄλλοι. Ἆ! καὶ θὰ τὴν ἀδράξῃ ὁ γέρω-Καβοδόρος· καὶ τρέχουν τὰ σάλια του ἀφρός. Ἆ! καὶ θὰ τὴν ἁρπάξῃ φοβερὰ Λάμια, ἡ Ἄνδρος—καὶ εἶνε μεσάνυχτα. Φοβερὰ στιγμή... Βαθειὰ κάτω, μαυρίζει μία σκιά, μέσα εἰς τῆς νυκτὸς τὴν ἀστροφεγγιά. Εἶνε ἡ Ἱερὰ Τῆνος, ὅπου τῆς Παναγίας τὸ ἐπίγειον Παλάτι. Κάμνω

τὸν σταυρόν μου ζητῶν τὸ κατευόδιον. Ὅταν ἐξημέρωσεν, εἴμεθα ἀραγμένοι εἰς Χίον.

Καλημέρα, φαλακροκέφαλος νῆσος! Καλημέρα, καταπρασινόκαμπος κόρη! Καλημέρα, μαστιχοτρόφος παρθένος! Εἰς τὰ Μέθανα σοῦ παρουσιάζουν μούσμουλα. Εἰς τὴν Χίον σοῦ ξαπλώνουν κομποδεμένους ξανθοὺς κόκκους, χρυσοῦς κόκκους, ἀργυροῦς κόκκους, μαστίχης. Ἄνθια, λεμονάκια, νεραντζάκια, ὅλα γλυκ. Τρώγεις τὰ μούσμουλα τῶν Μεθάνων, καὶ σουφρόνεις τὰ χείλη σου, ὡς ἄπραγος δικηγόρος· τρώγεις τὰ μαστιχοφόρα γλυκὰ τῆς Χίου, καὶ ἀνοίγεις καὶ στόμα καὶ καρδίαν, περιμένων καὶ ἄλλο, πλέον γλυκό, σὰν τὸ χελιδονάκι.

— Ἐβγάστενε, κύριοι, νὰ σεργιανίστενε!

Ὡραῖος ὁ λιθόκτιστος, ὁ ἀσφαλέστατος λιμήν της, μὲ τοὺς δύο βωμοὺς ἐμπρὸς διὰ τοὺς φανούς, δύο βωμοὺς Ποσειδῶνος καὶ Ἀμφιτρίτης — ὄχι πλέον Ἀφροδίτης· βρὲ κακὸ ποῦ πάθαμενε! — Ὡραῖα τὰ κρηπιδώματά της, ὡραία καὶ ἡ ἀποβάθρα της μὲ τοὺς φύλακας τοὺς φυλάσσοντας, ὡραῖος καὶ ὁ οἶκος τῆς ἑταιρείας τοῦ λιμένος. Ὅλα καινούργια, ὅλα καθαρά, ὅλα στιλπνά, θαρρεῖς καὶ τὰ φόρεσεν ἡ Χίος σήμερον γιὰ μένα.

Τῳόντι· ἡ Σ μ ύ ρ ν η πρώτη, καθὼς μανθάνω, πρώτην φορὰν σήμερον εἰσέπλευσεν ἐντὸς εἰς τὸν καινουργῆ λιμένα, ὅπου ἡ βυθοκόρος ἀκόμη ἐργάζεται. Καὶ νά την ... μικρὸν ρυμουλκὸν σύρει μαούναν πλήρη ἄμμου, καθαριζομένου τοῦ βυθοῦ. Μετὰ τοὺς σεισμοὺς ἡ πόλις ἀνεκτίσθη μὲ ὁδοὺς καλάς, μὲ σπίτια εὔμορφα. Ἀπὸ τὸ ἓν μέρος τὸ φρούριον, παμπάλαιον τεῖχος, σὰν μάνδρα τράγων· ἀπὸ τὸ ἄλλο ἡ ὡραία Μητρόπολις μὲ τὸν θόλον της καὶ τὰ δύο κωδωνοστάσια. Τὰ παιδιὰ περιμένουν ἔξω ἀπὸ τὰ σχολεῖα διὰ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐξετάσεων· ὅλα μικρά, ζωηρὰ χιωτάκια. Ἡ πλατεια δροσόλουστος μὲ τοὺς πλατάνους της καὶ τὸ τουρκικὸν καφενεῖον, ὅπου συχνάζουν οἱ ὀθωμανοί.

Ἡ Ἁ π λ ω τ α ρ ι ά, σὰν νὰ λέγωμεν ἡ ὁδὸς Ἑρμοῦ, ὄνομα

καὶ πρᾶγμα πλέον Ἁπλωταριὰ μετὰ τοὺς σεισμούς· μὲ τὰ ἐμπορικά της, τὰ παντοπωλεῖά της, τὰ ζαχαροπλαστεῖα καὶ τὰ καφενεῖά της. Ὅλα εὐώδη, ὅλα γλυκά, ὅλα ἀποπνέοντα μαστίχαν. Πάσταις, λουκούμια, ἀμύγδαλα λεπτόφλοια καὶ λευκόφλοια, φροῦτα, ροδάκινα, ἀχλάδια, ὅλα βουτηγμένα εἰς τὴν μαστίχαν. Καὶ οἱ πωλοῦντες τόσον προσηνεῖς, τόσον γλυκεῖς, μὲ ὁμιλίαν τόσον θέλγουσαν, θαρρεῖς καὶ μασσοῦν μαστίχην ὅταν ὁμιλοῦν. Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ὁδοῦ, ἐντὸς αὐλῆς μεγάρου, μέσα εἰς τὰ λουλούδια καὶ τὰς εὐώδεις σκιάς, ὁ ναΐσκος τοῦ Ἁγίου Ἰσιδώρου τοῦ ἐν Χίῳ· μικρός, κομψός, πεποικιλμένος ὡς ρόδον εὐῶδες. Βοήθεια εἰς τὸν εὐσεβῆ καὶ φιλόκαλον ἰδιοκτήτην. Καὶ ἡ βιβλιοθηκίτσα παρέκει τοῦ Κοραῆ· κομψή, νεόκτιστος, καθαρά, μὲ μίαν τράπεζαν ἐν μέσῳ εἰς τὴν μόνην αἴθουσάν της, μὲ τὰς θήκας τῶν βιβλίων πέριξ (17,000 τόμοι) καὶ μὲ τὸ γραφεῖον τοῦ βιβλιοφύλακος παρὰ τὴν εἴσοδον, εἶδος θυρωρείου. Ὑψηλὰ ἡ εἰκὼν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπαγχονισθέντος ἀοιδίμου ἀρχιερέως, τοῦ Πρωΐου, καὶ δίπλα ἡ μίτρα του ἐν θήκῃ, ἀποσταλεῖσα ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ νῦν Οἰκουμενικοῦ. Ἡ προτομὴ τοῦ Κοραῆ μαρμαρίνη, καὶ δύο ἄλλαι ἀκόμη εἰκόνες, ἐν αἷς μία ἡ τοῦ Δρομοκαΐτη . . . .

Ἤθελα νὰ μείνω περισσότερον, ὡραία νῆσος, πλὴν τὰ κύματα τοῦ Βορηᾶ, ἄκαμπτα, ἀλλεπάλληλα, δροσερά, μὲ παρασύρουν μὲ τὰ πτερά των, νὰ μὲ φέρουν ἀλλοῦ, παρακάτω, εἰς τὴν Ἰωνίαν, «ὅπου ὁ Μέλης, λαμπρός, μαρμαίρει, ὡς πλὰξ ἀργύρου». Ἡ «Σμύρνη» μὲ καλεῖ. Ἀκούεις ; Σφυρίζει.

Χαῖρε νῆσος τῆς μαστίχης καὶ τῶν βαθυπλούτων. Νῆσος τῆς χαρᾶς καὶ τῆς φιλανθρωπίας. Ἐὰν δὲν ὑπῆρχες, πόσα φιλανθρωπίας μέγαρα θὰ ἔλειπον.

— Νὰ μὴ δήτενε, καλέ, τὰ Μαστιχοχώρια ! Νὰ μὴ δήτενε τὸ Βροντάδο !

Πόλις τφόντι καὶ Χωρία εἰς τὴν γραμμήν. Χωρία διακοπτόμενα ὑπὸ βαθυσκίων δένδρων. Πόλις χωριζομένη εἰς Χωρία, μὲ ἕνα ναὸν μεγαλοπρεπέστατον, τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῶν

Ἁγίων Μηνᾶ, Βίκτωρος καὶ Βικεντίου. Ἀλλὰ ἡ «Σμύρνη», σφυρίζει καὶ ὁ . . . . Βορηᾶς, πλέον ἄγρια καὶ πλέον δυνατά. Καὶ οὔτε προλαμβάνω νὰ χαιρετίσω τὸν Καρδοβίλην, ὅστις μὲ τὸ μαχμουρλῆκι του εἰσήρχετο εἰς τὴν Ἁπλωταριὰν νὰ φαιδρυνθῇ, ἑτοιμαζόμενος διὰ τὴν παράστασιν τῆς ἑσπέρας. Καὶ ἴσα-ἴσα τὸ πρόγραμμα ἀνήγγελλε μίαν κωμῳδίαν μου, τὴν πρώτην, διὰ τῆς ὁποίας, χάρις τῷ εὐεργετικῷ Νικηφόρῳ, ἔσπασα τὴν κωμικήν μου πένναν ἀπὸ εἰκοσαετίας. Φαντασθῆτε τί εἶχε νὰ τραβήξῃ τὸ ἑλληνικὸν κωμῳδιολόγιον, ἂν δὲν τὸ ἐγλύτονεν ὁ εὐεργετικὸς Νικηφόρος.[1]

---

1. Ἡ κωμῳδία μου αὕτη εἶνε ἡ ἐπιγραφομένη ***Τὰ δύο δόμινα***, δημοσιευθεῖσα ἐν τῷ ***Ἀθηναϊκῷ Ἡμερολογίῳ*** Κορομηλᾶ τῷ 1876, νομίζω. Ταύτην ὁ μακαρίτης Νικηφόρος εἶχε κατά τι μεταρρυθμίσει ***φαρσοειδῶς*** πως, διὰ τὸ ὁποῖον εἶχα πολὺ καταθλιβῆ.

Συνέβη τότε συγχρόνως νὰ παρασταθῇ καὶ ἡ βραβευθεῖσα τραγῳδία μου, ἡ ***Καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν***, κατὰ τὰς προπαρασκευὰς τῆς ὁποίας ἐπισυνέβη μία ἀτυχὴς ὅλως διόλου περιπέτεια. Ἐνῷ ὁ μακαρίτης Ἀρνιωτάκης εἶχε δώσει ὑπόσχεσιν εἰς τὴν σχηματισθεῖσαν ἐπιτροπὴν τῆς παραστάσεως, συμφώνως πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν μου, ὅτι θὰ κατασκευάσῃ καινουργεῖς ναυτικὰς ἐνδυμασίας τῶν Ψαριανῶν, ἐπὶ τὸ ἰδανικώτερον ἐξωραϊσμένας, ὁ μακαρίτης περιωρίσθη νὰ τοιχοκολλήσῃ μόνον χρυσᾶ προγράμματα, τὴν δὲ τελευταίαν ὥραν, ὅτε θὰ ἠγείρετο πλέον ἡ αὐλαία, αὐτὸς ἔτρεχεν εἰς τοῦ Ψυρρῆ, ἀναζητῶν τοὺς καρπαθίους πετροκόπους νὰ λάβῃ τῆς βράκαις των, μὲ τὰς ὁποίας παρουσίασεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοὺς ἥρωας τῆς ψαριανῆς τραγῳδίας μου, ὅπερ μέχρι θανάτου μὲ εἶχε λυπήσει, ὅτε, μετὰ τὴν ὕψωσιν τῆς αὐλαίας, ἀντίκρυσα ἀντὶ τῶν ὡραίων Ψαριανῶν, ὡς τοὺς ἐφανταζόμην ἐγώ, πετράδες καὶ σουβατζῆδες, ὅπως τοὺς ἐβλέπομεν τότε, μὲ τῆς βούρτσαις των κάθε πρωΐ, ἀπόξω ἀπὸ τὸ Βαρβάκειον.

Εἰς τοιαύτην νηπιώδη κατάστασιν εἶχα συναντήσει ἐγὼ τὸ Θέατρον . . . .

ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΜΥΡΝΗΝ

Ὁ δροσόλουστος Ἑρμαῖος.—Τὰ προάστεια τῆς Σμύρνης.—Ἡ δύσις τοῦ ἡλίου.—Ἡ προκυμαία.—Ἡ πόλις τῆς Σμύρνης.

Καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἐλικνιζόμην ἐν τῷ ξενοδοχείῳ μου. Ἀφυπνίσθην κ' ἐξηκολούθει ἀκόμη ἡ κανονικὴ τῆς κλίνης καὶ τῆς ὀροφῆς ἀναλίκνισις, ὑπὸ ἀοράτου γινομένη χειρός. Ἕως αὐτοῦ λοιπὸν — ἕως τῆς Σμύρνης — ἐκτείνεται ἡ δύναμις καὶ ἡ χάρις τοῦ φοβεροῦ Καβοδόρου; Ἀλλὰ καὶ πόσων ἀνθρώπων ἡ χάρις ὡσαύτως φθάνει μακράν!

Δὲν δύναμαι ἀκόμη νὰ ἐννοήσω ποῦ καὶ τί καὶ πῶς ἡ «Σμύρνη», ἡ κομψή μου χορεύτρια, μετὰ τὴν Χίον μετεβλήθη εἰς .... παπίτσαν. Πλάτς-πλούτς-πλάτς-πλούτς, μιὰ χαρὰ ἐφθάσαμεν εἰς τὸν δροσόλουστον τῆς Σμύρνης κόλπον. Τί εὔμορφος, τί γραφικὸς κόλπος, ὁ κόλπος τῆς Σμύρνης, ὁ Ἑρμαῖος. Ἄφθονος καὶ χλοερὰ ἡ πρασινάδα τῶν ἀκτῶν του· ἂς εἶνε καὶ Ἰούλιος. Ἐξαπλοῦνται ἕως εἰς τὴν ἄμμον οἱ καλαμῶνες καὶ αἱ λεῦκαι καὶ τὰ ἄλλα ποικίλα δένδρα. Πρῶτα-πρῶτα θαμβοῦται τὸ βλέμμα ἀπὸ πολλοὺς καταλεύκους σωρούς, οἱ ὁποῖοι ἐκτείνονται πρὸς τἀριστερά, ὡσὰν σκηναὶ στρατοῦ κάτασπροι, *λευκάσπιδος* στρατοῦ, εἰς μακρὰν γραμμήν, ἢ ὡσὰν καΐκια ὁποῦ ἐβγῆκαν *κονσέρβα*, εἰς τὸ ψάρευμα. Εἶνε σωροὶ ἅλατος, οἱ λευκοὶ αὐτοὶ σωροί· εἶνε ἐκεῖ ἡ Φώκαια καὶ τὸ περίφημον ἁγνὸν καὶ κάτασπρον ἁλάτι τῆς Ἀνατολῆς. Δεξιὰ βλέπομεν τὰ *Δυὸ ἀδέρφια*, βουνὸν πετρῶδες δικόρυφον μὲ τὰ ὀχυρώματά του, τὸ φρούριον τοῦ Ἑρμαίου. Πλησιάζομεν πρὸς τὴν Ἀνατολήν. Ἰδοὺ τὸ πρῶτον *καραβοφάναρον*, τὸ ἐρυθρόν, σημεῖον ναυτικὸν διὰ τὰ ἀβαθῆ νερὰ τοῦ κόλπου. Καὶ πλάτς-πλούτς ἡ παπίτσα μας, ποῦ λέτε, προχωρεῖ ὁλονέν, προχωρεῖ πρὸς τὰ ὀχυρώματα, ὅπου καὶ ἄλλο ἐρυθρὸν *καραβοφάναρον*. Ἄνεμος γλυκὺς ἀρχίζει νὰ προσπνέῃ, ἄνεμος

εὐωδιάζων, ἀρωματίζων, ὁ ἄνεμος τῆς Ἀνατολῆς, τῆς κοιτίδος τῶν Προφητῶν, τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν, τῆς κοιτίδος ἐν γένει τοῦ φωτὸς—τὸ λέγει ἡ Μααλιουμὰτ—τῆς κοιτίδος καὶ τῶν Μαρτύρων, προσθέτομεν ἡμεῖς, ὁποῦ ἡ γῆ της εἶνε βαθειὰ ποτισμένη μὲ τὰ μαρτυρικὰ αἵματα τῆς Χριστιανωσύνης. Ὁ ἄνεμος τῆς Ἰωνίας εἶνε αὐτός. Νὰ ἡ πρωτεύουσά της, ἀρχίζει νὰ διαγράφεται κάτασπρη, εἰς μίαν κάτασπρην γραμμὴν εἰς τὸ βάθος τοῦ κόλπου, «ὅπου ὁ Μέλης λαμπρὸς μαρμαίρει ὡς πλὰξ ἀργύρου». Οἱ στίχοι τοῦ Καρασούτσα ἐνθουσιώδεις, γλυκεῖς καὶ δροσεροὶ ὡσὰν ἡ αὔρα ὁποῦ εἰσπνέω, ἔρχονται εἰς τὴν μνήμην μου :

Τίς τὴν ψυχήν μου θὰ ἡμερώσῃ ;
Τίς εἰς τοὺς πόθους μου θέλει δώσει
πτερὰ ζεφύρου ;»

Καὶ ἡ παπίτσα μας πλὰτς-πλοὺτς, πλὰτς-πλούτς. Ὁλονὲν προσεγγίζομεν. Χαῖρε χώρα τῆς δροσιᾶς καὶ τῆς τρυφῆς, τοῦ Παραδείσου χώρα, ὦ ἱερὰ Ἀνατολή. Χώρα τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου, κατὰ τὴν Μ α α λ ι ο υ μ ά τ. Εἶνε περιοδικὸν τουρκικὸν ἡ «Μααλιουμάτ». — Ἰδοὺ τὰ προάστεια ξεχωρίζουν ὑψηλὰ ἐπὶ τῆς λοφώδους ἀκτῆς μὲ τῆς πρασινάδαις των. Τὸ Καρατὰς ἤτοι Μελαντία, κατὰ τὰς Σμυρναίας ἐφημερίδας, ὁ Γκιὸς-τεπές, ἤτοι Ἑνόπη, πάλιν κατ' αὐτάς. Κατέναντι ἡ Περαία κατὰ τὰς ἐφημερίδας, τὸ Κορδελιὸ κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀριστοκρατίαν τῆς πόλεως, ἢ ὁ Καρσιακὰς κατὰ τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ· ἓν καὶ τὸ αὐτὸ προάστειον, ἀνθόσπαρτον καὶ ἀνθομυρισμένον, φέρον τρία ὀνόματα, ἐν πλούτῳ, ἀφοῦ ἀνήκει εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἥτις κατὰ τὴν «Μααλιουμὰτ» εἶνε ἡ κοιτὶς τῶν γλωσσῶν τῆς Βαβυλωνίας.

Προχωροῦμεν. Τί ὡραῖον, τί μεγαλοπρεπὲς τὸ θέαμα. Κυττάξατε. Ἀρχίζουν νὰ ξεχωρίζουν τὰ μέγαρα ἐπάνω εἰς ἐκείνην τὴν κάτασπρην γραμμήν. Ἐπάνω ὑψηλὰ ἡ πόλις διαγράφεται, μυρμηκιὰ σπιτιῶν. Νὰ τὸ περίφημον, τὸ ἐξακουστὸν κωδωνοστά-

σιον τῆς ἁγίας Φωτεινῆς. Οἱ θόλοι τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Οἱ κατάφυτοι κῆποι τοῦ Διοικητηρίου. Χωριουδάκια, σπιτάκια, πέραν ἐκεῖ εἰς τὴν καταπράσινον πεδιάδα. Μέσα βαθειὰ τὸ Νυμφαῖον. Παραπέρα, τὸ Σίπυλον. Καὶ προχωροῦμεν ἐλαφρὰ-ἐλαφρά. Ὀγκοῦται ἡ κάτασπρη γραμμή. Εἶνε τὸ ὀνομαστὸν **Καί.** Τώρα ξεχωρίζουν πλέον τὰ μέγαρά του, ἕνα ἕνα κατὰ γραμμήν. Ὁ κτιστὸς λιμήν, τὰ πλοῖα καὶ τὰ ἀτμόπλοια. Καὶ αἱ κηπάρισσοι τοῦ νεκροταφείου.

Καὶ πλέον εἴμεθα ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς μυροβόλου Ἰωνίας. Ἰδοὺ ἡ Σμύρνη μὲ τὰς προκυμαίας της· ἰδοὺ ἡ Σμύρνη μὲ τὴν δρόσον τὴν πολλήν· ἰδοὺ ἡ Σμύρνη μὲ τὸν θεῖον ζέφυρον. Ὁ λιμήν της, τεχνητὸς ὡς λίμνη, ἐν ᾗ εἰσέρχονται τὰ πλοῖα καὶ τὰ ἀτμόπλοια ἀπὸ μίαν εἴσοδον, νὰ εἴπωμεν. Τὸ *quais*, οὕτω λεγόμενον κοινῶς, ἤτοι ἡ προκυμαία αὐτῆς, ὁποῦ εἶνε ἡ Σμύρνη ὅλη καὶ ὅλη. Πλατεῖα, μεγάλη, ἀτελείωτος δρεπανοειδὴς ὡς νὰ κόπτῃ τὴν θάλασσαν. Γεμάτη κόσμον, κόσμον ἐργαζόμενον εἰς τὸ ἓν μέρος, προκαλοῦντα τὸν ἱδρῶτα ἀκαταπόνητον· καὶ κόσμον ἀργοῦντα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, προσπαθοῦντα διὰ ριπιδίων νὰ ἀπομάξῃ τὸν ἱδρῶτα τὸν καταπονοῦντα. Ὅταν ἡ θαλαμηγός μας ἠγκυροβόλει, ἐστράφην πρὸς δύσιν καὶ εἶδον ἕνα θαυμαστὸν πανόραμα, τὸν ἥλιον δυόμενον ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὄπισθεν πολύ, εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου, παρὰ τὸ Καράμπουρνοῦ. Θέαμα χρυσοῦν, θέαμα ῥόδινον, θέαμα ἀπερίγραπτον δι' ἡμᾶς. Ἀκριβῶς ὡς τὸν περιγράφει ὁ θεῖος Ὅμηρος. Νὰ βλέπῃς ἕνα ἥλιον φαεινόν, τῆς Ἀνατολῆς τὸν ἥλιον, τῆς γῆς τῶν φώτων ἥλιον, κάμνοντα τὸ λουτρόν του καμαρωτὰ καμαρωτὰ ὡς νυμφίον. Καὶ ὁ κόσμος ὅλος ἀπὸ τὰς στιλπνὰς προκυμαίας νὰ τὸν θαυμάζῃ, σχεδὸν νὰ τὸν χειροκροτῇ. Καὶ εἶνε τὸ βωβὸν χειροκρότημα, τὸ καλλίτερον χειροκρότημα, τῆς ψυχῆς τὸ χειροκρότημα. Κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἴπῃ δι' αὐτὸ ὅτι εἶνε βαλμένον, ὅτι εἶνε πληρωμένον. Καὶ ὅταν ἀπεβιβαζόμην μὲ τὸν Τσιριγώτην πονηρὸν βαρκάρην, καὶ ἔβλεπον τὴν τελευταίαν φωτεινὴν γραμμὴν τοῦ εἰς τὴν θάλασσαν βυθιζομένου ἡλίου, μοὶ ἐφάνη

ὡς μία κεφαλὴ χρυσῆ, βρέφους χρυσοῦ, βαπτιζομένου εἰς τὸν Ἰορδάνην. Καὶ εἶπα: χωρὶς ἄλλο ὁ Ὅμηρος ἦτο Σμυρναῖος· καὶ θὰ εἶχε μάλιστα τὸ σπίτι του ἐκεῖ εἰς τὸ *quais*, κανένα κεντητὸν ἀνατολικὸν μέγαρον, καὶ ἀπὸ τὸ μαρμαροστόλιστον μπαλκόνι του, θὰ ἔβλεπε τὴν χρυσῆν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἣν τόσον θαυμασίως περιέγραψε.

Η πρωϊνή κίνησις της εργασίας εν τη προκυμαία.— Αί κάμηλοι.— Οί σάκκοι της κριθής.—Κίνησις οργανική.

Είνε χασμητικώς διασκεδαστικόν, τεμπελικώς τεμπέλικον, από του εξώστου νά θεωρής τήν έν τώ λιμένι τής Σμύρνης καί τή προκυμαία κίνησιν καί ζωήν τής πόλεως, πόλεως διεκδικούσης τά πρωτεία έν τή έξαγωγή, ούχί μόνον έν τώ Αιγαίω, άλλά καί έν τή Μεσογείω αυτή, μετά τήν Μασσαλίαν ίσως. Ατμόπλοια καταπλέουσι καί άποπλέουσι· ρυμουλκά όδηγούσι φορτηγίδας, πλήρεις καί κενάς. Ό σεισμόπληκτος κρότος τών βίντς, οί όξεΐς διακεκομμένοι συριγμοί τών μικρών άτμοπλοίων τού Ερμαίου, αί λέμβοι ώς καρκίνοι περιφερόμεναι, ό καπνός, ό κόσμος τών άχθοφόρων καί τελωνοφυλάκων. Οί κουλουρτζήδες μέ τά εύμορφα, μεγάλα, σισαμόπαστα, άφράτα, κουλούρια των, οί σταφυλοπώλαι μέ τά δροσερά τής άνατολικής άμπέλου δώρα. Καί μέσα είς τόν σωρόν τών σάκκων, διασκελίζων ώς τράγος αυτάς, ό άνατολίτης σουμαδοπώλης μέ τήν τεραστίαν μπουκάλαν του ύπό μάλης. Πρωΐ-πρωΐ άρχίζει ό ζέφυρος, πρωΐ-πρωΐ άρχίζει καί ή φόρτωσις τής κριθής, ήν άπό τών άπεράντων άποθηκών τών δύο σιδηροδρόμων κομίζουσιν αί κάμηλοι, κάθε μία άνά τέσσαρας σάκκους.

Μέ τόν λαιμόν ύψωμένον ώς τού κύκνου, μέ τήν κεφαλήν προτεταμένην είς εύθεΐαν γραμμήν, μέ τό βλέμμα άκίνητον, ήλίθιον, βλακώδες, μέ τά πλαδαρά, πλατέα, άφράτα πέλματά των, μέ τήν ύψηλήν, μεγαλοπρεπή καμπούραν των, αί κάμηλοι, άργά-άργά, μέ τό ραχάτι των, τέλειοι τύποι τών κυριάρχων τής χώρας — πλήν τού σαμαρίου — μέ τόν διπλούν κώδωνα, ρυθμίζοντα τό βραδύ περιπάτημά των, έμπρός μέ τόν όδηγόν, ένα ύπερήφανον όνον, μεταφέρουσιν άπό τής πρωΐας μέχρι τής έσπέρας τούς σάκκους τής κριθής, ούς τοποθετουμένους κατά γραμμήν, έπιθεωρού-

σι, ζυγίζουσι, καὶ μεταφέρουσιν εἶτα οἱ ἀχθοφόροι εἰς τὰς φοβερὰς μαούνας. Μία κίνησις τακτική, ἥσυχος, ἀδιάκοπος, μονότονος, ὀργανικὴ κίνησις. Ἐὰν ἔτσι ἐνήργουν καὶ οἱ ὀργανικοὶ τοῦ Κράτους μας νόμοι! Νὰ εἶνε ἕκαστος εἰς τὴν θέσιν του! Ὁ ἐπόπτης τῆς προκυμαίας, ὁ καθορίζων τὸ μέρος τῆς ἐκφορτώσεως, πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεως μὲ τὸν τροχιόδρομον. Ὁ ἔμπορος μὲ τὴν μικρὰν σιδηρᾶν σέσουλαν αὐτοῦ, ὁ δοκιμάζων τὸ πρᾶγμα συμφώνως πρὸς τὸ ἀνὰ χεῖρας δεῖγμα. Ὁ ζυγιστὴς ὁ ζυγίζων δεξιώτατα τοὺς σάκκους μὲ μίαν του κίνησιν μόνον. Ὁ ἀχθοφόρος, ἕτοιμος, μὲ τὸν μέγαν γάντσον ν' ἁρπάσῃ αὐτούς. Ἡ μαούνα, φοβερὰ κοίλη ναῦς, ἀναμένουσα νὰ πληρωθῇ. Τὸ μέγα ἀτμόπλοιον, καθαρόν, περιμένον φορτίον δι' Ἀγγλίαν. Καὶ πάλιν τὸ αὐτό. Καὶ πάλιν ἡ αὐτὴ κίνησις, τακτική, ὀργανική. Σῶμα λειτουργοῦν τακτικῶς, μὲ τὰς φλέβας, τὰς ἀρτηρίας, τοὺς μῦς, τὸ λογικόν. Καὶ ρακένδυτοι αἱ ἀθιγγανίδες, μὲ τὸ κόσκινον εἰς τὴν μίαν χεῖρα καὶ τὴν σκοῦπαν εἰς τὴν ἄλλην, περιμαζεύουν σαρόνουσαι τοὺς διασκορπισμένους εἰς τὰς σχισμάδας τῶν πλακῶν κόκκους τῆς ξανθῆς κριθῆς, προθυμότερον παρὰ τοὺς κόκκους τῆς χρυσῆς ἄμμου, ἐν ᾧ τὰ περιστεράκια περιΐπτανται πεινασμένα, μὴ δυνάμενα νὰ προσεγγίσωσιν, ἐπτοημένα ἀπὸ τὸ σάρωθρον τῆς φοβερᾶς ἀθιγγανίδος. Ὁ δροσερὸς ζέφυρος, ἡ μονότονος τακτικὴ κίνησις τῆς ἐργασίας, ἡ ὄψις τοῦ τεχνιτοῦ λιμένος, ὅλα ἐν μακαρίᾳ γαλήνῃ, τὰ κύματα τοῦ ἔξω πελάγους, σιγὰ-σιγά, σὲ ἀποκοιμίζουν ἐπὶ τῆς κωπαστῆς τοῦ ἐξώστου, ὡς τὸ ἔπαθεν ἤδη ἡ παρακαθημένη ὡραία Σαμία δέσποινα, μὲ τοὺς τρυφηλούς της ὀφθαλμούς, τύπος νωθρότητος ἐρατεινῆς, ὡς ζωντανὴ διαμαρτυρία κατὰ τῆς ὀργανικῆς κινήσεως, ἀποληγούσης εἰς ὕπνον καὶ νυσταγμόν, ἐν ᾧ ἡ ἀταξία ταράσσουσα τὰ νεῦρα, διεγείρει τὸν ἄνθρωπον εἰς φωνὰς καὶ εἰς θεωρίας. Πόσαι λοιπὸν συνταγματικαὶ θεωρίαι θὰ ἔλειπον, ἐὰν οἱ νόμοι τοῦ Κράτους μας ἐνήργουν ὀργανικῶς! Καὶ πόσων θεωριῶν ἐν εἴδει συνεντεύξεων θὰ ἐστερούμεθα, ἐὰν οὐδεμία παράβασις ἐσημειοῦτο ἐν τῇ πολιτικῇ μας πορείᾳ! Διὰ τοῦτο ἵν' ἀποφύγω καὶ ἐγὼ τὸν νυσταγμόν, κα-

τέρχομαι εἰς τὴν προκυμαίαν, τὸ περίφημον, τὸ μοναδικὸν τῆς Σμύρνης *quais*, τὸ ἐν μιᾷ γραμμῇ καὶ ἐν μιᾷ στιγμῇ ζωγραφίζον ὅλην τὴν εὔμορφον καὶ πλουσίαν μητρόπολιν τῆς Ἰωνίας, ἐνῷ ὁ ξενοδόχος μου, ἕνας ὁμιλητικώτατος ἄνθρωπος, παρατηρήσας τὴν ἔκπληξίν μου διὰ τὴν πρωϊνὴν αὐτὴν κίνησιν τῆς ἐργασίας, μοῦ λέγει :

— Καὶ ποῦ νὰ ἴδῃς τί θὰ γίνεται ἐδῶ μετὰ δύο μῆνας! Τώρα μόνον τὴς καμήλαις εἶδες καὶ τοὺς σάκκους τῆς κριθῆς καὶ λοιπῶν δημητριακῶν. Μετὰ δύο μῆνας νὰ ἴδῃς τί κίνησις καὶ τί ὀχλοβοὴ θὰ γίνεται μὲ τὴν ἐξαγωγὴν τῆς σταφίδος, τῶν σύκων καὶ τοῦ βελανιδίου. Χιλιάδες κορίτσια θὰ ἐργάζωνται εἰς τὴν τακτοποίησιν τῶν πλουσίων αὐτῶν προϊόντων τῆς Ἀνατολῆς· χιλιάδες ἐργατῶν. Τώρα τὰ ξενοδοχεῖα ὅλα κάθωνται, Αἱ ἀποθῆκαι ἐκεῖναι αἱ μεγάλαι εἶνε κλεισταί. Μεθαύριο νὰ ἴδῃς ! . . .

ΜΕ ΤΟΥ ΒΟΡΗΑ ΤΑ ΚΥΜΑΤΑ

Ἡ προκυμαία τῆς Σμύρνης, ἤτοι τὸ **Καί**. — *Αἱ αἴθουσαι τῶν οἴκων εἰς τὴν εἴσοδον.* — *Ἡ Σμύρνη ἐντὸς λάκκου.*

Εἶνε ἡ προκυμαία ὁ καθρέπτης τῆς Σμύρνης, μυστηριώδης πλάξ, ὄπισθεν τῆς ὁποίας φαντάζεσαι τὰς πυκνὰς συνοικίας της, χωρὶς νὰ τὰς βλέπῃς. Ἀποτελεῖται ἐκ μακρᾶς δρεπανοειδοῦς πλακοστρώτου, εὐρείας ὁδοῦ, τοῦ λιμένος κρηπιδώματος, ἣν πλουσιώτατα στολίζει, ἐν δρεπανοειδεῖ γραμμῇ μακροτάτῃ, σειρὰ κομψῶν ὁμοιομόρφων μεγάρων, λευκῶν, κροκοβαφῶν, μὲ γλυπτὰ γεισώματα ἀρχιτεκτονικὰ ὁμοιόμορφα, ὅλων συγκεκολλημένων ἀδελφικῶς ὡς ἐν χορῷ, ὡς ἔν τινι παιγνιδίῳ, ὅτε ὁ ἱστάμενος ἔξω τοῦ κύκλου ἀποκωλύεται νὰ εἰσδύσῃ ἐν αὐτῷ. Μόλις ἐδῶ κ' ἐκεῖ κατὰ μακρὰ διαστήματα ἀφίενται στεναί, ἢ ἐστεγασμέναι πάροδοι, εἰσάγουσαι εἰς τὴν *Parallèle*, τὴν παράλληλον τῆς προκυμαίας ὁδόν, πνιγομένην εἰς τὸν ἱδρῶτα τοῦ καύματος, τοῦ ζεφύρου μὴ εἰσδύοντος ἐν αὐτῇ. Καὶ ἐκτείνεται τὸ μέγα καὶ ἐπίμηκες δρέπανον πολὺ κάτω, μέχρι τῶν λουτρῶν, καμπτόμενον εἶτα μέχρι τοῦ σταθμοῦ τοῦ σιδηροδρόμου Ἀϊδινίου, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Ἑρμαίου, τοῦ τερματιζομένου εἰς καλαμοφύτευτα τέλματα. Καὶ κτίζονται ἀκόμη νέα μέγαρα, μὲ τὸν αὐτὸν ρυθμόν, τὸ αὐτὸ ὕψος, τὰ αὐτὰ ποικίλματα, μὲ ταῖς ἴδιαις πόρταις, τὰ ἴδια ὑελόφρακτα μπαλκόνια, ὡς νὰ εἶνε ὅλα ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἰδιοκτήτου, τῆς Σμύρνης. Ὅλα μαζῆ· ὡς νὰ εἶνε ὅλα τεῖχος τῆς Σμύρνης, ἥτις ἐντὸς αὐτοῦ, ἀόρατος ἀπὸ τοῦ λιμένος, ἐκτείνεται μεγάλη, καθαρά, πλὴν μὲ στενὰς πλακοστρώτους ὁδούς, ἀπὸ πλάκας τῆς Αἴτνης μελαψάς, ἀσφυκτιῶσα, καίουσα καὶ βράζουσα. Διὰ τοῦτο λοιπὸν αἱ εὐτραφεῖς καὶ ζωηραὶ Σμυρναῖαι τὴν εἴσοδον τοῦ οἴκου των μετέβαλον εἰς αἴθουσαν ὑποδοχῆς καὶ ἑστιατορίου. Οὕτως ἐξηγεῖται καὶ τὸ προσηνὲς τῶν Σμυρναίων, αἱ ὁποῖαι διημερεύουσιν

εἰς τὰ δροσερὰ ὁπωσδήποτε πλακόστρωτα, τῶν τόσον κομψῶς ἐστολισμένων εἰσόδων των, ἁπλούστατα καὶ ἐλαφρότατα ἐνδεδυμέναι, ὅπου βυθισμέναι εἰς τὰς τρυφηλὰς πολυθρόνας των, ἀναγινώσκουσιν ἢ κεντῶσι, διαλεγόμεναι μέχρι τῆς ὥρας, ὅτε θὰ ἐξέλθωσι μελισσηδὸν εἰς τὸ *quais* ν' ἀναπνεύσωσι φαιδραί, ὁμιλητικαί, τύποι γνήσιοι γυναικείας πρωτοπλάστου ὡραιότητος, τέκνα ἰθαγενῆ τῆς 'Ανατολῆς, τῆς γῆς τοῦ παραδείσου καὶ τῆς τρυφῆς, καὶ ἀπόγονοι ἀληθεῖς τῆς Εὔας, οὕτω πλασθείσης ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ αὐτοῦ. Τὸ ἔθιμον αὐτὸ τοῦ μετασκευάζειν τὴν εἴσοδον τοῦ οἴκου, τὸ *ἀντρὲ* λεγόμενον, εἰς κομψὴν αἰθουσίτσαν, εὗρον πολὺ εὔμορφα συνηθισμένον εἰς τὸ Φανάριον· καὶ ἀκόμη πλουσιώτερον καὶ ἐπιδεικτικώτερον εἰς τὸ Βουγιουκδερέ.

Καὶ τί ἄλλο νὰ κάμουν; Νὰ ἐξέλθουν εἰς τὸ παράθυρον ὡς αἱ 'Αθηναῖαι: Ν' ἀναβῶσιν εἰς τὴν ταράτσαν; Δὲν βλέπουν τίποτε. Μόνον τὸν ἀπέναντι γείτονα, πρὸς ὃν διαλέγονται, τὰς νύκτας, αἱ μὴ ἐξερχόμεναι, τὰς γειτονικὰς καπνοδόχους καὶ τὸν οὐρανόν. Καὶ αὐτὸν μικρόν, στενόν, μίαν πτυχὴν μόνον, μίαν λωρίδα· κάθε ἕνας τὴν λωρίδα του. Αὐτὴ ἡ κατάστασις ἡ ὡς εἶδος εἱρκτῆς, παρατηρεῖται εἰς ὅλας τὰς συνοικίας ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν μέχρι τοῦ φραγκομαχαλᾶ, ἀπὸ τὴν ἀρμενικὴν μέχρι τῆς ἀσφυκτιώσης ἑβραϊκῆς καὶ τῆς ὀθωμανικῆς μὲ τὸ ἀπέραντον Διοικητήριον. Καὶ μέχρι τοῦ Πάγου τέλος, καταφύτου βράχου, μὲ φρούριον, ὁπόθεν δύνασαι μόνον νὰ ἐννοήσῃς εἰς τί εἴδους ἔδαφος εἶνε κτισμένη ἡ πόλις. Περιπατεῖς εἰς τὰς στενὰς ὁδούς της καὶ δὲν ἠμπορεῖς νὰ ἐννοήσῃς, ἂν κατέρχεσαι ἢ ἀνέρχεσαι· ἢ ἂν ἐπὶ ὁμαλοῦ βαδίζῃς. Δὲν βλέπεις τὴν θάλασσαν. Ἄρα κατέρχεσαι τὸν κατήφορον. 'Αναβαίνεις ἐπὶ λόφου. Πλὴν κορυφὴν δὲν διακρίνεις πουθενα. Τοὐναντίον αἱ ἅμαξαι κυλίονται ὁμαλῶς ὡς ἐπὶ της ὁδοῦ Πατησίων. Κρυφὴ καὶ δολία πόλις. Φασουλᾶς ὕποπτος. Τὸ ἐπικρατέστερον συναίσθημα εἶνε ὅτι κατέρχεσαι ἀπὸ λόφου. Καὶ ὅμως

τὰ πέριξ σημεῖα σὲ διαψεύδουσι. Μόνον ὅταν φθάσῃς ἐπὶ τοῦ Πάγου, ἔκπληκτος θεωρεῖς ὅτι ἡ Σμύρνη, ἡ κυανῆ τῆς Ἰωνίας μητρόπολις, εἶνε ἐστιβαγμένη ἐντὸς λάκκου, ὡς τὰ ὡραῖα σῦκά της ἐντὸς τοῦ κουτίου.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΜΥΡΝΗΝ

Ἡ ἁγία Φωτεινή.—Ὁ ναός.—Πῶς ἐκτίσθη.—Τὸ περίφημον τέμπλεον.—Ὁ στολισμὸς τοῦ Ναοῦ.—Αἱ ἀκολουθίαι.—Οἱ ἱεροψάλται.—Σκέψεις.

Διακρίνω τὸ περίφημον κωδωνοστάσιον τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς· ἕνα πάλλευκον καὶ πολυσύνθετον κομψὸν οἰκοδόμημα ἀπὸ ὡραῖα λευκὰ μάρμαρα, μὲ κίονας καὶ κιονίσκους καὶ τόξα καὶ τοξίδια, μὲ εὔμορφα γεγλυμμένα στολίσματα, ὁποῦ ἀλλοῦ πουθενὰ δὲν ἔχω ἴδει. Ἂς εἰσέλθωμεν λοιπὸν εἰς τὴν Μητρόπολιν τῆς Σμύρνης. Μεγάλη, δενδροφυτευμένη, ἀνθόσπαρτος καὶ δροσόλουστος πλατεῖα, μὲ πλατάνους χλοερὰς καὶ εὐώδεις βασιλικούς, περικλείει τὸν σεπτὸν ναὸν τῆς ἁγίας Φωτεινῆς, ταπεινὸν ἔξωθεν, εὐτελῆ, ἄνευ τρούλλου, πλὴν γέμοντα ἔνδον ἀρχαιότητος, καλλιτεχνημάτων καὶ κατανύξεως. Καθὼς ἐπληροφορήθην, καθ' ἣν χρονικὴν περίοδον ἐκτίσθη ἡ Ἁγία Φωτεινή, ὁ Σουλτάνος εἶχεν ἀπαγορεύσει εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν ἀνακαίνισιν ἢ ἀνέγερσιν Ναῶν. Ὅμως οἱ Σμυρναῖοι κατώρθωσαν νὰ λάβουν μίαν ἄδειαν, ἰσχύουσαν διὰ 40 ἡμέρας. Κτίσται λοιπὸν 100 μὲ βοηθοὺς ἄλλους τόσους, θεμελιωθέντος τοῦ Ναοῦ, εἰργάζοντο καὶ τὰς νύκτας ἀκόμη, ἵνα καταστῇ δυνατὸν νὰ τελειωθῇ ὁ Ναὸς ἐντὸς τῆς ὁρισθείσης προθεσμίας. Ὅπερ καὶ κατωρθώθη. Ὅμως ἀπέμεινε μικρὸν μέρος αὐτοῦ, πρὸς τὸν Νάρθηκα, ἄστεγον. Ἐπειδὴ δὲ ἐξημέρονε Κυριακή, καὶ εἶχεν ἀποφασισθῇ νὰ γείνουν τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ναοῦ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν, καὶ τελεσθῇ ἡ πρώτη λειτουργία, ἐστέγασαν τὸ μέρος ἐκεῖνο μὲ μουσαμᾶν. Πλῆθος λοιπὸν κόσμου, ὅλοι οἱ εὐλαβεῖς Σμυρναῖοι, ἄρχοντες καὶ ἐργατικοί, καὶ οἱ τῶν διαφόρων ἰσναφίων, ἐπλήρωσαν τὸν Ναὸν μὲ χαρὰν ἀπερίγραπτον, ἡ ὁποία ἄστραπτεν εἰς τὰ πρόσωπα ὅλων. Αἴφνης ὅμως μία θύελλα, μία λαῖλαψ ἐπισυμβᾶσα, ἀνέτρεψε τὸν μουσαμᾶν, βροχὴ δὲ ραγδαία ἐπακολουθήσασα κατεπλημμύρησε τὸν Ναόν. Ὅμως, τοῦτο εἶνε

τὸ θαυμαστόν, κανεὶς δὲν μετεκινήθη ἀπὸ τὴν θέσιν ἕως τέλους τῆς θείας Λειτουργίας.

Ἦτο Σάββατον ἑσπέρας ὅτε εἰσῆλθον. Ἐψάλλετο ὁ ἑσπερινός. Ὁ μητροπολίτης Σμύρνης, ὁ σεβασμιώτατος κ. Βασίλειος, μὲ τὴν λευκὴν γενειάδα του, μὲ τὴν ἀφελῆ ὅλην μορφήν του καὶ μὲ τὰ γυαλιά του, ἐχοροστάτει. Παρ' αὐτῷ, ἐπὶ χαμηλοτέρου θρόνου, ὁ μέγας ἀρχιδιάκονος ὡς φρουρός· ἐξάς δ' ὅλη ἱερέων ἐτέλει τὸν ἑσπερινὸν μετὰ διακόνων.

Καὶ δὲν ἦτο—μὴ θαρρῆτε—καμμία πανήγυρις. Ἁπλῶς ἦτο ἁπλῆς Κυριακῆς ἑσπερινός. Σαββατόβραδον. Ἱερεὺς ἐν μέσῳ ἱστάμενος ἀνέγνω τὸ Κάθισμα τοῦ Ψαλτηρίου. Οἱ ψάλται μὲ τὸ ἱερόν των ἔνδυμα, μὲ τοὺς βοηθούς των, ἔψαλλον παναρμονίως ὅλην τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἑσπερινοῦ, ἐνῷ ὁ ναὸς ἐπληροῦτο (ἀκούσατε! ἀκούσατε!) ἐπληροῦτο κόσμου. Ὄχι ἀργοῦ, ἀλλὰ κόσμου τῆς δουλειᾶς, ὅστις ὅμως ἀφίνει πρὸς στιγμὴν τὴν ἐργασίαν του (ἄκουε οὐρανέ! ἐνωτίζου ἡ γῆ!) ἀφίνει τὴν ἐργασίαν του, διὰ νὰ προσευχηθῇ. (Τί λέγεις, κύριε πρῴην πρεσβευτά, ἀπὸ τὸ Λονδῖνον, μὲ τὰ γυαλιά; Χρειάζεται μεταρρύθμισιν ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Σμύρνης; Μοῦ φαίνεται ὅτι τὰ κεφάλια μας, δυστυχῶς, χρειάζονται μεταρρύθμισιν καὶ ξεθυμαίνομεν, πότε εἰς τὸ κακόμοιρον τὸ Σύνταγμα, καὶ πότε εἰς τὴν δυστυχισμένην τὴν Ἐκκλησίαν! Καὶ ὁ «Ἱερὸς Σύνδεσμος» τὰ χάφτει αὐτὰ τὰ δόγματα ἀπὸ τὴν Λόντραν, χωρὶς νὰ διαμαρτυρηθῇ. Καὶ ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ πιστεύσῃ τοὐλάχιστον, ὅτι δὲν εἶναι *διαμαρτυρόμενος*. Καλὸ κι' αὐτό!

Τάξις, σεμνοπρέπεια καὶ ἀκρίβεια ἀπαράμιλλος. Ποῦ νὰ φανῇ τὸ θαῦμα αὐτὸ ἐν Ἀθήναις, ὅπου ὁ ἑσπερινὸς τελεῖται σὰν κρυφά, σὰν ἀγγάρια, σὰν μὲ ἐντροπήν· μήπως ἀποκληθῶσιν ἀπὸ τὴν Λόντραν βαττολογοῦντες οἱ χριστιανοί.

Ἄξιον σημειώσεως εἶνε ὅτι ἡ ἑλληνικὴ Χριστιανικὴ κοινωνία τῆς Σμύρνης, διεκρίθη πάντοτε, μάλιστα εἰς τοὺς πρὸ τῆς

Ἐπαναστάσεως χρόνους διὰ τὴν εὐσέβειαν, τὴν εὐλάβειαν καὶ τὰ φιλακόλουθα ὡραῖα χριστιανικὰ αἰσθήματά τους. Ἠμπορεῖ νὰ συνετέλεσεν εἰς τοῦτο ἡ ἱστορικὴ Σχολή της, ἡ Εὐαγγελικὴ καλουμένη, ἔνθα ἐδίδαξαν ἐπισημότατοι κληρικοὶ τῆς Ἑλληνικῆς ὀρθοδοξίας, ἐν οἷς ὁ Μέγας Οἰκονόμος. Ἠμπορεῖ νὰ συνετέλεσαν εἰς τοῦτο καὶ οἱ εὐλαβέστατοι ἱεροκήρυκες ὁποῦ ποτὲ δὲν ἔλειψαν ἀπὸ τὴν πόλιν αὐτήν, τὴν καθαρῶς Ἑλληνικήν, τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἐν οἷς ὁ ἁγιώτατος ἐκεῖνος Ἰωάννης ὁ ἐκ Λίνδου, διδάσκαλος καὶ ἑρμηνευτὴς καὶ συγγρρφεὺς ἐκ τῶν εὐδοκιμωτάτων, ὁ γενόμενος Ἀρχιερεὺς μετὰ ταῦτα, τοῦ ὁποίου τὰ ἱερὰ συγγράμματα καὶ σήμερον ἀκόμη ἀναγινώσκονται ἀπὸ τοὺς εὐλαβεῖς χριστιανούς, ὡς ἡ *Ἀποστολικὴ Σαγήνη*, ἡ περίφημος ἑρμηνεία του εἰς τὸ *Ἆσμα Ἀσμάτων* καὶ ἡ *Χρυσοπηγή* του, ἡ ὄντως χρυσῆ μετάφρασις τῆς ἑρμηνείας τοῦ θείου Χρυσοστόμου εἰς τὴν Γένεσιν. Αὐτὰ ὅλα συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ σχηματίσωσιν ἐν Σμύρνῃ μίαν εὐλαβεστάτην κοινωνίαν, ἥτις μεταξὺ ἄλλων, πλουσιώτατα συνέτρεχεν εἰς τὴν ἐκτύπωσιν ἐν Βενετίᾳ ὅλων τῶν ἱερῶν συγγραμμάτων, δι' ὧν ἐγαλουχεῖτο τὸ Ἑλληνικὸν Γένος ἐν ταῖς μαύραις τῆς δουλείας του ἡμέραις, ὧν ἡ ἀνάγνωσις τόσον εἶχε παιδαγωγήσει χριστιανικῶς καὶ τοὺς ἀριστοκρατικοὺς οἴκους ἐκεῖ τῶν Ἑλλήνων, ὥστε πολλοὶ τούτων ἦσαν αὐτόχρημα Ἐκκλησίαι, ὡς ὁ τοῦ Μαυρογορδάτου· ὡς ἀναφέρουσιν οἱ πρόλογοι τῶν ἐκδόσεων αὐτῶν· ὅπως ὑπῆρχον οἱ οἶκοι τῶν πρώτων Χριστιανῶν, κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον.

Θαρρεῖς κ' εἶναι μουσεῖον χριστιανικὸν ἐν ἐνεργείᾳ ὁ ναὸς αὐτός. Μουσεῖον μάλιστα ζῶν. Τὸ σεπτότερον δέ, τὸ παρέχον τόσον θάμβος, τὸ καταπλῆσσον ἀμέσως τὸν εἰσερχόμενον, τὸ προξενοῦν, τὸ χορηγοῦν, τὸ ἐπιβάλλον τὴν κατάνυξιν, εἶνε τὸ μέγα αὐτοῦ τέμπλεον. Ὑψηλόν, βαρύ, μεγαλοπρεπές. Σὰν νὰ σοῦ παρουσιάζεται μὲ ὅλην τὴν ὑπερήφανον αἴγλην της καμμία βυζαντινὴ σκηνογραφία αἴφνης, ἀφοῦ ἔμβῃς εἰς τὸν ναόν. Καὶ τὸ περι-

δάλλει ὁ λαὸς μὲ ὅλην τὴν ἀγάπην του· τὸ καμαρόνει, τὸ λατρεύει.

— Εἶδες τὸ τέμπλεον;

Σὲ ἐρωτοῦν πάντοτε, ὅτε περὶ τῆς Ἁγίας Φωνεινῆς γίνεται λόγος.

Εἶνε ἔργον ἐκ ξύλου καστανοχρόου, τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος, ὅτε δὲν εἶχεν ἀκουσθῆ ἀκόμη ἡ Ἀναγέννησις, καὶ ἔζη ἡ Ἀνατολὴ μὲ τὰς παραδόσεις τῆς βυζαντινῆς τέχνης, γνήσια πρότυπα περισώζουσα· ἀριστουργηγατικὸν λεπτούργημα ξυλογλυπτικῆς. Ὅ,τι εἶναι τὰ μικροσκοπικὰ ἁγιοσκαλίσματα τοῦ διασήμου ξυλογλύπτου Κοσμᾶ τοῦ Λαυριώτου, τοῦ ἐπιλεγομένου Κοσμαδέλη, τὸ αὐτὸ εἶνε ἐν μεγαλογραφίᾳ τὸ τέμπλεον τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς. Ἔργον πολυπλοκώτατον ἀπὸ τῶν ἐκ σομακίου πορφυρολεύκων κιονίσκων του μέχρι τοῦ Μεγάλου Σταυροῦ, ὅστις ἐν μέσῳ φύλλων χρυσῶν, μέσα εἰς τὰ ἄνθη, τοὺς ἥλιους τοὺς χρυσοῦς, ἐστεφανωμένος, νικητής, ἵσταται ὑψηλά, σὰν κλωνάρι τρυφερὸν ποῦ τὸ ἐνηγκαλίσθη ὁ κισσός, τρόπαιον καλλίνικον τῆς ὀρθοδοξίας. Ὅλα τὰ λουλούδια τοῦ κάμπου, ὅλα τὰ ἀγριολούλουδα τοῦ βουνοῦ, ὅλοι οἱ καρποὶ τῶν δένδρων καὶ ὅλα τὰ πουλιά, συνδεθέντα ἀπὸ τὸν ξυλογλύπτην ἁρμονικῶς μὲ κλάδους καὶ φύλλα, εἰς ποικίλους σχηματισμούς, ἀπετέλεσαν τὸ καλλιτέχνημα τοῦτο, τὸ μέγα καὶ σεμνόν, δι' ὅπερ, θαρρεῖς, ἐκτίσθη ὁ ναός, ἔτσι βιαστικά, μὴ τυχὸν καὶ φθαρῇ τὸ καλλιτέχνημα.

Καὶ ἐξέχουσιν ἐν ἁρμονίᾳ τὰ ἄνω μέρη αὐτοῦ, σὰν ἐξῶσται μὲ πύργους, πύργους μὲ τὰς ἐπάλξεις των, τοὺς πύργους τῆς Νέας Σιών. Εἰς τὰ δύο δὲ θαυμάσια βημόθυρά του ὑπάρχουν ὡραῖαι ξυλόγλυπτοι καὶ πολυσύνθετοι παραστάσεις, ὡς ἡ *Κοίμησις* καὶ *τὰ εἰσόδια τῆς Θεοτόκου.*

Κ' ἐπὶ τῶν τοίχων δὲ τοῦ ναοῦ, ὑψηλὰ ὅμως ἐν σκότει. ὑπάρχουσι καλαὶ τοιχογραφίαι, δυσκόλως φαινόμεναι κάτωθεν. Ἡ

ὅρασις τοῦ Ἡσαΐου, ἡ ἀνάβασις τοῦ Ἡλία, οἱ τρεῖς Παῖδες ἐν τῇ καμίνῳ, ὁ Δανιὴλ ἐν τῷ λάκκῳ, ἡ ὀπτασία τοῦ Ἰεζεκιήλ, ἡ Σταύρωσις, θαυμασία γραφή, παριστῶσα τὴν στιγμὴν αὐτὴν τῆς σταυρώσεως, ὅτε οἱ σταυρωταί, θηρία, βαστάζουσι τὸν Κύριον Ἡμῶν, ἄκακον, ὡς ἀρνίον, ἀγόμενον τοῦ θύεσθαι. Ἡ δὲ συνήθης παρ' ἡμῖν εἰκὼν τῆς Σταυρώσεως, αὐτὴ ἐπιγράφεται : «Καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα». Ἄλλη ὡραία γραφὴ ἐπιγράφεται : «ὁ θρῆνος τῆς Παναγίας», ἔνθα παρίσταται μόνη ἡ Θεοτόκος, βαστάζουσα νεκρὸν τὸν Υἱὸν αὐτῆς εἰς τὰς ἀχράντους ἀγκάλας, μέγαν μεγαλωστί· κατανυκτικώτατον διπρόσωπον σύμπλεγμα, ἀναφρικιαστικὰς συγκινήσεις προκαλοῦν.

Καὶ ὅμως παραδόξως ἤκουσα ὅτι τὸ συμβούλιον τῆς ἑλλην. Κοινότητος ἀπεφάσισε τὴν κατεδάφισιν τῆς ἁγίας Φωτεινῆς καὶ τὴν ἀνοικοδόμησιν ἐπὶ τῶν θεμελίων αὐτῆς ἄλλης μητροπόλεως. Εὐτυχῶς αἱ ἐφημερίδες τῆς Σμύρνης διευθύνονται ἀπὸ ὀρθοδόξους ἕλληνας, τηροῦντας τὰ πάτρια ἔργῳ καὶ λόγῳ, τῶν ὁποίων τὸ μάτι δὲν ξιππάζεται πρὸς τὴν θέαν τῶν ὀθνείων, οὐδὲ τὸ οὖς σαγηνεύεται ἀπὸ τοὺς πολιτισμένους δῆθεν λόγους τῶν ἐν Ἑσπερίᾳ σπουδασάντων θεολόγων καὶ ἐπιδεικνυόντων τὴν σπουδὴν αὐτῶν ἐν τῇ καταστροφῇ παντὸς βυζαντινοῦ, αἱ ἐφημερίδες, λέγω, τῆς Σμύρνης ἐξηγέρθησαν καὶ ἔγραψαν κατὰ τῆς μελετωμένης αὐτῆς ἱεροσυλίας, ἥτις ἐλπίζομεν ὅτι δὲν θὰ συντελεσθῇ.

Τὴν ἐπαύριον ἐκκλησιάσθην πάλιν εἰς τὴν ἁγίαν Φωτεινήν. Ἐλειτουργοῦσεν ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης. Λίγο-λίγο ἐγέμισεν ἡ ἐκκλησία ἀπὸ Σμυρναίους. Τὰ ἐργατικὰ ἰσνάφια, τοῦ ἐμπορίου τοῦ πολυδαιδάλου οἱ ἀντιπρόσωποι, τὰ πληρώματα τῶν ἐμπορικῶν μας ἱστιοφόρων ὁποῦ προτιμοῦν ἰδιαιτέρως τὴν ἁγίαν Φωτεινήν, κατέλαβον ὅλας τὰς στοάς καὶ τὴν αὐλὴν ἀκόμη ὁλόκληρον. Ἦτο προεόρτια τῆς Μεταμορφώσεως· ὡραία ἀκολουθία. Ὁ δὲ ὀνομαστὸς πρωτοψάλτης τῆς Σμύρνης, ὁ γλυκύμολπος Μισαϊλίδης, ἔψαλε τὰς ὡραίας καταβασίας ***Χοροὶ Ἰσραὴλ*** μὲ ἰδιαιτέραν τινὰ διάθεσιν, ἴσως ἐνθουσιασθεὶς ἀπὸ τὴν γοητεύουσαν ποίησιν τοῦ

θείου μελῳδοῦ Κοσμᾶ, τόσον χαριτωμένα, τόσον γλυκά, ὥστε ὅταν ἔψαλλε τῆς ἐννάτης ᾠδῆς τὸν εἱρμὸν ***Ὁ τόκος σου ἄφθορος ἐδείχθη***, παρ' ὀλίγον νὰ χειροκροτήσω, παρ' ὀλίγον νὰ φωνάξω: Νὰ μουσικὴ μιὰ φορά! Καὶ ὄντως εἶνε γλυκύτατον τὸ σμυρναϊκὸν ἰδίωμα τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς, τὸ ὁποῖον πρῶτον ἀνέδειξεν ὁ πρωτοψάλτης τῆς Σμύρνης, ὁ ἀηδονόστομος Νικόλαος, τοῦ ὁποίου τὰ μουσουργήματα ἀκουόμενα ἀφίνουσιν ἀνεξάλειπτον γοητείαν βαθειὰ εἰς τὴν καρδίαν διὰ τὸ πάθος των· διὰ τοῦτο ἐξόχως ἀρέσκουσιν εἰς τοὺς ἱεροψάλτας, ἂν καὶ εἰς τὸ Φανάριον, ὅπου προτιμᾶται ἡ αὐστηρὰ καὶ ἁπλουστάτη γραμμὴ Πέτρου τοῦ Λαμπαδαρίου, δὲν τὰ δέχονται. Ἐν Ἀθήναις δὲ μετὰ πολλῆς περιπαθείας τὰ προτιμᾷ πάντοτε καὶ τὰ ἐκτελεῖ εἰς τὸν ἱερὸν Ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου Καρύτση ὁ ἀγαπητὸς ἰατρὸς κ. Θεοχάρης μὲ τὴν συμπαθητικὴν φωνήν του.

Εἰς τὴν ἁγίαν Φωτεινὴν τελεῖται καθ' ἑκάστην ἡ θεία Λειτουργία—εἰς τὰ δύο του παρεκκλήσια ὅμως—δεξιὰ καὶ ἀριστερά· κατανυκτικώτατα πάντοτε καὶ σεμνότατα· διότι οἱ ἱερεῖς τῆς ἁγίας Φωτεινῆς ἐναρμονίζουσι τὴν φωνήν των σύμφωνα μὲ τὰς ὁδηγίας τοῦ κ. Μισαηλίδου· καὶ οὕτως ἀποκτᾷ μίαν χάριν ἐμμελῆ πᾶσα ἱερουργία των, ἔστω καὶ ἐν καθημερινῇ. Ἐκεῖνο δὲ ὁποῦ μοῦ ἐκίνησε τὴν περιέργειαν ἰδιαιτέρως εἶνε τοῦτο, ὅτι εἰς τὰς καθημερινὰς αὐτὰς λειτουργίας ψάλλει πάντοτε ἕνας τυφλὸς μὲ μίαν γλυκυτάτην φωνὴν ψάλτης, ὅστις χωρὶς νὰ βλέπῃ, ἐξ ἀκοῆς μόνον, ἔμαθε καὶ ἐκτελεῖ θαυμασίως, χωρὶς νὰ παρεκκλίνῃ διόλου ἀπὸ τὴν γραμμὴν τοῦ συνθέτου, χωρὶς νὰ παρίδῃ κανένα φθόγγον, ὅλα τὰ ὡραιότερα μουσουργήματά τῶν ὀνομαστοτέρων πρωτοψαλτῶν τῆς Σμύρνης. Ὦ Σμύρνη μου ὡραία, πατρὶς τοῦ τυφλοῦ Ὁμήρου! Ὦ γλυκυτάτη Ἰωνία, κοιτὶς τῆς τέχνης καὶ τῶν γραμμάτων. Τὸν τυφλὸν αὐτὸν ψάλτην μ' ἀρέσῃ νὰ τὸν ἀκούω κάθε πρωῒ ψάλλοντα τὸν Χερουβικὸν ὕμνον καὶ τὸ *Ἄξιον ἐστὶν* εἰς ἐναρμόνιον πρῶτον ἦχον. Ἔχει τὴν καταγωγήν του ἀπὸ τοὺς ἀοιδοὺς τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν· χωρὶς ἄλλο.

Εἰς τὸ περίφημον Quais *πάλιν.—Γκιαούρ-Ἰσμύρνη.— Ἡ Σμύρνη Ἀθῆναι.—Συναυλία Ναργιλέδων.—Ἡ Σμύρνη τὴν νύκτα — Ὁ Ζέφυρος.*

Ἔχουν δίκαιον λοιπὸν οἱ Σμυρναῖοι καὶ ἰδίως αἱ Σμυρναῖαι νὰ διανυκτερεύωσιν εἰς τὸ *quais* πρὸς μεγάλην τοῦ Μητροπολίτου ἀγανάκτησιν, ὅστις τοσάκις ὡμίλησεν ἐπ' ἐκκλησίας, ὅτι τοὐλάχιστον τὰ Σαββατόβραδα νὰ μὴ ἐξέρχωνται, ἵνα τὸ πρωῒ δύνανται νὰ ἐκκλησιάζωνται ἐγκαίρως. Ὁ ἄνθρωπος φύσει περίεργος, καὶ μάλιστα ἡ γυνή, θέλει νὰ βλέπῃ, θέλει νὰ βλέπεται. Ὅλος ὁ βίος τῆς γυναικός, οἱ μόχθοι της, τὰ τεχνάσματά της, τὰ σχέδιά της, τὰ νεῦρά της, οἱ πόθοι της, συγκεντροῦνται εἰς τοῦτο μόνον : νὰ βλέπῃ καὶ νὰ βλέπεται. Νὰ βλέπῃ, διὰ νὰ ἔχῃ ὕλην πρὸς ἀργολογίαν καὶ κατάκρισιν. Νὰ βλέπεται, διὰ νὰ μὴ πηγαίνουν χαμέναι αἱ διὰ τὴν τουαλέταν της δαπάναι καὶ ἐπιτιμήσεις, ἴσως, τοῦ συζύγου της. Καὶ μεταβάλλεται λοιπὸν τὸ *quais* καθ' ἑσπέραν εἰς παράταξιν ἐν ἐπιθεωρήσει κάλλους, ἀσχημίας, εὐφυΐας καὶ φλυαρίας ἐν ταυτῷ. Παρέαι-παρέαι, ἀπὸ δύο τρεῖς, ἀπὸ τρεῖς τέσσαρες, ἀπὸ πεντὲξ συνήθως, νεάνιδας, δεσποινίδας, μητέρας. Ὅλαι ὡραῖαι, ὅλαι ἀνθηραί, ὅλαι δροσεραί. Οὐδεμία καλαμώδης κηφισιάς, οὐδεμία αὐχμώδης ἰλισσιάς. Καὶ συνοδευόμεναι παρ' ἑνὸς ἢ τὸ πολὺ δύο κυρίων,— πάντοτε αὐταὶ ἐν πλειονότητι—πληροῦσι τὴν προκυμαίαν εὐωδίας, τὴν δροσεράν, τὴν γελῶσαν προκυμαίαν, ὅτε αἱ τελευταῖαι ἀκτῖνες τοῦ κολυμβῶντος ἡλίου σχηματίζουσιν ἀπείρων χρωματισμῶν ἀνταυγάσματα ἐπὶ τῶν πτερῶν των, ἐπὶ τῶν μαλλιῶν των, τῶν βλεμμάτων των, ἐνῷ ὁ ζέφυρος ἐπιχαρίτως ἀερίζει τὰς ἄκρας τῶν ἱματισμῶν των καὶ τὰ πτερὰ τῶν πίλων των.

— Καὶ αὐταὶ σμυρναῖαι; ἠρώτων.

— Ὅλαι σμυρναῖαι! μοῦ ἔλεγαν.

Κ' ἐδάγκανα τὰ χείλη ἀπὸ ἐντροπήν, ὁ ἀθηναῖος ἐγώ.

Τὸ *quais* τῆς Σμύρνης εἶνε αὐτὴ ἡ Σμύρνη. Μεγάλη, πλουσία ἑλληνική, ὅλως διόλου ἀθηναία. Τὸ *quais* τῆς Σμύρνης, δηλαδὴ αἱ Ἀθῆναι ὁλόκληροι συγκετρωμέναι ἐπὶ τὸ αὐτό. Φαντασθῆτε μαζὶ *Σύνταγμα*, *Ὁμόνοιαν*, *Ὀλύμπια*, *Τσόχα*, *Φάληρον*· καὶ *Πευκάκια* ἀκόμη. Ὅλα αὐτὰ ἐπὶ τὸ αὐτό. Ὅλα κατὰ γραμμήν. Μεγάλην δρεπανοειδῆ γραμμήν. Καλλοναί, ριπίδια, χάρις, τρυφή, ζαχαροπλαστεῖα, καφενεῖα, λέσχαι, ζυθοπωλεῖα, γλυκά, παγωτά, ζῦθος φίνος, καφές, τσίπουρο, ναργιλές, θέατρα ἑλληνικά, θέατρα ἰταλικά, χοροί, μουσικαί, νευρόσπαστα, περίπατοι, πλατεῖαι, ξενοδοχεῖα. Ὅλα μαζί. Κοχλίας ἐκβάλλων τὴν κεφαλήν του πάνοπλος. Εἰς τοῦ «Λουκᾶ» τὰ εὐμορφότερα πτερά, τὰ κομψότερα ριπίδια, τὰ χιονωδῶς λευκὰ-γόνα μὲ γόνα-εν πυκνότητι. Εἰς τὴν Λέσχην παρακάτω τὰ εὐφυέστερα χείλη, τὰ γλαυκότερα μάτια, οἱ λεπτοφυέστεροι σχηματισμοί, οἱ ἄπταιστοι κομψοὶ ἱματισμοί. Οἱ πλείονες λευκοὶ κατάλευκοι, ὡς ἐφέτος ἐν Ἀθήναις. Καὶ εἰς τοῦτο ἀκόμη ἡ Σμύρνη ἀκολουθεῖ τὰς Ἀθήνας. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἔχει ὡς πρότυπον τοὺς Παρισίους. Ἡ Σμύρνη τὰς Ἀθήνας. Καπέλλα, χρώματα, τρόποι, ρυθμοὶ ἱματισμοῦ, ὅλα Ἀθηναϊκά.

Σᾶς κάμνω, ὦ Ἀθηναῖοι, μίαν παράκλησιν. Νὰ ἀγαπᾶτε ἰδιαιτέρως τὴν Σμύρνην, διότι ἡ Σμύρνη ἀγαπᾷ, λατρεύει τὰς Ἀθήνας. Τρελλαίνεται αὐτόχρημα ὁ Σμυρναῖος, ὅταν συναντήσῃ Ἀθηναῖον. Τὸν ἐναγκαλίζεται πλέον ἢ τὸν ἀδελφὸν, πλέον ἢ τὸν φίλον. Χάριν τοῦ Ἀθηναίου θυσιάζει ὁ Σμυρναῖος ὅλα. Καί, πεθαμένος δι' εὐφυΐας ἀθηναϊκάς, ξετρελλαμένος διὰ καλαμπούρια. Ὑποθέτω ὡς πρὸς αὐτὸ ὅτι ὁ φίλος μου Μπάμπης, ἂν καμιὰ φορὰ κατορθώσῃ νὰ ταξειδεύσῃ χάριν ἀναψυχῆς μέχρι Σμύρνης, θὰ τύχῃ σωστῆς—πλὴν δικαίας ἀποθεώσεως—ἀλλὰ νὰ σπεύσῃ, διότι ἀργότερα: «δεινὸν τὸ

γῆρας, οὐ γὰρ ἔρχεται μόνον» καὶ τότε θὰ πάθῃ ἀντὶ ἀποθεώσεως ὅ,τι ὁ Κλαύδιος ἀπὸ τὸν Σενέκαν... Καὶ πυκνά, μαζὶ-μαζὶ τὰ τραπεζάκια, ὥστε ἡ μία συντροφιὰ νὰ παρακάθηται πλησίον τῆς ἄλλης. Καὶ φαιδρότης καὶ χαρὰ ἁπλῆ, οἰκογενειακὴ χαρά, καὶ χαιρετισμοὶ δεξιὰ καὶ χαιρετισμοὶ ἀριστερά, καὶ ἀφηγήσεις στενοῦ οἰκογενειακοῦ κύκλου ἐπεισοδείων ἐκεῖ ἐν χαριτωμένῃ ἐλευθεριότητι· καὶ ἀποκρύφων περιγραφαί, μετὰ χάριτος ἠθικώτατα ἁπλῆς, ὥστε νὰ ἐξαπᾶται εὐκόλως ὁ ἐπιπόλαιος ξένος, μὴ γνωρίζων ὅτι ἐν τῇ γῇ ὅπου ἄλλοτε ὑπῆρξεν ὁ Παράδεισος, οἱ Σμυρναῖοι διάγουν ὡς ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα πρὸ τῆς παραβάσεως... Καὶ πανταχοῦ καπέλλα κυριαρχοῦντα. Ποῦ καὶ ποῦ ξεμυτίζει καὶ κανένα φέσι, μόνον, μοναδικόν, ὡς νὰ ἔχασε τὰ νερά του μέσα εἰς τὸν ἀχανῆ αὐτὸν ἑλληνισμόν, καὶ κατεκοκκίνησεν ἀπὸ τὴν ἐντροπήν του.

Τόσον πολὺ ἐλησμονήθην ἐν τῇ Ἰωνικῇ πόλει ἕνα βράδυ, ὥστε εἶπα εἰς τὸν φίλον κ. Μ. Ἀργυρόπουλον, ἀφοῦ ἐγευματίσαμεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Μ. Βρεττανίας :

— Τώρα, πᾶμε νὰ πάρωμε τὸν καφέ μας εἰς τοῦ Ζαχαράτου !

Ἐν ὅλῃ τῇ ὑπερηφανείᾳ των λοιπὸν ἀκούουν οἱ Ἕλληνες καὶ ἐν ὅλῃ τῇ εἰλικρινείᾳ των ὁμολογοῦσιν οἱ κατακτηταί, *Γκιαοὺρ Ἰσμύρνην* ἀποκαλοῦντες τὴν γλυκεῖαν τῆς Ἰωνίας μητρόπολιν, ἀναγκαζόμενοι νὰ περιφέρωνται ἐν τῇ συνοικίᾳ των, ὡς καὶ οἱ ἑβραῖοι ἐν τῇ ἰδικῇ των, ἀφίνοντες τὸν ἑλληνισμὸν ἐλεύθερον νὰ κυριαρχῇ ἐν τῇ πόλει του. Νὰ ὁμιλῇ ἐλευθέρως, νὰ τραγουδῇ, νὰ γελᾷ, νὰ γλεντᾷ· καὶ πέραν τοῦ μεσονυκτίου, χωρὶς νὰ φοβῆται τοὺς νυκτοφύλακας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἀρέσκεται δὲ ὁ Σμυρναῖος εἰς τὸ γλέντι, ἰδίως κατὰ τὰς ἑορτάς. Εἶνε φυσικὰ φαιδρός· κ' εὐχαριστεῖται εἰς τὰ φαιδρά. Ἡ ἀνία εἶνε ἄγνωστος παρ' αὐτῷ. Διὰ τοῦτο εἰς τὰς παραστάσεις τὰς θεατρικὰς ἐπικρατεῖ τὸ κωμικόν. Ὡσαύτως παρετήρησα ὅτι εἰς τὸ «Θέατρον τῆς Προκυμαίας», ὅπου παριστάνει ὁ κάλλιστος ἑλλη-

νικὸς θίασος Ταδουλάρη, ὀλίγος σχετικῶς κόσμος. Ἐνῷ εἰς τοῦ «Λουκᾶ», ὅπου παριστάνει ἐλαφρὸς ἰταλικὸς θίασος, ὁ κόσμος συνωθεῖται ἀσφυκτικῶς. Διότι εἰς μὲν τοῦ Ταδουλάρη ἀπαιτεῖται σιωπὴ καὶ κάθισμα, ἐνῷ εἰς τοῦ **Λουκᾶ** δὲν ὑπάρχουν καθίσματα ἠριθμημένα, ἀλλὰ τραπεζάκια. Ἐπιτρέπεται ἡ φλυαρία καὶ ὁ... ναργιλές, δηλαδὴ ἡ φυσικὴ τοῦ ἀνθρώπου διασκέδασις, ὅστις μετὰ τὴν ἐπίπονον ἐργασίαν τῆς ἡμέρας θέλει μὲν ν' ἀκούσῃ τὴν μουσικήν του, θέλει καὶ τὸ θέατρόν του, ἀλλὰ κυρίως θέλει ν'ἀναπνεύσῃ, νὰ ὁμιλήσῃ, νὰ πειράξῃ, νὰ γελάσῃ, νὰ καπνίσῃ τὸν ναργιλέ του καὶ νὰ πιῇ τὴν μασιίχα του.

Γίνεται δὲ δὶς ἡ συγκέντρωσις ἐν τῇ Προκυμαίᾳ. Πρὸ τοῦ δείπνου καὶ μετὰ τὸ δεῖπνον, πολὺ ἀργά, ὅτε ἡ χώνευσις τελεῖται ἀπολαυστικώτατα ὑπὸ τὰς δροσερὰς πνοὰς τοῦ ζεφύρου, ὅστις περὶ τὴν 11 ὥραν τῆς νυκτὸς μεταβάλλεται εἰς ἄτακτον σάλον. Καὶ τότε πλέον ἡ φαιδρότης τῆς ἑλληνικωτάτης πόλεως φθάνει εἰς τὸ κατακόρυφον. Ἡ μουσικὴ τῆς Λέσχης ἐκτελεῖ τὰ ὡραιότερα τότε καὶ τὰ πλέον βροντερὰ μελοδράματα. Αἱ φράσεις αἱ τραγικαὶ καὶ κωμικαὶ τοῦ ἑλληνικοῦ θιάσου διασπείρονται ὑπὸ τοῦ ζεφύρου ὡς φυστίκια. Εἰς τοῦ **Λουκᾶ** ὁ ἰταλικὸς θίασος δροσίζει καὶ αὐτὸς ὡς ἄλλος ζέφυρος, ἐνῷ αἱ πλατεῖαι αἱ τρεῖς, ἡ μία παρὰ τὴν ἄλλην, ὅπου πεντακισχίλια περίπου πνευστὰ ὄργανα, οἱ ἡδυπαθεῖς ναργιλέδες, ἐκτελοῦσιν ἀδιάκοπον μουσικὴν συμφωνίαν, πλήρεις κόσμου ἀσφυκτιῶσιν, εἰς μάτην τῶν φυλάκων τῆς τάξεως παραμεριζόντων τὸ πλῆθος, τὸ ἱστάμενον παρὰ τὴν γραμμὴν τῶν τροχιοδρόμων, καὶ θεωροῦν χωρὶς νὰ πληρώσῃ θεωρικά.

— Φυστίκια καὶ φωτιαίς!

Ἀκούεις μεταξὺ ἄλλων τότε, ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῇ τῆς φαιδρότητος τὴν φωνὴν τοῦ φυστικοπώλου, ὅστις πρὸς εὐκολίαν τῶν γκαρσονίων μὲ τὰ φυστίκια χορηγεῖ καὶ φωτιαὶς εἰς τοὺς ναργιλετζῆδες—ποῦ νὰ τοὺς προφθάσουν τὰ γκαρσόνια—περιφέρων αὐτὰς μέσα εἰς τὸ καλαθάκι του, εἰς ἕνα μικρὸν μαγκαλάκι.

Μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὁ ζέφυρος παύει. Ἡ κίνησις ἐλαττοῦται. Γαλήνη εἰς τὴν θάλασσαν. Γαλήνη εἰς τὴν γῆν. Ἡ νωχελὴς καὶ ὑπνηλὴ τῶν πεντακισχιλίων ναργιλέδων μουσικὴ ἔπαυσε πλέον. Ἀπέμειναν δὲ τὰ κρυστάλινα ὡραῖα δοχεῖα μὲ τὰ κιχριμπαρένια βελούδινα μαρκούτσια τυλιγμένα περὶ τὸν λαιμόν, καὶ μὲ τῆς φωτίτσαις, σβυσμέναις ἐν μέσῳ τοῦ ὡς φλιτζάνιον ἀπλωτοῦ μεγάλου λουλᾶ. Καὶ μόνον εἰς τὴν Κ ο ρ ί ν ν α ν, τὸ ἀγαπητόν μου καφενεῖον, ὑπὸ τὰς πλατάνους της, ἡ φαιδρὰ συντροφιά, ἡ ἀντιπροσωπεύουσα τὸ γλυκύτατον τῆς Σμύρνης κέφι, θὰ τερετίσῃ ἀκόμη τὸ ἡδονικώτατον καὶ ἀπολαυστικώτατον τῆς Ἀνατολῆς τερέτισμα τοῦ ναργιλέ της, τερέτισμα γλυκύτερον καὶ τῶν τερετισμάτων τοῦ πλέον γλυκυφώνου ἰμάμη, παραγγέλλουσα καὶ ἄλλο τσίπουρο ἀκόμη, συνοδευόμενον μὲ τὰ ἐκλεκτότερα ὀρεκτικά, τυροῦ, χαβιαρίου καὶ χοιρομηρίου, κατὰ τὰ χορταστικὰ τῆς Σμύρνης ἔθιμα, τὰ ὁποῖα οὐδέποτε θὰ ἀπομιμηθῶσι τῶν Ἀθηνῶν τὰ πλεονεκτικὰ καὶ φιλάργυρα κέντρα, διατάσσουσα καὶ ἄλλα ἀκόμη ὑπὸ τὰς φαιδροτέρας διαλέξεις, ἕως οὗ ἀποφασίσουν ἐν συμπνοίᾳ εἰς ποῖον θαλασσινὸν ἀπόκεντρον κέντρον θὰ διανυκτερεύσωσι, παρὰ πλουσίαν τράπεζαν νωπῶν γερλίσιων, ἤτοι ντόπιων, ὀψαρίων, ἵνα τὴν ἐπαύριον ἄϋπνοι, κεκοπιακότες, πλὴν πάντοτε κεφλῆδες, χαλάσωσι τὸ μαχμουρλοῦκι των ὑπὸ τὴν αὐτὴν πλάτανον τῆς ἀγαπητῆς «Κορίννας», ἵνα ἐπαναλάβωσι τὴν ἑσπέραν:

—Φέρτε μας τὰ ἴδια!

Τὴν ἀφελῆ, τὴν καλὴν αὐτὴν συντροφιὰν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν παχυσάρκου ἀνδρός, διασπείροντος τὸν γέλωτα ὡς νὰ εἶνε τὸ ἔργον του αὐτό, χωρὶς δηλ. αὐτὸς νὰ γελᾷ, παρηκολούθουν τακτικῶς κάθε βράδυ ἀπὸ τῆς σκοτίας, μόνος, ρεμβάζων, ἄγνωστος εἰς ὅλους, ὡς ζωγράφος βλέπων εἰς τὸ πρότυπόν μου. ξεκουραζόμενος, δροσιζόμενος καὶ ἔλεγον:

Ἰδοὺ ἡ νεολαία τῆς Σμύρνης, ἡ ἁγνή, ἡ καθαρῶς ἰωνική, ἡ ἰθαγενής, ἡ ἀπονέμουσα εἰς τὰς σπαρταριστὰς εὐφυολογίας της διπλώματα, ἀνώτερα ἀπὸ τὰς ἐπιτηδευμένας εὐφυΐας τῶν κωμω-

διῶν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἀποδίδουσα εἰς τὸ ἡδυπαθὲς ἐντόπιον σαμπαΐ τῶν ἐκλεκτῶν ναργιλέδων της μείζονα καὶ αὐτῶν τῶν δονιζετείων φθόγγων χάριν. Ἐὰν ἤμην κανένας κριτικὸς Σαρσαὶ ἢ Σερσέμης θὰ ἔγραφον : Ἀφοῦ εἰς τὴν Ἰωνίαν ἡ εὐθυμία καὶ ὁ γέλως εἶνε φυσικά, ὅπου καὶ αἱ ἀκταὶ γελῶσι, τίς ἡ ἀνάγκη πλαστῶν εὐφυολογημάτων, ἀφοῦ ταῦτα δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἔχουν τὴν δροσερότητα τοῦ ζεφύρου της ; Τίς ἡ ἀνάγκη ψευδομουσουργημάτων, ἀφοῦ ταῦτα εἶνε ἀδύνατον ν' ἀποκτήσουν τὴν τέχνην τὴν ἡδυπαθῆ τοῦ γοργοῦ ᾄσματος τοῦ περιφήμου ναργιλὲ τῆς ἰωνικῆς πόλεως, τοῦ εἰσάγοντος τοὺς εὐώδεις ἀτμούς του μέσα εἰς τὰ βάθη τῶν ἐντέρων ;

Ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Καρασούτσα.—Μυρσίναι, καλύβαι καὶ σταῦλοι καμήλων. — Ἕνα .... ἐπιτάφιον δεῖπνον. — Ὁ Μέλης ῥυμουλκόν.

«Τίς τὴν ψυχήν μου θὰ ἡμερώσῃ, καὶ εἰς τοὺς πόθους μου θέλει δώσει πτερὰ ζεφύρου; Ὅπου ὁ Μέλης λαμπρῶς μαρμαίρει ὡς πλὰξ ἀργύρου; Ἐκεῖ τὰ πάντα τέρψις, γαλήνη»...

Ἕνα γεροντάκι λεπτοκαμωμένον, εὐγενές, λόγιον, ἀπὸ τὸν Καρσιακά, τὴν Εὐανθῆ Περαίαν», ὡς μοῦ ἔλεγεν ὁ ἴδιος ἀνεψιὸς τοῦ Καρασούτσα.

—Πᾶμε, μοῦ λέγει, νὰ ἴδῃς τὸν Μέλητα, νὰ ἴδῃς ποῦ ἔγραψε τοὺς ὡραίους του στίχους ὁ θεῖός μου ὁ Καρασούτσας.

— Τοὺς ὁποίους μανθάνουν τὰ παιδιὰ εἰς τὰ σχολεῖα, τοῦ λέγω, νὰ ἀπαγγέλλουν ἐν Ἑλλάδι.

Εἶπα καὶ ἐνθουσίασα ἔτι μᾶλλον τὸ εὐγενὲς γερόντιον.

—Ἔχω χρόνια τριάντα νὰ ὑπάγω, μοῦ λέγει.

Τὸ ἐγνώρισα τὸ καλὸ γεροντάκι, πέραν ἀπὸ τὴν Ἀποβάθραν, πέραν ἀπὸ τὸ Κουμερκάκι, ἐκεῖ ὁποῦ καταλήγει εἰς τὴν θάλασσαν τὸ Τρίστρατον τῆς ἁγίας Φωτεινῆς, εἰς ἕνα μικρομαγειρεῖον, ἑνὸς ἀγαπητοῦ μου μαγείρου Τσιριγώτη, τοῦ κὺρ Γιάννννη, ὅπου συνήθως ἔτρωγα, φαγητόν, ἰδιαιτέρως χάριν μου παρασκευαζόμενον ἀπὸ γερλίσια θαλασσινὰ ὄψα.

Ἐψωνίσαμεν φρέσκαις γαρίδαις καὶ χαβιάρι μαῦρο ἀπὸ τῆς ***Μεγάλαις ταβέρναις*** καὶ ἐξεκινήσαμεν, ἐγὼ καὶ τὸ καλὸν γερόντιον, νὰ ἴδωμεν τὸν Μέλητα, ὅστις «μαρμαίρει ὡς πλὰξ ἀργύρου, ἐκεῖ ὅπου πλανῶνται σκιαὶ πλατάνων, ὅπου μυρσίνη εὐώδης θάλλει κλπ...»

Ἐκεῖ, πρὶν γείνῃ ἡ προκυμαία, μοῦ λέγει καθ' ὁδόν, ἐγίνετο ὁ περίπατος καὶ ὅλα τὰ ἐξοχικὰ γεύματα κατὰ τὰς ἑορτάς, τὰς νύκτας. Νὰ ἴδῃς πλάτανοι, μυρσίναι, δάφναι. Ὁ Μέλης ὡς πλὰξ

ἀργύρου. Κῆποι ἀειθαλεῖς, ἄνθη, σμυρναῖαι πάγκαλοι. Ἔχω τριάντα χρόνια νὰ πάγω ἕως ἐκεῖ· καὶ ἐγὼ δὲν ξεύρω γιατί.

Ἡ ὁδὸς ὁμαλή, ἐπίπεδος πρὸς τὸ βάθος τοῦ Ἑρμαίου. Προχωροῦμεν, φθάνομεν εἰς τὴν συνοικίαν τῶν Ἀρμενίων μὲ τὰ πλατέα μέγαρα, καὶ μὲ τὸν περικαλῆ ναὸν τοῦ ἁγίου Στεφάνου.

— Ἦτον ἰδικός μας, μοῦ λέγει, αὐτὸς ὁ Ναός, ἀλλὰ μετὰ γενόμενον φόνον ἐν αὐτῷ, ἐγκατελείφθη καὶ τὸν ἐπῆραν οἱ Ἀρμένιοι.

Προχωροῦμεν. Φθάνομεν εἰς τὸ ἄκρον. Ἡ πόλις περατοῦται ἐκεῖ εἰς εὐτελεῖς καλύβας. Γέφυρα ὡραία μᾶς διευκολύνει νὰ διέλθωμεν ἕνα βαθὺν πετρώδη, ξηρὸν καὶ ρυπαρὸν χείμαρρον, ρυπαινόμενον χειρότερα ἀκόμη ἀπὸ ὀλίγα νερά, μαυροπράσινα, δυσώδη, ὡς νὰ ἐξέρχωνται ἐκεῖ ἀπὸ ἐλαιοτριβεῖον. Ἕνα ποτόκι ἀκάθαρτον. Ἔνθεν κῆπος μὲ πλάτανον δροσεράν, πέραν ὁ σταῦλος τῶν καμήλων τοῦ σιδηροδρόμου, ὅπου αἱ κάμηλοι ἀναφαίνονται γονατισμέναι, ὀξέως ὠρυόμεναι καὶ χασμώμεναι, ὡς νὰ εἶνε τὸ χάσμημα αὐτὸ ἡ ἀνάπαυσίς των· καὶ ἓν καλοκτισμένον Τελωνεῖον εἰς τὸ ἄκρον τῆς γεφύρας· καὶ ἐπάνω καλύβαι σκιεραὶ ὁπωσδήποτε. Προχωρῶ νὰ διαβῶ τὴν γέφυραν, ἀποστρέφων τὸ βλέμμα μου ἀπὸ τὸν ρύπον ἐκεῖνον τοῦ ξηροῦ χειμάρρου· ὁ συνοδός μου κρατεῖ εἰς χεῖρας τὸ χαβιάρι καὶ τῆς γαρίδαις, τὸ εὐγενὲς γερόντιον.

— Πᾶμε, τοῦ λέγω. Βρῶμα !

Καὶ προχωρῶ διασκελίζων ἤδη τὴν καινουργῆ γέφυραν, καὶ ἀδιαφόρως βλέπων τοὺς ὀγκολίθους τοῦ ξηροῦ χειμάρρου, καὶ τοὺς γεωργοὺς τοὺς διαβαίνοντας δι᾽ αὐτοῦ μὲ τὰ γαϊδουράκαι των. Ἀλλὰ τὸ γερόντιον μὲ σύρει πρὸς τὰ ὀπίσω, μετά τινος ὅμως θλίψεως ἢ δισταγμοῦ.

— Ἰδοὺ ὁ Μέλης ! μοῦ λέγει θλιβερῶς σείων τὴν κεφαλήν του. Στάσου ἐδῶ. Ἰδοὺ ὁ Μέλης. Καὶ βλέπει βαθέως πρὸς τὴν κοίτην τοῦ χειμάρρου καὶ πρὸς τὰ πέριξ, ὡς εἰ ἀνεγίνωσκε παμπάλαιον ἐσβεσμένον ἤδη βιβλίον.

— Ἰδοὺ ὁ Μέλης! μοὶ ἐπαναλαμβάνει. Εἶχα τριάντα χρόνια νὰ ἔλθω ἕως ἐδῶ!

Ἵσταμαι ἐνεός. Μόνον ἡ ψυχή μου ψιθυρίζει κλαίουσα:

Ὅπου ὁ Μέλης λαμπρῶς μαρμαίρει
ὡς πλὰξ ἀργύρου.
Ὅπου πλανῶνται σκιαὶ πλατάνων.
Ὅπου εὐώδης θάλλει μυρσίνη.
Ὅπου τὰ πάντα τέρψις, γαλήνη..

Ὑπό τινα περισωθεῖσαν πλάτανον καθήσαντες ἐκεῖ, σιωπηλοί, τοῦ γεροντίου κλαίοντος σχεδόν, ἐφάγομεν τῆς γαρίδαις μας καὶ τὸ χαβιάριον, ὡς ἐπιτάφιον δεῖπνον, γρήγορα-γρήγορα ἀπὸ τὴν λύπην μας, καὶ κατήλθομεν διὰ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου εἰς τὴν προκυμαίαν πάλιν, ὅπου ὁ κόσμος χαρούμενος συνωθεῖτο περιπατῶν.

— Μὰ τί ἔγεινεν ἐκεῖνος ὁ κόσμος! Ὡμίλησε τέλος σπογγίζων τοὺς ὀφθαλμούς του, ὁ ἀνεψιὸς τοῦ τρυφεροῦ ποιητοῦ.

— Δὲν τὸν βλέπεις, καλό μου γεροντάκι; Ὁ χείμαρρος ἤλλαξε διεύθυνσιν καὶ κοίτην. Ἔτσι εἶνε ὁ κόσμος!

— Μὰ τί ἔγεινεν ὁ Μέλης! ἐπαναλαμβάνει ὁ γέρων, σπογγίζων ἀκόμη μίαν φορὰν τοὺς ὀφθαλμούς του.

— Ἰδού, τῷ λέγω. Ἔγεινε... ρυμουλκόν.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὄντως διήρχετο παρὰ τὴν προκυμαίαν μικρὸν ρυμουλκόν, φέρον εἰς τὴν πρύμνην του γαλλιστὶ τὴν λέξιν *Meles*.

— Μωρὲ τί μ ὲ λ έ ς!; Ἀναφωνεῖ ἔκπληκτον τὸ γερόντιον, χαριέστατα λογοπαῖζον, καὶ σπογγίζον διὰ τρίτην φορὰν τοὺς ὀφθαλμούς του, ἐνώπιον τῆς μεταμορφώσεως ταύτης, ἥτις καὶ ἐπὶ τοῦ εἰρηνικοῦ του προσώπου ἀπετυποῦτο δι' ἀφθόνων ρυτίδων, αἰχμηρῶν καὶ αὐτῶν, ὡς ὁ καϋμένος ὁ Μέλης.

Ἡ Μεγάλαις Ταβέρναις.—Ὁ Φασουλᾶς.—Τὸ Ἑλληνικὸν Νοσοκομεῖον. Εἰς ἕνα ὡραῖον τρίστρατον.—Ὁ Διογένης.

Ἂς εἰσέλθωμεν εἰς τὴν πόλιν τῆς Σμύρνης. Πλὴν τῆς Π α ρ α λ λ ή λ ο υ, ὅπου πρὶν κατασκευασθῇ ἡ προκυμαία, ἦν ἡ παραλία τῆς πόλεως, οὐδεμία ἄλλη ὁδὸς ἀξία λόγου. Ὅλαι στεναὶ καὶ τεθλασμέναι (τσικμὰ σοκὰκ) ἐν αἷς περίφημος κ ρ υ φ τ ὸ ς παίζεται. Ὅλαι ὅμως λιθόστρωτοι, μὲ μελαψὰς πλάκας τῆς Σικελίας· ὅλαι καθαραί.

— Ἡ δημαρχία! ἡ δημαρχία! ἐπανελάμβανεν ὁ συνοδός μου, γηράσας ἐν Σμύρνῃ. Ποῦ ἄλλοτε αὐτὴ ἡ καθαριότης! Ἔφεραν καραβιαὶς τῃς πλάκαις ἀπὸ τὴν Μεσσήνα.

Πανταχοῦ λοιπὸν ἡ δημαρχία, ἧς μόνον τὸ ὄνομα ἐν Ἑλλάδι γινώσκομεν. Καὶ θορυβοῦμεν τόσον καὶ δαπανῶμεν καὶ ἐκτιθέμεθα, ἵνα ἓν ξηρὸν ὄνομα ἀναστηλώσωμεν, καὶ τιτλοφορήσωμεν ἕνα, ποῦ δὲν εἶχε τί νὰ κάμῃ, δήμαρχον.

— Ποῦ ἠμποροῦσες προτήτερα νὰ περπατήσῃς ἀπὸ τὴν λάσπη!

— Τ' ἀκοῦτε, Ἕλληνες;—(Τ' ἀκοῦμε, νὰ λέτε).

Οὐδεμία πλατεῖα. Οὐδεμία ἀγορά. Φαίνεται ὅτι εἰς τὰ ἀπολυταρχικὰ κράτη εἶνε περιτταὶ αἱ ἀγοραί. Καὶ αὐτὴ ἡ τῶν ἐδωδίμων ἀγορὰ ἔχει σχῆμα ὁδοῦ, μακρᾶς ὁδοῦ καὶ ὑγρας—Ἡ Μεγάλαις Ταβέρναις—Ἐκεῖ ὑπάρχουν τὰ κρεοπωλεῖα μὲ τὰ τρυφερὰ βόεια, καὶ τὰ ἰχθυοπωλεῖα μὲ τὰ γερλίσια ὀψάρια, τοῦ Ἑρμαίου δηλαδή, καὶ μὲ τὰς εὐώδεις θαλασσομυρισμένας γαρίδας, ἐκεῖ καὶ τὰ παντοπωλεῖα μὲ τὸ μαῦρο χαβιάρι. Εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου Κασσαμπᾶ—εἰς τὸν Μουμχανὲ—ὑπάρχει εἶδος πλατείας καὶ δένδρα ὀλίγα, καὶ κρήνη διαυγοῦς καὶ καλοῦ ὕδατος.—Πᾶσα ἡ πόλις ὑδρεύεται δι' ἀρτεσιανῶν—νερὸ νερόβρα-

στο.—Ἄλλη πλατεῖα πάλιν ὑπάρχει εἰς ἄλλο ἄκρον τῆς πόλεως, ὅπου ὁ σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Αϊδινίου· καὶ δένδρα ἐκεῖ πολλὰ καὶ πλάτανοι κατάσκιοι, καὶ οἰκοδομαὶ ἀγγλικοῦ ρυθμοῦ, λιθόκτιστοι μὲ ἐκλεκτοὺς λίθους, ἐκεῖ ὅπου τερματίζεται ὁ διὰ τοῦ *quais* διερχόμενος τροχιόδρομος. Ὑπάρχει ἀκόμη ἄλλη μία πλατεῖα εὔμορφος, πλὴν ἀόρατος, ἡ περίκλειστος αὐλὴ τοῦ Μεγάλου Διοικητηρίου, μὲ τὰς καθαρὰς καὶ εὐπρεπεῖς αἰθούσας του, καὶ μὲ τὴν σεμνοτάτην αἴθουσαν τῶν δικαστικῶν συνεδριάσεων.

Φθάνομεν τώρα εἰς τὸν φοβερὸν Φασουλᾶν. Τὸν μαχαιροβγάλτην, τὸν λωποδύτην, τὸν δολοφόνον Φασουλᾶν, ὅστις τώρα κατάκειται ἐκεῖ,εἰς τὸ πρώην τρομερὸν κέντρον, —γέρων παληόγερος,πρᾶος καὶ νηφάλιος βρακᾶς, τὸ πρώην γυμνόκνημον ταγκαλάκι μὲ τὸ φόρεμα του τὸ ἰδιότροπον—ὅλο ζωνάρι—μὲ τὴν μάχαιραν σπασμένην τώρα εἰς δύο, μὲ τὰς χεῖρας ἐκνευρισμένας, μὲ τὰ μεγάλα πυκνὰ μαῦρα φρύδιά του, τὰ μόνα ζωντανὰ ἀκόμη, ὅπου κεῖνται νεκραὶ πλέον, λέγεις, αἱ δολεραὶ πονηρίαι του,ὡς ὑπὸ τὴν ἀτάραχον σκιὰν κυπαρίσσων. Εἰρηνικὰ εἶνε τώρα καὶ τὰ μικρὰ κλέφτικα καφενεδάκιά του, ἥσυχαις ἡ πονηραὶς ταβέρναις του, σιωπηλὰ τὰ παιγνιδιάρικα κουρεῖά του· τὰ δὲ γειτονικὰ παράθυρα ἀνοίγουν φαιδρὰ ὡς ἐν μέσῳ κέντρου χαρᾶς. Καὶ οἱ φιλήσυχοι Σμυρναῖοι, φρόνιμοι σὰν ζαγοριανοί, διέρχονται πλέον μὲ ἀτάραχον τὸ βῆμα καὶ ἥσυχον τό... βαλάντιον. Μόνον ἐλεεινά τινα ζωγραφήματα ἐπὶ τῶν χρωματισμένων τοίχων, αἱ αἰώνιοι γοργόναι, μὲ τὸ ἀρχοντικόν των στῆθος, τὸ σεληνοειδὲς πρόσωπον καὶ τὴν ἰχθυώδη πλατεῖαν οὐράν· μόνον αὐτὰ ὡς ἐπιτάφιος ἐπιγραφὴ μαρτυροῦσι περὶ τοῦ τόπου, ὅπου ἔζη ἄλλοτε ὁ φοβερὸς Φασουλᾶς, ἐκ τῶν ἐπεισοδίων τοῦ ὁποίου, τῶν περιέργων καὶ δολερῶν, ἀντηχοῦσιν ἀκόμη ὅλαι αἱ πρῷραι τῶν ἑλληνικῶν ἱστιοφόρων.

Περιδεὴς ἐκύτταζον ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ἔχων τὴν μνήμην μου γεμάτην ἀπὸ τῶν τρομακτικῶν διηγήσεων. Καὶ προλαβὼν ἐκάλυψα τὸ ὡρολόγιόν μου. Ἀλλ' ὁ σύνοδός μου, δεικνύων μοι τὸν ἐκεῖ

μικρὸν στρατῶνα καὶ τὸν ἐν αὐτῷ ἀεννάως στρατωνιζόμενον λόχον, μοὶ ἐπανελάμβανεν :

— Ἡ ἐξουσία ! μὴ φοβῆσαι ! Ἡ ἐξουσία !

Πόσον περίεργα πράγματα καὶ βλέπει καὶ ἀκούει κανείς, ὅταν ταξειδεύῃ ! Ὅλως διόλου τὸ ἐναντίον γίνεται εἰς τὸ ἐλεύθερον βασίλειόν μας. Εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἀκούεις :

— Ἡ ἐξουσία ! Τρέμε ! ἡ ἐξουσία !

Καὶ ἔτσι συμβαίνει ὥστε τὸ αὐτὸ μυστηριῶδες πρόσωπον, ἀλλοῦ μὲν νὰ ἐξημερόνῃ ἀποδιῶκον τὸν φόβον, ἀλλοῦ δὲ νὰ ἐξαγριόνῃ, προξενοῦν τὸν τρόμον.

Τί εὔμορφη, τί καθαρά, τί ἀρχοντική, ἡ Ἀρμενικὴ μεγάλη συνοικία, προσεγγίζουσα ἐπάνω πρὸς τὰ ὑψώματα τῆς πόλεως, φθάνουσα μέχρι τῆς Ἑβραϊκῆς. Αἱ ἀρμένιαι δέσποιναι λίαν πρωΐ, παρὰ τὴν εἴσοδον τῶν καθαρῶν των σπιτιῶν, ὄπισθεν τῶν ὑπηρετριῶν των, καθοδηγοῦσιν αὐτὰς νὰ ψωνίσουν τὸ εὐώδη ζαρζαβατικά, τρυφερὸν σέληνον καὶ μπάμιαις τοῦ Σεβδίκιοϊ. Ἰδοὺ ὁ ἀρμενικὸς ναὸς τοῦ ἁγίου Στεφάνου, μέγας καὶ καλός, ἐντὸς εὐρυτάτης αὐλῆς, ὅπου καὶ τὸ παλαιὸν ἀρμενικὸν νεκροταφεῖον μὲ τὰς ἀπαραιτήτους γηραιὰς δρῦς, σκιεράς, κατασκίους, ν' ἀναπαύωνται οἱ νεκροί, καὶ νὰ συμποσιάζωσιν οἱ ζῶντες.

Τὸ μέγα νοσοκομεῖον τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος—Νοσοκομεῖον ὁ ἅγιος Χαράλαμπος—εὐρὺ μὲ πολλὰς αἰθούσας, καὶ πολλὰ παράθυρα· μὲ αὐλὴν ἀνθόσπαρτον· μὲ τείχη ὑψηλὰ ὡς μοναστήριον βυζαντινόν, ἐν μέσῳ ἐκεῖ τῆς πόλεως συμπιεσθέν, ὅπερ ἂν ἀφίετο ἐλεύθερον νὰ ἐξαπλωθῇ, ἠδύνατο νὰ καταλάβῃ ὅλον τὸ ἀθηναϊκὸν Πολύγωνον. Ἡ πόλις τὸ περιέλαβε, τὸ ἐνηγκαλίσθη, ὡς νὰ εἶχεν ὑπ' ὄψιν της ὅτι πόλις, χωρὶς πλατείας, χωρὶς ἀγυιάς, πόλις στενή, συμπυκνωμένη, μπαλαρισμένη ὡς γλυκόρριζα μὲ σιδερένια στεφάνια, μέσα εἰς μίαν κοιλότητα, εἰς ἕνα λάκκον· πόλις καίουσα καὶ βράζουσα τὸ θέρος, ὡς μόνην ἀνάπαυσιν καὶ δροσιάν, ὡς μόνην ὄασιν ζωογόνον, μέσα εἰς τόσον καύσωνα, ὀφείλει νὰ ἔχῃ τὸ... Νοσοκομεῖον.

Ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἡ προκυμαία, ἡ ἀνοικτόκαρδος προκυμαία, ὁπόθεν ὅλη ἡ εὐωδία καὶ ἡ εὐφορία τῆς Ἀνατολῆς ἐκκινεῖ πρὸς τὴν Δύσιν, μὲ τόσην κίνησιν καμήλων τε, κάρρων τε, ἀνθρώπων τε, πλοίων τε λέμβων τε, καὶ συριγμῶν ἀδιακόπων, θὰ ἐλέγομεν ὅτι οἱ Σμυρναῖοι εἶνε πολὺ ὀπισθοδρομικοί, διότι πράγματι, περιπατῶν ἐντὸς τῆς πόλεως, δὲν διακρίνεις ἔξω ἀπὸ τὴν μύτην σου. Μόνον τὰ πρὸ ποδῶν βλέπεις.

Μετὰ τόσην ἤδη περιοδείαν καὶ τόσας συγκινήσεις, ἂς ἀναπαυθῶμεν εἰς τὸ Τ ρ ί σ τ ρ α τ ο ν τ ῆ ς Ἁ γ ί α ς Φ ω τ ε ι ν ῆ ς. Εἶνε ἡ μεγαλειτέρα ἀρτηρία τῆς πόλεως αὐτὴ ἡ μικρὰ λωρίδα. Τὸ πέρασμα, ὁπόθεν, τρυγόνες καὶ περιστεραί, διέρχονται αἱ γυναῖκες, καὶ ὁπόθεν κατὰ Κυριακήν, μετὰ τὴν λειτουργίαν, οἱ Σμυρναῖοι τριῶν συνοικιῶν κατέρχονται εἰς τὴν θάλασσαν κάτω, εἰς τὸ *quais*, εἰς τὴν ἀγορὰν νὰ εἴπωμεν, νὰ καθίσουν εἰς τὰ καφενεῖα, νὰ συνεννοηθοῦν διὰ τὰς ὑποθέσεις των, νὰ κλείσουν τὰ βιβλία τῆς περασμένης ἑβδομάδος καὶ ν' ἀνοίξουν τὰ τῆς νέας. Πολυσύχναστον αὐτὸ τὸ μικρὸν τρίστρατον καὶ πολὺ καθαρόν. Εἰς τὴν πολλαχῶς τεθλασμένην αὐτὴν γραμμήν, ἄνω καὶ κάτω, μέσα εἰς τὸν ἑλληνικώτατον Φραγκομαχαλᾶν, τὸν μὴ ἔχοντα ἄλλην ἰδιαιτέραν ἐμπορικὴν ἀξίαν, ἢ μόνον ὅτι τὰ πραγματα τοῦ Τσαρσίου ἀγοράζεις ὑπερτιμημένα εἰς τὸ διπλοῦν, συγκεντροῦται ὅλον τὸ ἐμπόριον τῆς πολυτελείας καὶ τῶν συρμῶν. Καθήσωμεν εἰς τὸ μικρὸν καὶ εὐτελὲς ἐκεῖνο παγοπωλεῖον, ὅπερ ὅμως πωλεῖ τὰ δροσερώτερα παγωτά, ἀπὸ φυσικὸν πάγον, ἀπὸ χιόνι τοῦ βουνοῦ πάλλευκον, τὰ καθαρώτερα παγωμένα ποτά. Κατέναντι ὁ «Διογένης» μὲ τὸν πάνοπλον ἀνατολίτην φρουρόν του εἰς τὴν εἴσοδον. Οὐχὶ ὁ ρακένδυτος φιλόσοφος τῆς ἀρχαιότητος, ἀλλ' ἕτερος πλούσιος καὶ ἐπιδεικτικώτατος ὡς κανένας Γοργίας. Εἶνε ὁ *Διογένης* τῆς Σμύρνης μέγα ἐμπορικὸν κατάστημα ἢ μᾶλλον π α γ κ α τ ά σ τ η μ α, ἀπέραντον καὶ δίπατον. Ἐντὸς τῶν εὐρυχώρων τμημάτων του περικλείεται ὁλόκληρος ἡ ὁδὸς Ἑρμοῦ τῶν Ἀθηνῶν. Αὐτὸς εἶνε ὁ Διογένης, ὅπου χωρὶς φανὸν δύνασαι νὰ συναντήσῃς οὐχὶ

μίαν γυναῖκα ἀλλὰ πολλάς. Εἶνε οὕτως εἰπεῖν ἡ βιτρίνα ἡ παμμεγίστη, ἐν ᾗ ἐκτίθεται ὅλος ὁ πλοῦτος καὶ ἡ γοητεία τῆς Ἀνατολῆς, περιβεβλημένα τὴν τέχνην τὴν ἀπαράμιλλον τῆς Δύσεως. Ἡ Ἀνατολὴ εἶνε προωρισμένη πάντοτε νὰ χορηγῇ τὴν πρώτην ὕλην εἰς τὴν Δύσιν. Καὶ μήπως μίαν φορὰν δὲν ἐχορήγησεν εἰς τὸν κόσμον καὶ τὸ πρῶτον ἀνδρόγυνον;

Εἰς τὸ Τσαρσὶ ὅμως τὸ σμυρναϊκόν, τὸ ὑγρόν, τὸ σκοτεινόν, τὸ ἐστεγασμένον ὡς κάθε Τσαρσί, βασιλεύει ἁγνὴ ἡ ἀνατολικὴ βιομηχανία, ἀπὸ τῶν χρυσῶν πεδίλων καὶ τῶν παχουλῶν ταπήτων, μέχρι τῆς νεφελώδους καλύπτρας καὶ τῶν χρυσῶν ἐνωτίων. Περνοῦμεν ἀπὸ μίαν σιδηρᾶν τοξοειδῆ πύλην, φοβεράν, γεμάτην ἀπὸ καρφία φοβερά, ὡς ἦσαν ὅλαι αἱ πύλαι τῶν φρουρίων ἐπὶ Ἑνετοκρατίας, ἡ τῆς Χαλκίδος ἐν παραδείγματι καὶ ἡ τοῦ Κάστρου τῆς πατρίδος μου, περνοῦμεν κύπτοντες ὑπὸ μίαν χονδρὴν ἅλυσιν, χρησιμεύουσαν ὡς ἐμπόδιον νὰ μὴ εἰσέρχωνται τὰ φορτηγὰ ἁμάξια καὶ τὰ λοιπὰ ἀχθοφορικὰ ζῷα, καὶ εὑρισκόμεθα πάραυτα εἰς μίαν σκιερὰν ἀρχαίαν οἰκοδομήν, ἐφ' ἑκατέρας πλευρᾶς τῆς ὁποίας εἰς γραμμὴν μακρὰν ἐκτείνονται τοῦ Σμυρναϊκοῦ τσαρσίου τὰ ἐρπορικὰ καταστήματα, μικρὰ καὶ παμπληθῆ, ὅλα στολισμένα μὲ τέχνην ἑλκυστικήν. Ὁ κόσμος τῶν ξένων καὶ τῶν ἀγοραστῶν πηγαινοέρχεται μὲ βόμβον μελισσῶνος, ἐκεῖ εἰς τὰ σκοτεινά. Οἱ διάφοροι μεσῖται οἱ ὁδηγοῦντες αὐτούς, οἱ ἀργοὶ οἱ ἀναιβοκαταιβαίνοντες πρὸς θεωρίαν, αἱ γυναῖκες ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ τὸ πλῆθος ἐν γένει τῶν ναυτικῶν ἑλλήνων, καὶ τῶν τούρκων στρατιωτῶν, ἀποτελοῦσι μίαν ὀχλοβοὴν παρὰ πολὺ κουραστικήν. Αὐτὰ εἶνε τὰ Βεζεστένια τῆς Σμύρνης, μὴ δυνάμενα μὲν νὰ παραβληθῶσι μὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ πολυφάνταστον καὶ πολυθαύμαστον Τσαρσίον, ὅμως διατηροῦντα τὸν τύπον τῶν ἀγορῶν τῶν τουρκικῶν πόλεων. Ζόφος καὶ σκοτία καὶ ἡμίφως· αἱ δὲ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου δυσκόλως ἀπὸ καμμίαν χασμάδα ἠμπορεῖ

νὰ διεισδύσουν. Ὑγρασία δέ. Ὑπὸ τὸ πανοῦργον λοιπὸν ἡμίφως, μὲ καλλιτεχνικὴν σοφίαν εἶνε ἐκτεθειμένα εἰς τὰ πολυάριθμα αὐτὰ μαγαζεῖα ὅλα τὰ εἴδη τοῦ ἐμπορίου, ἀπὸ τῶν τῆς πρώτης ἀνάγκης μέχρι τῶν τιμαλφῶν πραγμάτων τῆς πολυτελείας. Κινοῦσι δὲ τὴν περιέργειαν φυσικὰ καὶ τὴν προσοχὴν τοῦ ξένου τὰ εἴδη κατ' ἐξοχὴν τῆς ἐντοπίου παραγωγῆς, τῆς ἀσιατικῆς τέχνης, ἀπὸ τῶν ὡραίων μὲ κτυπητὰ χρώματα ταπήτων μέχρι τῶν μεταξωτῶν ὑφασμάτων καὶ τῶν γουναρικῶν. Δὲν λείπουν καὶ ἀρχαιολογικῆς ἀξίας ἀντικείμενα, ὅπλα, καὶ βιβλία καὶ εἰκόνες καὶ κανδήλια καὶ τὰ τοιαῦτα. Κατὰ ἀγορὰς ταξινομημένα μὲ πολλὴν πανουργίαν ἐμπορικήν. Παντοῖα, παντοίων εἰδῶν ἀγοραί. Οἱ ἔμποροι ὀκλάδην, ὡς εἰς κάθε Τσαρσί, σοβαροί· καὶ γύρω—γύρω των ὀθωμανίδες ἀκάλυπτοι καὶ ἀπαιτητικαί, μέσα εἰς τὸ σκότος σχεδόν. Δρόμοι ἀπ' ἐδῶ καὶ δρόμοι ἀπ' ἐκεῖ. Ὅπου ἰδίως συναντᾷς ὀθωμανοὺς στρατιώτας καὶ γυναῖκας μὲ τὸ παμπόνηρον γιασμάκι, ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ ὁποίου στίλβουσιν, ὡς ἑρπετοῦ δορὰ στιλπνή, μαῦροι κατάμαυροι ὀφθαλμοὶ τῆς ἀμιγοῦς Ἀνατολῆς, τῆς γῆς τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου. Γυναῖκες μὲ ὅλα τα ἐμβλήματα τῆς σημειωμένης μαλθακότητος, καὶ στρατιῶται ρακένδυτοι, οἵτινες ἐπιδεικτικῶς φέρουσιν ὅλοι τὸ μετάλλιον τοῦ τελευταίου πολέμου πρὸς μέγα τῶν Ἑλλήνων ναυτικῶν ἄχθος, ἀποστρεφόντων τὸ βλέμμα κατὰ τὰς θλιβερὰς αὐτὰς συναντήσεις, καὶ οὑτωσὶ παρηγορουμένων μὲ πικρὸν ἴδιον μειδίαμα :

— Τώρα, ποῦ σᾶς κρέμασαν τὰ μολυβένια λιλιά ;

Ὁ Μπουρνόβας.—Προάστειον ἀπὸ ἐπαύλεις.—Ἡ περίφημος Χαβούζα.— Ἀνάστασις ὅλης τῆς ἀρχαιότητος.

Ἔστειλα τὸν καΐκτσή μου,
ἀμάν!
Ἔστειλα τὸν καΐκτσή μου,
ς' τὸν Μπουρνόβα γιὰ κρασί....

Πρωΐ πρωΐ μὲ τὴν δροσιά. Ὁ εὐώδης ζέφυρος πνέει σήμερον ἀπὸ τὴν αὐγήν, δροσίζων κ' εὐφραίνων τὴν καρδίαν. Ἰδοὺ καιρὸς πρὸς ἐκδρομὴν εἰς τὸ μυρωμένον προάστειον τῆς Σμύρνης, εἰς τὸν *ἀνθοστεφῆ* Μπουρνόβαν, ὡς τὸν ἀπεκάλεσεν ὁ τρυφερὸς ποιητὴς τῆς Ἰωνίας, ὅπου ἡ πλουσία μερὶς τῆς μητροπόλεως παραθερίζει, ὅπου τὰ ὕδατα κελαρίζουσι διαυγῆ καὶ δροσερά, ὅπου αἱ ὀπῶραι στολίζουσι τοὺς κήπους ἡδονικῶς, καὶ ὅπου ἡ ἄμπελος κυριαρχεῖ μὲ τὸ εὐφρόσυνον ποτόν, τὸν οἶνον τῶν Ψαλμῶν, τὸ κρασὶ τὸ γλυκό, ποῦ τὸ πίνουν καὶ τὸ τραγουδοῦν τὰ Σμυρνιωτάκια τὰ φαιδρὰ εἰς τὰ τραγούδια των, τὸ κρασὶ τόῦ Μπουρνόβα, ὅπου ἀπέστειλεν ἤδη τὸν καΐκτσῆ της ἡ ἀφρόπλαστη Σμυρνηὰ σ' τὸν Μπουρνόβα γιὰ κρασὶ κ' ἔμεινε μόνη, μόνη αὐτὴ καὶ οἱ πόθοι της.

Μετὰ ἓν τέταρτον, ἢ καὶ πλεον, ταχείας σιδηροδρομικῆς πορείας διὰ τοῦ σιδηροδρόμου Κασσαμπᾶ, ὅστις διὰ πεδιάδος περιρρύτου, διαπερῶν ἕνα χείμαρρον καὶ ἕνα ποταμὸν, διὰ μέσου κήπων, περιβολίων, καλαμώνων καὶ ἀμπελώνων φθάνει εἰς τὸ εὔμορφον, ὑδατόλουστον, πλατανοφύτευτον χωρίον. Χωρίον μὲ πύργους πολυτελεῖς, μ' ἐπαύλεις πολυσυνθέτους, μὲ κήπους, αὐλὰς κλεισμένας μέσα εἰς ὑψηλά, φρουρίου τείχη, ἀοράτους σιωπηλάς. Ὅλοι οἱ

πλούσιοι, ἰδίως οἱ ἄγγλοι, διαμένουσιν εἰς τὸ τερπνὸν αὐτὸ προάστειον, ὅπερ τὴν ἄνοιξιν βεβαίως θὰ κολυμβᾷ μέσα εἰς τὴν εὐωδίαν. Εἰδικὴ γραμμὴ— σὰν ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Φάληρον—συνεχῶς διατρέχει τὸ σύντομον ἀπὸ Σμύρνης διάστημα, μεταφέρουσα τοὺς παραθερίζοντας καὶ τοὺς ἀρεσκομένους ἐν τῇ ἐξοχῇ, καὶ μερικοὺς ἄλλους, ἀναζητοῦντας τόσον μακρὰν ἀέρα γνήσιον, ἤθελα νὰ πῶ χωρὶς λάσπην καὶ χωρὶς χῶμα, δηλαδὴ ἀέρα εὐώδη, ἀέρα ζωῆς, ἀέρα πνοῆς, ἀέρα ποῦ εὐωδίασαν ἴσως οἱ ἔρωτες, πετάξαντες σὰν χρυσαῖς πεταλούδαις μέσα, καταμεσῆς, ἀπὸ τὰ ρεύματά του, σὰν πέταλα ἀπριλιάτικου ρόδου.

Ὁδὸς λιθόστρωτος, σκιαζομένη ἀπὸ καταπράσινον δενδροστοιχίαν πλατάνων, ἄγει ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ εἰς τὸ προάστειον, ἀόρατον μέσα εἰς τοὺς κήπους. Τρομάζεις ν' ἀνακαλύψῃς, βαθειὰ εἰς τὰς πρασιάς, χωμένους ὑπὸ τὰς λόχμας, μέσα — μέσα, τοὺς οἰκίσκους τοῦ χωρίου, σὰν κρυμμένους ἐκεῖ. Αἱ δὲ ἐπαύλεις τῶν πλουσίων, αὐταὶ πάλιν εἶνε κατάκλειστοι, πνιγμέναι μέσα εἰς τὴν εὐωδίαν. Ἂν τὸ ἔβλεπε κανεὶς ἕλλην δήμαρχος, ἔτσι ἔρημον τὸ χωρίον, θὰ ἐπίστευεν ὅτι λησταὶ εἰσήλασαν καὶ ὁ κόσμος ἐκλείσθη μέσα εἰς τὰ σπίτια του.

Ἦτο καθημερινή, καὶ δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὰ δροσερὰ ἄλση του καμμία παρέα συμποσιαστῶν. Πρὸς ἀποφυγὴν θορύβου καὶ τοῦ συνωστισμοῦ, οἷος παρατηρεῖται ἐν τῷ Βοσπόρῳ, τὰς ἑορτάς, μ' ἀρέσει νὰ κάμνω τὰς ἐκδρομάς μου ἐν ἡμέρᾳ καθημερινῇ, Δευτέρα πρωΐ, ἵνα μόνος ἀπολαμβάνω τῆς τέρψεως, ἁγνῆς καὶ ἀμώμου, ἵνα μὲ βλέπῃ καὶ μὲ καμαρόνῃ ἡ ἐξοχή.

Ἔτσι καὶ κάποιος ἐγωϊστής, κάθε Δευτέρα ἐφοροῦσε τὰ κυριακάτικά του.

—Γιὰ νὰ μὲ βλέπουν!

Κατ' εὐθεῖαν ὑψηλά, εἰς τὴν δεξαμενὴν τοῦ προαστείου, ὁπόθεν ποταμὸς τὸ κρύο νερὸ χύνεται καὶ πληροῖ τὴν δεξαμενήν, μεγάλην καὶ τετράγωνον, ὑψηλὰ ὡς ἐπὶ λόφου.

—'Στὴν Χαβοῦζα !

Οὕτω μᾶς ὡδήγησεν ἕνας Μπουρνοβίτης ἀγαθός, ὃν ἠρωτήσαμεν ποῦ εἶνε καλὰ νὰ καθήσωμεν.

—'Στὴν Χαβοῦζα !

Ὦ δρόσος, δρόσος Ἀερμών ! Πλάτανοι γύρω—γύρω τὴν σκιάζουσι τὴν δροσερὰν αὐτὴν χαβοῦζαν, τὴν τόσον ἐρωτικὴν μὲ ὅλον τὸ ἀχρεῖον ὄνομά της. Καφενεῖον μικρὸν ἔνθεν, καφενεῖον ἄλλο ἐκεῖθεν. Καὶ τοποθετῶν τὸ κάθισμά σου παρὰ τὰ χείλη τῆς γεμάτης χαβούζας δροσίζεσαι, ἀναπνέεις, λούεσαι 'ςτὸν ἀέρα, πίνων καὶ καθαρὸν τσίπουρο, τοῦ Μπουρνόβα γευστικὸν ποτόν, ἐν ᾧ ὁ ὑδροπέπων—τὸ κουραμπιὲ καρποὺζ—ριφθὲν ἐν τῷ ὕδατι, καραβίζει ψυχόμενον.

Καὶ ποῦ νὰ ἤξευρες, καϋμένε, ποῦ εὑρίσκεσαι !

Ἔνθεν τὸ Νυμφαῖον, σκιερὸν καὶ κατάρρυτον ὄρος, ἐκεῖθεν τὸ Σίπυλον τὸ ἐξάκουστον, μὲ τὸν τάφον τοῦ Ταντάλου. Πόσαι ἀναμνήσεις προϊστορικαὶ σᾶν συννεφάκια χρυσᾶ σοῦ παρουσιάζονται ἔξαφνα, καὶ πόσοι στίχοι καὶ ἡμιστίχια, σᾶν νύμφαι, τῆς ἀρχαιότητος νύμφαι, ἐν χορῷ δὲν σὲ καλομοιρίζουσιν, ὁποῦ ηὐτύχησες νὰ θεωρήσῃς ἀπὸ τόσον κοντὰ, τὴν κοιτίδα τῆς ποιήσεως καὶ τῆς καλλιτεχνίας· νὰ δροσισθῇς ἀπὸ τὴν δρόσον της· νὰ πάρῃς ἕναν ὕπνον ὑπὸ τὴν σκιάν της τὴν ἱεράν· ν' ἀκούσῃς τὸ ᾆσμά της, τῶν πτηνῶν της τὸ ᾆσμα, σᾶν Εὐριπίδου περιπαθὲς χορικόν, νὰ φάγῃς ἀπὸ τοὺς καρπούς της καὶ νὰ πιῇς ἀπὸ τὸ νερό, τὸ ὁποῖον εἰς μάτην ἐπόθει νὰ πιῇ ὁ δυστυχὴς ὁ Τάνταλος τῷ καιρῷ ἐκείνῳ. Καὶ μόνον, καϋμένε, δὲν ἠμπόρεσες νὰ προχωρήσῃς ὀλίγον ἀκόμη βαθύτερα μὲ τὸν σιδηρόδρομον τοῦ Κασσαμπᾶ, ἴσως 'κ' ἔφθανες 'ςτὸν Πακτωλόν ! . . . . Τώρα χόρτασε ἀέρα, ἀφοῦ ἀέρα ἐπόθησες.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΜΥΡΝΗΝ

Ἐπὶ τοῦ Πάγου.—Ἡ ἀκρόπολις.—Τὸ ἀρχαῖον Θέατρον καὶ τὸ Στάδιον.—Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου.

Μίαν ἐκτάκτως δροσερὰν πρωΐαν, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς θείας Λειτουργίας—ἀπερίγραπτον εὐχαρίστησιν ᾐσθανόμην ν' ἀκούω τὴν ἱερὰν Λειτουργίαν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Φωτεινῇ, καθ' ἑκάστην τελουμένην, πότε ἐν τῷ δεξιῷ παρεκκλησίῳ, καὶ πότε ἐν τῷ ἀριστερῷ, τῷ τιμωμένῳ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἀλεξάνδρου, οὗ ἡ εἰκὼν ἐζωγραφισμένη μεγάλη ὄπισθεν τοῦ στασιδίου τοῦ Λαμπαδαρίου, ἤτοι τοῦ ἀριστεροῦ ψάλτου, καὶ νὰ ἀκούω τὴν περιπαθῆ μελῳδίαν τοῦ τυφλοῦ Ψαλτάκου—Μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν λοιπόν, κατελθὼν ἀπὸ τὸ Τρίστρατον εἰς τὴν παραλίαν, ἐκεῖ ὅπου ἡτοιμαζόμην νὰ καθήσω ὀλίγον εἰς τὸ μαγαζάκι τοῦ καλοῦ φίλου μου Τσιριγώτου, καὶ συνεννοηθῶ περὶ τῶν ὀψωνίων τοῦ γεύματος, νὰ καὶ μοῦ παρουσιάζεται τὸ συμπαθητικώτατον Γεροντάκι μου, ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Καρασούτσα, καὶ μοῦ λέγει, μὲ τὴν ξηράν, ἄχρουν φωνήν του.

— Σήμερα θἄχωμεν δροσιά, ἀγαπητὲ ταξειδιῶτα. Διακρίνω καλὰ σημεῖα κάτω βαθειὰ πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἑρμαίου. Ὁ ζέφυρος θὰ πάρῃ ἐνωρίς. Δὲν θέλεις νὰ κάμωμεν ἕνα περίπατον ἕως εἰς τὸν Πάγον;

Καὶ ἐσιώπησεν, ἀναμένων τὴν γνώμην μου.

Ἐκύτταξα πρὸς τὰ ὕψη ἐπάνω ὅπου ἐφαίνετο ὀλίγον τὸ ὡραῖον τῆς Σμύρνης βουνόν, ὁ Πάγος, εἰς τὸ ἄκρον ἐπάνω τῆς πόλεως, εὔμορφα στολισμένος μὲ καταπράσινον φυτείαν. Ἐκύτταξα καὶ τὴν εἴσοδον τοῦ Ἑρμαίου· ἐκύτταξα καὶ τὸν καλώτατον γηραλέον ὁδηγόν μου.

— Πᾶμε, τοῦ εἶπα.

Ἐπίομεν ἀπὸ ἕνα καφὲν κατὰ πρῶτον, συνωδευμένον μὲ σμυρναϊκὸν εὐῶδες τσίπουρο.

Ἀπεχαιρετίσαμεν τὸν περιποιητικὸν μαγειράκον, καὶ ἐξεκινήσαμεν.

— Θέλω νὰ ἴδῃς, μοῦ λέγει, πρὶν φύγῃς, τὴν Ἀρχαίαν Ἀκρόπολιν. Νὰ ἴδῃς ποῦ ἦτο κτισμένη ἡ ἀρχαία πόλις. Νὰ ἴδῃς τὸ Θέατρόν της, τὰ ἐρείπιά του δηλαδή, νὰ ἴδῃς τὸ Στάδιον. Νὰ ἴδῃς τὸ μέρος ὅπου ἐμαρτύρησεν ὁ ἅγιος Πολύκαρπος, ὁ πρῶτος Ἐπίσκοπος τῆς Σμύρνης . . .

Ἐγὼ ἀκούσας τὸ ἱερὸν ὄνομα τοῦ Ἱεράρχου ἀθλητοῦ, ἓν ἀπὸ τὰ προσφιλέστερα τοῦ ἀρχαίου Μαρτυρολογίου, δὲν ἤθελα ἄλλην παρότρυνσιν, ἵνα ἀναβῶ εἰς τὸ ὕψος ἐκεῖνο τῆς πόλεως, τὸ ὁποῖον σπανίως οἱ ξένοι πάροικοι ἀναβαίνουσι· διότι εἶνε πολὺ ἐπίπονος ἡ ἀνάβασίς του, μάλιστα ἐν ἡμέραις θέρους, ἐπειδὴ αἱ ὁδοὶ εἶνε παρὰ πολὺ στεναί, καὶ αἱ συνοικίαι πυκνῶς στενοχωρημέναι καὶ ἀσφυκτικαί. Διερχόμενοι τὰ κάτω μέρη τῆς πόλεως, ἕως ν' ἀναβῶμεν, θαυμάζομεν ἱστάμενοι ἐδῶ κ' ἐκεῖ τὸ φιλανθὲς τῶν Σμυρναίων, αἱ ὁποῖαι τὰς οἰκίας των εἰς ὡραίους δροσεροὺς κηπίσκους ἔχουν μεταβάλει.

Ἀναβαίνοντες εἶτα καὶ ἀναβαίνοντες, διὰ μέσου ἐν συνωστισμῷ συσσωρευμένων οἰκίσκων διερχόμενοι, ἐφθάσαμεν τέλος ἐπὶ τοῦ Πάγου. Ἀπερίγραπτον ἐντεῦθεν τὸ εὐφρόσυνον πανόραμα ὁποῦ ἐξαπλοῦται πολὺ πολύ, μέχρι τῆς εἰσόδου τοῦ Ἑρμαίου.

— Νὰ ἐδῶ, τὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας Ἀκροπόλεως, μοῦ λέγει ὁ προσηνέστατος συνοδός μου.

Καὶ ἐβαδίζαμεν ὡσὰν περιηγηταί, παρατηροῦντες τὸ ἔδαφος.

— Αὐτὰ ἐδῶ τὰ λείψανα, εἶνε ἐρείπια τοῦ Θεάτρου καὶ τοῦ Σταδίου. Εἴμεθα τώρα μέσα εἰς τὸ ἀρχαῖον Στάδιον, ὅπου ἐμαρτύρησεν ὁ Ἅγιος Πολύκαρπος.

Ἀποκαλυφθεὶς ἐγονάτισα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.

Ὡς ἐν ῥιπῇ περιήστραψε τότε ἐνώπιόν μου μία σελὶς τῆς παναρχαίας Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας. Σελὶς τῶν πρώτων Χριστιανι-

κῶν χρόνων, ὅτε μόλις ἀπελθόντων τῶν μακαρίων Ἀποστόλων, εἰσῆλθον εἰς τὸ Στάδιον τοῦ μαρτυρίου οἱ Ἀπολογηταὶ καὶ οἱ ἄλλοι Ἀποστολικοὶ Πατέρες. Σελὶς ὁλόχρυσος τῆς Ἐκκλησίας μας, μὲ κατακόκκινα γράμματα γραμμένη, βαμμένα εἰς τὰ μαρτυρικά των Αἵματα.

Κατὰ τὰς ἀποκρύφους *Πράξεις* τοῦ Πολυκάρπου οὗτος ἐν Ἀσίᾳ γεννηθεὶς ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Ἐπισκόπῳ Σμύρνης Βουκόλῳ, ὅστις κατέστησεν αὐτὸν Ἐπίσκοπον Σμύρνης. Τὸ βέβαιον ὅμως εἶνε ὅτι οὗτος ἐχρημάτισε μαθητὴς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ὅστις ἐν τῇ *Ἀποκαλύψει* του ὀνομάζει αὐτὸν *Ἄγγελον τοῦ Θεοῦ*. Ἀφοῦ δὲ κατελάμπρυνε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Σμύρνης ἐπὶ πολὺν χρόνον διὰ τῆς ἀρετῆς του καὶ τῆς διδασκαλίας του, ἀπέθανε τελευταῖον μαρτυρικὸν θάνατον διὰ πυρός.

Συλληφθεὶς ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου ὑπὸ τοῦ ἀνθυπάτου τῆς Ἀσίας, κηρυχθέντος διωγμοῦ κατὰ τῶν Χριστιανῶν, κεκρυμμένος ἔν τινι ἀγριδίῳ, ἀπήχθη εἰς τὴν πόλιν ἐπὶ ὄνου. Καθ' ὁδὸν τῷ λέγει ὁ εἰρήναρχος, παραλαβὼν αὐτὸν φιλικῶς ἔνδον τοῦ ὀχήματός του.

— Εἰπὲ μόνον : *Κύριε Καῖσαρ*, καὶ θυσίασον εἰς τὰ εἴδωλα, ἂν θέλῃς νὰ σωθῇς.

Ὁ Πολύκαρπος δὲν ἀπήντησεν αὐτῷ κατὰ πρῶτον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ εἰρήναρχος ἐπιμόνως ἐζήτει τὴν ἀπάντησίν του :

— Ἀδύνατον νὰ τὸ πράξω αὐτό· εἶπε.

Τότε οἱ συμπορευόμενοι εἰδωλολάτραι ἐκρήμνισαν τὸν σεπτὸν γέροντα ἐκ τῆς ἁμάξης, ὅστις πεσὼν συνέτριψε τὸ ἀντικνήμιον αὐτοῦ. Ἀναστὰς δέ, ὡς νὰ μὴ ἔπαθε τίποτε, ἐπορεύετο ἥσυχος πρὸς τὸ Στάδιον.

— Βλασφήμησον τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τῷ λέγει ὁ ἀνθύπατος Στάτιος Κουαδράτος, καθήμενος ἐπὶ θρόνου ἐν τῷ Σταδίῳ, πρὸς ὃν παρέστησαν τὸν ἱερὸν Πολύκαρπον.

— Ὀγδοήκοντα ἓξ χρόνους, ἀπήντησεν ὁ Ἅγιος, δουλεύω τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ καμμίαν ἀδικίαν δὲν μοῦ ἔκαμε. Καὶ ἠμπορῶ νὰ βλασφημήσω τὸν βασιλέα μου, τὸν Σωτῆρά μου ;

— Δὲ ἠμπορῶ ἀλλέως νὰ σὲ σώσω. Τῷ λέγει ὁ ἀνθύπατος. Τί νὰ σοῦ κάμω. Δὲν ἀκούεις τὸν ὄχλον πῶς φωνάζει ἐναντίον σου; Προσπάθησε νὰ πείσῃς τὸν ὄχλον, ἂν θέλῃς νὰ σωθῇς.

Τότε ὁ Πολύκαρπος ἀπεκρίθη :

— Εἰς ἐσένα μὲν ἀπήντησα, διότι ἐδιδάχθημεν ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν νὰ ἀπονέμωμεν τὴν προσήκουσαν τιμὴν εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας ὁποῦ ἐτάχθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν. Τὸν ὄχλον δὲ ὁποῦ κατακραυγάζει, δὲν τὸν θεωροῦμεν ἄξιον ἀπαντήσεως.

Κατόπιν ὁ ἀνθύπατος ἀπείλησε τὸν Ἅγιον διὰ τῶν ἀγρίων θηρίων καὶ τῆς πυρᾶς. Ἀφοῦ δὲ εἶδεν ὅτι ὁ γηραιὸς Ἱεράρχης ἐσιώπα, διέταξε τὸν κήρυκα καὶ ἀπήγγειλε τὴν καταδικαστικὴν κατ' αὐτοῦ ἀπόφασιν, ἀναφωνήσας τρὶς ἐν μέσῳ τοῦ Σταδίου:

— Ὁ Πολύκαρπος ὡμολόγησεν ὅτι εἶνε Χριστιανός.

Εἰς τὸ κήρυγμα τοῦτο περιείχετο καὶ ἡ καταδίκη.

Τότε ὅλον τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων καὶ Ἐθνικῶν, ὁποῦ εἶχαν γεμίσει τὸ Στάδιον, σπεύσαντες ἐκόμισαν ἐκ τῶν ἐγγὺς ἐργαστηρίων καὶ βαλανείων τὰ ἀναγκαῖα ξύλα, ἵνα ἀναφθῇ ἡ πυρά, διότι ὁ ἀνθύπατος ἀπεφάσισε τὸν διὰ πυρὸς θάνατον τοῦ Ἱεράρχου. Κατὰ τὴν συνήθειαν οἱ δήμιοι ἠθέλησαν νὰ καρφώσουν τὸν Ἱεράρχην ἐπὶ δοκοῦ, ἵνα μένῃ ἀκίνητος ἐν τῇ πυρᾷ. Ἀλλ' ὁ γηραιὸς καὶ σεβάσμιος θύτης λέγει :

— Ὄχι. Ἀφήσατέ με ἔτσι. Ἐκεῖνος ὁποῦ μοῦ ἔδωκε τὴν δύναμιν νὰ ὑπομείνω τὴν φλόγα, αὐτὸς θὰ μὲ ἐνισχύσῃ, ὥστε καὶ χωρὶς νὰ προσηλωθῶ, νὰ ὑπομείνω αὐτὴν ἀσάλευτος.

Καὶ οὕτω δεδεμένος μόνον τὰς χεῖρας, ὁ σεβάσμιος τῆς Σμύρνης Ἱεράρχης, ἀφοῦ πρῶτον ἀπέτεινε μίαν ὡραιοτάτην προσευχὴν πρὸς τὸν Θεόν, ἐρρίφθη μετὰ σπανίας γενναιότητος μέσα εἰς τὰς φλόγας τῆς ἀναφθείσης πυρᾶς, ἥτις πρὸς ἔκπληξιν πάντων τῶν παρεστώτων σχηματίσασα καμάραν περιεκάλυψε τὸ ἱερόν του σῶμα σῶον καὶ ἀβλαβές· ἕως οὗ οἱ ἄνομοι ἰδόντες ὅτι δὲν κατηναλώθη ὑπὸ τοῦ πυρός, διέταξαν ἕνα δήμιον ὅστις διὰ τοῦ ξίφους ἐκέντησεν αὐτό, τὸ δὲ ἐκρεῦσαν αἷμα κατέσβεσε τὸ πῦρ.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΜΥΡΝΗΝ

Ἕνα ὄνειρον.—Ἀναχώρησις ἐκ Σμύρνης.—Ὁ Ἰμπεράτωρ.— Ἐν μέσῳ Ρώσων προσκυνητῶν.

Μ' ἐφάνη πῶς εἰσέπλεον τὸν ζεφυρόλουστον Ἑρμαῖον. Ἐλαφραὶ πνοαὶ τοῦ ζειδώρου ἀνέμου ἐρρυτίδονον τὴν γαλανὴν τῆς θαλάσσης ἐπιφάνειαν, ἐγὼ δὲ-τάχα-καθήμενος ἐν τῷ πρυμναίῳ ἐρρόφων δροσιὰν καὶ ζωήν. Καὶ ἔβλεπον τὸ ἐνώπιόν μου θαυμασίως ἐκτυλισσόμενον θέαμα.

Πλοῦτος καὶ ἀφθονία ἐν πᾶσι. Πλοῦτος εἰς χωρία καὶ συνοικισμούς· καὶ πλοῦτος εἰς καλλιέργειαν καὶ εἰς Τσιφλίκια. Βουναλάκια ἐδῶ κ' ἐκεῖ καταπράσινα· ἀλλὰ κ' ἀμπελοφυτεῖαι θαυμάσιαι, καὶ σταφυδοφυτεῖαι ἀτελείωτοι. Τάπητες καταπράσινοι ἁπλοῦνται πανταχοῦ ἐν μακαριότητι. Δὲν χορταίνει τὸ βλέμμα ἀπὸ εὐφροσύνην καὶ ἀγαλλίασιν Ὁρμίσκοι ἐδῶ κ' ἐκεῖ μὲ βαρκούλαις ποῦ ἦσαν ἀραγμέναι, μὲ βαρκούλαις ποῦ ψαρεύουν. Χωριαδάκια σᾶν βράχοι, σᾶν ριζωμέναι πέτραι ὁποῦ λάμπουν εἰς τὸν ἥλιον τοῦ θερινοῦ δειλινοῦ. Ἐκεῖ εἰς τὴν γυμνὴν ἐκείνην ἄκραν, μύλοι ὁποῦ ἀργοῦν, μύλοι ὁποῦ ἀλέθουν μὲ ἀνοικτὰ τὰ φλώκια των, κολπούμενα ἀπὸ τὸν ἰσχυρὸν μπάτην.

Ἀγροὶ θερισμένοι μὲ τὴν ὁλόχρυσον καλαμιάν των, ἀναλάμπουσαν μὲ χρυσᾶς ἀκτίνας. Ἀγροὶ κατάσκιοι ἀπὸ τὰ ὀπωροφόρα δένδρα. Καὶ ὁ ζέφυρος ἐξηκολούθει ἰσχυρός, μοῦ ἐφαίνετο τάχα, καὶ μοῦ ἔφερνε τῆς σπίθαις τῆς καπνοδόχου του ἀτμοπλοίου μέσα εἰς τὰ μάτια μου, σᾶν νὰ τὰ ἐφθονοῦσεν ὁποῦ ἀπελάμβαναν τὴν εὐφροσύνην αὐτοῦ τοῦ θεάματος. Μετ' ὀλίγον ἐπέσυρε τὴν προσοχήν μου στολίσκος μὲ λευκὰ κατάλευκα πανιά, ἐκεῖ πρὸς τὴν Φώκαιαν. Εἶνε ψαροποῦλαι ; Διελογιζόμην. Καὶ ἕως οὗ τὰς ἴδω καλὰ τὰς πεταχτὰς ψαροπούλας, μ' ἐφάνη τάχα πῶς ἐπάγησαν ὡς πήγνυται τὸ ἅλας, πῶς μετεμορφώθησαν εἰς σκηνὰς λευκὰς στρα-

τοπέδου λευκοῦ, ἀναρίθμητοι κάτασπροι σκηναί ! Τί νὰ θέλῃ τὸ στρατόπεδον αὐτὸ εἰς αὐτὴν τὴν ἤρεμον χώραν τῆς εἰρήνης τῆς καλῆς, τῆς κριθοφόρου εἰρήνης ; Καὶ ἕως οὗ διαλογισθῶ καλῶς, κάποιος μοῦ φωνάζει :

—Οὔτε ψαροποῦλαι πεταχταὶ εἶνε, οὔτε κάτασπροι ἀναρίθμητοι σκηναὶ στρατοῦ, ἀλλ' εἶνε σωροὶ ἅλατος, ἅλατος λευκοῦ τῆς ἁλατούχου Φωκαίας.

Εἶνε ἡ Φώκαις λοιπὸν ἐδῶ, εἶπα κ' ἐγώ. Καὶ αὐτὸς ὁ κόλπος ὁ εὔμορφος μὲ τὴν φρεσκάδα αὐτὴν τὴν ζωντανήν, εἶνε ὁ κόλπος τῆς Σμύρνης! Καὶ τὸ ἀτμόπλοιον ἐχώρει, ἐχώρει ἐμπρός, πάντοτε ἐμπρός, καὶ ὁ ζέφυρος ἔπνεε, ζείδωρος πάντοτε καὶ εὐώδης. Καὶ τὸ θέαμα τὸ εὐφρόσυνον τῆς Ἀνατολῆς ἐξειλίσσετο φαιδρόν, ἐξειλίσσετο ζῶν, κινούμενον, ἔμψυχον. Πρασινάδα ἀτελείωτος. Λόφοι πάλιν καὶ βουνὰ καταπράσινα. Πεδιάδες χλοεραί. Καλαμῶνες, δένδρα, ἀμπελῶνες. Ἀκταὶ γελῶσαι, νησάκια, καϊκάκια, σκοῦναι, βρίκια, ἀτμόπλοια, ρυμουλκά, ἐστριφογύριζον ὅλα, ὡς κλεισμένα καβούρια ἐντὸς λεκάνης. Νὰ τὸ πρῶτον καραβοφάναρο, κατακόκκινον ὡς ἀστακὸς ξενερισμένος καὶ παίζων μὲ τὸ κῦμα. Νὰ τὸ δεύτερον καραβοφάναρο. Τὸ φρούριον παρέκει μὲ τῆς ντάμπιαις του. Νὰ τὰ Δύο ἀδέρφια, τὸ δικόρυφον τῆς Σμύρνης προπύργιον. Τὸ Καρατάς, τὸ Γκιόστεπε, ὁ Καρσιακάς, τὰ εὔμορφα τῆς Ἰωνικῆς Μητροπόλεως προάστεια. Ἄχ ! ἀναστέναξα ἀπὸ εὐχαρίστησιν βαθειὰ εἰς τὸν ὕπνον μου.

Ἰδοὺ ἡ λευκὴ γραμμὴ τοῦ *quais*, τεῖχος περικαλλὲς τῆς Σμύρνης. Τὸ Κουμερκάκι νάτο, εἰς τὸ μέσον. Ἐκεῖ θὰ βγῶ. Πότε λοιπόν ; Αἱ λέμβοι μᾶς περιεκύκλωσαν. Οἱ ἐπιβάται ὅλοι ἑτοιμάζονται, ἑτοιμάζουν, συνάζουν τὰ πράγματά των. Πότε λοιπὸν θὰ περιπατήσω εἰς τὸ *quais* ; Νὰ καθήσω εἰς τὴν *Ἀλάμβραν*, νὰ δειπνήσω εἰς τὴν *Republique*, ν' ἀνάψω ἕνα ναργιλὲ εἰς τὴν *Κορίνναν*, νὰ δροσισθῶ εἰς τοῦ ***Λουκᾶ***, νὰ ἀκούσω ἕνα «Ἄξιον ἔστιν» εἰς τὴν ἁγίαν Φωτεινήν. Ν' ἀκούσω τοῦ Πρωτοψάλτου Νικολάου τὰ παθητικώτατα μαθήματα εἰς τὴν Λειτουργίαν. Ν'

ἀκούσω τὸν τυφλὸν ψαλτάκον ὁποῦ μὲ τόσην περιπάθειαν τὰ ἐκτελοῦσεν εἰς τὰς καθημερινὰς λειτουργίας. Νὰ καμαρώσω ἀκόμη μιὰ φορὰ τοὺς σκαλιστοὺς ἐξώστας τοῦ περιφήμου Τεμπλέου· καὶ νὰ θαυμάσω μιὰ φορὰ ἀκόμη τὸ πελεκητόν της κωδωνοστάσιον! Ξέρω ἂν θὰ τὸ ξαναϊδῶ;... Νὰ κάμω ἕνα γῦρον εἰς τὸν Φραγκομαχαλᾶν· νὰ ψωνίσω γαρίδαις ἀπὸ τῆς Μεγάλαις Ταβέρναις. Νὰ κάμω ἕνα περίπατον ἀκόμη ἐπάνω εἰς τὸ *Καί*, νὰ ἐπισκεφθῶ τὰς πηγὰς τοῦ Μέλητος, ἔστω καὶ ἀποξηραμένας, συντροφευμένος μὲ τὸ ἁπλοϊκὸν γεροντάκι, τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Καρασσούτσα. Νὰ χορτάσω τὴν ὡραίαν μου Σμύρνην. Ξέρω ἂν θὰ τὴν ξαναϊδῶ;...'Ανεστέναξα βαθειά, εἰς τὸν ὕπνο μου, ὅτε ἕνας κρότος ἀσυνήθης, σὰν σιδερένιος, σὰν βροντή, μὲ ἐξύπνησεν.'Ανεσηκώθην, ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου ἐκαθήμην, κατατρομαγμένος. 'Εξύπνησα, καὶ ἔβλεπα γύρω μου εἰς τὰ χαμένα.'Ανεχώρησα λοιπόν, εἶπα, ἀληθινὰ ἀπὸ τὴν ὡραίαν μου πόλιν; Δὲν ἦτο ὄνειρον; Δὲν ὠνειρεύθην; Καὶ ἕως οὗ τὸ εἴπω αὐτό, εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐπὶ τοῦ *'Ιμπεράτορος 'Αλεξάνδρου*. Ἔτριψα, ἔτριψα ὥραν πολλὴν τὰ μάτια μου.

Πέλαγος ἀνοικτὸν περὶ ἐμὲ καὶ *Ροῦσκι μίρ*. 'Ωνειρευόμην λοιπὸν ὅτι ἤμην εἰς τὴν Σμύρνην; Ἔτριψα ἄλλην μίαν φορὰν τὰ μάτια μου ποῦ ἄρχισαν νὰ βουρκόνουν. Ὁ ἥλιος ἔκλινε πρὸς δύσιν. Ὡς λευκὴ γραμμή, μόλις, ἐφαίνετο ἡ εὔμορφη Σμύρνη, ὡς λευκὸν τσεσμελῆ μανδήλιον. Περὶ ἐμὲ ρωσσικαὶ κάσκαι καὶ ἰδιότυποι προσκυνηταὶ τοῦ 'Αγίου Τάφου, μὲ τὰ χαμινέτα των καὶ τσαγερὰ κρεμάμενα ἐπ' ὤμων· μὲ μακρὰ ρυπαρὰ κομβοσχοίνια εἰς τὴν δεξιάν, μὲ χείλη πρασινοκίτρινα, ψιθυρίζοντα εὐχάς, μὲ μάτια γαλανὰ ὡς νὰ τὰ ἔβρεξεν ἡ γαλανὴ θάλασσα, ἐπιστρέφοντες ἀπὸ τοὺς 'Αγίους Τόπους. Καὶ ἡ λευκὴ γραμμὴ τοῦ *quais* ἐχάνετο πλέον μέσα εἰς τὰ χρυσᾶ κύματα τοῦ 'Ερμαίου, ὅστις κατάχρυσος ἡπλοῦτο, καὶ χρυσιζόμενος ἀπὸ τὰς χρυσᾶς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, ποῦ σιγὰ—σιγὰ ἐβασίλευεν. Ἡ Μιτυλήνη δεξιά, ἡ Χίος

ἀριστερά, καὶ πέραν τὸ Αἰγαῖον, εὐρὺ πέλαγος, τὸ ὁποῖον ὁ βορρᾶς ἔθεσεν εἰς κίνησιν, εἰς χορόν, χορὸν δροσερόν, χορὸν κάτασπρον. Δὲν ὠνειρευόμην λοιπόν. Τῳόντι ἀνεχώρησα ἀπὸ τὴν γελαστὴν πόλιν, ποῦ ὡς πτηνὸν καλλίπτερον καὶ καλλικέλαδον κάθηται μέσα εἰς τὴν φωλεάν της, κάτω ἀπὸ τὸν ὑψηλὸν Πάγον; Χαῖρε... Δὲν ἐπρόφθασα νὰ τὸ εἰπῶ. Μὲ μίαν κίνησιν καλμούκου πηδηκτήν, ὁ *Ἰμπεράτωρ* ἔκοψε τὰ ὑψηλὰ κύματα εἰς δύο, τὰ ὁποῖα πάραυτα ἐν ὀργῇ πλαταγίσαντα φοβερῶς εἰς τὰς δύο, μαύρας παρειάς του, κατέβρεξαν τοὺς σπανοὺς μοναχοὺς μὲ τὰ τσαγερά, ἐρρόφησαν τὴν φωνήν μου καὶ τὸν χαιρετισμόν μου.

ΔΙΑ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Ἀπὸ Σμύρνης εἰς Θεσσαλονίκην. — Τελευταῖαι εἰκόνες τῶν ἰωνικῶν ἀκτῶν. — Τὸ νησάκι τῆς Δόξης.

Ἐχάθη πλέον ὁλοτελῶς ἡ Σμύρνη. Εὑρισκόμεθα εἰς τὴν ἔξοδον ἀκριβῶς τοῦ Ἑρμαίου. Παραμερίσας ἀπὸ τὸν πυκνὸν ὅμιλον τῶν ρώσων προσκυνητῶν—ὁ *Ἱμπεράτωρ* ἤρχετο ἀπὸ τὴν Ἰόππην, ἔνθα εἶχε παραλάβει ἱκανοὺς προσκυνητὰς τῶν Ἁγίων Τόπων—ἐνητένιζα, μὲ κάποιαν λύπην ὅμως ἀνεξήγητον, τὸ πάντερπνον θέαμα τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀνατολῆς, πρὶν ἐπέλθῃ ἡ νύξ, καὶ πρὶν ἀπομακρυνθῇ πρὸς τὸ Αἰγαῖον τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἔπλεεν ὁλοταχῶς, σὰν νὰ ἐβιάζετο, σὰν νὰ ἐδιώκετο. Ἡ πολυλίμενος καὶ βαθυλίμενος Μυτιλήνη δεξιά, διπλαρωμένη εὔμορφα παρὰ τὴν ξηράν, σὰν νὰ τὴν ἀπωθῇ πρὸς τὰ ἐκεῖ ὁ ἄνεμος. Πρὸς ἀριστερὰν ἡ Χίος. Νησάκια, βαρκίτσαις. Σπιτάκια μέσα εἰς τἀμπέλια. Χωριὰ ἐπάνω εἰς τὸ βουνόν. Χωριὰ κάτω εἰς τὸν γιαλό, κάτω εἰς τὸ περιγιάλι. Ἄσπρα, σταχτιά, χρωματιστὰ σπιτάκια. Μέσα εἰς τὰ καταπράσινα ἀμπέλια, ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὰ βαθύσκια δένδρα. Καὶ ἀπὸ πάνω των βράχοι ξηροί, γυμνοὶ βράχοι, ἕτοιμοι νὰ πέσουν ἐπάνω των. Βράχοι ὁποῦ διαρκῶς τὰ φοβερίζουν. Σπιτάκια ἄλλα παραπέρα, κάτω εἰς τὴν ἄμμον, εἰς τὸ κῦμα. Σὰν χαλασμένα, σὰν καινούργια, σὰν ἀτελείωτα, μὲ τοὺς μαστόρους ἐπάνω εἰς τὴν σκαλωσιά.

Καὶ προχωρεῖ ὁλονὲν ὁ κολοσσός, διασχίζων μεγαλοπρεπῶς τὰ κύματα τοῦ Αἰγαίου, τοῦ Βορηᾶ τὰ κύματα, ἀναταράσσων μανιωδῶς μὲ τὴν ἕλικά του πίσω τὴν θάλασσαν, ἥτις ἠχεῖ, κροτεῖ καὶ τρέμει, ἐνῷ ἡ καπνοδόχος του ἀφίνει ἕνα κατάμαυρον σύννεφον καπνοῦ, ἀποφράσσοντος πρὸς στιγμὴν τὰς φλογερὰς τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας.

Βραδειάζει. Κυττάξατε ὅσον ἀκόμη φέγγει ἡ ἡμέρα. Σὰν νὰ ξανοίγω κάτω ἐκεῖ, εἰς τὴν ἀκρογιαλιὰν ἐκείνην τὴν ἀπαστράπτουσαν μιὰν Ἐκκλησίτσα, μ' ἕνα δενδράκι ἐμπρός της, νὰ τῆς κάμνῃ σκιάν. Παραπέρα φαίνονται πάλιν μύλοι. Καὶ πανάκια λευκὰ καὶ κύματα λευκά. Κυττάξατε ἀκρογιάλια εὔμορφα, καὶ εὔμορφα στολισμένα μὲ χωριαδάκια. Ἕνα χωριό. Τώρα ἔγειναν δύο. Τώρα πάλιν ἕνα. Τὰ μισὰ σπιτάκια ἐπάνω ὑψηλά, μέσα σὲ μιὰ πλαγιά. Καταπράσινα σπιτάκια· τὰ μισὰ κάτω εἰς τὸν γιαλό, κάτω εἰς τὸ περιγιάλι. Σὰν νὰ κατέβηκαν νὰ πάρουν τὸ λουτρόν των. Καὶ ἄλλα πάλιν ξεχωριστά, σὰν νὰ ντρέπωνται. Καὶ ἕνας μύλος εἰς τὴν κορυφήν, σὰν φρουρός. Ἐπάνω εἰς τὸ κατακόρυφον ἕνας ἄλλος, σὰν σημεῖον γεωμέτρου. Καὶ παραπέρα καὶ ἄλλοι μύλοι, καὶ ἄλλοι φρουροί.

Βραδειάζει. Ἀφίνομεν πλέον τὴν Χίον· καὶ παραπλέοντες περνοῦμεν πολὺ κοντὰ ἀπὸ τὰ Ψαρά, μὲ τὴν κατάλευκον πολίχνην των, συμμαζευμένην ὡς λευκόλιθον, πέριξ ἀπὸ ἕνα κατάλευκον ἐπίσης ὄγκον, τὸν Ἅγιον Νικόλαον, τὸν ἱστορικὸν μέγαν ναόν των. Καὶ ἀποκαλυπτόμεθα ἐν ἱερᾷ συγκινήσει χαιρετίζοντες τὴν ἐθνικὴν Δόξαν, ὁποῦ ὡσὰν ἕνα οὐράνιον φάντασμα, κατὰ τὸν ποιητήν, περιπατεῖ πάντοτε μονάχη, εἰς τῶν Ψαρῶν τὴν ὁλόμαυρη ράχη, στεφανωμένη μὲ ἕνα ἅγιον στεφάνι, τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς ὁλοκαυτώσεως στεφάνι, πλεγμένον ἀπὸ λίγα χορτάρια ὁποῦ εἶχαν ἀπομείνει εἰς τὴν ἀποτεφρωθεῖσαν ἔρημον γῆν... Ἀποκαλυφθῆτε!..

Διάπλους τοῦ Αἰγαίου.—Νὺξ σεληνοφώτιστος.—Σκέψεις καὶ ρεμβασμοί.—Ἕνας Δαβιτικὸς στίχος.—Χαιρετισμὸς πρὸς τὴν λευκήν μου Τροφόν.

Νὺξ σεληνοφώτιστος καταγλαΐζει τὸ πέλαγος, τὸ ὁποῖον λάμπει, ἕνας καθρέπτης ἀσημένιος μὲ ὁλόχρυσα ἀνταυγάσματα. Ἀλλ' ὁ *Ἰμπεράτωρ* ἀναίσθητος, ἀσυγκίνητος ὅλως διόλου, τὸν καταθραύει τέμνων ὁδόν, καὶ περνᾷ ἐμπρὸς μὲ βόμβον τῶν μηχανῶν του ἐκκωφωτικόν. Κουρασμένος ἀπὸ τὰς φροντίδας τοῦ ταξειδίου, ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς ἀναχωρήσεως, πρόσθες καὶ ἀπὸ τόσας ἀναμνήσεις — πάντοτε τὰ ταξείδια εἶνε κουραστικά, καὶ ἡ ἀναχώρησις ἀπὸ ἕνα μέρος εἰς ἄλλο, πάντοτε συνοδεύεται μὲ συγκινήσεις, μὲ ἀναμνήσεις ὁποῦ ἀφίνουν αἱ γνωριμίαι, ὅσον σύντομοι καὶ ἂν εἶνε· ἀπὸ ὅλα αὐτὰ λοιπὸν κουρασμένος, καὶ σωματικῶς καὶ πνευματικῶς, αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην ν' ἀναπαυθῶ, νὰ κατακλιθῶ· ἀλλὰ τὸ θέαμα τὸ ἀπερίγραπτον τῆς μεγαλοπρεποῦς οὐρανίου καὶ ἐπιγείου σκηνογραφίας μὲ κρατεῖ δέσμιον θεωρὸν τῶν μεγαλείων τοῦ Θεοῦ.

Οἱ ρῶσοι προσκυνηταί, οἱ περισσότεροι, ἔστρωσαν τὰ δέρματά των· καὶ ἀφοῦ ἐψιθύρισαν τὰς προσευχάς των, ἐτυλίχθησαν ἐκεῖ ὑπὸ τὴν εὐάρεστον τῆς νυκτὸς δρόσον, ὁποῦ ἔρχεται μυρωμένη μὲ τοῦ πελάγους τὰς εὐωδίας. Ἄλλοι ὅμως, οἱ πρακτικώτεροι αὐτῶν, ἐξεκρέμασαν ἀπὸ τοὺς ὤμους των τὰ τσαγερά των, ἄναψαν τὰ καμινέτα των, καὶ ἑτοιμάζουν τὸ τσάϊ των, τὴν ρωσικὴν βότκαν. Ὁ πλοίαρχος μὲ τοὺς βοηθούς του, ἐπὶ τῆς γεφύρας, μὲ τὰ κάτασπρα καπέλλα των καὶ τοὺς κανονικοὺς μανδύας των, διευθύνουν τὸν πλοῦν, ἐνῷ ὑποκάτω, ἀκκουμδῶν εἰς τὸν μπρούτζινον τροχὸν τοῦ πηδαλίου, ὁ πηδαλιοῦχος, προσεκτικά ἀναμένει τὰς ὁδηγίας τοῦ πλοιάρχου.

Καὶ ὁ *Ἰμπεράτωρ* ὁλοταχῶς τέμνει-τέμνει τὴν ὁδόν του, θραύων ἄπονα τὸν ὁλόχρυσον τοῦ πελάγους καθρέπτην, καὶ διασχίζων, θαρρεῖς, ποταμοὺς ὁλοχρύσους.

Καθήμενος εἰς ὡραίαν θέσιν ἐν τῷ πρυμναίῳ, ὁποῦ ὡσὰν μία πλατεῖα μεγάλη ἐκτείνεται, καθαρὸν καὶ ἀπαστράπτον ἀπὸ τὸ σεληνοφώτισμα, ἥσυχον δὲ ὅλως διόλου, διότι οἱ ἐπιβάται πάντες ἔχουν ἀποσυρθῇ κάτω, βυθισμένος μέσα εἰς μίαν ἀναπαυτικὴν ταξειδιωτικὴν πολυθρόναν, συναρπάζομαι πρὸς τὴν πανοραματικὴν τῆς νυκτὸς σκηνογραφίαν· καὶ φεύγει ὁ νοῦς μου, ὑψηλά, ὑψηλά, πολὺ ὑψηλά, ἐπάνω εἰς τὸ φωταγωγημένον Στερέωμα. Μέσα δὲ εἰς ὅλην αὐτὴν τοῦ Παντὸς τὴν παλμώδη σιωπήν, μοῦ φαίνεται ὅτι ἀκούω μίαν παναρμόνιον μουσικήν, ὁποῦ μελῳδικῶς ἀντηχεῖ ἕως εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου.

Καὶ μοῦ ἔρχεται εἰς τὴν ἐνθύμησιν πάραυτα ἕνας στίχος τοῦ Βασιλικοῦ τῆς Γραφῆς Ψάλτου, πολὺ ταιριαστὰ εἰς τὰς θεωρίας μου :

«Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ...»

Ἡ μουσικὴ αὐτή, τῆς δημιουργίας τὸ αἰώνιον ᾆσμα, μοῦ κλέπτει τὸν ὕπνον ἀπὸ τὰ βλέφαρά μου. Καὶ μοῦ ἔρχονται εἰς τὸν νοῦν διάφοροι ἀναγνώσεις ἱερῶν βίβλων, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ μικρὸν μὲ συνεκίνουν πάντοτε. Ἀναγνώσεις ἑρμηνευτῶν, περικοπαὶ τῆς περιφήμου *Ἑξαημέρου* τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, σελίδες Χρυσοστομικαὶ ἄλλαι, τῶν Θεοφόρων Πατέρων λόγια, ὁποῦ σαγηνευθέντες ἀπὸ τὸ ἀσύλληπτον τῆς Δημιουργίας Πανόραμα, προσεπάθησαν νὰ ἐξηγήσουν τὰ μεγάλα αὐτῆς μυστήρια.

Τί νὰ πρωτοθαυμάσω, καὶ τί νὰ πρωτοκυττάξω ; Τοὺς οὐρανούς, μὲ τὰ ὁλόχρυσα πέλαγά των, ἢ τὸ πέλαγος ὁποῦ μὲ οὐρανίους σελαγισμοὺς καταγλαΐζεται ; Τοὺς οὐρανοὺς ὁποῦ μὲ τὰ κάλλη των τὰ ἀφάνταστα ὑμνοῦσι τὸν Δημιουργόν, ἢ τὸ πέλαγος ὁποῦ στολισμένον μὲ χρυσᾶ κύματα, μὲ ἀργυρᾶ κύματα, μὲ χίλιαις δυὸ κιθάραις καὶ ἄλλαις τόσαις δαβιτικαὶς ἅρπαις ἀνακρούει τοὺς ἁρμονικοὺς διθυράμβους του πρὸς τὸν Δημιουργόν.

ἐνῷ οἱ ξηροὶ δοῦποι τῶν μηχανῶν τοῦ *Ἰμπεράτορος*, κρατοῦσι τὸ ψαλτικὸν ἴσον, ὅστις χορεύει, θαρρεῖς, ἀπὸ τὴν χαράν του.

Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ....»

Οἱ ἄψυχοι, λέγει, οὐρανοὶ μὲ τὴν εὔμορφον αὐτὴν ὄψιν των καὶ θεωρίαν, ὡσὰν φωνήν των, κηρύττουσιν εἰς ὅλους τὴν δόξαν καὶ μεγαλειότητα τοῦ Δημιουργοῦ Θεοῦ, ὁποῦ τοὺς ἔπλασε.

—Ὅταν θεωρῇς, λέγει ὁ Χρυσοῦς Ἅγιος ὁποῦ εἶχε χρυσῆν τὴν γλῶσσαν, χρυσῆν καὶ τὴν καρδίαν, ὅταν ἴδῃς τὸ κάλλος τοῦ οὐρανοῦ, τὸ μέγεθος, τὴν διάρκειάν του τόσους αἰῶνας, τὴν φαιδρότητα, τὴν χάριν, καὶ μὲ ὅλα αὐτὰ ὡς μὲ ἕναν ὕμνον σου δοξάσῃς τὸν Δημιουργόν, τότε ὁ οὐρανός, μὲ τὴν ἰδικήν σου γλῶσσαν ὑμνεῖ καὶ γεραίρει τὸν Ποιητήν. Ὁ οὐρανὸς βέβαια δὲν ἔχει γλῶσσαν, ἀλλὰ ἐσένα, τὸν θεωρόν, μὲ τὰς καλλονάς του παρακινεῖ νὰ ἐξυμνῇς τὴν δόξαν τοῦ Δημιουργοῦ...

Τὴν στιγμὴν αὐτὴν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς προσκυνητὰς ρώσους, ξετυλιχθέντες ἀπὸ τὰ ἐλαφρὰ σκεπάσματά των, ὡσὰν νὰ ἤθελαν νὰ ἐπιδοκιμάσουν τὰς σκέψεις μου, ὡσὰν νὰ ἤθελαν νὰ χειροκροτήσουν, ἡμιανηγέρθησαν ἐπὶ τῶν κλινιδίων των, ἀσκεπεῖς, ἀκτένιστοι καὶ ἄλουστοι· ἐξετίναξαν τοὺς ξανθοὺς πλοκάμους τῆς πόλκας των—θὰ ἦσαν κληρικοὶ αὐτοὶ — καὶ ἀναβλέψαντες πρὸς τὸ ἀπερίγραπτον τῆς νυκτὸς σεληνοφώτισμα, ἐφώναξαν ρωσιστί, σὰν νὰ ἐμελῳδοῦσαν ἐντὸς ναοῦ :

— Χαρασό ! Χαρασό ! Ὡραῖα, ὡραῖα ! Κακάγια κρασοτά ! Τί εὔμορφον θέαμα !

Καὶ ὁ *Ἰμπεράτωρ* ἐξηκολούθει τὸν χορόν του τὸν κοζακικόν, κοζάκος τοῦ Δόν, ἐνῷ ἡ σελήνη λάμπουσα, ἐσελάγιζεν ἐπὶ τοῦ ἀφρισμένου πόντου, ὡς ἐπὶ πεδίου, τὸ ὁποῖον συνετάραξε ξηρὸς χιονοστρόβιλος καὶ ἔλαμπον-ἔλαμπον χρυσοῖ ὁλόχρυσοι ἀγροί. Καὶ εἰς τὴν πεδιάδα αὐτὴν τὴν ζωντανήν, τὴν κινουμένην, τὴν σειομένην, τὴν ἀναπνέουσαν, τὴν φυσῶσαν μὲ ἀναρίθμητα στόματα ἀφροὺς καὶ μόνον ἀφρούς, ὡς νὰ ἔκαιεν ὑπ' αὐτὴν ἄσπετον, θεσπιδαὲς πῦρ, κ' ἐκάχλαζεν ὅλη κυματοειδῶς, εἰς

τὸν ῥασμὸν αὐτὸν τὸν δροσερὸν τοῦ ὑγροῦ στοιχείου, ὁ *Ἰμπεράτωρ* μόνος, κατάμονος, μαῦρος, κατάμαυρος, ἐχοροπήδα τὸν σκυθικόν, ὠρυομένη ἄρκτος διὰ τοῦ Αἰγαίου χωρῶν ἐξ ἀνατολῆς πρὸς δύσιν—καταμεσῆς σ' τὸ πέλαγος,—μὲ τόσην σελήνης λάμψιν, χωρὶς νὰ βλέπῃ, τυφλός, 'ς τ' ἀνοικτά, θραύων ὁλοταχῶς τὰ κύματα καὶ ἀνοίγων δρόμον, κλειόμενον πάντοτε, ὑπὸ φεγγοβολοῦντα οὐρανόν, εἰς φεγγοβολοῦν πέλαγος, ἵππος καλπάζων εἰς τὰς στέππας τὰς ὑγράς, μὲ χλόην τοὺς ἀφροὺς τοῦ Αἰγαίου, τοῦ ἀΐσσοντος, τοῦ διᾴττοντος, εἰς σιωπὴν πολυτάραχον, σιγήν, ἐν ᾗ, θαλασσωμένος πάλιν ἀπὸ τοὺς ἀφρούς, τοὺς συρίζοντας, ἀντήχησεν, ἀκόμη μίαν φοράν, ὁ χαιρετισμός μου πρὸς τὴν ἐκλιποῦσαν πλέον Ἀνατολήν, τὴν χώραν τῆς ποιήσεως καὶ τοῦ κάλλους.

Μὲ τοῦ βορηᾶ τὰ κύματα
σοῦ στέλνω χαιρετίσματα.

Ἄχ! καὶ πρὸς ἐσένα, τροφός μου λευκή, καὶ πρὸς ἐσένα καλλιμάρμαρος πεντελησία νύμφη, Ἀθήνα μου γλυκειά, ποῦ ὅσον καὶ ἂν ξεπέσῃς, πάντοτε θὰ εἶσαι πρώτη, πρώτη καὶ εἰς τὸν καύσωνα καὶ εἰς τὴν σκόνην πρώτη. Καὶ πρὸς ἐσένα, λευκή μου τροφός, ἀπὸ τὸν μαῦρον *Ἰμπεράτορα*, ἀπὸ τὸ πέλαγος τῆς δροσιᾶς καὶ τῆς ὑγείας

Σοῦ στελνω χαιρετίσματα
μὲ τοῦ βορηᾶ τὰ κύματα.

Αἱ Σποράδες. — Ἡ γενέτειρά μου. — Τα Ῥημονήσια. — Ἕνας πολύγλωσσος χαιρετισμός. — Ὁ οὐράνιος χάρτης. — Μελτέμια.

Καὶ προχωροῦμεν ὁλοταχῶς.

Περνοῦμεν τώρα ἀπὸ τὴν αἰπεινὴν Σκύρον μὲ τὴν ἥσυχον, κοιμωμένην Λιναριάν της, τὰ ναυτικά της καταφύγια, ὅταν ὁ θυμωμένος βορηᾶς καταδιώκῃ τὰ κακόμοιρα τὰ ἱστιοφόρα, τὴν βραχώδη κώμην της καὶ τὰ πλούσια Μετόχια τῆς Λαύρας. Τὰ ὡραῖα μοναδικὰ τυριά της, τῆς παχειαῖς μιζίθραις της, καὶ τοὺς ἀστακοτρόφους κρυψῶνάς της. Λαμποκοποῦν τὰ γυμνὰ βουναλάκια της ἀπὸ τὸ τελευταῖον γλυκὺ σεληνοφώτισμα, μὲ τὸ ὁποῖον ἀποχαιρετᾷ τὴν γῆν καὶ τὸν οὐρανὸν ἡ δύουσα σελήνη. Μόλις προφθάνω νὰ διακρίνω τὴν πευκοσκεπασμένην Σκόπελον, ὄπισθεν τῆς ὁποίας σὰν σκιαῖς, ὡραίαις μελοδράματος σκιαῖς, διακρίνω θαμβὰ-θαμβὰ τῆς καλῆς γενετείρας μου τοὺς χθαμαλοὺς λόφους, ποῦ τοὺς ἐσκέπασεν εὔμορφα ἡ νὺξ μὲ τὴν μαύρην μανδήλαν της, ἀμέσως μετὰ τὸ σεληνοβασίλευμα. Ἄχ! μαννούλα μου, καλή μου ἀλησμόνητος γρηούλα, ὁποῖον πάντερπνον ὄνειρον, ὁποία προφητικὴ ὀπτασία νὰ σοῦ ἔφερνε τὴν χαρμόσυνον εἴδησιν ὅτι ὁ ἀκριβὸς ὁ γυιόκας σου περνᾷ μὲ τὸν *Ἰμπεράτορα*, καὶ περνᾷ τόσον κοντά σου . . . .

Ὡσὰν κήτη κατάμαυρα ξανοίγουν τὰ Ῥημονήσια εἰς τὴν γραμμήν, ποῦ μᾶς κυττάζουν, ἐκπεπληγμένα πρὸς τὴν διάβασίν μας. Οἱ ἐπιβάται, πλέον ἐκπεπληγμένοι, ὅσοι εἶνε ἄϋπνοι, φαιδροὶ ἀπὸ τὸν προσπνέοντα τώρα δροσερὸν ἄνεμον, τὰ χαιρετίζουν εἰς διαφόρους γλώσσας. Πάρθοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἐλαμῖται . . . . ἕκαστος εἰς τὴν διάλεκτον τὴν ἰδικήν του.

Πρὸς τὰ δεξιά μας ὁ Ἁη-Στράτης μὲ τὸν μαῦρον μανδύαν του ’σὰν κατάσκοπος ἰταλικοῦ μελοδράματος· ἀριστερά μας κατά-

μαυρον τὸ Πήλιον μὲ τὴν καστανόδενδρον Ζαγοράν του.

Καὶ βαίνομεν πρὸς τὸν Θερμαϊκὸν ὁλοταχῶς πάντοτε, συνοδευόμενοι ἀπὸ τοὺς ξηροὺς γδούπους τῶν μηχανῶν τοῦ ῥωσικοῦ πλοίου.

Πλησιάζουν τὰ ξημερώματα.

Δρόσος σπαρταριστή, προσπνέουσα ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ Μακεδονικοῦ κόλπου, συμμιγνυμένη ἔνθεν μὲν μὲ τὰς μυρωμένας αὔρας τῆς Χαλκιδικῆς, ἐκεῖθεν δὲ μὲ τὰς πνοὰς τῶν ἀθανάτων ὁμηρικῶν βουνῶν, εὐφραίνει μακαρίως τὴν ψυχήν μου, χαίρουσαν διότι ἠγρύπνησε μίαν τοιαύτην ἐπικὴν ἀγρυπνίαν.

Μετὰ τὴν δύσιν τῆς σελήνης συνήθως ἀλλάζει ὁ καιρός, κατὰ τὸ ἀλάνθαστον ναυτικὸν ἡμερολόγιον. Ἡ ἐλαφρὰ τῆς νυκτὸς δρόσος ἀρχίζει νὰ ἐπαυξάνεται εἰς δύναμιν ἑνὸς ὡραίου ψυχαγωγικοῦ μελτεμίου. Οἱ ὀφθαλμοί μου δὲν χορταίνουν νὰ ἐντρυφῶσι τώρα εἰς τὸ νέον πανόραμα ὁποῦ ἐξάνοιξεν ἐνώπιόν μου μὲ νέας γοητείας, μὲ νέας τέρψεις. Ποῦ νὰ κοιμηθῆς... Μετὰ τὴν δύσιν τῆς σελήνης, μέσα στὴν κατάμαυρην τῆς νυκτὸς σκέπην, ἀνέλαμψαν παίζοντες οἱ ποικίλοι τοῦ στερεώματος ἀστερισμοὶ μὲ λάμψεις γελαστάς, τὸ γέλοιο τῆς νυκτὸς τὸ μυστηριῶδες, τὸ ὁποῖον μὲ τὴν σιωπὴν κραυγάζει, θαρρεῖς, δυνατά, ὁποῦ τὸ ἀπολαμβάνουν μόνον οἱ ἐρημῖται τοῦ Ἄθωνος καὶ οἱ φρουροὶ τῶν φυλακῶν. Ἡ Πούλια ἀνέβη πολὺ ἐπάνω. Καὶ τρέχει, τρέχει, κλῶσσα μὲ τοὺς νεοσσούς της. Ἡ Μεγάλη Ἄρκτος, καὶ αὐτὴ πολὺ ὑψηλά, καὶ ἡ Μικρὰ παραπάνω, ἐν ᾧ ὁ πολικὸς μὲ τὸ ἀπαθὲς φεγγοβόλημά του στέκει εἰς τὴν θέσιν του ἀκίνητος, καθοδηγῶν ἄφοβα τὸν ναύτην. Αἱ Πήχεις πλησιάζουν πρὸς τὴν δύσιν των, καὶ ὁ Μεσονύκτης ἔδυσε πλέον. Ὁ θρόνος τῆς Κασσιώπης ἐξάστερος φεγγοβολεῖ, καὶ ὁ Δράκων κουλουριασμένος, σὰν νὰ ἐκουράσθη εἰς τὴν πορείαν του.

Καὶ ἰδοὺ ὁ Αὐγερινός, τῆς αὐγῆς τὸ ὑμνημένον ἄστρον. Ὁ ὁλόλαμπρος Αὐγερινός, ὁποῦ τὸν τραγουδοῦν, τὴν ὥραν αὐτὴν πάντοτε, οἱ κωμασταὶ ἔφηβοι, ἐπιστρέφοντες μὲ τὰ βιολιὰ εἰς τὰς οἰ-

κίας των, μὲ τὰ πλέον παθητικὰ δίστιχα καὶ μὲ ραγισμένας συνήθως φωνάς, ἀπὸ τὴν κούρασιν τοῦ ὁλονυκτίου πότου, ἀργοπατοῦντες, ἀργοτραγουδοῦντες, βραχνιασμένοι, ἀλλὰ μὲ πόνον πάντοτε, τῆς νεότητος τὸ ἀλησμόνητον μεράκι.

— Ἄστρον τῆς αὐγῆς, πῶς ἄργησες νἀβγῆς;...

Ἐξημέρωσε πλέον. Καὶ ἔχομεν τώρα νέαν σκηνογραφίαν. Εἰσέρχεται εἰς τὴν σκηνὴν τὸ μελτέμι.

Φς, φς, φς!

Φύσα, βοριά μου, φύσησε,
νὰ πάρουν τὰ πανιά μου....

Εἶναι τὰ μελτέμια οἱ δροσεροὶ κατὰ περιόδους ἄνεμοι, δι' ὧν ἡ εὐώδης καὶ νήνεμος ἄνοιξις παραχωρεῖ τὰ σκῆπτρα της εἰς τὴν θερινήν, τὴν καυσώδη τοῦ χρόνου ὥραν.

Ἡ ἡμέρα ἔφθασε πλέον εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς διαρκείας της, ὅπερ ὁ λαός, ὁ ἐργαζόμενος λαός, ὁ λαὸς ὁ ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου τρώγων τὸν ἄρτον του, ἐκφράζει γραφικώτατα.

—Χρόνος ἡ ἡμέρα!

Αἱ δύο αὐταὶ τοῦ ἐργατικοῦ μόχθου λέξεις πόσα δὲν ἐκφράζουν! Ὅσα ἐκφράζουν καὶ δύο ἄλλαι λέξεις ἰσοδύναμοι:

—Χρόνος ἡ νύχτα!

Τότε, τὸν χειμῶνα, τὰς ἀνίας, τῆς θλιβομένης καὶ βασανιζομένης ψυχῆς, τὰς ἄλλας δεινὰς τῆς νόσου τυχὸν ἀγρυπνίας, ἔρχεται μία ἀκτὶς ἡλιακὴ τέλος, σημειοῦσα τὴν ἡμέραν, καὶ τὰς διαλύει, φέρουσα ἄγγελον φωτός, τὴν παραμυθίαν τῆς ζωῆς...

Τώρα, τὸ θέρος, τὸν κόπον τὸν ἀφόρητον τῆς ἐργασίας ἐν ὥραις μακραῖς θεριναῖς, ὑπὸ φλέγοντα λιποθύμως ἥλιον, ἥλιον σκληρὸν τῆς Ἀττικῆς—καὶ εἶνε ὅλα σκληρὰ τὰ τῆς Ἀττικῆς, καὶ αὐτὴ ἡ κόνις της—μία μόνη πνοὴ τὸν καταπαύει, δροσίζουσα τὴν ἀγωνιῶσαν διὰ τὸν ἐπιούσιον ψυχήν, ἡ λυσίπονος πνοὴ τῶν μελτεμίων, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἐκρηγνύμενα, ἐλαφρὰ-ἐλαφρὰ πρῶτον, ὡς αὔρα, ὡς τις δρόσος πρωϊνή, μετὰ μικρὸν σφοδρύνον-

ται καθ' ὅσον ἀνυψοῦται ὁ ἥλιος ἐν τῷ ὁρίζοντι, τόσον, ὥστε νὰ καλύπτωσι μὲν τὸ λευκὸν Ἄστυ μὲ νέφη πυκνὰ κονιορτοῦ, ἀλλὰ νὰ δροσοβολοῦσιν εὐφροσύνως τὰς πονούσας ἐν τῇ ἐργασίᾳ ψυχάς...

Οὐδὲν καλὸν ἀμιγὲς κακοῦ, λέγει ἡ σοφία τοῦ κόσμου.

Ἐντὸς τῆς πόλεως πρὸς τὴν πνοὴν ἐκείνην τοῦ δροσεροῦ ἀνέμου, πῖλοι ἀναρπάζονται, ἱμάτια ἀναπτύσσονται κηρύσσοντα «ἐν δήμῳ τὰ ἐν οἴκῳ», ὀφθαλμοὶ τυφλοῦνται, πόδες προσκρούουσι, ρῖνες πληροῦνται, φάρυγγες συνταράσσονται.

Ἐν τῇ ἐξοχῇ πάλιν, κλῶνες συνθλῶνται κατάκαρποι, ὀπῶραι καταπίπτουσιν, οἱ βλαστοὶ τῆς ἀμπέλου θραύονται μετὰ τῶν ἀναφυεισῶν σταφυλῶν, οἱ θαλλοὶ τῶν ἀναγεννηθέντων δένδρων ἀποτινάσσονται ἀπόνως, τὰ λήϊα μὲ τὴν κατάκαρπον κόμην των γονατίζουσι καὶ δὲν ἐγείρονται πλέον...

Ἀλλ' ἐν πάσῃ αὐτῇ τῇ φοβερᾷ καταπτώσει, ἀνυψοῦται δροσερά, πλήρης σφριγηλῆς ζωῆς ἡ ψυχὴ τοῦ ἐργάτου, ὅστις θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐργασθῇ ἐν τῷ θέρει ἄνευ τῶν δροσερῶν αὐτῶν ἀνέμων.

Οὕτως ὁλόκληρος ἡ θαλασσινὴ Μητρόπολις τῆς Μακεδονίας, ἡ ἑβραιοποῦλα τῆς Ἑλλάδος κόρη, ἡ πυκνόστεγος Θεσσαλονίκη, κινδυνεύει ἀπὸ ἀσφυξίαν ἐκ τοῦ καυστικοῦ Βαρδάρη τοῦ πνέοντος ἐκ δυσμῶν, ὅπου ἡ πύλη τοῦ Βαρδαρίου, ἤτοι τοῦ Ἀξιοῦ, ἂν μὴ πνεύσῃ τὴν μεσημβρίαν ὁ δροσερὸς μπάτης, ὁ ἀναψύχων τόσον τερπνῶς τὴν λιποθυμοῦσαν ἐργασίαν...

Πρῶτα-πρῶτα σᾶς ἤκουσα, ὢ δροσερά μου μελτέμια, ἐν τῷ ταπεινῷ θρανίῳ τοῦ σχολείου τοῦ χωρίου μου, μέσα εἰς τὸ βιβλίον μου μόνον, ὅταν ἀπεστήθιζα τὸ περίφημον ἐκεῖνο τῆς γραμματικῆς «χρήστων, χλούνων, ἐτησίων καὶ τοῦ θηλυκοῦ ἀφύων» ὅταν ὁ διδάσκαλος, ἕνας ὠχρὸς καὶ βήχων πάντοτε, μάρτυς τῆς παλαιᾶς φιλολογίας, ἐπεξηγῶν τὰς λέξεις, μᾶς ἔλεγεν:

—Ἐτησίων... εἶνε οἱ περιοδικοὶ ἄνεμοι ὁποῦ φυσοῦν τὸ καλοκαῖρι, τὰ μελτέμια, οἱ ἐτησίαι...

Ἀλλὰ πραγματικῶς σᾶς ἐγνώρισα, σᾶς ἀπήλαυσα, ὅταν σᾶς συνήντησα εἰς τὰ ταξείδια μου ἐν τῷ Αἰγαίῳ, πολὺ δροσερὰ καὶ

πολὺ εὐγενικὰ ἐν ἀρχῇ, ὡς ἀρνάκια λευκά, ὡς περιστεράκια λευκά· ὅταν πρὸς τὰς πρώτας πνοάς σας, τὸ ἀνοικτὸν μεταξὺ Μυτιλήνης καὶ Λήμνου, πέλαγος, τὸ γαλήνιον, τὸ καταγάλανον, αἴφνης ἀνατινάσσεται ἐκ βάθους, ἀναβράζει, λευκαίνεται·

— Περιστέρι ἡ θάλασσα!

Οὕτως ἐκφράζει εὔμορφα τὴν μεταμόρφωσιν ἐκείνην τοῦ πελάγους τὴν λευκὴν ὁ ναυτικὸς κόσμος. Θαρρεῖς κ' ἐγέμισεν ἐν τῷ ἅμα ἡ θάλασσα ἀπὸ σμήνη περιστερῶν, αἵτινες μὲ τὰ κατάλευκα πτερά των περιδινοῦνται ἐν χορῷ, πληθὺς ἀναρίθμητος, κοπάδια ἀμέτρητα. Τὰ ἱστία συστέλλονται πάραυτα, ἀπειλούμενα ὑπὸ τῆς σκληρᾶς ἐκείνης βίας τοῦ ὀργίλου ἀνέμου. Τὸ πλοῖον ἀδυνατοῦν νὰ πλεύσῃ πρὸς βορρᾶν ὑποχωρεῖ πρὸ τοῦ ἀνέμου, στρέφον τὴν πρώραν του, καὶ τὰ δίνει πρίμα ὅπου πάει, πρὸς νότον.

Τὸ κῦμα τότε εἰς ἄχνην λεπτὴν μεταβαλλόμενον ὡς τεφρὰ νεφέλη σκεπάζει τὸν ἄγριον πόντον, ὅτε ὁ δροσερὸς τοῦ θέρους ἄνεμος, νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος, ρίπτει τὴν σκληρὰν εἰρωνείαν του ὡς ἐμπτύσματα ὀπίσω ἀπὸ τὴν ἐξαφανισθεῖσαν εἰς τὴν ἄχνην ἐκείνην σκούναν.

ὥρα καλὴ 'ς τὴν πρύμνη σου
κι' ἀέρας 'ς τὰ πανιά σου·
κι' οὐδὲ πουλὶ πετάμενο
νὰ μὴ βρεθῇ μπροστά σου...

Ποῦ νὰ βρεθῇ πουλὶ τότε! Ἡ βιαία τοῦ ἀνέμου πνοὴ τὰ διασκορπίζει ἀόρατα, ἀδυνατοῦντα νὰ ἀντιτάξωσι κατ' αὐτῆς τὴν τρυφεράν των πτῆσιν.

Ἡ τουρκικὴ γλῶσσα, παχεῖα καὶ λιπαρὰ εἰς τὴν ἔκφρασιν τῶν ἀπολαυστικῶν τοῦ βίου ὅρων, ὡς εἶνε αὐθένται παχεῖς τῆς ἀληθοῦς εὐμαρείας οἱ ἀσιᾶται ὀπαδοί της, αὐτοὶ καὶ τὰ φαγητά των, ταξινομήσασα ὅλα τὰ τοῦ βίου εὐμαρῶς καὶ ἀπολαυστικῶς, ἐταξινόμησε λίαν παραστατικῶς καὶ τοὺς δροσεροὺς ἀνέμους ἐπονομάσασα αὐτοὺς ἀπὸ τὰς ἤρεμα καὶ κατὰ τάξιν ἐμφανιζομένας ἐν

τοῖς ἀγροῖς ὀπώρας. Καθὼς τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τῆς ἀνοίξεως ἀντιπροσωπεύουσι τὰ ροδαλά, τὰ κοραλλένια κεράσια, καρπὸς γλυκὺς καὶ εὔπεπτος, εἶτα δὲ μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐμφανίζονται οἱ ἄλλοι καρποί, οἱ δριμύτεροι κάπως, ὀξυνώτεροι καὶ δυσπεπτότεροι, ὡς τὰ βυρύκοκκα καὶ τὰ ροδάκινα καὶ αὐτὰ τὰ ὑδαρὰ κολοκύνθια, οὕτω καὶ τὰ κατὰ πρῶτον προσπνέοντα μελτέμια, τὰ ἡδέως πραΰνοντα τὴν φύσιν τὴν ἀπὸ τοῦ χειμῶνος πικρανθεῖσαν, μὲ τὴν εὐώδη καὶ ἐλαφρὰν πνοήν των, ἡ τουρκικὴ γλῶσσα ἐπωνόμασε *κερὰς-μελτέμ*. Εἶτα δὲ καὶ τἆλλα ὁμοίως, τὰ δριμύτερον καὶ βιαιότερον πνέοντα, ἐπονομάζει κατὰ τὰς ὀπώρας: Βερύκοκκο μελτέμ, κλπ, ὡς πάλιν τὰ ξυνίζοντα ἐκ τῆς σφοδρότατος *τσάνερο-μελτέμ*. Τὰ δὲ βαρέα ἐκεῖνα καὶ ἀηδῶς προσπνέοντα μὲ τὰ μεγάλα κύματα *μπακλὰ-μελτέμ*, ἀπὸ τῶν δυσπέπτων κουκίων, ἕως οὗ τέλος, ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις τοῦ θέρους, ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Αὐγούστου, ὅτε ὀξύτατα σφοδρύνονται οἱ δροσεροὶ αὐτοὶ τοῦ θέρους ἄνεμοι, οἱ τοῦρκοι, ἵνα τὴν ἰταμότητα ἐκείνην τοῦ ἀνέμου τότε παραστήσωσιν, ἐκαλεσαν τὰ τελευταῖα ἐκεῖνα μελτέμια ***γαϊδουρομελτέμια.***

Τότε οἱ τερπνοὶ τοῦ θέρους ἐτησίαι χάνουσι πλέον τὴν εὐγένειαν καὶ δροσερὰν λεπτότητά των, συρίζοντες ἐπὶ τῆς γῆς μετὰ κρύους χειμερινοῦ. Οἱ ἐν τῷ Βοσπόρῳ τότε, ἀδυνατοῦν πλέον νὰ ἐξέλθωσι πρὸς ἀναψυχήν, τὰς ἑσπερινὰς ὥρας, εἰς τὰς μαρμαρίνους προκυμαίας τῶν Θεραπειῶν, ἢ μὲ τοὺς χρυσοῦς μπιαντέδες εἰς τοὺς θαλασσινοὺς περιπάτους τοῦ Βουγιοὺκ-δερέ, ὑποχρεούμενοι, ὑπὸ τῶν κρυερῶν ριπῶν τοῦ ἀνέμου, ὅστις κατάψυχρος κατέρχεται ἀπὸ τὰ Καβάκια τοῦ Εὐξείνου, νὰ συμμαζευθῶσιν εἰς τοὺς κομψοὺς προδόμους τῶν παραθαλασσίων ἐπαύλεων, κομψῶς εὐπρεπισμένους εἰς αἰθούσας δι' ἀναπαυτικῶν ἐπίπλων καὶ φυτοδόχων γαστρῶν. Οἱ δὲ διερχόμενοι τὴν γέφυραν τοῦ Γαλατᾶ πρέπει νὰ εἶνε ἐφωδιασμένοι μὲ τὰ χειμερινά των ἐπανωφόρια.

—Ἀπὸ Μαρτιοῦ καλοκαιριοῦ κι' ἀπ' Αὔγουστο χειμῶνα..

Οὕτως ἀποφθέγγεται ἡ ἀφελὴς καὶ ἀληθὴς τοῦ λαοῦ γλῶσσα.

Μελτεμάκια μου τερπνά, δροσερά μου μελτεμάκια! Πῶς ἤθελα νὰ μὲ παίρνετε πάντοτε κατὰ τοὺς μῆνας αὐτοὺς ἀπὸ μπροστά, μὲ τὴν γλυκεῖάν σας πνοήν, μὲ τὰ δροσερὰ κάτασπρα πτερά σας. Πῶς ἤθελα ν' ἀκούω πάντοτε τὸ αὔλημά σας τὸ κελαδοῦν εὐφροσύνως, νὰ μοῦ φωνάζῃ καὶ νὰ μοῦ λέγῃ.

ὥρα καλὴ 's τὴν πρύμνη σου
κι' ἀέρας 's τὰ πανιά σου...

Ὦ δροσεραὶ τοῦ θέρους, ὦ τερπναὶ πνοαί...

Εἰς τὴν Μακεδονίαν.— ὁ Ἄθως μὲ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου.— Ὁ Θερμαϊκός. — Ἡ Κουλιακιαίς. — Κατάπλους εἰς τὴν Θεσσαλονίκην — Ἡ πόλις. — Οἱ ἑβραῖοι λεμβοῦχοι.

Πάει πλέον ἡ Ἀνατολή. Ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Εὐρώπην. Διεπλεύσαμεν τὸ Αἰγαῖον. Καὶ ἐνῷ προσεγγίζομεν εἰς τὴν Χαλκιδικήν, ἰδοὺ ἀνατέλλει ὁ ἥλιος ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ὡσὰν νυμφίος εὔμορφος ἐξερχόμενος ἐκ τῆς παστάδος.

Καὶ τώρα ἀπολαύσατε τῆς νέας σκηνογραφίας τὰς ὡραιότητας.

Λάμπουν τὰ χιόνια εἰς τὰς κορυφὰς τῶν δύο ὁμηρικῶν βουνῶν, ὁποῦ μαλόνουν πάντοτε μεταξύ των. Ἀριστερά. Εἰ τὰ δεξιὰ πρῶτα—πρῶτα αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου προσπίπτουν — δέσμαι ἀναρίθμητοι φωτὸς—ἐπὶ τοῦ Ἄθωνος, ὅστις ροδοπάρειος, πύρινος ὅλος μετὰ τὴν ἑωθινὴν προσευχήν του, θαρρεῖς καὶ ξεκουράζεται. Πρὸς τὸ ὑπέροχον θέαμα πρῶτοι οἱ ρῶσοι προσκυνηταὶ ἐγερθέντες ἐκφράζουσι τὸν σεβασμόν των σταυροκοπούμενοι καὶ κραυγάζοντες:

—Ἀτώνα! Ἀτώνα! Σφιατόγιε Γόρι ! Ἅγιον Ὄρος !

Μερικοὶ δέ, σεβασμιώτεροι αὐτοί, ἱερεῖς βεβαίως, μὲ κόμην πλέον εὐτρεπισμένην καὶ ἱμάτια εὐπρεπῆ, ἀνακράζουν ἀτενίζοντες πρὸς τὸ ἡλιοφώτιστον βουνόν :

— Σλάβα τε μπεμπόζε, ε τσουτοντβορναγιὰ τεμπεσέ ! Μέγας εἶ Κύριε, καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου !

Ἀλλ' ὁ *Ἰμπεράτωρ* μὲ τοὺς ξηροὺς βόμβους τῶν μηχανῶν του σπίνων ὁλοταχῶς εἰσέρχεται εἰς τὸν Θερμαϊκόν, διακόπτων ἀποτόμως τὴν πανοραματικὴν τοῦ ἡγιασμένου Ὄρους θεωρίαν· καὶ μόλις προφθάνομεν νὰ ἴδωμεν τὴν χθαμαλὴν Ποτίδαιαν μὲ τὰς ἐκτεταμένας ψαμμάθους της. Παραπλέομεν τώρα τὴν Κασσάνδραν. Καὶ

ὁ *Ἰμπεράτωρ* ἐξακολουθεῖ τὸν δρόμον του ὁλοταχῶς. Τριγύρω μας ἡ πλουσία, ἡ γόνιμος Καλαμαριὰ μὲ τὰ ἁγιορείτικα Μετόχια της. Ἕνα δὲ βραδυποροῦν νωθροπάπορον παραπλέον τὴν ἀκτήν, πρωὶ πρωὶ θαρρεῖς καὶ ψαρεύει γαρίδες. Ἰδοὺ τὸ Καραμπουρνοῦ, κατέναντι ἀκριβῶς τοῦ Ὀλύμπου, χονδρὸν ὡς πρώρα θωρηκτοῦ. Στολίσκος πλοιαρίων μὲ τὰ πανάκια των κρεμασμένα ἀπὸ τὴν νηνεμίαν, διότι τὸ μελτέμι δὲν εἰσέρχεται εἰς τὸν κόλπον, πλοιαρίων ἰδιορρύθμων ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ σκολιὰ καὶ μαῦρα ὁποῦ καλοῦνται ***Κουλιακιαί***, ἐξέρχονται ἀπὸ τὴν ἐκβολὴν τοῦ Ἀξιοῦ, ἀπὸ τὴν ***Κουλιακιάν***, ἵνα ἀρχίσουν τὴν ἐργασίαν των, τὴν ἁλιείαν. Ὡς καλαμῶνες πυκνοὶ διαγράφονται αἱ φυτεῖαι τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ. Βαθειὰ τώρα ξανοίγουν τὰ βουνὰ τῆς Μακεδονίας. Ἰδοὺ ἀριστερά μας τὸ Λιτόχωρον μὲ τοὺς ἀγρούς του, θερισμένους ἄλλους, καὶ ἄλλους χλοάζοντας ἀπὸ τοὺς ὀψίμους καρπούς. Ἐφθάσαμεν εἰς τὰ βάθη τοῦ κόλπου, καὶ ἤδη κάμπτομεν τὸ μικρὸν Καραμπουρνοῦ. Μᾶς βλέπουν πλέον ὡς καπνὸν μαῦρον ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην προχωροῦντα ταχέως διὰ τῆς γαληνιώσης θαλάσσης. Παρήλθομεν καὶ τὸ κόκκινον Καραβοφάναρον, ναυτικὸν σημεῖον διὰ τὰ ἀβαθῆ ὕδατα, καὶ εἴμεθα πλέον εἰς τὴν ὡραίαν καὶ ἱστορικὴν Μητρόπολιν τῆς Μακεδονίας, εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἡ ὁποία ξεδιπλώνεται πολὺ εὔμορφα καὶ πολὺ μεγαλειωδῶς ἐν τῇ ἀσφυξίᾳ της, μὲ τὰ ἀρχαῖα τείχη της, τὴν γραφικὴν παραλίαν της, ὅπου τὰ μεγάλα ξενοδοχεῖα, καὶ ἡ ἀγορὰ ἡ εὐωδιάζουσα ἀπὸ τῆς περίφημαις γαρίδες, τὰ θέατρα, τὰ μεγάλα καφενεῖα. Ἰδοὺ καὶ ὁ ἱστορικὸς Λευκὸς Πύργος, καὶ πέραν οἱ Πύργοι, αἱ πλουσιώταται ἐπαύλεις, καὶ τοῦ Ἀλλατίνι οἱ ὀγκώδεις ἀτμόμυλοι. Ἡ Θεσσαλονίκη εἶνε αὐτὴ μὲ τοὺς ὡραίους Ναούς της, τὴν Μεγάλην Συναγωγὴν καὶ τὰ Τζαμιά της, ἐξαπλουμένη γύρω ἀπὸ τὸν ***Χορτιάτην***, τὸ δροσερὸν βουνὸν ὁποῦ χορηγεῖ εἰς τὴν πόλιν τὸν φυσικὸν πάγον του τώρα τὸ θέρος. Ὡς σκοπιὰ ἀρχαία βυζαντινὴ ὑψοῦται κατακορύφως τὸ ***Τσαοὺς-Μοναστῆρι***, ἡ Μονὴ τῶν Βλατέων, γραφικῶς ὑπερέχουσα τοῦ μεγάλου Διοικητηρίου, ὡσὰν νὰ θέλῃ νὰ δροσίσῃ τὰς πυκνὰς τῶν

ἑβραίων συνοικίας, ἀσφυκτιώσας κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας τώρα τὸ θέρος, ἕως οὗ πνεύσῃ περὶ τὴν μεσημβρίαν ὁ εὐεργετικώτατος *μπάτης*, ὅστις ζωογονεῖ τὴν μεγάλην ἐμπορικὴν κίνησιν, δροσίζων τοὺς κυρατζῆδες, ἤτοι τοὺς ἀγωγιάτας, πνιγμένους μέσα εἰς τὸν ἱδρῶτά των, καὶ τοὺς ὀγκηροὺς βουβάλους, τοὺς σύροντας ἐπιπόνως τὰ μεγάλα ἁμάξια τῶν σιτηρῶν.

—Κουζούμ ! Κουζούμ !

Ἀκούεις τοὺς ἑβραίους λεμβούχους, οἵτινες ὡς καρκῖνοι ἐσκαρφάλωσαν ἀμέσως ἐπάνω εἰς τὸν *Ἰμπεράτορα*.

—Καλῶς ὥρσα, κύρ Δημήτρη!

—Καλῶς ὥρσα, Γιωργάκη!

Ἀκούεις τοὺς ἑβραίους λεμβούχους, οἱ ὁποῖοι ἀποτείνονται ὡσὰν γνωστοὶ φίλοι πρὸς τοὺς ἀγνώστους πρὸς αὐτοὺς ἐπιβάτας ὁποῦ πρώτην φορὰν τοὺς βλέπουν, ἵνα τοὺς ἑλκύσουν πρὸς ἑαυτούς.

— Ἀβραμῖκο! Πᾶρε τὴν βαλίζα τοῦ κυρ Γιαννάκη !

—Ζακό! πᾶρε τὸν κὺρ Θωμᾶ εἰς τὴν βάρκα! Πᾶμε, κὺρ Θωμᾶ!

Καὶ σύρουν ἐξαπορούμενον τὸν κυρ Θωμᾶν, ὅστις εἰς μάτην, προσπαθεῖ νὰ ἐνθυμηθῇ πότε ἐγνώρισε τόν φίλον του αὐτὸν ἰσραηλίτην λεμβοῦχον.

—Πάρε καὶ τὴν βαλίζα του, Ζακώ !

—Καὶ ἁρπάζει ὁ Ζακὼ δυναστικῶς ἐν στιγμῇ τὴν βαλίζαν τοῦ ἐπιβάτου, ὅστις ἀπομένει ἐνεός.

Μέσα εἰς τὸ πανδαιμόνιον αὐτὸ τῆς ὀχλοβοῆς, μέσα εἰς τὰς διαπεραστικὰς αὐτὰς φωνὰς τῶν ἑβραίων, αἱ ὁποῖαι ὡς δυναμῖτις τῶν ἁλιέων ἀντηχεῖ μὲ τὰ μονοσύλλαβα τὰ ἑλληνικὰ καὶ μὲ τὸν ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τόνον τῆς ὁμιλίας τῆς εἴρωνος αὐτῆς φυλῆς τοῦ Ἰσραήλ, τὰ χάνουν ὅλως διόλου οἱ ρῶσοι προσκυνηταί, οἵτινες ἀκίνηται, σιωπηλοί, μὲ τὰ δέρματά των, μὲ τὰ τσαγερὰ κρεμασμένα ἀπὸ τὸν ὦμον πάντοτε, καὶ μὲ τὰ καταγάλανα μάτια των, ἀρνοῦνται νὰ ἐξέλθουν, μὴ ἀπαντῶντες εἰς τοὺς ἐγκαρδίους χαιρετισμοὺς τῶν ἑβραίων λεμβούχων.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΥΡΟΝ
(1902)

Χειμερινὰ ταξείδια. – Ἡ νύμφη τῶν Κυκλάδων. – Ὁ γραιβολεβάντες. – Τὰ μυστήρια τῶν καρδιῶν. – Ἡ ὥρα τῆς ἀποβάσεως. – Ἡ θέα τῆς πόλεως τὴν αὐγήν. – Τὸ Νησάκι.

Δὲν θὰ λησμονήσω ποτέ μου τὸ ὀνειρῶδες λευκόν, τὸ χιονωδῶς κάτασπρον χρῶμα, τὸ ὁποῖον ἐκτύπησεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου, πρὸ τριακονταετίας, ὅτε ἀπεβιβάσθην μίαν αὐγὴν εἰς τὴν Σύρον. Καὶ τὰ ἀτμόπλοια φθάνουν πάντοτε αὐγὴν εἰς τὸν ὁλόλευκον αὐτὸν κύκνον τοῦ Αἰγαίου, ὅστις κοιμᾶται, θαρρεῖς, ἐπάνω εἰς τοὺς ἀφρούς, μὲ τοὺς ὁποίους ραντίζει ὁ ὀμβροποιός. Καικίας, ὁ γραιβολεβάντες, τὰ ἀνατολικά της γυμνὰ πλευρά, τὰ ξακουσμένα ***Βαποράκια***, ὁποῦ εἶνε πάντα ἀραγμένα πέραν ἀπὸ τὸν Ἅγιον Νικόλαον, ἕνα κομμάτι Σταυροδρομίου ἐκλεκτόν, καὶ τὸ ***Νησάκι*** κάτω τὸ ἀθάνατον, τοῦ κύκνου τὸν ὑπερήφανον λαιμόν, μὲ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ Βαφειαδάκη, καὶ τοῦ Τελωνείου τοὺς στερεοὺς πύργους, ὅπου τὰ κύματα ζωντανά, θαρρεῖς, χοροπηδοῦν, γελοῦν, τρέχουν, καγχάζουν, κυνηγοῦνται, μαλόνουν, φιλιοῦνται, βαπτίζονται, κολυμβοῦν, νύμφαι ἀφρογάλανοι, ὁποῦ ξεκινοῦν πρωΐ—πρωΐ ἀπὸ τὴν Παναγίαν ἀντικρὺ τὴν Τηνιακιάν, διάκοι καὶ παπάδες μὲ τὸν ἁγιασμόν, νὰ ὑπερπηδήσουν τοὺς μαρμαρίνους κυματοθραύστας τῆς νήσου, καὶ ν' ἁγιάσουν τὰ πρόσωπα τῶν ἐναγῶν ὅσους ἔφερεν ἡ μοῖρα τῆς Μετανοίας ἡ σκυθρωπή, ν' ἀγναντεύσουν, ἔτσι ἀπὸ μακράν, τὴν θαυματουργὸν Εὐαγγελίστριαν, μὲ τὸ κάτασπρο μαρμαρένιο της παλάτι, κατέναντι τῆς ὁποίας ἔρχονται πρωὶ—πρωὶ οἱ Συριανοὶ νὰ κάμουν τὸν σταυρὸν των, προεξαγνίζοντες τοῦ ἐμπορίου ἴσως τ' ἁμαρτήματα, μὲ τὰ ὁποῖα συναναφύρονται καθ' ἡμέραν.

Τέτοιαν ὥραν καὶ μὲ τέτοιον καιρὸν ἀπεβιβάσθην εἰς τὴν ὀνει-

ρευμένην μου νῆσον. Δὲν ξεύρω γιατὶ εἶνε μερικὰ μυστήρια εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὁποῦ μένουν πάντοτε σκοτεινὰ καὶ ἀνεξήγητα Δὲν ξεύρω γιατί. Τὴν ἀγαποῦσα ἀπὸ τότε τὴν Σύρα, ἀπὸ τότε ὁποῦ τὴν πρωτοεῖδα. Τὴν ἀγαποῦσα, καὶ ἤθελα νὰ τὴν ξαναϊδῶ. Ἤθελα νὰ τήν ἀγνάντευα μιὰ φορὰ ἀκόμη. Μοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἴσως καμμιὰ φορά, θὰ ἔγραφα τὸ ᾆσμα τῆς ζωῆς τὸ ἀθάνατον. τὸ αἰώνιον τῆς Προόδου τραγοῦδι, τοῦ ὁποίου τὸ ἐναρμόνιον προανάκρουσμα ψάλλουν μὲ τῶν πτερῶν των τὰ κτυπήματα ἄγγελοι χρυσόπτεροι τοῦ πολιτισμοῦ, οἱ ὁδηγοῦντες τοὺς λαοὺς μέσα εἰς τοὺς ἀνθοσπαρμένους λειμῶνας τῆς εὐζωΐας, τῆς ὄντως ζωῆς. Κἄτι τι ἀπὸ τότε ἔμεινε μέσα εἰς τὴν καρδίαν μου ποῦ μοῦ ἔλεγε συχνά :

— Πήγαινε στὴν Σύρα ! Πήγαινε στὴν Σύρα !

Καὶ ὅταν καμμιὰ φορὰ ἐτύχαινε ν' ἀκούσω ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ παράθυρό μου, ἐν Ἀθήναις, τὸν ὁδοπωλητὴν νὰ φωνάζῃ ψαλμικῶς:

— Συριανὰ λουκούμια ! . . .

Ἐπρόβαινα νὰ τὸν φωνάξω τὸν ὁδοπωλητήν :

— Μὲ τὰ συριανὰ λουκούμια ! . .

Καὶ νὰ τὸν ἐρωτήσω :

— Δὲν ἔχεις καὶ νερὸ ἀπὸ τὴν Πηγήν ;

Τέτοιαν ὥραν καὶ μὲ τέτοιον ὑδατόρρυτον γραιδολεβάντεν ἀπεβιβάσθην.

Ἴσως τὰ ἀτμόπλοια καταπλέουν τὴν αὐγὴν εἰς τὴν ἀγαπημένην μου νῆσον ἐπίτηδες· διότι αὐτὴν τὴν ὥραν ἡ θέα τῆς πόλεως ἔχει τι τὸ ὑπεροχως μεγαλοπρεπές. Τὸ ὀνειρῶδες λευκόν, τὸ χιονῶδες, ἦτο καὶ τώρα κάτασπρον· ἀπαράλλακτα, σὰν τότε, μοῦ ἐκτύπησε πάλιν τοὺς ὀφθαλμούς, ὡς πρὸ τριακονταετίας. Λόφοι χιόνος, φεγγοβολούσης ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἀπὸ τοὺς φανοὺς τῶν ὁδῶν, κατηύγασαν πάραυτα τοὺς ὀφθαλμούς μου. Ὁ θόλος τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ τὰ κωδωνοστάσιά του ἐστόλιζον ἐδῶ τὴν χιονοστιβάδα· κ' ἓν ἄλλο κωδωνοστάσιον κατέναντι, τῆς Παναγίας τῆς Κοιμήσεως, ἐκόσμει τὴν ἄλλην χιονοστιβάδα· ἐν ᾧ εἰς

τὴν κορυφὴν ἐπάνω, εἰς τὸ ὕψωμα, εἰς τὸ τέρμα τῆς χιόνος τῶν σπιτιῶν, ὑψοῦτο ὁ ναὸς τῆς Ἀναστάσεως, ὁ πρῶτος καὶ μόνος ναὸς τῆς Ἑλλάδος εἰς τιμὴν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, τρόπαιον, θαρρεῖς, αἰώνιον τῆς παροιμιώδους εὐσεβείας τῶν συριανῶν, συμβολίζον τὴν ἀμετάπτωτον ἀκμὴν τῆς νύμφης τῶν Κυκλάδων, ἥτις πάντοτε θὰ ζῇ καὶ θὰ βασιλεύῃ ἐν τῇ προόδῳ τῇ ἐμπορικῇ. Κατὰ τὴν πρώτην ἐπίσκεψίν μου δὲν ὑπῆρχεν ὁ ναὸς τῆς Ἀναστάσεως, καὶ δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ, διότι ἦτο εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς ἀκμῆς της ἡ νῆσος. Ἔφηβος ἤμουν τότε, καὶ δὲν ἐλησμόνησα τὴν μεγαλοπρεπῆ παράταξιν τῶν ναυπηγουμένων σκαφῶν ἐν τῷ ἀπεράντῳ Ναυπηγείῳ. Τριάκοντα ἐν ὅλῳ βρίκια μικρὰ καὶ μεγάλα ἐναυπηγοῦντο μέσα εἰς μίαν κίνησιν ἐρίγδουπον, βροντῶν καὶ κρότων, καὶ ὑπὸ μίαν θολωμένην ἀτμόσφαιραν ἀπὸ τὴν καιομένην πίσσαν καὶ νάφθην. Κατόπιν ἐπῆλθεν ἡ πτῶσις. Καὶ τότε ἀνηγέρθη ὁ ναὸς τῆς Ἀναστάσεως. Καὶ μετ' αὐτοῦ ἡ ὡραία νύμφη ὡς καὶ τότε, ὑπερήφανος ὡς καὶ τότε, Γοργώνα τοῦ μύθου εὔσωμος καὶ εὔπλαστος, ὁποῦ πιάνει τῶν πρῴρας τῶν καραβιῶν, τῶν καταπλεόντων πλοίων, ὁποῦ ἔρχονται ἀπὸ τὰ τετραπέρατα τοῦ κόσμου ν' ἀνθρακεύσουν εἰς τὴν Σύρον, καὶ τὰ ἐξαναγκάζει νὰ μιλήσουν, ἐρωτῶσα αὐτά :

—Ζῇ ὁ μέγας Ἀλέξανδρος ;

Καὶ νὰ μιλήσουν καὶ νὰ ποῦν :

—Ζῇ καὶ βασιλεύει !...

Εἰς τέτοιαν ὥραν καὶ μὲ τέτοιον γραιδολαιβάντεν ἔφθασα εἰς τὸ *Νησάκι* τῆς ἀγαπημένης μου νήσου. Τὰ κύματα τρελλά, παλαβά, χοροπηδοῦντα ἤρχοντο ἀπὸ τὴν Παναγίαν πάλιν τὴν Τηνιακιάν, ἡγιασμένα καὶ ἱερά, καὶ ἐρράντιζον καὶ ἐξήγνιζον τὸ πρόσωπόν μου, ἐναγὲς ἀπὸ τὴν τετράμηνον τῶν Ἀθηνῶν κόνιν· καὶ ἡ δροσιά των ἔσταζε ροδόσταγμα ἁγνόν, μέσα εἰς τὴν καρδίαν μου ξηροκαυμένην ἀπὸ τοὺς ἰλιγγιώδεις τοῦ Ἀττικοῦ θέρους καύσωνας.

Τὰ κύματα ἐξηκολούθουν νὰ τρέχουν πρὸς τὸν κυματοθραύστην, τὸ ἓν δροσερώτερον τοῦ ἄλλου· τὸ δεύτερον πλέον ἀφρόλου-

στον ἀπὸ τὸ πρῶτον, καὶ μοῦ ἐρράντιζαν, καὶ μοῦ ἔπλυνον τὴν ψυχήν, ὕδατα τοῦ Σιλωάμ· καὶ ηὐχήθην νὰ ἦσαν τότε ἐκεῖ εἰς τὸ ἀθάνατον *Νησάκι* ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι ν' ἀφήσουν τὸ ἄχθος τῆς ψυχῆς των, τὴν κόνιν τὴν ρυπαίνουσαν τόσον ἀηδῶς τὸν ἱερὸν τῆς ἐργασίας των ἱδρῶτα, μίαν στιγμὴν νὰ ἦσαν καὶ αὐτοί, πρωῒ πρωῒ, ἐπάνω εἰς τὸ *Νησάκι*.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΥΡΟΝ

Ἡ ἀγορὰ γεμάτη ξένους — Ἡ πρώτη ὄψις της — Οἱ λεμβοῦχοι — Οἱ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν μεταπρᾶται — Μπάλλαις ἐμπορευμάτων πρὸς ἀποστολὴν — Πρόγευμα 'ςτὸ πόδι — Μεγαλεῖον ἐξαφνικὰ διακοπτόμενον.

Καμμίαν ἐντύπωσιν δὲν κάμνει ὁ ξένος ἀποβιβαζόμενος εἰς τὴν Σύρον. Κ' εἶνε πολὺ φυσικὸν τοῦτο διὰ νῆσον, ὅπου καθ' ἑκάστην ἔρχονται καὶ ἀπέρχονται ξένοι, καὶ τῆς ὁποίας ὁ συνήθης πληθυσμὸς τῆς ἀγορᾶς ἀποτελεῖται ἀπὸ ξένους. Ξένους τῶν Ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν, ξένους τῶν Κυκλάδων, ξένους τῆς Ἀνατολῆς καὶ ξένους τῶν Νοτίων Σποράδων, οἱ ὁποῖοι ἔρχονται νὰ κάμουν τὰς ἐμπορικὰς ἀγοράς των ἐν τῇ Κυκλαδικῇ Μητροπόλει, ἡ ὁποία κρατεῖ καὶ θὰ κρατῇ πάντοτε εἰς χεῖράς της τὸ εἰσαγωγικὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν ἐμπόριον, ἀποθήκη τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς. Μόλις πατήσῃ ὁ ξένος τὰς καθαρὰς καὶ ἀπαστραπτούσας προκυμαίας της, ἀπὸ τὸ Νησάκι, ὅπου αἱ ἀπέραντοι ἀποθῆκαι τοῦ Τελωνείου, μέχρι τῆς Λαχαναγορᾶς πέραν, αἰσθάνεται πάραυτα ὅτι εὑρίσκεται ἐν ἐμπορικῇ πόλει πρώτης τάξεως. Ἐδῶ τὰ σοβαρὰ τῶν μεγαλεμπόρων καὶ τῶν μεγάλων ἐφοπλιστῶν γραφεῖα, τὰ ὑαλόφρακτα καὶ σκοτεινά, μὲ τῆς προύντζιναις πλάκαις τῆς ἐπιγραφῆς ἐπὶ τοῦ θυροφύλλου, μὲ τὰ ὑαλόφρακτα εἰς τὸ βάθος γραφεῖα τῶν *γραμματικῶν* καὶ διπλογράφων καὶ ὅλον τὸ μυστήριον τοῦ *ὑψηλοῦ*, νὰ εἴπωμεν, ἐμπορίου, ὡς θὰ ἐλέγομεν τῆς *ὑψηλῆς* διπλωματίας, μὲ τὴν ὁποίαν ἔχει στενωτάτην σχέσιν καὶ τὸ ἐμπόριον. Ἐκεῖ τὰ τραπεζάκια τῶν κολλυβιστῶν, καὶ παρέκει τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ τῶν ὑφασμάτων καὶ ἀποικιακῶν, τὰ βαθέα καὶ θεοσκότεινα, μὲ τὰ δείγματα ἐπὶ τῆς προθύρας· ἐν ᾧ δίπλα, εἰς ἀνοικτὰ παραθυρόφυλλα κ' ἐπὶ ξυλίνων πινάκων, εἶνε κολλημέναι αἱ προκηρύξεις τῶν δια-

φόρων Ἀτμοπλοϊκῶν ἑταιρειῶν, τῶν ὁποίων ἀτμόπλοια ἀναχωροῦν καθ' ἑκάστην δι' ὅλον τὸν κόσμον

Ὀλίγοι κάθηνται ἐπὶ τῶν μικρῶν, ἀλλὰ καθαρῶν καφενείων τῆς προκυμαίας, καὶ οὗτοι—σὰν νὰ τὰ ἔκαμαν ἐπίτηδες μικρὰ τὰ καφενεῖα οἱ εὐφυεῖς χιῶται,—διὰ νὰ μὴ κάθηνται πολύ, πίνουν τὸν καφὲν βιαστικὰ καὶ φεύγουν. Καρροτσάκια πηγαινοέρχονται ἀπὸ τὸ τελωνεῖον, μαούναις κατάφορτοι ἐμπορευμάτων διπλαρόνουν εἰς τὴν σκάλαν του· καὶ οἱ τελωνοφύλακες συχνὰ—συχνά, περνοῦν βιαστικοὶ μὲ τῆς μαδιαὶς κόλλαις τῶν δηλωτικῶν καὶ διασαφήσεων. Οἱ λεμβοῦχοι εἰς τὰ κεφαλόσκαλα ἀραδιασμένοι, ὅπου ἔχουν δεμέναις τῆς βάρκαις των, φυλάττουν καραοῦλι κατὰ τὸ ἄλλο νησάκι τοῦ Φαναριοῦ, κατασκοπεύοντες τὸν εἴσπλουν τῶν ἀτμοπλοίων, γύρω εἰς τὸν ὑψηλὸν καὶ εὔσωμον, μὲ τὸν κατάλευκον πώγωνά του, τὸν πασιφανῆ ἀρχιλεμβοῦχον Λεκάναν, τὸν ὁποῖον βεβαίως θὰ εἶχεν ὡς πρότυπον ὁ γλύφας τὸν Φαρνέσιον Ἡρακλῆν παλαιὸς καλλιτέχνης.

Ἐδῶ ἐπαρχιῶται ἔμποροι, ἢ τοῦ Πλωμαρίου καὶ τῆς Σάμου μεταπρᾶται, καὶ ἐξ ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν παραλίων τῆς Ἀνατολῆς, πρωΐ-πρωΐ, ἀφ' οὗ ἐπῆραν τὸν καφέν των εἰς τὸ καφενεῖον τῆς *Ἄνδρου*, παζαρεύουν τὰ διάφορα εἴδη τοῦ ἐμπορίου των, κυττάζοντες τὰς μακροσκελεῖς σημειώσεις των. Ἐκεῖ ὑπάλληλοι τῶν καταστημάτων μὲ τὰ σχοινιὰ καὶ μὲ σκεπάρνια μπαλλάρουν ἐμπορεύματα καὶ ἀχθοφόροι κλίνοντες τὴν πλάτην ἑτοιμάζονται νὰ φορτωθῶσιν, ἐν ᾧ ἄλλοι ἐπὶ ποδὸς κολατσίζουν ἢ τραταρίζονται βιαστικὰ εἰς τὰ μικρούτσικα περὶ τὸ λαχανοπάζαρον ξενοδοχεῖα, παίρνοντες ἕνα μεζὲν ἀπὸ σηκωτάκια, εἰς τὸ πόδι. ἐν ᾧ μικροπλοίαρχοι τρεχαντηρίων, τὰ ὁποῖα προσμένουν τὸν καιρὸν νὰ μολάρουν γιὰ τὰ νησιά, τρώγουν πατσιὰ εἰς τὰ χαμηλὰ τραπεζάκια, ὑπὸ τὴν στίβαν τῶν βαρελίων στριμωγμένα. Καὶ τρέχουν ὅλοι βιαστικὰ εἰς τὴν παραλιακὴν ὁδὸν καὶ τὴν παράλληλόν της. Νὰ ἴδουν τοῦτο ἐδῶ τὸ εἶδος, νὰ ἐξοφλήσουν παρέκει

τὸν λογαριασμόν, νὰ συμπληρώσουν λησμονηθείσας παραγγελίας· τρέχουν τρέχουν ἱδρωμένοι, πνευστιῶντες φουστανελοφόροι, βρακοφόροι, τῶν Νήσων, τοῦ Μωρηᾶ, καὶ τῆς Ρούμελης ἔμποροι. Εἰς τὴν ἄπαυστον αὐτὴν κίνησιν τῶν ψωνιζόντων μικρεμπόρων πρόσθες καὶ τοὺς ξένους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι περαστικοὶ διαβαίνουν, καὶ ἐξέρχονται πρὸς ὥραν ἀπὸ τὰ ἀτμόπλοια νὰ ἀναπνεύσουν, ἄνδρες γυναῖκες παιδία, ἀραπάδες ἐξ 'Αφρικῆς, Τουρκαλάδες ἄλλοι σαρικοφόροι, καὶ ἔχεις τότε μίαν ἰδέαν τοῦ συρφετοῦ τοῦ πλημμυροῦντος τὴν ἀγορὰν τῆς νήσου.

Ἔχουν κἄτι τι τὸ ἀρχοντικὸν οἱ πέριξ τῆς ἀγορᾶς δρόμοι, πλακόστρωτοι ὅλοι μὲ ρομβοειδεῖς πλάκας. Ἀλλὰ τὸ ὁποῖον πολὺ ὀγλήγορα δύει καὶ σὲ ἀφίνει μὲ τὴν χαρὰν μόλις προφθάνον νὰ ἐντυπωθῇ καλὰ εἰς τὰ μάτια. Θαρρεῖς πῶς εἶσαι ἔξαφνα στὰ πλακόστρωτα τὰ θορυβώδη τοῦ Γαλατᾶ. Κ' ἐκεῖ ποῦ προσμένεις εἰς τὴν καμπὴν τῆς ὁδοῦ νὰ ξαγναντίσῃς τὴν γέφυραν τοῦ Καράκιοϊ, ἔξαφνα, κόπτεται ἀποτόμως τὸ μεγαλεῖον, καὶ εὑρίσκεσαι κατενώπιον τῶν κυμάτων τοῦ λιμένος, τὰ ὁποῖα φουσκωμένα κτυποῦν εἰς τὸ κρηπίδωμα μὲ παφλασμόν. Τὸ ἀντίκρυσμα τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ, ἥτις ἀπὸ τὴν θάλασσαν προχωρεῖ κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν μονάκριβην συριανὴν πλατεῖαν, ὁμοιάζει παρὰ πολὺ μὲ τὴν ἐπίσημον ἀποβάθραν τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ ἀκόμη περισσότερον μὲ τὰς πρὸς τὴν παραλίαν τῆς Σμύρνης πλακοστρώτους ἐκβολὰς τῆς «Παραλλήλου τῆς Ἰωνικῆς Μητροπόλεως, ὅπου ἀντὶ νὰ συναντήσῃς πασσάδες καὶ καδίνας πεπλοφορούσας, βλέπεις τοὺς εἰρηνικοὺς τῶν Κυκλάδων μικρεμπόρους, μὲ πολλὴν σύνεσιν συμπληροῦντας τὰ ὀψώνιά των.

ΜΕ ΤΟΥ ΒΟΡΗΑ ΤΑ ΚΥΜΑΤΑ

Αἱ ἐκλογαὶ ἐν Σύρῳ — Συριαναὶς ταβέρναις — Ὁ Ἅγιος Ἀρτέμιος — Οἱ ὑποψήφιοι — Τὰ δύο ἄκρα — Οἱ δεκάρχαι τῶν Ἐκλογῶν — Τὸ σφράγισμα τῶν βαρελίων — Ἡ λεμονιαὶς καὶ τὰ λεμόνια.

Ἐν Σύρῳ αἱ ἐκλογικαὶ διαδηλώσεις γίνονται πάντοτε τὴν νύκτα, ἀρχίζουσαι ἀπὸ τῆς ταβέρναις.

Διότι τὴν ἡμέραν ὅλοι ἐργάζονται.

Τὸ βράδυ, ὅταν σχολάσουν ἡ φάμπρικαις, καὶ ὅταν παύσῃ ἡ ἐκφόρτωσις τῶν ἀτμοπλοίων, ὅλοι θὰ συναντηθοῦν εἰς τῆς ταβέρναις.

Εἶνε δὲ ἡ συριαναὶς ἡ ταβέρναις πολλαὶ καὶ μεγάλαι, πολὺ μεγαλείτεραι ἀπὸ τὰ ἄλλα μαγαζειά. Καὶ εἶνε ὅλαι πολὺ καθαραὶ καὶ καθαρὰ ἐπιπλωμέναι. Κάθε ἄλλο παρὰ ταβέρναις. Ἔχουν τραπέζια μὲ μάρμαρα καὶ καναπέδες ἀναπαυτικούς, σὰν τὰ ζαχαροπλαστεῖα, καὶ καθρέπτας ἀκόμη καὶ κάδρα, καὶ ἄλλα νοικοκυρικὰ στολίσματα. Καὶ πολὺ φυσικά. Διότι εἰς αὐτὰς δὲν συχνάζει μόνον ὁ λαὸς ὁ χειρωνακτικός. Ἀλλὰ καὶ οἱ ὑπάλληλοι τῶν ἐμπορικῶν οἱ πολυπληθεῖς καὶ πολύγλωσσοι, ἡ μεσαία τάξις, καὶ αὐτοὶ οἱ μεγαλέμποροι, οἱ ὁποῖοι μέσα εἰς αὐτὰς πολλάκις, ἐπὶ τῆς μαρμαρίνης τραπέζης, μὲ τὸ κατοσταράκι του ὁ καθένας, λύουν τὰ πολυπλοκώτερα τοῦ ἐμπορίου των ζητήματα, διαλύοντες συμφωνίας καὶ ἀνανεοῦντες ἄλλας. Πρόσθες τώρα καὶ τοὺς πλοιάρχους καὶ τοὺς μεσίτας, καὶ θὰ λάβῃς μίαν σαφῆ καὶ ὁλοκληρωτικὴν ἰδέαν περὶ τῶν συριανῶν ταβερνῶν.

Καὶ εἶνε συγκεντρωμέναι ὅλαι κάτω εἰς τὴν ἀγοράν, ὄπισθεν τοῦ λαχανοπαζάρου.

Μεγαλειτέρα ὅλων εἶνε ἡ τοῦ κ. Πατερικοῦ, σωστὴ λέσχη λαϊκή. Μόνον πολυθρόναις δὲν ἔχει...

Κάθε συριανός, πρὶν ὑπάγῃ τὸ βράδυ στὸ σπίτι του, θὰ περάσῃ, πρῶτα ἀπὸ τῆς ταβέρναις νὰ πιῇ τὸ κατοσταράκι του. Τώρα δὲ στὰς ἐκλογὰς τὰ κατοσταράκια μεταβάλλονται πολλάκις καὶ εἰς κατοστάρικα. Γιὰ μεζέδες προσφέρουν ἡ ταβέρναις εἰς τοὺς πελάτας των στραγάλια καὶ κάστανα ψημένα, τὰ ὁποῖα πωλοῦν μέσα ἐκεῖ εἰς τῆς ταβέρναις παιδιὰ εἰς πιατάκια καθαρά.

Ἀλλὰ καὶ οἱ σαντορινοὶ ἐκφορτωταὶ τῆς Σύρου κάθε βράδυ κάμνουν τὴν μοιρασιὰν τῆς ἡμέρας μέσα εἰς τὴν ταβέρναν. Καὶ ὁ καθένας θὰ βάλῃ ὕστερα ἀπὸ ἕνα κατοσταράκι.

Καὶ θὰ ρίξῃ ὅ,τι θέλει εἰς τὸ κουτὶ τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου, τὸν ὁποῖον λαμπρῶς πανηγυρίζουν κατ' ἔτος εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως. Ὅπου ἔχουν τὴν εἰκόνα τοῦ Μάρτυρος ὅλην ἀσημωμένην ἀξίας 3000 δραχμῶν. Καὶ τὸν εὐλαβοῦνται ὡς διασώζοντα ἀπὸ διαφόρους κινδύνους τοὺς σηκόνοντας βάρη.

Ἐφέτος ἔγεινεν ἡ πανήγυρις τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν μεγαλοπρεπέστατα ἐπάνω εἰς ἐκείνην τὴν περίοπτον καὶ θαυμαστὴν τοποθεσίαν.

Προσῆλθον ὅλοι οἱ ὑποψήφιοι βουλευταὶ μὲ πολλὴν . . . εὐλάβειαν καὶ κατάνυξιν. Ἕνας δ' ἐξ αὐτῶν, ὡς εἶπαν, προσέφερε 300 δραχμὰς διὰ τὸν Ἅγιον. Διότι ἕως 500 σαντορινιοὶ εἶνε ἐκλογεῖς τῆς Σύρου.

Ὅλοι ὅμως οἱ ὑποψήφιοι ἐν Σύρῳ τρέμουν τὰ ἄκρα.

—Ἐγώ, λέγει ὁ καθένας, ἔρχομαι πρῶτος στὴν Σύρα. Ἀλλὰ μὲ τρώγουν τὰ ἄκρα.

Τα ἄκρα αὐτὰ τὰ σαρκοβόρα τῆς Σύρου, εἶνε ἡ ἐπάνω Σύρος καὶ ἡ Μύκονος.

—Ἤτοι ὁ κ. Γρυπάρης καὶ ὁ κ. Βιτάλης, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων εὑρίσκεται ἡ Ἑρμούπολις μὲ τοὺς μεγάλους ὑποψηφίους.

Ἄλλοτε τὸ ἕτερον ἄκρον τὸ εἶχεν ὁ κ. Γ. Παγανέλης.

—Τσὲ τί τὸ θέλει τὸ βουλευτηλῆκι ὁ Παγανέλης, ἔλεγεν ἕνας Μυκωνιάτης προχθές. Αὐτὸς θὰ κάνῃ ὅλα τὰ ρουσφετάκια του μὲ τὸν Ντεληάννη πολὺ καλλίτερα ἀπὸ βουλευτής.

Εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον, εἰς τὴν Ἐπάνω Σύρον, πρό τινων ἡμερῶν ὁ ἱερεὺς ὁ δυτικὸς ἀναγγέλλων μίαν πρὸς τὸν ναὸν δωρεὰν ἑνὸς ὑποψηφίου ἐπρότεινε νὰ ζητωκραυγάσουν ὑπὲρ αὐτοῦ, ζητωκραυγάσας πρῶτος αὐτός.

—Κάτω ὁ παπᾶς! ἐφώναξαν τότε οἱ ἐκκλησιαζόμενοι, οἱ ὁποῖοι ἔτυχε νὰ εἶνε ὅλοι ἐκ τῶν ἀντιθέτων.

Εἰς τὴν Σύρον ὅπου κυριαρχεῖ τὸ ἐμπόριον, ἡ ἀγορὰ καὶ τὸ τελωνεῖον, δὲν ἀνοίγουν οἱ ὑποψήφιοι σαλόνια καθὼς εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ κομματάρχαι συνεννοοῦνται μετ' αὐτῶν μεταβαίνοντες εἰς τὰ γραφεῖά των τὰ ἐμπορικά, τὰ ὁποῖα αὐτὰς τὰς ἡμέρας ἀρχίζουν νὰ λαμβάνουν ζωηροτάτην ὄψιν, ὡς εἰς τὸν καλὸν ἐμπορικὸν καιρὸν τῆς Σύρου τὸν μακαρίτικον.

Οἱ δὲ ἄνθρωποι τοῦ κόμματος συναντῶνται εἰς ὡρισμένας ταβέρνας, ὁδηγούμενοι εἰς αὐτὰς ἀπὸ τοὺς λεγομένους *δεκάρχας*. Δεκάρχαι δὲ καλοῦνται οἱ κομματάρχαι ἐν Σύρῳ, ἐν ᾗ ὡς γνωστὸν μέγα μέρος παίζει το τελωνεῖον μὲ τοὺς δεκάρχας του.

Κάθε ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς δεκάρχας παρουσιάζεται εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ὑποψηφίου καὶ λέγει:

—Ἔχω 20 ἀνθρώπους, ἢ ἔχω 40, καὶ καθεξῆς.

Τότε ὁ *δεκάρχης* ἀποστέλλεται εἰς τὴν ταβέρναν, ὅπου ἔχει σφραγίσει ὁ ὑποψήφιος ὡρισμένα βαρέλια.

Τὸ δὲ σφράγισμα τῶν βαρελίων γίνεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον:

Ὁ ὑποψήφιος εἰσερχόμενος εἰς τὴν ταβέρναν δηλόνει δύο, τρία βαρέλια, πληρόνων ἀμέσως αὐτὰ καὶ λέγων:

—Εἶνε δικά μου!

Τότε ὁ ταβερνάρης ὑψόνει ἀμέσως τὴν σημαίαν πρὸ τῆς θύρας του καὶ ἀνακηρύσσεται οὕτω φίλος τοῦ ὑποψηφίου τοῦ σφραγίσαντος τὰ βαρέλια, τὰ ὁποῖα ἔρχονται καὶ ἀνοίγουν οἱ δεκάρχαι μὲ τὴν δεκαρχίαν των.

Αἱ δὲ συναντήσεις καθ' ὁδὸν τῶν ἀντιθέντων γίνονται μὲ μεγά-

λην ἀπάθειαν, μὲ ἀγάπην σχεδόν. Ὅπως ἐν τῇ αὐτῇ ἀποθήκῃ τῆς διαμετακομίσεως ὑπάρχουσι κατατεθειμένα ἐμπορεύματα διαφόρων ἐμπόρων, οὕτω ἐν τῇ αὐτῇ ταβέρνᾳ πολλάκις συναντῶνται ἀντιθέτων κομμάτων δεκάρχαι, χωρὶς ν' ἀνταλλάξουν οὔτε μίαν τραχεῖαν ἢ προσβλητικὴν ἐν γένει λέξιν, ὡς οἱ τελωνοφύλακες οἱ παραφυλάττοντες τὸ αὐτὸ λαθρεμπόριον.

Θαρρεῖς πῶς εἶνε ὁ νοῦς τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν εἰς τὸ τελωνεῖον καὶ ὄχι εἰς τὰς ἐκλογάς, τὰς ὁποίας ὡς περίοδον ἀνακουφιστικὴν διέρχονται, ἀναμένοντες νὰ ἴδουν ἀπὸ ποίαν λεμονιὰν θὰ πέσουν τὰ περισσότερα λεμόνια.

Ὅταν δὲ συνάζῃ κανεὶς τέτοιον εὐώδη καρπόν, ἠμπορεῖ βέβαια ποτὲ νὰ μαλώσῃ;

Οὔτε μαχαίρια οὔτε μαχαιριαίς. Οὔτε πιστόλια οὔτε πιστολιαίς. Ἡ νῆσος αὕτη εἶναι ἡ μόνη ἑλληνικὴ περιφέρεια, ὅπου δὲν ζῇ φυγόδικος. Νῆσος τῆς ἐργασίας καὶ τῆς χαρᾶς.

Νῆσος τῆς ἐργασίας καὶ τῆς εὐζωΐας.

Νῆσος τῆς λεμονιᾶς καὶ τοῦ χρυσοῦ καρποῦ της.

Εἰς τὴν Σύραν δὲν ὑπάρχει κανένας πτωχός, ἐκτὸς ἑνὸς ἐκ τῶν ὑποψηφίων, ὃν καλοῦσιν, *ὁ φτωχός μας*.

Ὅλαι αἱ ἐργατικαὶ οἰκογένειαι τοῦ λαοῦ παίρνουν 5 καὶ 6 μισθοὺς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.

Ὁ γέρων πατὴρ θὰ εἶνε ναυτικὸς ἔχων τὴν σύνταξίν του ἀπὸ τὸ ἀπομαχικὸν ταμεῖον. Καὶ συγχρόνως θυρωρὸς εἰς κανὲν ἐργοστάσιον. Τὰ ἄρρενα ἐργάζονται ὡς θερμασταὶ εἰς τὰ ἀτμόπλοια ἢ ὡς σιδηρουργοὶ εἰς τὰ συνεργεῖα τῆς Ἀτμοπλοϊκῆς ἑταιρείας. Ἢ θὰ δουλεύσουν εἰς τὴν ζωηροτάτην ἀνθράκευσιν.

Τὰ θήλεα πάλιν μισθοδοτοῦνται ἐργαζόμενα εἴτε εἰς τὰ κλωστήρια, εἴτε εἰς τὰ νηματουργεῖα καὶ τὰ ὑφαντήρια. Δύο, τρεῖς δραχμὰς τὸ καθὲν τὴν ἡμέραν. Ἡ μήτηρ τέλος θὰ μαγειρεύῃ τὸ ἑσπερινὸν δεῖπνον τραγουδοῦσα, καὶ ἀναμένουσα νὰ τῆς φέρουν τὰ παιδιά της καὶ τίποτε λεμόνια ἀπὸ τὴν ἐκλογήν. Τέλος μόνον κα-

νένας σακάτης καὶ οἱ γέροντες μένουν ἀργοὶ εἰς τὸν τόπον αὐτὸν τῆς ἐργασίας.

Εἰς μίαν τοιαύτην λοιπὸν ἀνθοῦσαν ἐμπορικὴν καὶ πλουσίαν κοινωνίαν εἶνε πολὺ φυσικὸν μὲ λεμονιαῖς νὰ παρουσιάζωνται οἱ ἰσχυροὶ τῆς ἡμέρας, οἱ τόσην εὐωδίαν διαχέοντες μὲ τὰ ἑκατομμύριά των εἰς τὴν εὔμορφον τῶν Κυκλάδων Νύμφην, ὁποῦ τὴν ἔχουν κάμει μὲ τὰ στολίδια των σωστὸ καδράκι. Καὶ εἶνε πολὺ φυσικώτερον ἀκόμη μὲ λεμόνια νὰ παραβάλλωνται αἱ δυνάμεις ἑκάστου ὑποψηφίου, τὰ ὁποῖα ἔχουν τόσον χρυσοῦν προκλητικώτατον χρῶμα.

Ὁ νοημενέστατος ἐκ τῶν εὐπατριδῶν τῆς Ἑρμουπόλεως, εἷς ἐκ τῶν ὑποψηφίων, συναντήσας ἄλλον τοιοῦτον, πρώτην φορὰν ἐμφανιζόμενον, ἀλλὰ πλούσιον, τὸν ἐχαιρέτισε μὲ ὅλην τὴν χιώτικην εὐπροσηγορίαν, καὶ τοῦ εἶπε:

—Θὰ τῆς κουνήσουμε φέτος τὴς λεμονιαῖς μας!...

Μερικῶν ὅμως ὑποψηφίων ἡ λεμονιαῖς φαίνεται ὅτι δὲν ἔχουν ἀκόμη καρπόν, ἀλλὰ μόνον πράσινα φύλλα.

Καὶ ὁ μόνος πάλιν, ὁποῦ δὲν ἔχει οὔτε λεμονιά, εἶνε τῆς ἐπάνω Σύρου ὁ ὑποψήφιος, ἕνας εὐφυέστατος καὶ συμπαθητικώτατος, ὁ *φτωχὸς* ἀποκαλούμενος. Διότι εἰς τὴν ἐπάνω Σύρον εἶνε βραχῶδες καὶ ἄγονον τὸ ἔδαφος, ὅπου οὐδὲ ἕνα πράσινο φύλλο δὲν εὑρίσκεται.

Η πόλις τῶν καμινάδων—Μικρὸν Μάντσεστερ—τὸ μέγα Ἐργοστάσιον τῆς Ἀτμοπλοϊκῆς—Τὰ δύο Βυρσοδεψεῖα—Τὸ μέγα Νηματουργεῖον—Τὸ ἐμπόριον τῶν Κίτρων—Τὰ βαπτιστικὰ—Τὸ ἐργοστάσιον τοῦ Λινελαίου—Τὸ Νέον Νηματουργεῖον—Ἡ ἀνθράκευσις—Τὸ μέγα Ὑφαντήριον—

Ἂς κάμωμεν σήμερον ἕνα καλὸν περίπατον εἰς τὴν πόλιν τῶν καμινάδων, εἰς τὴν πόλιν ὅπου ὡς μιναρέδες ζωῆς καὶ ἐργασίας ὑψοῦνται κατὰ σειρὰν αἱ καπνοδόχοι τῶν ἐργοστασίων τοῦ ἑλληνικοῦ Μάντσεστερ. Πέραν τῆς παραλιακῆς ὁδοῦ, ἀφοῦ περάσωμεν τὰς πλουσιοπαρόχους πάγκας τῶν ἰχθυοπωλείων, ὅπου ζωνταναὶ αὐτὴν τὴν περίοδον, αἱ πρασινογάλαζοι ζαργάναι πηδοῦν σὰν νὰ εἶνε εἰς τὴν θάλασσαν, ἀφοῦ λάβωμεν τὴν πρὸς τὴν Ποσειδωνίαν ὁδόν, μαύρην ἀπὸ τὴν ἀσβόλην, τὴν ὁποίαν ἀφίνουν αἱ ἐκφορτώσεις τοῦ γαιάνθρακος, διασχίζοντες τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν ἐκφορτωτῶν, σαντορινέων προπάντων, μαύρων ἀπὸ τῆς ἀσβόλης, μὲ ἕνα σακκὶ μαῦρον ἐπ' ὤμων ὡσὰν ἐπενδύτην, θὰ συναντήσωμεν κατὰ πρῶτον ἔκθαμβοι τὰ παμμέγιστα ἐργοστάσια τῆς Ἀτμοπλοϊκῆς ἑταιρείας, τέλεια εἰς τὸν καταρτισμὸν καὶ τὸν πλοῦτον τῶν μηχανημάτων, ὅπου εἰς τὰ διάφορα διαμερίσματα αὐτῶν ἐν μέσῳ τροχῶν συστρεφομένων καὶ τροχίσκων, ὑπὸ τὸν γδοῦπον σιδηρῶν μηχανημάτων, ἐν μέσῳ κρότων τῶν κινητηρίων μηχανῶν κεραυνοειδῶν, οἱ ἐργαζόμενοι μηχανουργοὶ καὶ οἱ μαθητευόμενοι κατασκευάζουν ὅλα τὰ μηχανήματα, ὅσα χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν κίνησιν ἑνὸς ἀτμοπλοίου, ἐνῷ παρέκει, εἰς αἴθουσαν πλέον ἥσυχον, οἱ τορνευταὶ καὶ τέκτονες κατεργάζονται ἀπὸ εὐγενὲς ξύλον *μαονίου* ὅλα τὰ ἀνάκλιντρα τῶν αἰθουσῶν ἑνὸς ἀναπαυτικοῦ ἀτμοπλοίου δι' ἐπιβάτας, καὶ τὰς γλυπτὰς θύρας τῶν θαλαμίσκων καὶ

λοιπὰς αὐτῶν διακοσμήσεις. Ἀπέξω, εἰς τὴν μεγάλην δεξαμενήν των διακρίνεται ὁλόκληρος κολοσσὸς ἀτμοπλοίου, ἱστάμενος ἐν αὐτῇ ὡς ἐπὶ ἐσχάρας ναυπηγείου, πανύψηλος καὶ δυσανάβατος, ὅστις καθαρίζεται ἵνα ἐπαναρχίσῃ τὰ ταξείδιά του.

Παραπέρα συναντῶμεν δύο παμμέγιστα βυρσοδεψεῖα, πασίγνωστα καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην ἀκόμη, μὲ ὅλα τὰ ἀναγκαιοῦντα μηχανήματα εἰς τὴν κατεργασίαν τῶν δερμάτων. Μὲ αὐλάς, μὲ αἰθούσας, μὲ πλυντήρια, μὲ στεγνωτήρια, μὲ δεξαμενὰς καὶ λεκάνας, ἐν αἷς ἐμβαπτίζωνται τὰ ἀκατέργαστα δέρματα, ὧν τὰ πλεῖστα ἔρχονται ἀπὸ τὴν Νότιον Ἀμερικήν, ἔνθα ἀφθονοῦν αἱ ἀγελάδες. Μὲ μύλους ἐν οἷς ἀλέθονται αἱ πρὸς τὴν κατεργασίαν χρήσιμοι ὗλαι, βελανίδια καὶ πεῦκα καὶ σχοῖνος. Πόλις ὁλόκληρος τὰ δύο αὐτὰ βυρσοδεψεῖα, ἐξάγοντα τὰ διάφορα εἴδη τῶν δερμάτων εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, τὰς νήσους, καὶ τὰ παράλια τῆς Ἀνατολῆς, ἀπὸ τὸ χονδρὸν πετσίον διὰ τοὺς πάτους ὁποῦ ὡς σανὶς εἶνε σκληρόν, μέχρι τοῦ εὐώδους τελατινίου, καὶ τῶν ἐκλεκτῶν βιδέλων, τὰ ὁποῖα ἰδοὺ τὰ βλέπεις εἰς τὸ στεγνωτήριον ἁπλωμένα, γεμᾶτα ἀπὸ εὐωδίαν, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησαν μετὰ τὴν κατάβρεξιν των εἰς τὰ ὄζοντα νερὰ τῶν πρώτων ὑλῶν. Δωμάτια καὶ αὐλαὶ καὶ περιοχαὶ διάβροχοι ἀπὸ νερά, ὡς ἐν πλημμύρᾳ. Εἰς μίαν δὲ ἄκραν οἱ ἐργάται κολατσίζοντες μὲ ψωμὶ καὶ σταφύλι — ἦτο ἡμέρα Τετάρτη. — Τὰ βυρσοδεψεῖα αὐτὰ εἶνε τὸ μὲν τοῦ Σαλούστρου — νῦν Τσιροπινᾶ — τὸ δὲ τοῦ κ. Παπαδάμ. Καὶ τὰ δύο φορτωμένα ἀπὸ παράσημα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ τῶν διαφόρων Εὐρωπαϊκῶν Ἐκθέσεων.

Ἐξ ὅλων τῶν μηχανημάτων ἐντύπωσιν ἰσχυρὰν προκαλοῦσιν οἱ φοβεροὶ κόπανοι, οἵτινες δι' ἀτμοῦ κινούμενοι καταφέρουσι τὰς τρομακτικὰς πλήξεις των ἐπὶ τῶν δερμάτων, τὰ ὁποῖα ἀποσκληρύνονται οὕτω καὶ στερεοποιοῦνται· καὶ ἀποκτῶσι τὸ τελευταῖον λοῦστρον, μεταβαλλόμενα εἰς ἔλασμα μετάλλινον. Εἰς τὸ διαμέρισμα αὐτὸ τόση εἶνε ἡ προξενουμένη ταραχή, ὥστε ἀδύνατον κανεὶς

νὰ ὁμιλήσῃ. Οἱ ἐργάται εἶνε πάμπολλοι, πλείονες τῶν 150 εἰς τὸ καθέν. Πάντες χῖοι καὶ κρῆτες. Ἡ ἐξαγωγὴ δὲ ἀνέρχεται εἰς τὰ 6 περίπου ἑκατομμύρια δρ. εἰς τὸ καθέν. Τὸ τοῦ Σαλούστρου βυρσοδεψεῖον διευθύνει ἀπὸ πεντηκονταετίας σχεδὸν ὁ Ἀντ. Σαλοῦστρος, ἐξάδελφος τοῦ ἱδρυτοῦ, ὃν εἴδομεν ἐπιβλέποντα τοὺς ἐργάτας, ἱστάμενον ἐν μέσῳ αὐτῶν, μὲ τὸ παλτό του ἐξ ὑφάσματπς Ρετσίνα, μὲ τὸ μαῦρο καπέλλο του, καὶ μὲ τὸν μαῦρον ἀκόμη μύστακα, καὶ μὲ τὰ χέρια πίσω, ἐν ᾧ οἱ κρότοι τοῦ ἀτμοῦ καὶ αἱ βρονταὶ τῶν κοπάνων ἀποτελοῦσι μέσα εἰς τὸ πανδαιμόνιον αὐτὸ ἕνα ὕμνον ἀτράνταχτον πρὸς τὴν ἐργασίαν, συνοδευόμενον πολὺ ταιριαστὰ ἀπὸ τοὺς μυκηθμοὺς τῶν διαφόρων μηχανημάτων.

Ὅταν προσεγγίσαμεν εἰς τὸ μέγα Νηματουργεῖον Νιστράκη καὶ Ἀνδρεοπούλου μία εὐάρεστος μελῳδία ἐξ αὐτοῦ ἐξερχομένη εἰσεχώρησεν εἰς τὰ ὦτα, ὡσὰν νὰ ἐτελεῖτο καμμιὰ πανήγυρις. Ἦτο τὸ τραγοῦδι τῶν ἐν αὐτῷ ἐργαζομένων κορασίων, τὰ ὁποῖα κατὰ τὰς ἀναπαύσεις των γυμνάζονται εἰς τὴν ἁρμονικὴν μελῳδίαν. Εἶνε ἡ μελῳδία αὕτη ἡ εὔμορφος ἄνεσις τῆς ἐργασίας, ἡ ὁποία τόσον γλυκὰ καὶ τόσον εὐφραντικὰ ἀπαντᾷ πρὸς τὴν σκυθρωπὴν καὶ ὠνειδισμένην *ἀεργίαν*, τὴν ὁποίαν πρῶτος ὁ Ἡσίοδος ὠνείδισεν εἰς παναρχαίους μυθικοὺς χρόνους. Εἶτα δὲ ὁ μέγας Ἀπόστολος καταδίκασεν αὐτὴν εἰς τὸν διὰ πείνης θάνατον, ἀναφωνήσας τὸ περίφημον, «ἀργὸς μὴ ἐσθιέτω».

Εἶνε πολὺ ψυγαγωγικὴ ἡ ἐπίσκεψις τοῦ ἐργοστασίου αὐτοῦ. Ἐν αὐτῷ θὰ ἴδῃς εἰς ποίαν ὑψηλὴν βαθμίδα ἀντιλήψεως ἠμπορεῖ νὰ ἐξαρθῇ διὰ τῆς ἀνθρωπίνης προσπαθείας ἀπὸ Θεοῦ λαβούσης τὴν τοιαύτην δύναμιν, ἡ πενιχρὰ καὶ εὐτελὴς κατεργασία τοῦ βάμβακος καὶ τοῦ μαλλίου, ἐν τῇ νηπιώδει καταστάσει τῶν ἑλληνικῶν χωρίων, ὅπου ἡ κακομοίρα ἡ γραῖα παιδεύεται ἡμέραν καὶ νύκτα, πότε μὲ τὴν ἀνεμοδούραν, πότε μὲ τὴν ἀνέμην, καὶ τὰ μασούρια της, πότε μὲ τὰ λανάρια της, καὶ πότε μὲ τὸ κτένι, ἕως οὗ κατορ-

θώση, ὕστερα ἀπὸ τόσους κόπους, νὰ ἔμβη εἰς τὸ ὑφαντήριόν της, εἰς ἕνα σκοτεινὸν συνήθως ὑπόγειον, εἰς τὸ ἐργαλειό, καὶ νὰ ἀρχίση νὰ ὑφαίνη.

Νὰ ἰδῆτε μὲ ποίαν ἀγαλλίασιν ἐν μέσῳ βροντῶν μαλακῶν μηχανῶν ἐκκοκκίζεται ὁ βάμβαξ, μεταβαλλόμενος αἴφνης εἰς *ρολέ*. Νὰ ἰδῆτε τί διασκεδαστικὸν τὸ *λανάρισμα*. Πόσον ὀγλήγορα καὶ τραγουδιστὰ συστρέφονται οἱ *κλῶστρες*, τὰ *μασούρια* καὶ ἡ *ἀνέμη* μὲ τῆς *τυλιγαδιαίς της*, καὶ ὕστερον τὰ *πακέτα* τὰ τετράγωνα ἐκεῖνα, τὰ περιέχοντα τὸ ἕτοιμον πλέον νῆμα. Νὰ ἰδῆτε πόσον διασκεδαστικὰ πλέκεται τὸ *γαϊτάνι*. Μόνον ὁ χορὸς λείπει. Ἀλλὰ γίνεται καὶ αὐτός, πλὴν ἀοράτως, χωρὶς ἄλλο, μέσα εἰς τὴν φαντασίαν τῶν κοριτσιῶν. Ὀκτὼ ζεύγη μασουρίων τὸ πλέκουν, τὰ ὁποῖα χορεύουν τῆς καντρίλιαις. Κοράσια διευθύνουν ἐπιδέξια τῆς κλωσταῖς καὶ συνδέουν ἀστραπηδὸν τὰς κοπτομένας, ἐνῷ ὁ τροχὸς τοῦ μηχανήματος γυρίζει ἀόρατος ἐκ τῆς ταχύτητος. Ἐν αὐτῷ ὑπάρχει καὶ τμῆμα βαφείου, ἐνῷ βάφονται τὰ διάφορα χρωματιστὰ νήματα, τὰ ὁποῖα χρησιμεύουν διὰ τὰς προῖκας τῶν ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν.

Μεγάλη κίνησις γίνεται καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν Κίτρων τῆς Νάξου καὶ τῆς Κρήτης, ἅτινα καταλλήλως παρασκευαζόμενα ἀποστέλλονται εἰς Ἀγγλίαν καὶ Ἀμερικήν. Τὰ καθαρίζουν ἐκεῖ ὅταν φθάσουν, τὰ ξαλμυρίζουν καὶ δι' αὐτῶν κατασκευάζουν κομπόστας διαφόρους, αἱ ὁποῖαι εἶνε ἀπαραίτητοι δι' ἓν ἀγγλικὸν πρόγευμα· τὰ προτιμοῦν δὲ τὰ κίτρα τὰ ἑλληνικά, διότι εἶνε παχύτερα καὶ εὐχυμώτερα. Ὅλα ἐκεῖνα τὰ βαρέλια, ποῦ εἴδαμεν πρὸ τοῦ τελωνείου χθές, εἶνε πλήρη κίτρων, ἕτοιμα πρὸς ἐπιβίβασιν εἰς τὸ ἀναμενόμενον νὰ καταπλεύση ἀτμόπλοιον.

Ἐξαγωγὴ μεγάλη γίνεται εἰς Σάμον καὶ ἄλλας νήσους τῆς Ἀνατολῆς καὶ εἰδῶν ἐκ τῶν χρησιμευόντων εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα, τῶν *Βαπτιστικῶν* καλουμένων, τῶν ὁποίων τὴν προετοιμασίαν

ἐπιτηδεύεται ἕνα μέγα Ἐργοστάσιον, ἐν ᾧ εὑρίσκεις ὅλα τὰ παιδικὰ εἴδη· ὄχι μόνον τὰ κατάλευκα ἐκεῖνα φορεματάκια καὶ κουκούλια ὁπού θὰ χρησιμεύσουν εἰς τὸ Βάπτισμα, ἀλλὰ καὶ ἄλλα διάφορα φορεματάκια καὶ παιγνιδάκια. Ὑποκαμισάκια, παντελονάκια, καπελάκια, κουκάκια, σακκίτσαις, ὀμβρελίτσαις κλπ.

Ἀλλὰ τὸ Ἐργοστάσιον τοῦ κ. Παπαδὰμ εἰς παραγωγὴν τοῦ λινελαίου εἶνε ἄξιον φροντὶ ἰδιαιτέρας περιγραφῆς, διότι εἶνε τὸ μόνον ἐν Ἑλλάδι, τὸ παράγον τὸ πολύχρηστον, ἰδίως διὰ τὴν τῶν χρωμάτων προετοιμασίαν, *μπεζίρ*. Τούτου μεγάλη κατανάλωσις γίνεται μάλιστα εἰς τὴν ναυτιλίαν. Ἐν τῷ ἐργοστασίῳ τούτῳ ἐκτελεῖται ἡ κίνησις διὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ μόνον, μὴ ἐπιτρεπομένου ἄλλου κοινοῦ φωτός, διότι ἡ ἐργασία αὕτη γίνεται διὰ βενζίνης καὶ ἄλλων εὐφλέκτων ὑλῶν. Διαιρεῖται δὲ εἰς πολλὰ διαμερίσματα. Κατὰ πρῶτον ὁ λινόσπορος ἐκκοκκίζεται, εἶτα κόπτεται εἰς τὸ μηχάνημα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἰς Γερμανίαν κατασκευασθέν, εἰς τὰ ἐργοστάσια τοῦ Κρούπ, εἶνε τελειότατον· κόπτει δὲ 500 ὀκάδας λινοσπόρου καθ' ὥραν. Τὸ κοπτόμενον πίπτει ἐντὸς τοῦ διυλιστηρίου, ὅπερ ὡσὰν λέβης ἀτμοπλοίου ἀναβράζει. Ἡ μηχανὴ αὕτη ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ ἀποχωρίζῃ τὸ ἔλαιον ἀπὸ τὸν λινόσπορον, τὸ ὁποῖον πάλιν ἔπειτα καθαρίζεται διὰ τῆς βενζίνης, καὶ ἀπομένει τέλος καθαρὸν τὸ λινέλαιον, ἕτοιμον εἰς χρῆσιν, ἀποθηκευόμενον εἰς δύο δεξαμενάς. Ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπολείμματα χρησιμοποιοῦνται ὡς τροφὴ τῶν γαλακτοφόρων ζῴων, αἰγῶν καὶ ἀγελάδων· τὸ δὲ διὰ τοιαύτης τροφῆς παραγόμενον γάλα εἶνε παχύτατον. Παράγει τὸ ὀλιγώτερον 1000 ὀκάδ. τὴν ἡμέραν λινέλαιον. Ἀλλ' αἱ δαπάναι εἶνε μέγισται, διότι ὁ λινόσπορος ἔρχεται ἐκ Βομβάης. Καὶ οὕτω χρησιμοποιοῦνται κεφάλαια 100 χιλ. δραχμῶν καθ' ἑκάστην. Εἰς μίαν δὲ ἐκ τῶν αἰθουσῶν του κατὰ σειρὰν ἐκτίθενται τὰ διάφορα εἴδη τῆς παραγωγῆς του. Σκοῦρα διὰ τὴν ναυτιλίαν, καὶ ἄλλα λευκὰ διαυγέστατα πρὸς ἄλλας λεπτοτέρας

ἐργασίας. Ὑπάρχει ἐν αὐτῷ καὶ διαμέρισμα, ἐνῷ εἶνε κατηρτισμένον ἕνα τέλειον χημεῖον, ἔνθα δοκιμάζεται ἡ ποιότης καὶ ἡ δύναμις τοῦ λινοσπόρου. Ἐν τῷ χημείῳ τούτῳ ἀναλύονται τὰ διάφορα ἀποστελλόμενα εἴδη τοῦ λινοσπόρου, καὶ γίνονται διάφοροι σκευασίαι καὶ παραγωγαὶ ποικίλων εἰδῶν λινελαίου. Τὸ χημεῖον τοῦτο διευθύνει ἕνας εὐφυέστατος καὶ δραστηριώτατος νέος, ὁ κ. Γλυνός.

Εἴδομεν καὶ ἄλλο ἐργοστάσιον, τὸ ὁποῖον τώρα κτίζεται, τὸ μέγα Νηματουργεῖον, ἐν ᾧ θὰ κατασκευάζωνται τὰ λεπτὰ νήματα.

Ζωηροτάτη ὅμως εἶνε ἡ κίνησις τῆς ἀνθρακεύσεως. Ἡ Σύρος εἶνε ἡ κεντρικὴ καὶ μόνη ἀποθήκη ἀνθρακεύσεως ἐν Ἀνατολῇ. Ὅλα τὰ ἀτμόπλοια τὰ μεταφορικά, μικρὰ καὶ μεγάλα, καὶ ὅσα κατευθύνονται ἀπὸ τὴν Δύσιν πρὸς τὸν Εὔξεινον, καὶ ὅσα κατέρχονται ἀπὸ τὸν Εὔξεινον πλέοντα πρὸς τὴν Δύσιν, θὰ περάσουν ἀπὸ τὴν Σύρον πρὸς ἀνθράκευσιν. Ὁ μεγαλείτερος ἀντιπρόσωπος ἐν τῷ ἀνθρακεμπορίῳ εἶνε ὁ κ. Ἀντ. Μαυρογορδᾶτος, οὗ αἱ μεγάλαι κατάμαυροι ἀποθῆκαι ἀπὸ τῆς ἀσβόλης, ὡς ἐν μέσῳ καπνοῦ, εὑρίσκονται εἰς ἀέναον κίνησιν. Πλέον τῶν 150χιλ. τόννων ἀνθράκων ἐκ τῶν καλλιτέρων ἀγγλικῶν ἀνθρακωρυχείων ἐξοδεύει κατ᾿ ἔτος ὁ οἶκος οὗτος, ὅστις ἀντιπροσωπεύει πέντε μεγάλας Ἀτμοπλοϊκὰς ἑταιρείας. Διεξάγει οὗτος καὶ τὸ ἐμπόριον τῆς πυρίτιδος καὶ δυναμίτιδος. Κατάμαυροι οἱ σαντορινιοὶ ἐκφορτωταί, μὲ τοὺς σάκκους κενοὺς ἐπ᾿ ὤμου, μὲ τὸ πτύον εἰς χεῖρας, ἀναμένουσι κάθε ἡμέραν τὸν κατάπλουν τῶν μεγάλων ἀνθρακοφόρων ἀτμοπλοίων, τὰ ὁποῖα δεξιώτατα ἀναγνωρίζουσι, μόλις ἐμφανισθοῦν πρὸ τοῦ λιμένος, καὶ τὰ χαιρετίζουν μὲ μίαν φωνὴν χαρᾶς ὅλοι:

— Καρβουνᾶς!

Ὅταν δὲ διακρίνουν ὅτι δὲν εἶνε ***καρβουνᾶς***, φωνάζουν:

— Σταρᾶς!

Ἀτμόπλοιον δηλαδὴ μὲ φορτίον σιτηρῶν.

Ἀλλὰ τὸ μέγα ὑφαντήριον Λαδοπούλου κινεῖ τὸν θαυμασμόν μας ἐξαιρετικὸν καὶ ἔντονον. Εἶνε τὸ μόνον ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Ἀνατολῇ. Ἐν παμμεγίστῃ αἰθούσῃ βλέπεις δι' ἀτμοῦ κινουμένους 65 ἱστοὺς—ἀργαλειοὺς—περὶ ἕκαστον δ' ἐξ αὐτῶν ἵστανται ἀνὰ 5 κοράσια ὁποῦ διευθύνουν τὴν ἐργασίαν. Ἐν ὅλῳ ἕως 300 κοράσια μὲ τὴν χαρὰν εἰς τὸ πρόσωπόν των ἐργάζονται ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ τῶν ἱστῶν, ἀμειβόμενα ἀπὸ 50 λ. ἕως 3 δραχ. τὴν ἡμέραν. Τὴν περιέργειαν κινεῖ τὸ χυλωτήριον μὲ τῆς βούρτσαις του καὶ τὸ στεγνωτήριον. Ἡ ἐργασία εἶνε ἑπτάωρος, παράγονται δὲ κατ' αὐτὴν ἕως 6 χιλ. πήχεις πανίου. Θαυμάσιαι ὅμως καὶ ἐκλεκταὶ αἱ κατασκευαζόμεναι πετσέταις, καὶ τὰ χρωματιστὰ πανιά του πολὺ εὔμορφα καὶ πολὺ ἑλκυστικά. Τὸ ἐν ἐνεργείᾳ κεφάλαιον τοῦ ἐργοστασίου ἀνέρχεται περὶ τὸ ἓν ἑκατομμύριον.

Ἡ μονάκριβη πλατεῖα τῆς Σύρου.—Ὁ ἀνδριὰς τοῦ Μιαούλη.— Τὸ Δημοτικὸν κατάστημα καὶ τὰ ἄλλα μεγάλα κτίρια.—Ἡ λέσχη. — Τὸ θέατρον ὁ Ἀπόλλων.—Ἡ λαχαναγορά.—

Πολὺ καθαρὰ καὶ πολὺ συγυρισμένη εἶνε ἡ μονάκριβη πλατεῖα τῆς νήσου. Πλακόστρωτος ὅλη μὲ ὡραίας πλάκας, σκιαζομένη ἀπὸ χλοερὰς πασχαλέας καὶ ἀκακίας, καὶ στολισμένη μὲ εὐώδεις βασιλικοὺς καὶ μὲ μίαν σειρὰν ὡραίων φοινίκων. Ἐν μέσῳ αὐτῆς ἵσταται κατάλευκος ὁ ἀνδριὰς τοῦ Ναυάρχου Μιαούλη, ἔχων τὸ ἀέτειον βλέμμά του ἐστραμμένον πρὸς τὴν θάλασσαν, ἥτις διαφαίνεται ἀπὸ τὴν πλατεῖαν πάροδον, τὴν ἄγουσαν ἀπὸ τῆς παραλίας εἰς τὴν στοργικῶς ἀσφαλισμένην πλατεῖαν.

Ὁ ἀνδριὰς οὗτος ἐγένετο δαπάναις τοῦ Σταματίου Πρωΐου, ἐκ Χίου καταγομένου. Ἐν τῇ μικρᾷ καὶ μόνῃ αὐτῇ πλατείᾳ τῆς νήσου γίνεται τακτικὰ κατὰ τὰς ἑορτὰς ἡ συγκέντρωσις τῶν Συριανῶν, οἱ ὁποῖοι σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις περιπατοῦσιν ἐν αὐτῇ. Ὑπάρχουσι καὶ καθίσματα. Κατέναντι καὶ κατὰ πρόσωπον τῆς πλατείας ὑπάρχει τὸ παμμέγιστον δημοτικὸν κατάστημα, ἐν ᾧ εὑρίσκεται τὸ Δημαρχεῖον καὶ τὰ ἄλλα δημόσια γραφεῖα. Παρέκει ἡ Λέσχη τῶν Συριανῶν καὶ τὸ δημοτικὸν θέατρον ὁ Ἀπόλλων καὶ παραπάνω, ἀριστερὰ πρὸς τὰ ὕψη τοῦ βράχου, διακρίνονται αἱ στέγαι καὶ τὰ κωδωνοστάσια τῆς Μητροπόλεως, ἔνθα ὁ ὡραῖος ναὸς τῆς Μεταμορφώσεως, γύρω δὲ πρὸς τὰ ἄλλα μέρη τῆς περικλείστου πλατείας ὑπάρχουν καμάραι, ὑπὸ τὰς ὁποίας διάφορα καφενεῖα, καὶ ἄνω αὐτῶν ξενοδοχεῖα τοῦ ὕπνου. Ὑπάρχει καὶ τὸ ἰκρίωμα διὰ τὴν μουσικήν, ἥτις παιανίζει κατὰ τὰ δειλινὰ τῶν ἑορτῶν.

Πρὸς τ' ἀριστερὰ διερχόμενοι διὰ τοῦ ἕρκους τῆς πλατείας εὑρισκόμεθα ἐν μέσῳ τῆς λαχαναγορᾶς τῆς Σύρου. Τί εὐωδία, καὶ τί δροσιά! Εἰς καμμίαν ἀγορὰν δὲν θὰ ὑπάρχῃ αὐτὴ ἡ φρεσκάδα ὅλων τῶν κηπουρικῶν. Θαρρεῖς καὶ στάζουν ὅλα τὰ εἴδη διαμάν-

τια. Εἶνε περιττὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ Σύρος καθὼς κρατεῖ τὰ σκῆπτρα ἐν τῷ ἐμπορίῳ καὶ τοῖς παραγωγικοῖς ἐργοστασίοις, οὕτω κρατεῖ τὰ σκῆπτρα καὶ ἐν τῇ κηπουρικῇ. Εἶνε ἡ γενικὴ ἀποθήκη ὅλων τῶν κηπουρικῶν, τὰ ὁποῖα ἐντεῦθεν ἀποστέλλονται, εἰς φορτία ἢ εἰς κόφας, εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ Κωνσταντινούπολιν. Ἑκατομμύρια εἰσέρχονται εἰς τὴν νῆσον ἐκ τοῦ ἐμπορίου τούτου. Αἱ ντομάταις, τὰ κουκκιά, ἡ ἀγκινάραις, τὰ κολοκυθάκια, τὰ ἀγκουράκια, ὅλα τὰ εὔγευστα καὶ ὡραῖα κηπουρικά, ἀπὸ τὴν νῆσον αὐτὴν κατὰ πρῶτον θὰ κάμουν τὴν ἐμφάνισίν των. Μόλις παρῆλθε τὸ φθινόπωρον καὶ δὲν ἐπρόφθασεν ἀκόμη ὁ χειμὼν καλὰ-καλὰ νὰ παρουσιασθῇ, καὶ ἰδοὺ ἡ ἀγκινάραις καὶ τὰ κουκκιὰ φωνάζουν ὅτι ἦλθεν ἡ ἄνοιξις εὐωδιάζουσα ἀγκινάραν. Μόλις παρῆλθεν ὁ σκυθρωπὸς χειμὼν καὶ δὲν ἐπρόφθασεν ἀκόμη νὰ προβάλῃ ἡ ἄνοιξις, καὶ ἰδοὺ αἱ ντομάταις σοῦ φωνάζουν ὅτι ἦλθε τὸ καλοκαῖρι μὲ τὸν ἀπαραίτητον εὔμορφον καρπὸν ὁποῦ νοστιμίζει ὅλα τὰ εἴδη τῆς μαγειρικῆς.

Οἱ Χῖοι κηπουροὶ κατέστησαν εἰδικώτατοι εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς καλλιεργείας, ἀνακαλύψαντες τέχνας, δι᾿ ὧν παραβιάζουσι καὶ τὴν φύσιν ἀκόμη. Οἱ μπακτσέδες τῆς νήσου ὑπερβαίνουσι τοὺς χιλίους. Οἱ 900 κεῖνται ὅλοι πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος, ὅπου αἱ δροσερώτεραι ἐξοχαὶ τῆς νήσου. Ἡ Ἐπισκοπή, τὰ Χροῦσα, ἡ Δελλαγράτσια. Ἐκεῖ ὑπάρχει πάντα ἄνοιξις· καὶ πέραν ὅλη ἡ εὐωδία καὶ ὅλη ἡ ἀναψύχουσα δροσιά. Ἐκεῖ εἶνε αἱ θεριναὶ ἐπαύλεις τῶν πλουσίων ἐμπόρων, ὅπου δι᾿ ὀναρίων ὑπερηφάνως συγυρισμένων μεταβαίνουσιν οἱ παραθερίζοντες. Εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς χλοερὰς ἐξοχάς, ἔνθα συγκεντροῦται ὅλη ἡ τέχνη τῶν χίων κηπουρῶν, περὶ τὰς τέσσαρας χιλιάδας φρέατα ἀρτεσιανὰ ὑπάρχουν, δι᾿ ὧν στέφονται εὐδοκίμως οἱ ἄπαυστοι πόνοι τῶν συριανῶν κηπουρῶν, παράγοντες ντομάταις αὐτοί, ἐνῷ εἰς τὰ λοιπὰ μέρη δὲν ἔχουν ἀκόμη φυτεύσει τὸ φυτὸν αὐτό, καὶ στέλλοντες ἀγκινάραις εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου μετὰ ὁλοκλήρους μῆνας θὰ φυτρώσουν τὰ φαιὰ τοῦ φυτοῦ φύλλα. Πῶς κατορθόνεται αὐτὸ τὸ θαῦμα; Οἱ Συριανοὶ γνωρίζουν τὸ μυστικόν του.

Αἱ Ἐκλογαὶ ἐν Σύρῳ. — Οἱ συνδυασμοί.— Αἱ δαπάναι αἱ ἐκλογικαί.— Τὸ ῥυμουλκὸν ἑνὸς ὑποψηφίου. — Ἡ ἔντασις τοῦ ἀγῶνος.— Συριανὴ εὐφυΐα.

Μετὰ τὸν καταρτισμὸν τοῦ ἀντιθέτου συνδυασμοῦ ἐν Σύρῳ ὑπὸ τὸν κ. Τσιροπινᾶν, τὰ ἐκλογικὰ ὠξύνθησαν μέχρι φανατισμοῦ ἐν τῇ εἰρηνικῇ τῶν Κυκλάδων Μητροπόλει.

Καθ' ὅλην τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα ἀπὸ τῆς Τετάρτης, ὅτε ἐκλείσθη ὁ συνδυασμὸς ὁ ἀντίπαλος,ἐξηκολούθησαν αἱ διαδηλώσεις ἐν Ἑρμουπόλει κατόπιν ἀφθόνων φαγοποτίων, τὰ ὁποῖα ἤρχιζαν πάντοτε τὸ βράδυ, μετὰ τὴν λῆξιν τῶν ἐμπορικῶν τῆς ἡμέρας ἐργασιῶν καὶ τῶν λιμενικῶν ἐκφορτώσεων, μέσα εἰς τὰς εὐρείας ταβέρνας καὶ τὰ ταβερνομαγειρεῖα τῆς ἀγορᾶς, ὅπου ἐστρώνοντο πλουσιώταται τράπεζαι.

Γενικὴ ἔκπληξις κατέλαβε τὴν πόλιν τὴν Τετάρτην τὸ βράδυ, ὅτε αἴφνης ἐν μέσῳ κραυγῶν καὶ ἀλαλαγμῶν καὶ λαμπαδουχίας, ἐν μέσῳ συρικτρῶν καὶ ὠρυγῶν ἠκούσθησαν αἱ φωναί:

— Τσάρος! Τσάρος! Ζήτω ὁ Τσάρος!

Ἡ διαδήλωσις, ἡγουμένων λεμβούχων ὠρυομένων καὶ παίδων ὀξυφωνούντων, διηυθύνετο πρὸς τὴν μονάκριβον πλατεῖαν, ὁμοιάζουσα παρέλασιν Καρναβάλου, ἐν σπουδῇ καὶ κρότῳ, ἐνῷ κατὰ διαλείμματα ἐρρίπτοντο ροκέται. Τότε πλέον ἐγνώσθη ὁριστικῶς ὅτι κατέρχεται εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ὁ κ. Τσιροπινᾶς, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ὁποίου ἐτέθη ὅλος ὁ ἀντίπαλος τῶν κ. Μαυρογορδάτου καὶ Βαφειαδάκη συνδυασμός. Οὕτω διὰ συγκοπῆς τοῦ ὀνόματος Τσιροπινᾶς ἐσχηματίσθη ὁ συριανὸς Τσάρος, ὅστις ἔκτοτε δὲν ἀφίνει τοὺς συριανοὺς νὰ κοιμηθοῦν μέχρι βαθείας νυκτὸς ἀντηχων καὶ κροτῶν καὶ μεθοκοπῶν.

— Μὰ γιατὶ νὰ μὴ ὀνομασθῇ Τσῖρος! ἠπόρουν μερικοί, θεωροῦντες ἥσυχοι τὴν ἑρμητικὴν διαδήλωσιν.

— Ἐγὼ φρονῶ, ἔλεγε κάποιος φιλολογῶν καὶ παίζων, ὅτι ὁ Τσάρος τῆς Σύρας ἐσχηματίσθη ἀπὸ τὸ Πέτσαρος κατὰ συντομίαν γλωσσικήν.

Ὡς γνωστόν, ὁ κ. Τσιροπινᾶς διευθύνει τὸ παμμέγιστον βυρσοδεψεῖον τῆς Σύρου, ἓν ἀπὸ τὰ μεγαλείτερα τῆς Ἀνατολῆς. Ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα καὶ κύπτων μικρὸν ἐκ τοῦ ὕψους, μὲ τὴν πλατεῖαν μορφήν του καὶ τὸν ὑπόψαρον αὐτοῦ πώγωνα, ἄμεμπτος μέχρι ἐπιτηδεύσεως τὴν περιβολήν, καὶ ἐν τῷ περιπάτῳ ἀκόμη φέρων ἐπισκέψεων ἐνδυμασίαν, δραστήριος καὶ μέχρι ὑπερηφανείας φιλότιμος, τόσον ἐμβαθύνας εἰς τὰς πλουτολογικὰς μελέτας, ὥστε νὰ εἶνε ὁ μόνος ἐν Σύρῳ ὁ ὁποῖος ἀπὸ ἓν μηδενικὸν ἐσχημάτισεν ἑκατομμύρια. Ἡ καταγωγή του εἶνε Χιακή.

Ἡ βασιλεία του ἐπὶ τῶν ἑκατομμυρίων ἀρχίζει ἀφ' ἧς ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ βυρσοδεψείου τοῦ πενθεροῦ του Σαλούστρου, ὅτε σχετισθεὶς καὶ μὲ τὸν πρόεδρον τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας Φελὶξ-Φώρ, διευθύνοντα κ' ἐκεῖνον μεγάλην βυρσοδεψικὴν βιομηχανίαν, ἔλαβεν ἀπὸ αὐτὸν ἀπεριόριστον πίστωσιν.

Τὸν μεγαλείτερον θόρυβον εἰς τὰς διαδηλώσεις προξενεῖ τὸ ρυμουλκὸν τοῦ κ. Μαυρογορδάτου, δεμένον εἰς τὴν προκυμαίαν παρὰ τὴν Ἑρμαϊκὴν ὁδόν, καὶ κραυγάζον διαρκῶς μὲ τὴν μηχανήν του, ὁσάκις διέρχεται διαδήλωσις.

Οὐδέποτε ἄλλην φορὰν παρετηρήθη αὐτὴ ἡ ζωηρότης τῶν διαδηλώσεων καὶ ὁ φανατισμὸς τῶν κομμάτων.

Ἐσημειώθησαν μάλιστα μερικὰ κρούσματα μικροκαυγάδων καὶ ἐλαφρῶν συμπλοκῶν εἰς τὰς ταβέρνας τῆς ἀγορᾶς.

— Τσάρος!

— Κορδόνι!

— Νὰ λοιπόν!...

Καὶ φάπ! ἀντηχοῦν φρέσκαις-φρέσκαις ἡ χαστουκιαίς,

αἱ ὁποῖαι, ὅσον διὰ τὴν Σύρον τὴν εἰρηνικήν, δὲν εἶνε φόβος νὰ καταλήξουν ποτὲ εἰς πιστολιαίς.

Καὶ ὅμως καὶ ἡ χαστουκιαίς αὐταὶς ἡ φρέσκαις κάμνουν ἐντύπωσιν διὰ τοὺς ἐντοπίους.

Τὸ βράδυ, ὅταν οἱ σαντορινιοὶ ἐκφορτωταὶ τῶν γαιανθράκων πλύνωνται εἰς τὰ ψαράδικα μὲ τὴν θάλασσαν, μαῦροι ἀπὸ τὴν ἀσβόλην, μὲ ἀραποειδῶς λευκοὺς τοὺς ὀδόντας καὶ τοὺς βολβοὺς τῶν ὀφθαλμῶν, ξελαρυγγίζονται ἀπὸ τὰς ἐκλογικὰς κραυγάς, διηρημένοι εἰς τὰ δύο ἀντιπαλαίοντα κόμματα, διότι καὶ τὰ δύο κόμματα διαθέτουσι γαιανθρακαποθήκας.

Ἕνεκα αὐτῆς τῆς ἐντάσεως, τὴν τελευταίαν Κυριακήν, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Σύρου, λειτουργῶν εἰς τὸν ναὸν τῆς Μεταμορφώσεως, ἠναγκάσθη νὰ ὁμιλήσῃ ἐναντίον τῆς καταστάσεως αὐτῆς τῆς θλιβερᾶς.

Ἀξία μελέτης εἶνε ἡ θερμότης μὲ τὴν ὁποίαν ἐκφράζονται κάτω εἰς τὰς προκυμαίας οἱ παρεπίδημοι κυκλαδῖται, οἱ θεωροῦντες τὰ ἐν Σύρῳ τελούμενα.

Ἐκεῖ ὁποῦ φορτώνουν τὰ τρεχαντήριά των καὶ τὴς βρατσέραις των γιὰ τὰ νησιά, παύουν πρὸς στιγμὴν τὴν ἐργασίαν καὶ συζητοῦν :

— Ἀπὸ εἴκοσι χιλιάδες κατέθεσεν ὁ κάθε ὑποψήφιος . . .

— Εἴκοσι χιλιάδες καταθέσανε γιὰ τὸν *φτωχό.*

— Τετρακόσιαις χιλιάδες θὰ ξοδευθοῦν καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη ! . . .

— Ἕως τώρα ἔχουνε ξοδευθῆ ἀπάνω ἀπὸ πενῆντα χιλιάδες εἰς τὰ φαγοπότια ! . . .

— Μωρὲ ἐγὼ ἄκουσα ὅτι πληρόνουνε καὶ τὰ μεροκάματα !...

— Ἀπὸ ἕνα τάλλαρο τὴν ἡμέρα ὡς τὴν ἐκλογήν.

— Νἄμουνα Συριανός, ρὲ παιδιά ! . . .

Καὶ μία συριανὴ εὐφυΐα, τὴν ὁποίαν ἀμέσως ἐννόησαν οἱ ἄλλοι ποῦ ἦσαν καὶ αὐτοὶ συριανοί.

Ἐγίνετο κάποιον ἐπίσημον μνημόσυνον εἰς ἕνα ναόν.

Καὶ παρευρίσκοντο ὅλοι οἱ ὑποψήφιοι καὶ τῶν δύο κομμάτων. Ὅταν ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς περιφορᾶς τῶν δίσκων οἱ ἐπίτροποι τοποθετοῦν ἐπιδεξίως μέσα εἰς αὐτοὺς σιδερωμένα κατοστάρικα τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης.

Νὰ φανῇ ὅτι κάποιος ὑποψήφιος πλούσιος τὰ ἔρριψεν ὡς συνδρομὴν τοῦ ναοῦ. Καὶ νὰ γελασθοῦν οἱ ἄλλοι ἐν τῇ φιλοτιμίᾳ των νὰ ὑπερθεματίσουν.

Ἀλλ᾿ οἱ ὑποψήφιοι ἦσαν Συριανοί, ὡς καὶ οἱ ἐπίτροποι· κ᾿ ἐννόησαν τὸ τέχνασμα.

Κ᾿ ἔρριψαν ὅλοι μόνον ἀπὸ ἓν χάρτινον πεντόδραχμον.

Οἱ ναοὶ τῆς Σύρου. — Ἡ εὐλάβεια τῶν συριανῶν.— Ὁ γερο-Σεραφᾶκος.— Ὁ Ἀθηνῶν Θεόφιλος.— Τὸ Νοσοκομεῖον. — Ἡ Ἁγία Παρασκευή. — Ὁ Γέροντας.

Ὁμολογουμένως οἱ Ναοὶ τῆς Σύρου εἶνε οἱ εὐπρεπέστεροι, οἱ σεμνότεροι, οἱ πλουσιώτεροι ναοὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ὁ λόγος εἶνε εὐδιάγνωστος. Ἡ μείζων μερὶς τῆς συριανῆς κοινωνίας ἀποτελεῖται ἐκ Χίων, ἡ δὲ Χίος διεκρίθη πάντοτε διὰ τὴν εὐλάβειαν τῶν κατοίκων της, εὐτυχήσασα νὰ ἀποκτήσῃ εἰς τοὺς πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως χρόνους εὐλαβεστάτους καὶ διακεκριμένους πνευματικούς, ἀλλὰ καὶ ἁγίους καθαυτό, ὧν τὰ λείψανα εὐωδίασαν καὶ ἐθαυματούργησαν, καθὼς τὸ ἱερὸν λείψανον τοῦ εἰς τοὺς ἐσχάτους καιροὺς σωθέντος Μακαρίου τοῦ Νοταρᾶ, τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κορίνθου, ὅστις τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς ἐκεῖ ἐγκατεβίωσε, καὶ ἐκεῖ ἐκοιμήθη, ὃν εἰς μεγίστην εὐλάβειαν ἔχουν οἱ Χῖοι, τιμῶντες τὸ σεπτὸν Λείψανόν του· τὸ δὲ αἴσθημα αὐτὸ τὸ ἱερὸν τῶν ἀνθρώπων ἐν τοῖς Ναοῖς μάλιστα διαφαίνεται. Διὰ τοῦτο οἱ Ναοὶ τῆς Σύρου, ἰδίως οἱ τρεῖς μεγάλοι καὶ κεντρικοί, εἶνε θαυμασίως ἐστολισμένοι κατὰ τὸν ὡραῖον βυζαντινὸν τρόπον τῶν Ναῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁπόθεν ἔλαβον τὸ ὑπόδειγμα οἱ συριανοί. Ἡ ἐσωτερικὴ αὐτῶν διακόσμησις γνησιωτάτη βυζαντινὴ μέχρι καὶ τῶν ἐλαχιστοτέρων λεπτομερειῶν, γεμᾶτοι ἀπὸ χρυσᾶ καὶ πολυτελέστατα εἰκονοστάσια μὲ ὡραιοτάτας ἐπαργυρωμένας εἰκόνας, μὲ μεγαλοπρεπεῖς καὶ πλουσίους εἰς φῶτα πολυελαίους καὶ εὔμορφα γλυπτὰ τέμπλεα, καὶ τὰ λοιπὰ στολίσματα, ὅλα χρυσωμένα καὶ ἀπαστράπτοντα. Μὲ νάρθηκας πάντοτε ἀνοικτούς, εἰς οὓς εἰσερχόμενοι οἱ χριστιανοί, εἰς πᾶσαν ὥραν, προσεύχονται ἀνάπτοντες κηρία καὶ ἐξαιτούμενοι τὴν ἄνωθεν βοήθειαν. Μὲ πλακοστρώτους καθαρὰς αὐλάς, μὲ δένδρα καὶ ἄνθη

στολισμένας, αἱ ὁποῖαι προφυλάττουν τὴν κατανυκτικὴν ἠρεμίαν τῶν τόπων τῆς προσευχῆς ἀπὸ τῆς κύκλῳ κινήσεως τῆς ζωῆς. Μὲ αἰθούσας πρὸς ὑποδοχὴν διὰ τὰς πανηγύρεις, μὲ κελλία διὰ τοὺς πνευματικούς. Τοιοῦτοι εἶνε οἱ κεντρικοὶ Ναοὶ τῆς πόλεως, ὁ τῆς Μεταμορφώσεως ἔνθα καὶ τὸ μέγαρον τοῦ ἀρχιεπισκόπου μὲ ὡραιοτάτην αὐλήν· ὁ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τὸ χάρμα τῶν ψαριανῶν, εἰς τὴν συνοικίαν τῶν ὁποίων κεῖται, γεμᾶτος ἀπὸ ἱερὰ εἰκονοστάσια καὶ πανέκλαμπρος εἰς τὰς πανηγύρεις τοῦ ἐνιαυτοῦ, κατανυκτικώτατος δὲ εἰς ἄκρον μὲ τὸ ὀλίγον φῶς τῆς ἡμέρας ὅπερ εἰσέρχεται θαμβόν, ποικιλόχρωμον· καὶ ὁ τοῦ ἁγίου Νικολάου, νεώτερος αὐτός, συγκεντρῶν ὅλον τὸν πλοῦτον καὶ τὴν χρυσῆν εὐλάβειαν τῆς εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους ἀφαντάστου ἀκμῆς τῆς πόλεως ἐν τῷ παγκοσμίῳ ἐμπορίῳ, Ὑψηλὰ εἰς τὰ Βαποράκια ἐπάνω, τὴν συνοικίαν τῶν ἑκατομμυριούχων, μὲ τοὺς πανυψήλους θόλους του καὶ τὰ καλλικέλαδα κωδωνοστάσιά του, ἀντικρύζων τὸ πέλαγος καὶ τὴν ἱερὰν Τῆνον πέραν. Τόσον σεμνοὶ καὶ τόσον πλούσιοι εἰς ἀναθήματα εἶνε οἱ Ναοὶ τῆς Σύρου. Σὰν νὰ ἦσαι εἰς τὸν ἅγιον Νικόλαον τοῦ Τζουμπαλῆ, σοῦ φαίνεται, σὰν νὰ ἦσαι εἰς τὸν Γαλατᾶν, ἢ εἰς τὴν Παναγίαν τοῦ Πέραν. Ὄχι δὲ μόνον ἡ διάταξις τῶν ἐν αὐτοῖς ὁμοιάζει πρὸς τοὺς Ναοὺς τῆς Πόλεως, ἀλλὰ καὶ ὁ χρωματισμός των ἐν γένει ὁ ἐξωτερικός.

Καὶ ἄλλοι δὲ ναοὶ ὑπάρχουν μικρότεροι εἰς διαφόρους συνοικίας, εὐπρεπῶς καὶ οὗτοι ἐστολισμένοι.

Εἶνε δὲ καὶ ἡ τάξις τῶν ἀκολουθιῶν ἐν γένει ἀνάλογος τῆς σεμνότητος καὶ εὐπρεπείας τῶν Ναῶν, ἱερὰ ὄντως καὶ κατανυκτική. Ἡ δὲ ψαλμῳδία ἐκτελεῖται ἀπὸ ἱκανωτάτους διδασκάλους καὶ πρωτοψάλτας, καθαρῶς βυζαντινή, κατανύσσουσα καὶ θέλγουσα, ἐν οἷς διαπρέπει σήμερον ὁ ἐν τῇ Μητροπόλει τῆς Σύρου, τῷ Ναῷ τῆς Μεταμορφώσεως, ψάλλων κορακοζώητος μοναχὸς Σεραφείμ, ὁ Σεραφᾶκος ἀποκαλούμενος ὑποκοριστικῶς, διὰ τὸ μικρὸν αὐτοῦ ἀνάστημα, γεμᾶτος ζωήν, γεμᾶτος φωνὴν καὶ γεμᾶτος τέχνην, πασίγνωστος εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ὄχι μόνον διὰ τὴν θείαν

του τέχνην, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ξυλογλυπτικὰ αὐτοῦ κομψοτεχνήματα, δεξιώτατος μικρογλύφος τοῦ ἐλεφαντοστοῦ, κατασκευάζων σταυροὺς καὶ εἰκονίτσαις, ὁποῦ εἶνε περιζήτητοι. Ὁ ἱεροψάλτης οὗτος, ὁ ἀεικίνητος πάντοτε, τὸν ὁποῖον σήμερον βλέπεις ἐν Ἀθήναις καὶ αὔριον συναντᾷς ἐν Ὕδρᾳ εἰς τὸν Προφήτην Ἠλίαν, καὶ ἄλλοτε ἀλλαχοῦ, ὁ ταξειδεύων πάντοτε, ὁ Σεραφᾶκος, ἔψαλεν ἐπὶ τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Θεοφίλου, τοῦ ἐνθουσιώδους ἐκείνου ἱεράρχου, ἐκείνου τοῦ ἐξελθόντος ἀπὸ τὴν μεγάλην Ἐπανάστασιν, ὅστις ὑπῆρξε διάκονος τοῦ ἀοιδίμου Γερμανοῦ Παλαιῶν Πατρῶν.

Ἔψαλλε λοιπὸν τότε ὁ Σεραφᾶκος ἐν τῷ ναῷ τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν εἰς μίαν μεγάλην πανήγυριν. Ἔψαλλε τὸν Χερουβικὸν ὕμνον, ὁ δὲ Μητροπολίτης Θεόφιλος ἐθυμίαζεν ἐν τῇ ἁγίᾳ Πύλῃ, ἔνθεος καὶ χαριτωμένος. Ὁ ναὸς ἦτο γεμᾶτος κόσμον, συνωστιζόμενον περὶ τὸ κέντρον καὶ τὰ δύο τοῦ ναοῦ κλίτη. Γλυκύτατον ἀντήχει τὸ κωδώνισμα τοῦ θυμιατηρίου εἰς τὰς τρεμουλιαστὰς χεῖρας τοῦ Ἱεράρχου, ὅστις μὲ χαρούμενον πρόσωπον καὶ μὲ χαρμοσύνους τὰς κινήσεις τοῦ ἀσθενικοῦ σώματός του, καὶ γεμᾶτος ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν ἱερόν, θαρρεῖς καὶ συνώδευε τὰ τερπνὰ γλυκομελπήματα του Πρωτοψάλτου. Κι' ἐκεῖ ὅπου ἀπὸ τὸ τόσον κοντὸν ἐκεῖνο σῶμα ἐξῆλθε μία τόσον ἀναπαλτική, τόσον ὑψηλὴ εἰς τὴν *διαπασῶν* φωνή, εἰς αἶνον τῇ ***ζωοποιῷ Τριάδι***, ἀκούεται ἀπὸ τοὺς ἐν τῷ Σολέᾳ ἱσταμένους μία παλμικὴ ἐπιδοκιμασία τοῦ σεπτοῦ Μητροπολίτου μὲ τὴν ψευδίζουσαν ἐλαφρῶς προφοράν του:

— Νὰ μοῦ δήθῃς, Θεραφᾶκο!

Μὲ τὸν ἱερὸν Ναὸν τῆς Κοιμήσεως συνέχεται καὶ τὸ μέγα Νοσοκομεῖον τῆς Νήσου ἡ ***Ἐλπίς,*** ἱδρυθὲν καὶ αὐτὸ ὑπὸ τοῦ φιλοπάτριδος καὶ φιλοκάλου Πρωΐου.

Καθαρόν, εὐάερον, εὐπρεπέστατον. Αἱ διάφοροι αὐτοῦ αἴθουσαι διὰ τὰς διαφόρους νόσους ἐπονομάζονται μὲ ὀνόματα ἱερὰ καὶ ἅγια: Αἴθουσα Ἰησοῦ Χριστοῦ, αἴθουσα ἁγίου Χαραλάμπους, αἴθουσα ἁγίου Παντελεήμονος. Περιέχει δὲ καὶ τμῆμα ἰδιαίτερον

διὰ τὰς γυναῖκας. Ἐν ὅλῳ τῷ Νοσοκομείῳ διατηροῦνται 70 κλίναι μὲ ἐπιστρώματα λάμποντα ἐκ τῆς καθαριότητος. Ἡ δὲ αὐλή του περιβάλλεται ἀπὸ ἕνα ὡραῖον κηπάριον, γεμᾶτον δροσιὰ καὶ λουλούδια, καὶ σοῦ φαίνεται ὡσὰν νὰ εὑρίσκεσαι εἰς τὰ δροσόλουστα Χροῦσα.

Ἀλλ᾽ ἐκεῖνο ὁποῦ κινεῖ περισσότερον τὴν περιέργειάν μου, ὁποῦ ἀναταράσσει τὴν ψυχήν μου καὶ ἐξάγει ἀπὸ τὰ βάθη της παλαιὰς μισοσβυσμένας ἀναμνήσεις, εἶνε ἡ ἁγία Παρασκευή, ἕνα ὡραῖον μονύδριον πρὸς τὴν ἐπάνω Σύρον, καινουργὲς καὶ λάμπον εἰς τοῦ ἡλίου τὸ ἀκτινοβόλημα. Ἐκεῖ ἀνέβηκα ἕνα πρωΐ, ὅταν παιδίον ἦλθόν ποτε εἰς τὴν Σύρον πρώτην φοράν. Ἐπέρασα ὅλην τὴν πόλιν, πρὸς δυσμάς, ἀφήσας τὰ ἐργοστάσια τὰ βροντοκοποῦντα καὶ αἰωνίως καπνίζοντα, ἀνέβην εἰς τὰς ὑψηλὰς συνοικίας μὲ τοὺς χαμηλοὺς οἰκίσκους των καὶ τοὺς κινδυνώδεις δρομίσκους, ἐπέρασα τὸ ἀσκητήριον τοῦ γηραιοῦ πνευματικοῦ πατρὸς Κοσμᾶ, ὅστις ἔζη εἰς τὸ τέρμα ἐκεῖ τῆς πόλεως, μέσα εἰς τὰ ἄνθη τῆς αὐλήτσας του, ἐξομολογῶν τοὺς ἐντοπίους καὶ ξένους, *ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ* ἀποκαλούμενος. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι περνῶν ἀπὸ τὰς διαφόρους συνοικίας τῆς πόλεως ἐσταματοῦσα γιὰ νὰ ξεκουρασθῶ, πάντοτε ἀπέξω ἀπὸ τὰ ἐργοστάσια τῶν διαφόρων γλυκυσματοποιείων, ἀπὸ τὰ χαλβατζίδικα καὶ στραγαλοποιεῖα, παιδίον βλέπετε, καὶ ἔβλεπα μὲ λιχουδιαὶς καὶ μὲ πόθους τὰς μεταλλίνους λεκάνας ὅπου ἐζυμόνοντο τὰ λουκούμια, καὶ τὰ ταψία τὰ ῥιχὰ ὅπου ἐψήνοντο τὰ στραγάλια καὶ λοιπὰ κουλουράκια . . . Ἔφθασα εἰς τὴν περίφημον τῆς Νήσου Πηγήν, τὴν μόνην τῆς πόλεως ἐξάκουστον κρήνην, τῆς ὁποίας τὸ γλυκὺ καὶ διαυγὲς ὕδωρ ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ προσδίδῃ τὴν ὡραίαν γεῦσιν εἰς τὰ περιζήτητα συριανὰ λουκούμια. Ἀνῆλθον, ὑψηλὰ βαδίζων, εἰς βράχους στολισμένους μὲ ὀρίγανον καὶ φασκόμηλον, καὶ εἰς πέτρας ξηρὰς καὶ ὀλισθηράς· καὶ ἔφθασα εἰς τὴν ἁγίαν Παρασκευήν, ἔφηβος μόλις, δραπετεύσας ἀπὸ τὰ θρανία τῆς Β΄. τάξεως τοῦ Βαρβακείου

Ἀθηνῶν. Ἦτο ὁ καιρὸς ἐκεῖνος ὁποῦ μόλις εἶχε λυθῇ ὁ ἀποκλεισμὸς τοῦ Χόβαρτ —εἶχεν ἀποκλεισθῇ ἡ Σύρος ὡς τροφοδοτοῦσα τὴν Κρήτη—καὶ ἐπετρέποντο πλέον τὰ ταξείδια εἰς Σύρον. Εἰς τὰς Ἀθήνας ἦτο κάποια ἀκαταστασία. Ἕνεκα τῆς Κρητικῆς Ἐπαναστάσεως εἶχον διακοπῆ αἱ σχέσεις Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, ὅλος δὲ ὁ κόσμος, ἰδίως ὁ φοιτητικὸς καὶ ὁ μαθητικός, ἐζήτουν ὅπλα. Εἰς τὸ Βαρβάκειον ἐφωνάζαμεν ὅλοι: *ὅπλα*. Τὰ μαθήματα ἐλλειπῶς ἐγίνοντο.

—Πάγω εἰς τὸν θεῖόν μου, τὸν Γέροντα! Εἶπα καὶ τὸ ἔκαμα.

Ἐκάθησα εἰς τὰ ταπεινὰ προπύλαια τοῦ μονυδρίου, ἐπάνω εἰς ἕνα πεζουλάκι καθαρόν, πρὸ τοῦ πυλῶνος.

Τότε δὲν εἶχε κτισθῇ ἀκόμη ὁ νέος εὔμορφος Ναὸς τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, μὲ ὑπόγειον ἄλλον ναόν, δαπάναις τῆς εὐλαβοῦς χριστιανῆς χήρας Πιπίνου, ὡς εἶνε σήμερον. Μόνον ἡ κατέναντι τοῦ ναΐσκου σειρὰ τῶν κελλίων ἤρχισε νὰ κτίζηται τότε. Οἱ τέκτονες εἰργάζοντο. Ὁ δὲ ναΐσκος τῆς ἁγίας ἦτο ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος, ἕνα ταπεινὸν καὶ πτωχὸν ἐκκλησιδάκι, εἰς τὸ ὁποῖον ἐγκαταστὰς ὁ θεῖός μου, ὁ Γέροντας, μετακληθεὶς ὡς πνευματικὸς ἐξ Ὕδρας, ὅπου διέμενεν, ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου ἀρχιεπισκόπου Σύρου Ἀλεξάνδρου τοῦ Λυκούργου, καὶ ἐφελκύσας ἀμέσως διὰ τοῦ ἀμέμπτου ἀσκητικοῦ βίου του τὴν εὐλάβειαν τῶν κατοίκων, ἀπεφάσισε νὰ σχηματίσῃ ἐκεῖ μικρὸν κοινόβιον. Ἔκτισε προχείρως ὀλίγα εὔμορφα καὶ ἀναπαυτικὰ κελλία, καὶ ἓν ἀρχονταρίκιον σεμνότατον καὶ μοναστικὸν καθόλου, εὐωδιάζον ἅγιον Ὄρος, μὲ τὰ πένθιμα μαῦρα μενδέριά του καὶ μίαν αἰθουσίτσαν πολὺ εὐπρεπῆ καὶ πολὺ καλογηρικήν, ὡς ἦσαν ὅλα τὰ συστήματα τοῦ μεγάλου ἐκείνου Πνευματικοῦ, τοῦ Γέροντα. Κατήρτισεν ἐκεῖ μίαν μικρὰν ἀδελφότητα πολὺ τακτικήν, καὶ ἤρχισε νὰ ἐξομολογῇ τοὺς συριανοὺς καὶ νὰ τελῇ κάθε σαββατόβραδον τὰς κατανυκτικὰς ἐκείνας ἀγρυπνίας του ψάλλων καὶ λειτουργῶν, μὲ τὰ μεγάλα μάτια του καὶ τὸ σκιερὸν κουκούλιόν του, ὡσὰν ἕνας μανδηλοφόρος ἀσκητής. Ἔγεινε γνωστὸς ἀμέσως εἰς ὅλην τὴν Σύρον, μὲ τὴν διδασκαλίαν του τὴν

εὐαγγελικὴν—ἦτο λόγιος ὁ ἀνὴρ καὶ *Λογιώτατος* ἐκαλεῖτο.

— Πάγω εἰς τὸν θεῖόν μου!

Εἶπα καὶ τὸ ἔκαμα.

Ἔφηβος μόλις. Χωρὶς συνοδόν, μὲ τὰς προφορικὰς μόνον πληροφορίας ἐκείνων οὓς καθ᾽ ὁδὸν συναντοῦσα, κάθιδρως καὶ φοβισμένος ὀλίγον. Ὅστις πρώτην φορὰν ἐπισκέπτεται ἕνα ἄγνωστον μέρος, χωρὶς συντροφιάν, καὶ μικρὸς τὴν ἡλικίαν, εἶνε φυσικὸν νὰ κατέχεται ἀπὸ κάποιον ἀόριστον φόβον. Ἐκάθισα εἰς τὸ καθαρὸν πεζουλάκι νὰ ξεκουρασθῶ, νὰ συνέλθω. Ἡ καρδία μου ἐκτυποῦσε σὰν ὡρολόγιον.

— Τὶκ-τάκ! Τὶκ-τάκ!

Ὡραῖα κατέβαινε πρὸς τὰ κάτω ἡ πόλις τῆς Σύρου, μοιραζομένη εἰς τρία ρεύματα. Ἓν πρὸς τὸ κέντρον ὅπου ἡ μονάκριβη πλατεῖα, ἓν ἄλλο πρὸς τὰ Ἐργοστάσια ὅπου ἐκάπνιζαν ὁλονὲν καὶ ἓν ἄλλο πρὸς τὰ Βαποράκια ὅπου διεκρίνοντο οἱ τροῦλοι τοῦ ἁγίου Νικολάου. Ὁ λιμὴν ἐν μέσῳ συμμαζευμένος, νοικοκυρίστικος, γεμᾶτος ὅμως ἀπὸ ἀτμόπλοια μικρὰ καὶ μεγάλα, ἄλλα φορτωμένα καὶ ἄλλα ξεφορτόνοντα μέσα εἰς μίαν κίνησιν ἀδιάκοπον. Τὰ μακρὰ τοῦ τελωνείου πολυσχιδῆ κτίρια, τὸ Νησάκι τοῦ φανοῦ, ἡ παραλιακὴ ὁδός, τὸ μέγα Ναυπηγεῖον, οὗ ἔφθανον ἐπάνω ἐκεῖ οἱ ὑπόκωφοι κτύποι, αἱ πτερωταὶ λέμβοι, αἱ μεγάλαι καὶ βαρύταται φορτηγίδες, ὅλα τὰ εἶχα ἐνώπιόν μου, ἕνα ὡραῖον καὶ πολύμορφον πανόραμα.

Τέλος πάντων μετὰ πολλοὺς δισταγμοὺς ἀπεφάσισα καὶ εἰσῆλθον. Εἰς ἕνα εὐήλιον, ἀναπαυτικὸν κελλίον, ἀσκητοῦ κελλίον ἐγονάτισα ἀμέσως καὶ ἐφίλησα τὴν κάτασπρην μαλακὴν χεῖρα τοῦ θείου μου, τοῦ παπᾶ Διονυσίου, ὅστις τὴν ὥραν ἐκείνην ἐνώπιον εὐλαβεστάτου μικροῦ ἀκροατηρίου ἐπισκεπτῶν, οἱ ὁποῖοι ποτὲ δὲν ἔλειπον, ἐξηγοῦσε τὸν Πλούταρχον, ἐν σχέσει πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Μεγάλου Βασιλείου «πῶς ἄν τις ὠφελοῖτο ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν λόγων». Ἦτο λόγιος ὁ ἀνὴρ καὶ Λογιώτατος ἀπεκαλεῖτο. Ὑπανήγειρε τὸ εὐρὺ αὐτοῦ κουκούλιον, ἄνοιξε καλὰ-καλὰ τὰ δύο

μεγάλα γαλανὰ μάτιά του, ἐσχημάτισεν ἕνα γλυκύτατον ὡραῖον μειδίαμα εἰς τὰ εὔγλωττα πάντοτε χείλη του, καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς ἐμένα μὲ πατρικὸν φιλόστοργον ὕφος, μοῦ εἶπε:

— Πλησίασε, τέκνον μου!

Ἐκάθισα ἀναθαρρήσας ὀλίγον.

Κατόπιν μοῦ ἐζήτησε πληροφορίας περὶ τῶν κατ' ἐμέ. Καὶ ἀφοῦ ἔμαθεν ὅτι εἶμαι ἀνεψιός του, ἐχάρη ὑπερβολικά.

— Ἀπὸ τὴν Σκιάθο λοιπόν! Σκιαθίτης! Σκιαθίτης! Ἐπανελάμβανε μετά τινος βαθείας ἀγαλλιάσεως.

Οἱ ἐπισκέπται ἰδόντες ὅτι ὁ Γέροντας προσηλώθη πρὸς ἐμέ, ὡσὰν νὰ ἤθελε νὰ μάθῃ νέα ἀπὸ τὴν πατρίδα του, τὴν ὁποίαν πολὺ ἀγαποῦσεν, ἐξῆλθον ἕνας-ἕνας. Καὶ ἀπέμεινα μόνος μετὰ τοῦ θείου μου, τὸν ὁποῖον ἤξευρα μόνον ἀπὸ ὅσα ἤκουα δι' αὐτὸν ἐν τῇ πατρίδι μου, ὡσὰν κανένα παραμύθι θελκτικόν, καὶ τὸν ὁποῖον ἤρχισα νὰ συμπαθῶ, μὲ ὅλον τὸν ἀποκρουστικὸν ἀέρα ὁποῦ ᾐσθονόμην νὰ πνέῃ ἀπὸ τὸ ὅλον του ἐν γένει, ἀπὸ τὴν γαλανὴν ὄψιν του, τὰς λευκὰς τολύπας τῆς κόμης του καὶ τὸ κατακαλύπτον αὐτὸν μαῦρον μέγα κουκούλιόν του. Μαθὼν ὅτι σπουδάζω ἐν Ἀθήναις κατευχαριστήθη, φιλόμουσος γὰρ τὰ μάλα ὁ ἀνὴρ καὶ ***Λογιώτατος*** ἀπεκαλεῖτο. Υἱὸς τοῦ εὐπατρίδου καὶ πεπαιδευμένου, τοῦ Ἐπιφανίου Δημητριάδου, συγγραφέως δοκίμου τῶν χρόνων ἐκείνων, ποιητοῦ καὶ λογογράφου, οὗτινος εὔφημος μνεία γίνεται ἐν τῇ ἑλληνικῇ γραμματολογίᾳ. Αὐτοῦ ἡ μονάκριβη ἀδελφὴ Ἀρετήτσα ὑπῆρξεν ἡ πρὸς πατρός μου μάμμη.

— «Μὴ κατώκνει μακρὰν ὁδὸν πορεύεσθαι πρὸς τοὺς διδάσκειν τι χρήσιμον ἐπαγγελλομένους.»

Συνήθιζε διὰ ῥητῶν πάντοτε νὰ στολίζῃ τὸν γοητεύοντα λόγον του.

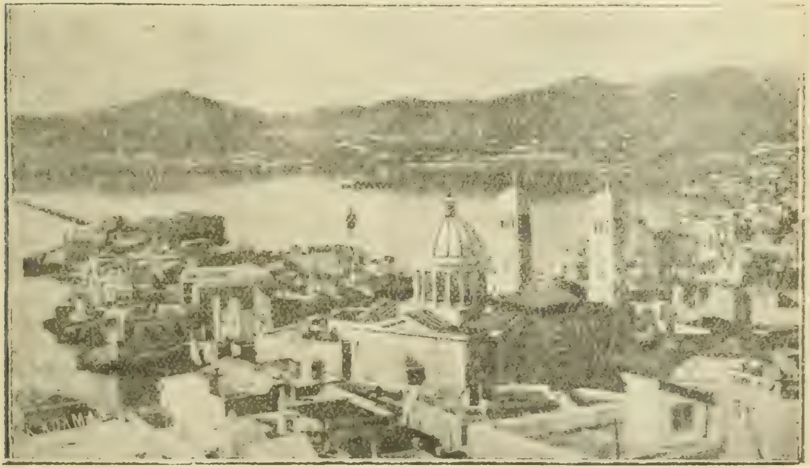
Ὅταν ὅμως ἐξομολογηθεὶς τοῦ ἐφανέρωσα τὸν σκοπὸν τοῦ ἐρχομοῦ μου, καὶ ὅτι ἀπεφάσισα νὰ μείνω πλησίον του, ὑψώσας αἴφνης τὴν φωνήν του ὡς βροντήν, καὶ τὰς δύο χεῖράς του τὰς

μαλθακὰς ὡσὰν δύο ῥαβδία, ἐκραύγασε στεντορείως, ὡς συνήθιζεν εἰς σημαντικὰς περιστάσεις·

— Πήγαινε νὰ μάθῃς γράμματα! Πήγαινα νὰ μάθῃς γράμματα!

Ἀπὸ τότε εἶχα νὰ ἴδω τὴν Ἁγίαν Παρασκευήν. Ἀλλὰ σήμερον ὑπάρχει μὲν τὸ εὔμορφον πανοραματικὸν μονύδριον, ὅμως δὲν ὑπάρχει οὔτε ὁ θεῖός μου πλέον, οὔτε ὁ Γέροντας. Μὴ εὐαρεστῶν, διὰ τοὺς αὐστηροὺς καὶ ἀσυγκαταβάτους πνευματικοὺς τρόπους του, εἰς τὸν μετὰ τὸν Λυκοῦργον ἀρχιεπίσκοπον, ἠναγκάσθη νὰ ἀπέλθῃ φυγὰς εἰς τὴν ὡραίαν πατρίδα του. Τὸ σεμνὸν Κοινόβιόν του διελύθη, ἀπέμεινε δὲ μόνον ἐν τῇ Συριανῇ κοινωνίᾳ, εἰς τὰς καρδίας τῶν πολυαρίθμων πνευματικῶν του τέκνων, ἡ ὡραία, ἡ γλυκυτάτη ἀνάμνησις τοῦ Γέροντα, οὗ τὰ ὀστᾶ ἀναπαύονται σήμερον ὑπὸ τὰς σκιερὰς πλατάνους τῆς πατρίδος του.

Η ΣΥΡΟΣ

Ὁ λιμὴν — Ὁ Ναὸς τοῦ ἁγίου Νικολάου.

Τὸ μεσημέριον ἐν Σύρῳ.—Αἱ ἀποθῆκαι τοῦ τελωνείου.— Τὰ γεύματα τῶν ἑκατομμυριούχων. — Τὰ Συριανὰ λουκούμια.—Τὸ μυστήριον τῆς ἐπιτυχίας των.

Ὅταν τὸ ὡρολόγιον τῆς πλατείας κτυπήσῃ τὸ μεσημέριον, διακόπτεται πάραυτα καὶ πᾶσα κίνησις ἐργασίας, εἴς τε τὴν παραλιακὴν ὁδόν, τὴν ἀγορὰν νὰ εἴπωμεν, εἴς τε τὰς διαφόρους σκάλας τῶν ἐκφορτώσεων, εἴς τε τὰ καφενεῖα καὶ τὰς ταβέρνας, καὶ τὴν πολυάσχολον πλατεῖαν τοῦ τελωνείου, ὅπου αἱ παμμέγισται ἀποθῆκαι τῆς Διαμετακομίσεως. Οἱ ἐν τοῖς καφενείοις παραμείναντες ὅλας τὰς πρωϊνὰς ὥρας καὶ οἱ διάφοροι μεγαλέμποροι τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ, ἀπὸ τῆς πλατείας μέχρι τοῦ τελωνείου, μόλις κρουσθῇ ἡ μεσημβρία, τερνοῦν ἀπὸ τὴν λαχαναγοράν, ὅπου τὰ παμπληθῆ, μικρὰ ἀλλὰ πλουσιώτατα παντοπωλεῖα τῶν Γορτυνίων, θὰ ψωνίσουν τυριὰ καὶ ἁλμυρά, καὶ ὅλοι, κάτι τι βαστάζοντες εἰς τὸ χέρι, ἀναβαίνουν ἀργὰ ἀργὰ ἐπάνω εἰς τὰς οἰκίας των, νὰ γευματίσουν μὲ τὰς οἰκογενείας των. Ἀλλ' οἱ πολυτάλαντοι μεγαλέμποροι, οἱ ἀπησχολημένοι μὲ τὴν ἐκφόρτωσιν ἀτμοπλοίων ὁλοκλήρων, αὐτοὶ δὲν γευματίζουν ποτὲ εἰς τὰς οἰκίας των. Ὅταν αἱ διάφοροι ἀποθῆκαι τοῦ τελωνείου κλείσουν, ὅταν οἱ ἐκφορτωταὶ ἀποσυρθῶσιν εἰς τὰ ἐγγὺς μικρομαγειρεῖα, αὐτοί, οἱ ἑκατομμυριοῦχοι, καθήμενοι ἐπάνω εἰς τὰ ὀγκώδη δέματα τὰ φύρδην μίγδην κείμενα εἰς τὰς πλάκας τῆς πλατείας τοῦ τελωνείου, ἐπάνω εἰς τὰς παμμεγίστους κασσόνας αἱ ὁποῖαι προέρχονται τίς οἶδεν ἀπὸ ποῖον μέρος τῆς ὑφηλίου, ἐπάνω εἰς τὰ σιδηροδεμένα τῶν ὑφασμάτων δέματα, προχείρως ἐκεῖ προγευματίζουν, βαστάζοντες μὲ τὸ ἕνα χέρι τεμάχιον ἄρτου καὶ μὲ τὸ ἄλλο τυρίον ἢ τηγανιτόν τι ὄψον, ἄλλοι μὲν συνδιαλεγόμενοι—καὶ ἐν τῷ τρώγειν—περὶ τῶν τιμῶν τοῦ συναλλάγματος εἰς τὰς διαφόρους

εὐρωπαϊκὰς ἀγοράς, ἢ περὶ τῶν καθυστερούντων ἀκόμη φορτίων των· ἄλλοι δὲ σιωπηλοὶ ροκανίζοντες τὸ ψωμότυρον, σκέπτονται περὶ τῶν ἀποστολῶν εἰς τὰς ὁποίας θὰ προβῶσιν εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας, ἢ καὶ περὶ τῶν πιστώσεων ὅσας πρέπει νὰ ἀνοίξουν καὶ ὅσας πρέπει νὰ παύσουν, ἐν ᾧ ὁ δροσερὸς Καικίας ὑπερπηδῶν τὴν ἱερὰν Τῆνον, ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὰ Δαρδανέλλια προσπνέων, ἀποστέλλει τὴν ἀτελείωτον στρατιὰν τῶν λευκῶν τοῦ πελάγους κυμάτων, τὰ ὁποῖα ἔρχονται νὰ δροσίσουν τὸ καυστικὸν μεσημέριον τῆς νήσου μὲ μίαν δρόσον ἀπερίγραπτον.

Τὴν ὥραν αὐτὴν ἃς καθήσωμεν εἰς τὰ δροσερὰ καφενεῖα τῆς γενικῆς ἀποβάθρας, ἐκεῖ παρὰ τὰ μεγαλοπρεπῆ Γραφεῖα τῆς Ἀτμοπλοϊκῆς Ἑταιρείας, ἥτις ἐπὶ ἔτη ἐκυριάρχει μόνη αὐτὴ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀκτοπλοΐᾳ. Ἂς ξεκουρασθῶμεν ἀπὸ τὰς διαφόρους τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως ἐπιθεωρήσεις μας, αἱ ὁποῖαι φέρουν καὶ αὐταὶ ἱδρῶτα, οἷον αἰσθάνονται καὶ οἱ λοιποὶ ἐργάται. Ἂς προσπαθήσωμεν ὀλίγην ὥραν νὰ μὴ ὑποκύψωμεν εἰς τὴν κατάραν τοῦ Ἀδὰμ—ἄν ποτε εἶνε δυνατὸν αὐτὸ—ἃς μὴ εἰσέλθωμεν εἰς τὸ καθαρώτατον διπλανὸν ξενοδοχεῖον καὶ γευματίσωμεν ἐν *ἱδρῶτι τοῦ προσώπου* ἡμῶν, ἀλλ' ἃς διατάξωμεν ἕνα συριανὸν λουκοῦμι καὶ νερὸ τῆς *πηγῆς*, καμαρόνοντες τὴν εὔμορφον Ἀκταιωρόν, ὅπου εἶνε διπλαρωμένη εἰς τὸ κρηπίδωμα ἐκεῖ.

Ἀλήθεια τὰ συριανὰ λουκούμια εἶνε πασίγνωστα καὶ περιζήτητα εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολήν. Νά, ἐκεῖ παραπέρα, εἶνε τὰ τελειότερα ἐργοστάσια ὅπου τὰ κατασκευάζουν, τοῦ Σταματελάκη, καὶ τῶν ἄλλων ζαχαροπλαστῶν. Ποῖον παιδίον, ποῖον ἑλληνόπουλο, δὲν ἐδοκίμασε τὰ ζαχαρωτὰ τοῦ Σταματελάκη, τὰ εἰς μασούρια μικρὰ καὶ χρωματιστὰ περικλείοντα ἕνα χαρτάκι μὲ ἕνα δίστιχον; Ποία κόρη δὲν ἐδοκίμασε δι' αὐτῶν τὴν τύχην της, καὶ ποία νεόνυμφος τὸ ριζικόν της;

Μέσα εἰς μακρὰ ρηχὰ συρτάρια, κεῖται γλυκύπηκτος ὁ πολ-

τὸς τῶν λουκουμίων ὅλων τῶν εἰδῶν, ἀπὸ τοῦ ἁπλουστέρου μέχρι τοῦ γαστριμάργου ἐκείνου, τοῦ φέροντος ἐν ἑαυτῷ κουκουνάρια. Νὰ καὶ αἱ *χαλβαδόπιτταις* ὅπου μόνον εἰς τὴν Σύρον ὑπάρχουν, συριανὴ τῶν εὐφυῶν χίων ἐφεύρεσις. Οὔτε εἰς τὴν Πόλιν, εἰς τοῦ Χατζῆ-Μπεκήρ, εὑρίσκεις χαλβαδόπιτταις. Τώρα ὅμως ἡ κατασκευὴ τοῦ συριανοῦ λουκουμίου δὲν εἶνε μονοπωλιακὴ πλέον. Ἀνηγέρθησαν καὶ ἄλλα μεγάλα καὶ πλούσια Ἐργοστάσια ὡς τὸ τοῦ Παπανδρεοπούλου καὶ Ζουμπουλάκη, ὧν ἡ ἐτησία παραγωγὴ ἀναβαίνει εἰς τὰς 400 χιλιάδας ὀκάδων. Κυκλοφορεῖ δὲ ὁ γλυκὺς τῆς Σύρου καρπός, γλυκύτερος καὶ ἀπὸ τὸ ξύλον τοῦ Παραδείσου, εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν μέχρι καὶ τῆς Ρουμανίας. Καὶ ὄχι μόνον εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἀκόμη. Εἰς μάτην δὲ προσεπάθησαν, καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ, νὰ προβῶσιν εἰς δοκιμὰς ἀπομιμήσεως. Ἀπέτυχον πάντοτε. Διότι ἡ ὅλη ἐπιτυχία τῆς κατασκευῆς τοῦ συριανοῦ λουκουμίου ἔγκειται εἰς τὸ νερὸ τῆς *πηγῆς*.

Οἱ ἀτμόμυλοι Βαφειαδάκη.—Αἱ ἀποθῆκαι τῆς Ναυτιλίας. —Παράρτημα τῶν μεγαλοπρεπῶν Ναυπηγείων.— Ὁ Ρωμαῖος ποιητὴς Ὀράτιος καὶ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος.

Πῶς ἠμποροῦμεν νὰ μὴ ἐξάρωμεν τὴν μεγίστην ἐπίδρασιν ὅπου ἔσχον ἐπὶ τὴν ἀνάπτυξιν ἑνὸς ὁλοκλήρου κλάδου τῆς εὐζωίας τῶν Ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν οἱ ἀτμόμυλοι τοῦ Βαφειαδάκη, τοῦ κλάδου μάλιστα ἐκείνου, ὅστις μαρτυρεῖ τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ ἑνὸς λαοῦ; Ἰδοὺ τὸ παμμέγιστον αὐτοῦ ἐργοστάσιον, ὁποῦ ὡσὰν ἕνα Βυζαντινὸν Μοναστήριον ἐγείρεται εἰς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀλέθονται ὅλα τὰ εἴδη τῶν σιτηρῶν, τὰ ὁποῖα κομίζονται εἴτε ἀπὸ τοὺς θρακικοὺς σιτοβελῶνας, εἴτε ἀπὸ τὴν Ἀζοφικήν, τὸ ἐκλεκτότερον καὶ εὐγενέστερον εἶδος, τοῦ Ταϊγανίου ὀνομαζόμενον. Ἕως τώρα κατεβασανίζοντο εἰς τὰ χωρία οἱ ἄνθρωποι νὰ κόπτωσι τὸν σῖτον διὰ τῶν πρωτογόνων μυλοπετρῶν, τῶν χειρομύλων, βραδύτερον δὲ οἰκονομοῦντο διὰ τῶν ἀνεμομύλων καὶ νερομύλων, ποριζόμενοι τὸ ἄλεσμα, τῆς κριθῆς πρὸ πάντων καὶ τοῦ ἀραβοσίτου, δι' οὗ νὰ ψήνουν τὰς ἀχώνευταις ἐκείναις πλακόπιτταις, ψωμίον τῶν προϊστορικῶν χρόνων, ὁποῦ θὰ ἔτρωγαν οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος, οἱ Πελασγοί. Ἐνῷ σήμερον εἰς τακτὰς ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος τὰ ἀτμόπλοια ἢ τὰ μικροκαΐκια τὰ ἐκτελοῦντα τὴν ἀκτοπλοΐαν, σωρηδὸν ἐκφορτόνουν εἰς τὰς παραλιακὰς πόλεις καὶ νήσους τοὺς σάκκους τῶν διαφόρων ποιοτήτων τῶν ἀλεύρων τῆς συριανῆς *φάμπρικας*, μὲ τὰ ὁποῖα παρασκευάζεται τὸ *χάσικον* ψωμίον, ἢ τοὺς ἄλλους τῆς σεμιγδάλεως σάκκους, διὰ τὰς πλέον εὐπόρους οἰκογενείας, τῶν ἐμπόρων καὶ πλοιάρχων, καὶ διὰ τὰς προσφορὰς τῆς ἱερᾶς Λειτουργίας. Πῶς νὰ μὴ ὁμολογήσῃ κανεὶς τὴν θαυμαστὴν πρόοδον

τῆς εὐζωΐας, εἰς ἣν τόσην ὤθησιν ἔδωκεν ἡ συριανὴ βιομηχανία, ἡ ὁποία ὄχι ,μόνον ἁπλοποίησε καὶ ἐλάφρυνε τὸν πόνον, ὅστις κατεβάλλετο πρότερον εἰς τὸ ἄλεσμα, ἀλλὰ κατέστησε καὶ τὸν ἄρτον εὐφραντικώτερον, ἕνα εἶδος ἑβραϊκοῦ *μάννα*, τὸ ὁποῖον μὲ χαρὰν καὶ μὲ κάποιαν κρυφὴν ὑπερηφάνειαν κομίζουν εἰς τὸν φοῦρνον αἱ οἰκοκυραί, στολισμένον μὲ σήσαμον, καὶ μὲ χαρὰν ὁμοίως τὸν γεύεται ὁ ἄνθρωπος, εὐλογῶν τὸν Θεόν, ὅστις φωτίζει αὐτὸν εἰς τὸ νὰ ἐφευρίσκῃ μηχανὰς καὶ τέχνας εἰς τὴν καλὴν καὶ ἀνθρωπιστικὴν διατροφήν του, ἀντὶ τῶν βαλάνων, μὲ τὰς ὁποίας ὡς ἄγριος ἐτρέφετο πρότερον. Ρίψατε ἕνα βλέμμα εἰς τὸ παμμέγιστον αὐτὸ κτίριον τοῦ πολυμηχάνου Βαφειαδάκη, τώρα τὰς βραδυνὰς αὐτὰς ὥρας, ὅπου λάμπουν φωταγωγημένα ὅλα τὰ πατώματα, καὶ ἀφήσατε τὰς ἀκοάς σας νὰ ἐντρυφήσουν εἰς τοὺς κρότους καὶ μυκηθμούς, τοὺς ὁποίους ἐξερεύγεται αὐτὸ τὸ μεγαθήριον κόπτον τὸν σῖτον. Οἱ κρότοι αὐτοὶ ὁποῦ ἀκούετε, δὲν εἶνε ψαλμῳδίαι μοναχῶν, ἀλλὰ βόμβοι διαφόρων μυλοπετρῶν, ὁποῦ ὑμνοῦσι τὴν ἐργασίαν, ἥτις παράγει τόσην ζωήν, καὶ τὴν ζωὴν ἥτις παράγει τόσην ἐργασίαν.

Αὗται δὲ πάλιν ἐδῶ αἱ μακραὶ καὶ κάθυγροι ἀποθῆκαι, κάτω εἰς τὴν παραλιακὴν ὁδόν, αἱ βαθύσκιοι καὶ εὐρύαυλοι, περιέχουσι τῆς ναυτιλίας τὰ διάφορα ἀπαραίτητα ὑλικά, ἀπὸ τῶν ἱστῶν τῶν μακρῶν, μέχρι τῶν πολυπλόκων ἐξαρτισμῶν, σχοινίων καὶ καραβοπάνων, τῶν ὁποίων ἡ Σύρος εἶνε ἡ μόνη καὶ μονάκριβη ἀποθήκη δι᾽ ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολήν.

Κατάρτια καὶ πανιά, καὶ σχοινία, λεπτὰ καὶ χονδρά, μέχρι τοῦ καραβοσχοίνου, ὅλα κατραμωμένα καὶ μοσχοβολοῦντα. Ἀλύσεις παρέχει διαφόρου πάχους καὶ ἄγκυραι καὶ ἀγκουρέτα, πίσσα καὶ νάφθη εἰς ὄγκους πηγμέναι, τενεκέδες μὲ τὰ διάφορα χρώματα· τροχίσκοι καὶ τρυμαλιαὶ καὶ μακαράδες διαφόρου μεγέθους καὶ διαφόρων σχημάτων. Ἀπὸ αὐτὸ τὸ μέγα ναυπηγιακὸν κέντρον,

τὴν παμμεγίστην ναυτιλιακὴν ἀγοράν, θὰ κάμουν τὰς προμηθείας των τὰ διάφορα μικροναυπηγεῖα τῶν νήσων καὶ τῶν ναυτικῶν ἐπαρχιῶν διὰ τοὺς ἐξαρτισμοὺς τῶν ναυπηγουμένων ἑλληνικῶν σκαφῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξαρτισμοὶ πολλάκις ὑπερβαίνουσι τὴν ἀξίαν τῆς σκάφης, τὴν ὁποίαν εἴδατε βεβαίως εἰς τὸ μέγα Συριανὸν Ναυπηγεῖον, τοῦ ὁποίου τὰ πλοῖα εἶνε τόσον εὔμορφα καὶ τόσον κομψά, ὥστε δὲν προξενοῦν κανένα φόβον εἰς τὸν θεωροῦντα, ἀλλὰ πόθον καὶ ἔφεσιν νὰ τὰ ἴδῃ ἁρματωμένα ὀγλήγορα, καὶ νὰ ταξειδεύσῃ· τόσον θελκτικὰ εἶνε καὶ τόσον *μαργιόλικα*, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ ρωμαῖος ποιητὴς Ὁράτιος ὁποῦ τὰ ἐτρόμαξε μίαν φοράν, ὅταν ἐταξείδευεν εἰς τὸν τρικυμιώδη Ἀδρίαν, «ἔνθα ὁ Λίβας, καθὼς ψάλλει ὁ ἴδιος, παλαίει μὲ τὸν Βορρᾶν, καὶ ἔνθα μαίνεται ὁ Νότος», ὃν ὁ λαός μας ὁ ναυτικὸς *παλλαβονοτιὰν* ἀποκαλεῖ, καὶ αὐτός, λέγω, ὁ Ὁράτιος ὁποῦ τὰ ἐτρόμαξε καὶ ἔγραψε τοὺς ἀθανάτους στίχους του εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ᾠδάς του εἰπών:

«Σκληρὸν τὸ στῆθος εἶχε καὶ μὲ τρίπλοκον χαλκὸν ἐνδεδυμένον, ἐκεῖνος, ὅστις ἐνεπιστεύθη εἰς τὸ ἄγριον πέλαγος μίαν εὔθραυστον σχεδίαν...»

Καὶ αὐτός, ἂν ἐτύχαινε σήμερον εἰς τὴν Σύρον, νὰ ἴδῃ ἕνα τρικάταρτον βρίκιον ἁρματωμένον ὑπερήφανα ὡσὰν *κοκκώναν*, καὶ ἕτοιμον νὰ πλεύσῃ εἰς τὴν Ἀξοφικήν, ὄχι μόνον δὲν θὰ ἀποροῦσε διὰ τὴν τόλμην τοῦ καπετάνιου του, ἀλλὰ θὰ ηὔχετο νὰ ἦτο καὶ αὐτὸς ἐπιβάτης εἰς ἕνα τέτοιον *μπάρκο*, καὶ νὰ ταξειδεύσῃ εἰς τὸ πλέον τρικυμιῶδες πέλαγος χωρὶς νὰ καταρασθῇ τὸν *πρωτομάστορα*, ἀλλὰ νὰ εὐλογήσῃ καὶ νὰ δοξάσῃ τὸν Θεόν, ὅστις ἐφώτισε τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐφεῦρε διαφόρους τέχνας τοῦ βίου...

«*Καὶ εἰς τὸ πέλαγος ἐπάνω φοβερὸν*
ἀφῆκε πλοῖον ἓν νὰ φεύγῃ γρίγορα
τῇ βοηθείᾳ τῶν ἀνέμων . . . »

καθὼς ψάλλει εἰς ἕνα ὕμνον του Γρηγόριος ὁ Θεολόγος.[1]

---

1. Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ἐδημοσιεύθησαν, αἱ πλεῖσται, εἰς τὴν *Ἀκρόπολιν*.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΙΚΟΜΗΔΕΙΑΝ[1]

Εἰς τὸ χιώτικον καφενεῖον τοῦ Γαλατᾶ.—Σιδηροδρομικὸν ταξειδάκι πάντερπνον.—Ἀπὸ τὸ Καδήκιοϊ ἕως εἰς τὸ Ἰσμίτ.

Γευματίσας ἡμέραν τινὰ τοῦ θέρους εἰς Γαλατᾶν, εἰς τὸ *Μεγάλο Ἀϊναλί*, τόσον ἐξαλίσθην ἀπὸ τὴν ὀχλοβοὴν τοῦ πολυσυχνάστου αὐτοῦ ξενοδοχείου, ὅπου συνήθως τρώγει ἡ πολυσπερμία τοῦ ναυτικοῦ ἰδίως κόσμου τῆς κεντρικωτάτης αὐτῆς συνοικίας τῆς Βασιλευούσης, τόσον ἐσκοτίσθην ἀπὸ τὰς ποικιλομόρφους τῶν δαιτυμόνων ὄψεις καὶ τὰς πολυσχιδεῖς γλώσσας, πρόσθες καὶ ἀπὸ τὰς βοὰς τῶν γκαρσονίων, ὥστε μετὰ τὸ γεῦμα ἐξῆλθον εἰς τὸ *Χιώτικον* καφενεῖον παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ Γαλατᾶ, τὸ Καράκιοϊ κοινῶς λεγόμενον, ἥσυχον πολὺ τὴν ὥραν ἐκείνην.

Καὶ εἶδον ἐκεῖ μετ' ὀλίγον κόσμον ἄλλον ποικιλόμορφον ἐπίσης, τῆς ἐργατικῆς μάλιστα τάξεως, ἄνδρας, γυναῖκας καὶ παιδία, ὁποῦ καθαρὰ ἐνδεδυμένοι, μὲ τὰ γιορτιάτικά των, ὥδευον ὅλοι πρὸς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν, εἰς τὴν Γέφυραν, ὅπου ἠκούοντο ἀδιάκοπα σφυρίγματα ἀτμοπλοίων τῆς συγκοινωνίας τοῦ Βοσπόρου καὶ τῶν Νήσων. Καὶ ἐβάσταζον ὅλοι αὐτοὶ μπόγους μικροὺς καὶ μεγάλους, καλαθάκια, κανατάκια, κυλιμάκια, παντανίαις, καὶ τὰ τοιαῦτα. Καὶ ἄλλοι πάλιν ἐβάσταζον καλοτυλιγμέναις εἰς καθαρὰ χαρτία λαμπάδας διαφόρου μεγέθους. Μέσα δὲ εἰς τὸ ῥεῦμα αὐτὸ τὸ ἀνθρώπινον, ὁποῦ εἰσέρρεεν ἀκράτητον εἰς τὴν Γέφυραν, διέκρινα καὶ ἄλλους οἱ ὁποῖοι ἦσαν βεβαίως ἀσθενεῖς. Ὠχροί, τυλιγμένοι μὲ μανδήλας σὰν γυναῖκες, μὲ σαρίκια, οἱ ὁποῖοι μόλις ἠδύναντο

1. Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν *Ἀκρόπολιν* τὸ ἔτος 1901.

νὰ περιπατοῦν, καὶ σχεδὸν ἐβαστάζοντο ἀπὸ τοὺς συνοδούς των. Πολλοὶ δὲ αὐτῶν ἦσαν τυφλοί, καὶ ἄλλοι εἶχον τὰ ὦτά των καλῶς τυλιγμένα. Νέοι, κοράσια, γυναῖκες, γέροντες μὲ τὰ ῥαβδία. Γέλος ἕνας κόσμος ὡσὰν νὰ ἐξήρχετο ἀπὸ τὰ νοσοκομεῖα, μοῦ ἐφάνη, ἢ ὡσὰν νὰ τὸν ἐπήγαιναν εἰς τὰς κλινικὰς τοῦ Βοσπόρου.

Τὸ θέαμα μοῦ ἐκίνησε τὴν περιέργειαν καὶ συνάμα τὴν ἀνίαν.

Καὶ ἐπανειλημμένως ἠρώτησα τὸ γκαρσόνι τοῦ καφενείου:

— Δὲν μοῦ λές, σὲ παρακαλῶ, τί τρέχει ; Τί συμβαίνει ; Ποῦ πηγαίνει ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος ;

— Εἰς τὸ Ἰσμίτ ! μοῦ ἀπαντᾷ τὸ παιδίον.

Καὶ μετὰ μικρὸν μοῦ προσθέτει :

— Εἰς τὴν Νικομήδειαν !

Ἐπειδὴ δὲ μὲ ἔβλεπεν ἀποροῦντα ἀκόμη καὶ ἐξεστηκότα — ἦτο καλοκάγαθον παιδίον — μοῦ δίδει ἀρκετὰς ἀκόμη πληροφορίας. Ἄλλως δὲ μὲ ἐσυμπαθοῦσε, καθὼς διέκρινα ἀπὸ τὰς περιποιήσεις ὁποῦ μοῦ ἔκαμνε. Διότι ὁσάκις ἤμουν εἰς τὸν Γαλατᾶν, ἐσύχναζα εἰς τὸ *Χιώτικον* καφενεῖον, καὶ διότι ἦτο καθαρὸν καὶ εὐάερον, βλέπον πρὸς τὴν Γέφυραν, καὶ διότι συναντοῦσα ἐκεῖ συμπολίτας μου πλοιάρχους, ἢ μεγαλομεσίτας, οὓς εἶχα γνωρίσει ἀπὸ τοὺς συμπολίτας μου.

Μοῦ δίδει λοιπὸν τὸ καλοκάγαθον παιδίον καὶ ἄλλας πληροφορίας πρὸς τὴν ἐρώτησίν μου.

— Αὔριον, μοῦ λέγει ξημερόνει μεγάλη ἑορτή, τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος. Καὶ γίνεται μεγάλη πανήγυρις εἰς τὴν Νικομήδειαν.

Καὶ μοῦ προσθέτει μετά τινα διακοπήν :

—Δὲν πᾶτε ἕως ἐκεῖ, κύριε Ἀλέκο; Θὰ εἶνε πολὺ ὡραῖα. Ἕνα μικρὸ ταξειδάκι μὲ τὸν Σιδηρόδρομον τῆς Ἀνατολῆς. Θὰ περάσετε ἀπέναντι εἰς τὸ Χαϊδὰρ-πασᾶ, συντροφιὰ μὲ ὅλον αὐτὸν τὸν κόσμον. Ἐκεῖ θὰ πάρετε τὸ τραῖνο. Καὶ σὲ 3 ὥραις θὰ εἶσθε εἰς τὸ Ἰσμίτ. Νὰ πᾶτε. Εἶνε πολὺ ὡραῖα. Καὶ θὰ γράψετε πολὺ ὡραῖα πράγματα. Ὁ καλὸς παῖς, εἶχε τὴν περιέργειαν νὰ διαβάζῃ τὰ

γραφόμενά μου, λαμβάνων τακτικὰ τὴν *Ἀκρόπολιν* ἀπὸ φίλους του, καμαρώτους τῶν διαφόρων ἀτμοπλοίων, οἵ ὁποῖοι ἐσύχναζον εἰς τὸ ὡραῖον καὶ δροσερὸν αὐτὸ τῆς Γεφύρας καφενεῖον.

Δὲν ἐχρειαζόμην πλέον ἄλλην παραίνεσιν. Τὸ γκαρσόνι μὲ τὰς πληροφορίας του μοῦ ἐπανέφερεν εἰς τὴν μνήμην τὸν βίον καὶ τὸ μαρτύριον τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ἐκεῖ εἰς τὴν Νικομήδειαν ἀθλήσαντος καὶ λαβόντος τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου.

Διὰ μέσου πυκνοῦ στοίχου χρυσοστολίστων πασάδων, ἄρτι ἀποβιβασθέντων καὶ αὐτῶν εἰς τὸ Χαϊδάρ-πασᾶ, διὰ μέσου κόσμου φεσοφορούντων βαθμοφόρων, μὲ λαμπρὰς στολὰς καὶ ἠχοκροτούσας σπάθας· κόσμου ἄλλου μὲ μαύρας ρεδιγκότας καὶ ὠχρὰς πωγωνοτρόφους μορφάς· καὶ κόσμου πάλιν ἄλλου—ἱερατικοῦ αὐτοῦ, μὲ λευκὰ καὶ πράσινα σαρίκια, μὲ λευκὰ ἢ κίτρινα καβάδια, οἵτινες ἀεικίνητοι, ἀργοί, θαρρεῖς, αἰωνίως ταξειδεύουν, ἐμφανιζόμενοι πάντοτε εἰς τὰ καταστρώματα τῶν ἀτμοπλοίων τοῦ Βοσπόρου, ἢ τοὺς σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς τῆς Πόλεως, μὲ τοὺς ὁποίους ἀναμιγνύονται, ἀδελφοὶ εἰς τὰς ἀεννάους περιπλανήσεις. πιλοφοροῦντες δυτικοὶ ἱερεῖς μὲ μαύρους πετάσους καὶ λευκοσιδηρωμένα περιλαίμια, καὶ μὲ μακρὰ κομβοσχοίνια κρεμάμενα ἀσήκικα ἀπὸ τὴν μέσην των, καὶ πεπλοφόροι πάλιν ἄλλοι, ἁρμένιοι οὗτοι Διὰ μέσου κόσμου ποικιλομόρφου καὶ ποικιλογλώσσου τῆς νέας αὐτῆς Βαβυλῶνος, διαγκωνιζόμενος ἐπάνω εἰς τὰς εὐρείας τοῦ Καδήκιοϊ προκυμαίας καὶ τὰ δροσερὰ ἄνθηρα τοῦ σταθμοῦ τοῦ σιδηροδρόμου τῆς Ἀνατολῆς, ἐπέβην τῆς ἁμαξοστοιχίας ἕνα δειλινὸν νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Νικομήδειαν, τὸ ἀείβροχον Ἰσμίτ, ὁποῦ ἀρέσκεται νὰ λούεται πάντοτε μὲ τὰ νερὰ τοῦ ὑετοῦ, ἵνα παρευρεθῶ εἰς τὴν πανήγυριν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, μέσα εἰς τὴν ἔνδοξον πόλιν τοῦ μαρτυρίου του, μέσα εἰς τὴν πατρίδα του.

Ἐκτὸς τῶν χρυσοστολίστων πασάδων καὶ τῶν ἄλλων βαθμοφόρων, ἐκτελούντων πάντων τὴν ὑπηρεσίαν των, ἡ πληθὺς τῶν

ἐπιβατῶν ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὸν ποικιλόμορφον ἐκεῖνον κόσμον ὁποῦ εἶδον εἰς τὸν Γαλατᾶν, ὁ ὁποῖος μετέβαινεν ὡς προσκυνητὴς εἰς τὴν Νικομήδειαν. ἐκτελοῦντες ὅλοι τάξιμον νὰ τοὺς ἰατρεύσῃ ὁ Ἅγιος. Καὶ καθὼς διέκρινα τώρα ἦσαν ὅλοι ἀπὸ τὴν ἀχανῆ Πόλιν, ἀπὸ τὰς ἐνορίας της καὶ ἀπὸ τὰ περίχωρα, τὰ προάστεια, τὰ ἐγγὺς καὶ μακράν, τὰ ὁποῖα δὲν εἶνε καὶ ὀλίγα, φθάνοντα μέχρι Μακρύκιοϊ καὶ πέραν εἰς τὸν ἅγιον Στέφανον, ἀπὸ τὰ Παράπολα ἐν γένει καὶ ἀπὸ τὸ Κατάστενον καὶ τὴν ἐπαρχίαν Δέρκων, προσκυνηταὶ ἀπὸ τὸν κυματόπληκτον Μαρμαρᾶν καὶ ἀπὸ τὰ γαλανὰ Μπογάζια. Ἀμέτρητοι προσκυνηταί, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδία, καὶ μὲ τὰς προχείρους ἀποσκευάς των ὅλοι.

Τέσσαρας ὥρας ἀπέχει ἀπὸ τὸ Καδήκιοϊ ἡ Νικομήδεια. Διάστημα εὐφρόσυνον, τὸ ὁποῖον θὰ ἐπεθύμει ἡ ψυχή μου νὰ παραταθῇ ἐπ' ἄπειρον, ὡς θὰ ἐπεθύμει τὸ αὐτό, ἐὰν ἔμελλε νὰ περιπατῇ ἐντὸς τῶν οὐρανίων κήπων τῆς Ἐδέμ. Φύσις κατάφυτος καὶ χλοερά. Φύσις εὐλογημένη. Εὐλογημένη δαψιλῶς, μάλιστα δι' ὅσους φεύγουν ἀπὸ τὴν κατηραμένην γῆν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς βρέχει μόνον τὸν μῆνα Μάϊον. . . .

Ἡ ἁμαξοστοιχία τῶν σιδηροδρόμων τῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ πλουσίως ηὐτρεπισμένας ἁμάξας μὲ βελοῦδα καὶ μεταξοΰφαντα, προβαίνει μὲ κίνησιν τῶν τροχῶν της μεγαλοπρεπῆ. Ντάπα-Ντάπ, ρυθμικῶς. Καὶ τόσον μόνον ταχέως, ὥστε νὰ προφθάνῃ τὸ βλέμμα νὰ ἐντρυφᾷ, θελγόμενον ἐν τῇ δροσερᾷ τῶν πάντων πρασινοβολῇ. Σὲ εὐχαριστῶ. κύριε Σιδηρόδρομε, σὲ εὐχαριστῶ πολύ! *Γιαβὰς-γιαβάς !*

Ἐκτάσεις ὁλόκληροι ἁπλοῦνται. ἀποτελούμεναι ἐκ δασῶν ποικίλων ὀπωροφόρων. Ἀπιδεῶνες καὶ μηλεῶνες ἀπέραντοι, ροδακινεῶνες καὶ μωρεοφυτεῖαι ἀτελείωτοι, καὶ ἀμπελῶνες βαίνοντες μαλακὰ πρὸς λόφους. Δάση εἰς τοὺς κάμπους καὶ δάση εἰς τὰ βουνά, διαστιζόμενα ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἀπὸ καλλιμόρφους ἐπαύλεις. εὐρείας καὶ πολυμερεῖς, μὲ πύργους καὶ μὲ θόλους, μὲ ἄνδηρα καὶ μ' ἐξώστας, μὲ σκιερὰς ἀναδενδράδας, μὲ ἀνθῶνας καὶ πρασιάς.

Οἱ σταθμοὶ τῶν καθ' ὁδὸν χωρίων ὅλοι ἀνθοκόσμητοι καὶ

εύμορφοι. Τὸ Μόδι καὶ τὸ Παντείχιον καὶ ἡ τσιροφόρος Ἀρετζοῦ, ἀθέατος ὄπισθεν τοῦ λόφου, πρὸς τὴν ἀκτήν, πέραν τῆς ὁποίας λούονται τὰ γαλανὰ τῆς Προποντίδος Πριγκηπόνησα, μὲ τὰς εὐγενεῖς των γραμμάς, γαλανὰ καὶ γαλαζοαίματα.

Εἰς κάθε σταθμὸν χωρικοὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἀγρότιδες περιερχόμενοι, μὲ σταμνάκια, καὶ καλαθάκια, προσφέρουσιν εἰς τοὺς ταξειδιώτας νερὸ καὶ καρπούς, γλυκύσματα καὶ αὐγὰ καὶ ἄρτον νωπόν.

Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Δέρινζε, τὸν προτελευταῖον σταθμόν, τὸν ὁποῖον ἡ γαλλικὴ ἑταιρεία τῶν ἀνατολικῶν σιδηροδρόμων μεταχειρίζεται ὡς ἀποβάθραν της, ἐνώπιόν μας ἁπλοῦται ἀστράπτων ὡς καθρέπτης ὁ κόλπος ὁ Βιθυνικός, εὔμορφος, γραφικός, γαλήνιος τὴν ὥραν ἐκείνην, πλαισιούμενος γύρω ἀπὸ κυπαρισσόφυτα βουνά, παρὰ τὰς ποδιὰς τῶν ὁποίων δροσεραὶ κῶμαι κολυμβῶσιν ἔξω-ἔξω εἰς τὰ ρηχὰ τῆς ἀκτῆς, γιὰ νὰ μὴ βουλιάξωσιν.... Ἀριστερά, κατάμαυρον, ἐσφηνωμένον μέσα εἰς τὸ ἄλσος τῶν ἀρχαίων κυπαρίσσων, μόλις διακρίνεται τὸ παλαιὸν σουλτανικὸν κιόσκι, ἔρημον καὶ κατάκλειστον νῦν, τερπνὸς ἄλλοτε κυνηγετικὸς σταθμὸς τοῦ Σουλτὰν Ἀζίζ, ὅστις συχνὰ ἐξήρχετο εἰς θήραν ἀγριμίων ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Βιθυνίας· καὶ εἰς τὸ βάθος μέσα, ὅπου τοῦ κόλπου τὰ νερὰ λιμνάζουσιν ἀδρανοῦντα, στίλβουσιν ἰδοὺ εἰς τὴν χρυσῆν δύσιν οἱ μιναρέδες καὶ οἱ θόλοι τῆς Νικομηδείας, ὅπου μετ' ὀλίγον ἐφθάσαμεν.

Ἡ περίφημος Νικομήδεια.—Ὁ ἰσμιτιανὸς ὁποῦ ἐξωρίσθη μόνος του.— Τὸ Μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος.—Ὁ κατάλευκος Ναός του.—Πλήρεις αἱ ἐξωτερικαὶ στοαί του προσκυνητῶν ὁποῦ ἦλθον μὲ τὰ δῶρά των.—Πλῆθος ἀσθενῶν κατάκεινται ἐν τῷ Ναῷ.

Τὸ ὁμιχλῶδες καὶ καπνῶδες Ἰσμίτ, τὸ Ἰσμὶτ τὸ ὑετόρρυτον, τὸ Ἰσμὶτ τὸ ὑδατόλουστον. Τὸ ὀμβροτόκον Ἰσμίτ, τὸ ὁποῖον, ὡς Βιθυνικὴ πάπια ἀπὸ πρωίας μέχρις ἑσπέρας λούεται εἰς τὰ βρόχινα ὕδατα. Διηγοῦνται ὅτι ἕνας Ἰσμιτιανός, τόσον ἐβαρύνθη πλέον μὲ τὰς καθημερινὰς τῆς πατρίδος του βροχάς, μὴ δυνάμενος νὰ ἀπολαύση τὸ θέαμα τοῦ ὡραίου κόλπου καθήμενος ἐν ὑπαίθρῳ, ὥστε ἀπεφάσισε καὶ ἀπῆλθε μὲ μεγάλην λύπην του. Καὶ κατῴκησεν εἰς ἄλλον τόπον, εἰς τὰ Μπογάζια. Μετὰ καιροὺς καὶ χρόνους συνήντησεν ἐκεῖ ἕνα παλαιὸν συμπατριώτην του, ἄρτι ἐλθόντα ἀπὸ τὸ Ἰσμίτ· καὶ πρώτην ἐρώτησιν τοῦ ἀποτείνει :

— Ἰσμιτὲ γιαγμούρ, γιαγίορ ; (βρέχει ἀκόμα εἰς τὸ Ἰσμίτ;)

—Γιαγίορ ! Γιαγίορ ! Βρέχει ! Βρέχει ! ἀπήντησε μὲ ἕνα θλιβερὸν τόνον ὁ συμπατριώτης του....

Διὰ τοῦτο τὰς ἡμέρας αὐτὰς τοῦ θέρους, τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, ἡ χώρα αὕτη παρέστησεν ἐνώπιόν μου ἕνα θέαμα θαλερωτάτης ἀνοίξεως, πανόραμα χειμῶνος χλοάζοντος ὡς ἐν Ἀπριλίῳ μηνί. Καὶ ἐγὼ δὲν ἤμην συνειθισμένος εἰς τὰς τοιαύτας ἐκπλήξεις, ψηνόμενος αὐτὰς τὰς ἡμέρας μέσα εἰς τὸν ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν φοῦρνον.

Ἄμπελοι καὶ καπνοφυτεῖαι ὀργῶσαι, μὲ τὰ λιπαρὰ φύλλα των, τὰ καταπράσινα καὶ μεγάλα· κῆποι καὶ καλαμῶνες, καὶ δένδρα ἀειθαλῆ καὶ δένδρα ὀπωροφόρα, καὶ μωρέαι καὶ κυπάρισσοι, ἀποτελοῦντα δάσος, περικοσμοῦσι γύρω-γύρω, τοὺς λόφους, εἰς τὰ

κράσπεδα τῶν ὁποίων ἁπλοῦται ἡ Νικομήδεια, ἡ ἀρχαία τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων ἀνατολικὴ πρωτεύουσα, ὅπου ἀνετράφη ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, καὶ ὅπου ὁ θηριώδης Διοκλητιανὸς εἶχε στήσει τὸν αἱμοχαρῆ θρόνον του ἐπανω εἰς τὰ βασανιστικὰ ὄργανα, μὲ τὰ ὁποῖα, τὸ θηρίον, ἐβασάνιζε τοὺς ἁγίους μάρτυρας.

Λαβόντες μικρὰν ἀναψυχὴν ἐν τῷ κομψῷ σιδηροδρομικῷ σταθμῷ, ὅστις ἦτο βουτηγμένος εἰς δρόσον καὶ εὐωδίαν, καὶ ἕως ὅτου καταπαύσῃ ἡ βροχή, ἀνήλθομεν ἔπειτα, ὅμιλοι πυκνοὶ προσκυνητῶν, δι' εὐρείας ὁδοῦ λιθοστρώτου, ἥτις δι' ἑλιγμῶν καὶ διὰ γραμμῶν συχνὰ θραυομένων, μὲ πεζοδρόμια καλά, πλὴν καὶ λασπώδη πολλαχοῦ ἀπὸ τῶν ὑετῶν, ἀνέρχεται εἰς τὴν πόλιν καὶ κάμπτουσα πρὸς βορρᾶν, ὅπου καθαρὰ καὶ μεγάλα ἀρμενικὰ καφενεῖα, ἐξέρχεται εἰς τὴν ἐξοχὴν διὰ τῆς θαυμασιωτέρας τῆς φύσεως βλαστήσεως, καὶ ἀναβαίνει κατ' εὐθεῖαν εἶτα, διὰ μέσου κυπαρίσσων καὶ χλοερωτάτων καπνοφυτειῶν, εἰς τὸ Μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος. Εἶχε βραδυάσει πλέον. Δὲν εἶχον καιρὸν νὰ περιέλθω τὴν πόλιν. Καὶ κατηυθύνθην πάραυτα εἰς τὴν Πανήγυριν, ν' ἀκούσω τὸν μέγαν ἑσπερινόν.

Ἰδοὺ ὁ κατάλευκος τοῦ Ἁγίου ναὸς ἐν τῷ μέσῳ μεγάλου καθαροῦ μοναστηρίου, μὲ τὸν θόλον του τὸν σταυροκόσμητον, μὲ τὰς περὶ αὐτὸν μαρμαρίνους στοάς, ὑφ' ἃς ἀνακλίνονται, μυρμηκιὰ ὅλη, ὑπὸ τὰ φῶτα κηρίων δειπνοῦντες ἤδη, αἱ χιλιάδες τῶν προσκυνητῶν, μὲ τὰς οἰκογενείας των, μὲ τὰς ἀποσκευάς των τὰς ἁπλᾶς ἐγγύς, μὲ τοὺς σάκκους τοὺς πλήρεις κουκουλίων τῆς νέας ἐσοδείας, καὶ μὲ ἄλλα δῶρα, ταξίματα ἱερά, ὑφάσματα μεταξωτὰ καὶ ἄλλα, ἅτινα ἐκόμισαν δῶρα εἰς τὸν Θαυματουργὸν ἰατρόν, τὸν καλλίνικον μεγαλομάρτυρα, ὅστις ἰδοὺ ἔνδον ἐν εἰκόνι ὡραίᾳ ἐζωγραφημένος, ἐν μέσῳ μοσχοβολούντων ἀνθέων τῆς πατρίδος του, τῆς Ἀνατολῆς, νεοδρεπῶν, τῆς χώρας τοῦ ἄνθους καὶ τῆς θρησκείας, τῶν ἀρωμάτων καὶ τῆς ὑμνῳδίας. Πάγκαλος

νεανίας ὁ μεγαλομάρτυς Παντελεήμων, ἔφηβος, ἐπάνω εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του, ροδοπάρειος καὶ ὁλόξανθος, φέρων τὴν τήβεννον τοῦ μαρτυρίου τὴν ἐρυθροβαφῆ, καὶ κρατῶν τὴν πυξίδα τῶν φαρμάκων καὶ τὴν ἀκίδα τὴν κεντῶσαν καὶ θεραπεύουσαν· διότι ἦτο ἰατρὸς ὁ μεγαλομάρτυς.

Ἐνώπιόν του ἀναρίθμητοι ἐπετέθησαν ἀσθενεῖς ἐκ τῶν ἀπωτέρων τῆς Ἀνατολῆς μερῶν κομισθέντες. Εἶνε πλήρης ὅλος ὁ ναός. Εἰς τὰς πλάκας κάτω καὶ τὰ στασίδια, κόσμος ὁλόκληρος ἀσθενῶν καὶ ἀναπήρων. Ἵνα ἐπαληθεύῃ τὸ περιᾳδόμενον:

Στραβοί, κουτσοί, 'ς τὸν ἅη Παντελέημονα !...

Διότι οἱ ἐκ τῆς Πόλεως καὶ τῶν προαστείων της ἐλθόντες, εὗρον ἄλλους προερχομένους ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Ἀνατολῆς.

Γέροντες χωλοὶ καὶ γραῖαι ἀνάπηροι, νεάνιδες τυφλαὶ καὶ νεανίσκοι δαιμονιζόμενοι. Βρέφη τηκόμενα ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ καὶ νήπια σεληνιαζόμενα... θέαμα θλιβερόν, θέαμα οἴκτου καὶ ἐλέους. Οἱ μέν, κοιμῶνται βαθέως ρέγχοντες, οἱ δέ, γονυπετεῖς ἀγρυπνοῦσιν, αἰτοῦντες τὴν ἴασιν ἀπὸ τὸν Μεγαλομάρτυρα ἰατρόν. Ἄλλοι ἐν βίᾳ ὑπὸ τῶν συγγενῶν των ἐξαναγκάζονται εἰς παράκλησιν, καὶ ἄλλοι μὲ ἄγριον βλέμμα, προσπαθοῦσι νὰ θραύσωσι τὰ δεσμά, δι' ὧν τοὺς ἐδέσμευσαν ἐκεῖ ἀπὸ τοὺς σιδηροῦς χαλκάδες, καὶ νήπια κωφὰ καὶ βωβά, θηλάζοντα εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν μητέρων. Λαμπάδες καίουσι πρὸ τῆς εἰκόνος τοῦ ἁγίου, φωτίζουσαι τὴν ὅλην αὐτὴν θλιβερὰν παράταξιν τῶν ἀνθρωπίνων νοσημάτων, τὴν ὁποίαν ἱλαρύνει μόνον ἡδέως καὶ παρηγορεῖ τὸ εὔσπλαγχνον τοῦ ἁγίου βλέμμα, ὅστις παντελεήμων, τοὺς πάντας ἐλεεῖ...

Οἰμωγαὶ ἐντὸς τοῦ Ναοῦ καὶ ὀργιαστικὰ δεῖπνα ἀπέξω.—Ὁ Σαίξπηρ τῆς Ἀνατολῆς.—Ὁ ὑπόγειος ἄλλος ναός.—Φρικιαστικὴ κατάνυξις.—Τὸ ἁγίασμα κάτω βαθειά.

Εἶναι νύξ. Ἔξω ὑπὸ τὰς στοὰς τοῦ ναοῦ, οἱ προσκυνηταί, ἵνα διέλθωσι τὴν νύκτα, ἐπειδὴ δὲν ψάλλεται ἀγρυπνία, ἀφ' οὗ ἐδείπνησαν, ἤρχισαν νὰ τραγῳδοῦν, μὲ τόσην ὄρεξιν ὡς νὰ μὴ εἶχον ἴδει ἕως τότε τὸ ἐν τῷ ναῷ οἰκτρὸν θέαμα. Παμποίκιλοι παμποικίλων χωρῶν ὅμιλοι, μὲ κιδάρεις, μὲ φέσια, μὲ σαρίκια, μὲ καβάδια καὶ ἀντεριὰ ἄνδρες· γυναῖκες μὲ πλεκτὰς διὰ χρυσοῦ καὶ φλωρίων κόμας, μὲ πέπλους, μὲ χρυσοῦφαντα φεσάκια. Νεάνιδες πάλιν ἐλαφραὶ μὲ τὰς βαρείας ἐκείνας βράκας τῶν Μπογαζίων. Γυναῖκες μὲ τσιμπούκια καὶ νεάνιδες μὲ τσιγάρα . . . Ἀπαράλλακτα καὶ τὰ ᾄσματα. Πανδαιμόνιον, μορφῶν, ἱματισμῶν, φωνῶν καὶ ᾀσμάτων.

Νομίζεις καὶ κάποιος Σαίξπηρ τῆς Ἀνατολῆς, θελήσας νὰ παραστήσῃ μὲ ζωντανὰς εἰκόνας τὴν δυστυχίαν καὶ εὐτυχίαν, συνεκρότησε τὴν σύναξιν μὲν τῶν δαιμονιζομένων καὶ ἀναπήρων ἐν τῷ ναῷ, τὴν ἄθροισιν δὲ τῶν δειπνούντων καὶ εὐθυμούντων ὑπὸ τὰς στοάς.

Θέλων ν' ἀνακουφίσω τὴν ψυχήν μου, διέσχισα τὴν πλακόστρωτον τοῦ Μοναστηρίου αὐλὴν καὶ ἐξῆλθον ἔξω, εὑρεθεὶς μέσα εἰς ἕνα διὰ πυρσῶν φωτιζόμενον κῆπον· ἀλλ' ἐκεῖ ἄλλο πανδαιμόνιον αὐλούντων καὶ ᾀδόντων καὶ μεθυόντων.

Σταθεὶς ἐκεῖ ἐπ' ὀλίγον κατελήφθην ὑπό τινος λύπης. Κ' ἐνθυμήθην τότε τοὺς ἐπιλόγους τῶν ἱερῶν Συναξαρίων, ἐν οἷς οἱ ἱεροὶ διδάσκαλοι παροτρύνουν καὶ συμβουλεύουν τοὺς χριστιανοὺς τοὺς μεταβαίνοντας εἰς τὰς πανηγύρεις νὰ μὴ ἑορτάζουν εἰδωλολατρικῶς μὲ χοροὺς καὶ ᾄσματα καὶ λοιπά . . . Πολὺ ἐλυπήθην

ἀπὸ τὸ ὀργιαστικὸν ἐκεῖνο πανδαιμόνιον. Ἔτρωγον ἐκεῖ καὶ διεσκέδαζον. Ἐπροτίμησα τὴν συντροφιὰν τῶν πασχόντων, καὶ εἰσῆλθον καὶ πάλιν εἰς τὸν ναόν, ὅπου ἐπεκράτει νεκρικὴ σιγή. Εἶχε παρέλθει τὸ μεσονύκτιον. Ἐκάθησα ἔν τινι στασιδίῳ ν' ἀναπαυθῶ. Πλησίον μου, εἰς τὸ ἄλλο στασίδιον, μία σκιὰ ἐκοιμᾶτο ρέγχουσα.

Ὡς ἐκ τοῦ στενοῦ χώρου, ὁ ἀγκὼν ὁ ἰδικός μου ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῆς σκιᾶς, καὶ βαθὺς στεναγμὸς αἴφνης ἠκούσθη ἀπὸ τοῦ ἐγγὺς στασιδίου, ὡς ἀνθρώπου ἀφυπνιζομένου ἀποτόμως.

— Εἶσαι ἀσθενής ; ἠρώτησα τὴν σκιάν.

— Εἶμαι παλαβός! μοὶ ἀπήντησε.

Τρόμος διῆλθεν ὡς ἀστραπὴ τὰ μέλη μου.

Κατῆλθον εἰς τὸν ὑπόγειον τότε ναόν, εἰς βάθος κάτω πολλῶν βαθμίδων, ὅπου ὁ τάφος τοῦ Μεγαλομάρτυρος.

Ὁ Ἅγιος Παντελεήμων ἐκ τῆς πόλεως ταύτης καταγόμενος, ἐν αὐτῇ ὡμολόγησεν, ἐπὶ Μαξιμιανοῦ, τὸν Χριστὸν ὡς Θεόν, καὶ ἐν αὐτῇ ὑποστὰς τὸ δεινὸν μαρτύριον ἀπεκεφαλίσθη καὶ ἐτάφη.

Καὶ τῶρα ἐν μέσῳ τοῦ ὑπογείου αὐτοῦ ναοῦ ὑπάρχει τιμώμενος εὐλαβῶς ὁ τάφος τοῦ ἁγίου. Ὑψηλός, ἕως ἥμισυ ἀνάστημα, τετράπλευρος βωμός, περιφρασσόμενος γύρω ὑπὸ κιγκλίδων χρυσοβαφῶν, αἵτινες σχηματίζουσιν ἄνω θολίαν, ἀπὸ τῆς ὁποίας κρέμαται ἄσβεστος κανδήλα, γλυκὺ φῶς διαχέουσα εἰς τὰ χρυσᾶ ὑφάσματα, δι' ὧν καλύπτεται ὁ τάφος ὁ ἱερός, ἐπὶ τῶν ὁποίων κεῖται ὡραία τοῦ μεγαλομάρτυρος εἰκών. Οἱ προσκυνηταί, δύο-δύο κατερχόμενοι, προσκυνοῦσι τὸν τάφον, ἀσπάζονται τὴν εἰκόνα καί, ἀπό τινος ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους ὀπῆς, λαμβάνουσι χῶμα εἰς ἁγιασμόν. Διότι τὰ ὀστᾶ τοῦ ἁγίου δὲν εὑρίσκονται ἐντὸς τοῦ τάφου, διαμοιρασθέντα ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῶν Ὀρθοδόξων.

Παρὰ τὸ τέμπλεον ὅπου ἡ μεγάλη τοῦ Ἁγίου Εἰκών, ἱερεὺς ἐκ τῶν ἐφημερίων τῆς Μονῆς, φέρων τὸ ἐπιτραχήλιον, ψάλλει

παρακλήσεις τῇ αἰτήσει τῶν προσκυνητῶν, ὧν τὰ μέτωπα καὶ τὰς χεῖρας ἐπιχρίει εἶτα δι' ἐλαίου ἀπὸ τῆς ἀσβέστου κανδήλας.

Καὶ μία δὲ ἄλλη ὀπὴ εἰς τὴν ἄκραν τοῦ ὑπογείου τούτου ναοῦ, ἄγει διὰ τοῦ σκότους εἰς ἑλικοειδῆ κλίμακα εἰς βάθος πολλῶν μέτρων, καὶ ἕνας-ἕνας, κατερχόμενοι οἱ προσκυνηταί, σταματῶσι κάτω, ὅπου μέσα εἰς τὴν πυκνὴν ἐκείνην σκοτίαν γυαλίζει τὸ ἁγίασμα τοῦ Μεγαλομάρτυρος, ὡς μία λεκάνη πλήρης ὕδατος, ἀφ' ἧς ἀντλοῦσι πληροῦντες τὰ ἰδιαίτερα ἐκεῖνα ἰσμιτιανὰ κανατάκια, μεθ' ὧν θὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὰ χωρία των ἐν γένει, κομίζοντες τὴν εὐλογίαν τοῦ ἁγίου εἰς τοὺς οἴκους των οἱ προσκυνηταί.

Ἡ Πανήγυρις.—Ὁ χορὸς τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ τοῦ Φαναρίου.—Ἕνας ἀλησμόνητος περίπατος.—Τὸ Παλάτιον τοῦ Διοκλητιανοῦ.—Τὸ μαρτύριον τῶν Δισμυρίων ἁγίων.

Ἦτο νύκτα ἀκόμη. Ἐσκέφθην, ἀφοῦ δὲν ἐγίνετο ἀγρυπνία, νὰ κατέλθω εἰς τὴν πόλιν, νὰ κοιμηθῶ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ, τὸ κισσοστεφὲς καὶ δροσερόν, καὶ νὰ ἐκκλησιασθῶ τὴν πρωΐαν εἰς τὸν πάλλευκον ὡραῖον Ναὸν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, τὸν μόνον ἐν Νικομηδείᾳ Ναόν μας. Ἀλλὰ μοὶ εἶπον ὅτι τὴν ἡμέραν αὐτήν, μία μόνον λειτουργία θὰ γείνῃ, εἰς τὸ Μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος. Τότε ἐκάθισα πάλιν εἰς ἓν ἄλλο στασίδιον, μακρὰν τῶν πασχόντων, οἵτινες ἐκοιμῶντο μακαρίως ἐν μέσῳ τοῦ Ναοῦ. Καὶ ἀνέμενα. Μ' ἐπῆρεν ὁ ὕπνος. Ἀπὸ τὴν κούρασιν, φαίνεται. Καὶ μ' ἐξύπνησεν ὕστερον μία γλυκυτάτη μελῳδία, ἀπεριγράπτου κατανύξεως.

Μὲ εἶχε πάρει ἡ ἡμέρα. Ἐξετινάχθην ἀμέσως καὶ ἐξετίναξα καὶ τὸν ὕπνον καὶ τὸν νυσταγμόν. Ἡ μελῳδία ἐξηκολούθει :

— Ἐκ νεότητός μου πολλὰ πολεμεῖ με πάθη . . .

Εἶχεν ἀρχίσει ὁ ὄρθρος. Καὶ τότε ἐψάλλοντο τὰ ἀντίφωνα, μετὰ τὰ ὁποῖα, θὰ ἀνεγινώσκετο τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ ὄρθρου.

Ἐξελθὼν εἰς τὸ προαύλιον ἐδρόσισα δι' ὕδατος τοὺς ὀφθαλμούς μου. Καὶ εἰσῆλθον πάλιν.

Εἶχεν ἀρχίσει ἡ πανήγυρις. Ἀρχιερεὺς ἐκ τῶν Συνοδικῶν εἶχεν ἔλθει ἐπὶ τούτῳ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, φέρων μαζί του καὶ τὸν χορὸν τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ τοῦ Φαναρίου.

Ὁ Ναὸς ἐπληροῦτο ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς, ἄνδρας καὶ γυναῖκας καὶ παιδία καὶ κοράσια, οἵτινες ὅλοι ἥναπτον τὰς λαμπάδας των καὶ ἐκρεμοῦσαν τὰ ταξίματά των, ματά-

κια, χεράκια, ποδαράκια, παιδάκια, ὅλα ἀσημένια. Καὶ μερικοί, ἀσημένια ζωάρια καὶ πλοιάρια.

Οὕτως ἐξηκολούθησεν ἡ πανήγυρις μὲ πολλὴν σεμνοπρέπειαν, μὲ πολλὴν κατάνυξιν, καὶ μὲ πολὺν κόσμον.

Περὶ τὸ τέλος συνέπεσε νὰ ἀναγνωρίσω ἕνα μαθητήν μου, ἐξ Ἀθηνῶν, ὅστις μένων κατὰ τὰς διακοπὰς παρά τινι θείῳ του, φαρμακοποιῷ, εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μὲ συνοδεύσῃ εἰς τὸν ἀνὰ τὴν ὡραίαν καὶ ἱστορικωτάτην πόλιν τῆς Βιθυνίας περίπατον, καὶ εἰς τὰ εὔμορφα ἀκρογιάλια της, γεμᾶτα ἀπὸ τὰ περίφημα ὄστρεα, περιζήτητα εἰς τὸ Σταυροδρόμιον, γεμᾶτα καὶ ἀπὸ τὰς πλέον εὐώδεις ἱστορικὰς ἀναμνήσεις.

— Κύτταζε καὶ θαύμαζε τώρα, κύριε καθηγητά.

Μοῦ εἶπεν ὁ ξεναγός μου, ὅταν ἀφοῦ ἐτελείωσεν ἡ λειτουργία κ' ἐπίομεν ἕνα ὡραῖον καφέν, ἐκάμαμεν ἔναρξιν τοῦ περιπάτου μας. Ἡ θάλασσα τοῦ κόλπου τῆς Βιθυνίας, καθρέπτης διαυγέστατος. Πέραν κατάμαυροι οἱ κυπαρισσῶνες τῶν βουνῶν τῆς Νικαίας. Κάτω τοῦ λόφου τοῦ χλοεροῦ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ἡ Νικομήδεια, ἡ ἔνδοξος, τοῦ ἀρχαίου Ρωμαϊκοῦ κράτους, ἡ ἀνατολικὴ πρωτεύουσα. Ὁ σιδηρόδρομος τῆς Ἀνατολῆς, διὰ μέσου πλατανοφυτεύτου δροσερᾶς ὁδοῦ, τὴν κόπτει εἰς δύο· καὶ μένει τὸ ἓν μέρος, μὲ τὴν ἀκτὴν καὶ μὲ τὸν ναύσταθμον, μὲ τὸ ναυπηγεῖον καὶ μὲ τὴν λιμνάζουσαν θάλασσαν, ὅπου ἀρέσκονται νὰ γυμνάζωνται, ἠσφαλισμένα, τὰ ναρκοβόλα τοῦ τουρκικοῦ στόλου, καὶ μὲ τὴν Μητρόπολιν τῆς Βιθυνίας, τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ὅπου καὶ ἡ δεξιὰ τοῦ θείου πατρὸς χείρ· τὸ δὲ ἄλλο, μὲ τὰς λοφώδεις ἀρμενικὰς συνοικίας καὶ μὲ τὸ διοικητήριον, πανύψηλον, ἐπὶ κορυφῆς λόφου φρούριον, θεμελιωμένον ἐπὶ τῶν ἀκρογωνιαίων λίθων τοῦ βασιλικοῦ παλατίου τοῦ Διοκλητιανοῦ, ὅστις κατὰ μυριάδας ἔκαιε τοὺς μάρτυρας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Ἰδοὺ ἔξω ἐκεῖ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας τῶν Νικομηδέων Μητροπόλεως, ὅπου τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων ὁ φοβερὸς διώκτης Μαξιμιανός, τοῦ Διοκλητιανοῦ ὁ αἱμοχαρὴς σύντροφος, *τὸ ζεῦγος τοῦ διαβό-*

λου, ὅπως ἀποκαλοῦνται οἱ δύο αὐτοὶ εἰς τὰ Συναξάρια, ἐπυρπόλησε τοὺς δισμυρίους χριστιανοὺς τοὺς ἑορτάζοντας τοῦ Χριστοῦ τὴν γέννησιν. Πολὺ φρικιαστικὸν εἶνε τὸ ἱερὸν αὐτὸ Συναξάριον.

— Μεθαύριον, βασιλεῦ, οἱ Χριστιανοὶ ἑορτάζουν τὰ Χριστούγεννα. Καὶ θὰ εἶνε ὅλοι συνηγμένοι τὴν νύκτα εἰς τὴν ἐκκλησίαν των, εἶπεν εἰς τὸν Μαξιμιανὸν ἕνας ἐκ τῶν ἱερέων του. Μόνον στεῖλε, νὰ τοὺς καύσουν ὅλους μέσα ἐκεῖ, ἐὰν δὲν στέρξουν νὰ προσκυνήσουν τὰ εἴδωλα.

Πάραυτα ὁ φοβερὸς διώκτης προστάσσει νὰ σωρεύσουν ἔξω τοῦ Ναοῦ, ξύλα, δαδία καὶ φρύγανα, καὶ νὰ τὰ ἀνάψουν.

Βωμὸν δὲ ἔστησεν ἔξω εἰς τὰ προπύλαια, καὶ ἕνας σαλπιγκτὴς ἐσάλπιζεν : Ὅστις θέλει νὰ σωθῇ ἀπὸ τὸν διὰ πυρὸς θάνατον, ἂς ἔλθῃ ἐδῶ νὰ θυσιάσῃ εἰς τοὺς θεούς. Ἄλλος δὲ κῆρυξ εἰσελθών, εἰς τὰ αὐτὰ προέτρεπε τοὺς συνηγμένους ἔνδον Χριστιανούς. Ὁ ἱερεὺς ὅμως τῶν Χριστιανῶν ἐγκαρδιώσας πάντας καὶ ἐνισχύσας, τόσον τοὺς ἐνθουσίασεν ὅλους, ὥστε ἐκραύγασαν μὲ μίαν φωνήν: «Προτιμῶμεν τὸν θάνατον, παρὰ νὰ ἀρνηθῶμεν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν.

Τότε ἄναψε πέριξ ἡ πυρά, φοβερῶς τριζοκοποῦσα. Ἐντὸς δὲ τοῦ Ναοῦ οἱ ἱερεῖς ἐβάπτισαν τοὺς ἀβαπτίστους, καὶ τοὺς ἐκοινώνησαν ὅλους τὰ Θεῖα Μυστήρια. Ὅταν δὲ αἱ φλόγες ἤρχισαν νὰ κατακαίουν τὸν Ναὸν ἔνδον, ὅλοι ὅσοι εὑρέθησαν ἐκεῖ ἐκάησαν, τὸν παγκόσμιον ὕμνον τῶν Τριῶν Παίδων ψάλλοντες, ὅλοι τὸν ἀριθμὸν χιλιάδες εἴκοσιν ! Ὕστερον δὲ ἀπὸ πέντε ἡμέρας πλησιάσαντές τινες Χριστιανοὶ ἀπόκρυφα, προσεκύνησαν τὴν τέφραν τῶν Μαρτύρων, ἡ ὁποία εὐωδίαζε γλυκύτατα.

— Αὐτὰ εἶνε τὰ ἐρείπια τοῦ Ναοῦ τούτου, μοῦ εἶπεν ὁ συνοδός μου, ὅπου ἐκάησαν οἱ δισμύριοι Μάρτυρες.

Προσεκύνησα εὐλαβῶς τὸ ὡραῖον αὐτὸ Θυσιαστήριον, ἕνα ἀπὸ τὰ ἀναρίθμητα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐθεμελιώθη ἡ Ἐκκλησία μας.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΙΚΟΜΗΔΕΙΑΝ

Ἡ ἐλαία τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος.—Τὰ εὐώδη ἀκρογιάλια τῆς Νικομηδείας.—Μία σπαρακτικὴ τραγῳδία.— Τὸ βεζεστένι.—Ἡ ἀναχώρησις.

Ὀλίγον παραπέρα εἶδον καὶ ἕνα κορμὸν αἰωνοβίου δένδρου, εἰς τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ Μαρτύριον εἶχε προσδεθῇ ὁ ἅγιος Παντελεήμων, ὀλίγον πρὸ τοῦ ἀποκεφαλισμοῦ του. Μία ξηρὰ παμμεγίστη ἐλαία, ἥτις τότε θαυμασίως ἐβλάστησε, καὶ συνάμα ἐκαρποφόρησε.

Τὰ εὔμορφα ἀκρογιάλια τῆς Νικομηδείας, ἀπὸ τὴν στιγμὴν ὁποῦ τὰ πρωτοεῖδα, μοῦ ἄφησαν μίαν βαθυτάτην ἐντύπωσιν εἰς τὴν ψυχήν. Ἦτο καὶ ἡ ὥρα, ὡς φαίνεται, κατάλληλος, μετὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν, καὶ ἡ ψυχή μου ἐποθοῦσεν ὁρίζοντας εὐρυτέρους. Ἦτο καὶ μία νηνεμία εὐάρεστος, ἀποπνέουσα ὅλα τῆς θαλάσσης τὰ εὐωδέστατα μύρα. Ἦτο ἴσως καὶ ἡ διάθεσίς μου. Καὶ ἠθέλησα νὰ τὰ ξαναϊδῶ, πρὶν ἀναχωρήσω. Δὲν ξεύρω, ἡ θάλασσα ἐξασκεῖ ἐπ᾽ ἐμοῦ μίαν ἀπερίγραπτον γοητείαν. Μὲ συναρπάζει· Ἤμουν μόνος μου τώρα. Ἐπεριπατοῦσα ἄνω καὶ κάτω εἰς τὴν εὐώδη ἐκείνην ἀκρογιαλιάν, γεμάτην ἀπὸ κελύφη ὀστρέων, λαμπρῶς ἀποξεσθέντα ὑπὸ τοῦ κύματος καὶ ἀπαστράπτοντα, ὡς πιατάκια καφέ. Δύο-τρία καΐκια ἦσαν ἀραγμένα εἰς τὸ βάθος, μακρὰν τῆς ἀκτῆς. Θέλω νὰ φύγω, διότι ἡ ὥρα παρέρχεται μὲ τὸν εὐφρόσυνον αὐτὸν μετεωρισμόν, ἀλλὰ κἄτι τι ἄγνωστον μὲ κρατεῖ. Ἐκάθησα εἰς μίαν κάτασπρην τοῦ γιαλοῦ πέτραν. Αἱ ἀναμνήσεις μου ἀρχίζουν νὰ ξεκαθαρίζουν ζωηρὰ-ζωηρά. Ποῦ νὰ εἶχα διαβάσει διὰ τὰ ἀκρογιάλια αὐτά; Ποίας σελίδας, ποίου βιβλίου εἶχα περάσει ποτέ; Ἐκεῖ δὰ βλέπω μίαν ἁλιάδα, ἕνα γρύπον ρίπτοντα τὰ δίκτυα. Καὶ ἔπειτα οἱ ἁλιεῖς ἐξελθόντες εἰς τὴν ὀστρα-

κοστόλιστον παραλίαν, ἤρχισαν, εἰς δύο στοίχους διαιρεθέντες, νὰ σύρουν τὰ δίκτυα.

Πάραυτα ἐμφανίζεται ἐνώπιόν μου μία φρικιαστικὴ εἰκών· μία σπαρακτικὴ τραγῳδία, ἀπὸ τὰ ἱερὰ Συναξάρια βγαλμένη.

Παρουσιάζεται ἔξαφνα ἐκεῖ ἐμπρὸς μία ἁλιὰς τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων. Ὁ ψαρᾶς χωμένος εἰς τὸ πρῳραῖον μέχρι ὀσφύος σύρει μετὰ προσοχῆς τὸ δίκτυον. Ἕνας δὲ ὡραῖος καὶ λεπτοκαμωμένος κωπηλάτης μὲ παρθενικὴν ὅλως διόλου τὴν μορφὴν καὶ τὴν ὅλην του κατατομήν, κωπηλατεῖ σύμφωνα μὲ τὰς ὁδηγίας τοῦ ἁλιέως, λαιμάργως βλέπων τὸ συρόμενον δίκτυον. Ὀρθάνοικτα τὰ εὔμορφα τοῦ κωπηλάτου μάτια. Τὸ δίκτυον μετὰ κόπου ἀνέρχεται. βαρύ, πλῆρες ἄγρας. Κ' ἐκεῖ ὁποῦ περιμένει ὁ ἁλιεύς, ὅλος χαρά, νὰ ἀνασύρῃ συναγρίδας καὶ φαγκριά, ἰδοὺ ἀνασύρει ἕνα πτῶμα ἀπὸ τοῦ πυθμένος. Τὰ χέρια τοῦ ὡραίου κωπηλάτου τρέμουν. Μετ' ὀλίγον δεύτερον πτῶμα· ὁ ἁλιεὺς ἀρχίζει νὰ κάμνῃ τὸν σταυρόν του. Τρίτον πτῶμα !

Πάραυτα ὁ νεαρὸς κωπηλάτης κάτωχρος, ἀφίνει τὰς κώπας, καὶ σπεύδων ἐναγκαλίζεται τὸ τελευταῖον πτῶμα, πικρῶς ὀδυρόμενος :

— Ἴνδη μου, ἀδελφέ μου, εὐτυχισμένε Ἴνδη, ἁγιασμένε Ἴνδη μου !....

Δὲν εἶνε ἄνδρας, δὲν εἶνε κωπηλάτης ὁ ὡραῖος ἔφηβος μὲ τὰς παρθενικὰς γραμμὰς τοῦ σώματός του. Εἶνε ἡ καλλιπάρθενος Δόμνα, ἱέρεια τῶν θεῶν. ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ παλατιανῷ ναῷ τοῦ Μαξιμιανοῦ, ἥτις μίαν νύκτα ἀναγινώσκουσα τὰς Ἐπιστολὰς τοῦ Παύλου τόσον ἐφωτίσθη, ὥστε σπεύσασα, μέσα εἰς τὰ μεσάνυκτα, εἰς τὸν ἀρχιερέα τῆς Νικομηδείας, ἔλαβε τὸ ἅγιον Βάπτισμα. Κατόπιν δὲ κατηχήσασα καὶ τὸν Ἴνδην, εὐνοῦχον τοῦ Παλατίου, καὶ βαπτίσασα καὶ αὐτόν, συνέζων ζωὴν ἀδελφικὴν καὶ οἱ δύο, νηστεύοντες ἐν τῷ παλατίῳ, προσευχόμενοι, ἀγρυπνοῦντες, ἀναγινώσκοντες τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Παύλου καὶ τὰς Πράξεις τῶν Απο-

στόλων, μοιράζοντες δὲ εἰς τοὺς πτωχοὺς τὰ βασιλικὰ φαγητά· ἕως οὗ κηρυχθέντος τοῦ φοβεροῦ κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμοῦ, οἱ μὲν τῶν χριστιανῶν ἐπαρρησιάζοντο, οἱ δὲ ἔφευγον εἰς τὰ βουνὰ καὶ ἐκρύπτοντο εἰς τὰ σπήλαια. Τότε ἀπεχωρίσθησαν καὶ αὐτοί. Ἡ μὲν παρθένος, ἀνδρικὰ ἐνδυθεῖσα, ἐκρύπτετο εἰς τὸ βουνόν, ὁ δὲ Ἴνδης συλληφθεὶς μετὰ τὴν ὁλοκαύτωσιν τῶν Δισμυρίων, ἀφοῦ ἐβασανίσθη θηριωδῶς, μετὰ δύο ἄλλων χριστιανῶν ἐβυθίσθη εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Νικομηδείας. Αὐτὸ μαθοῦσα ἡ Δόμνα, μὲ ἀπερίγραπτον χαρὰν καταβαίνει κρυφὰ ἀπὸ τὸ βουνόν, ἵνα ἀγρεύσῃ τὰ λείψανα τῶν Μαρτύρων καὶ τὸ τοῦ ἀγαπημένου της μάλιστα Ἴνδη· ἐμίσθωσε τὸν ἁλιέα καὶ ἐκωπηλάτει, ὡς εἴδομεν.

Εὐχαρίστησε τὸν ἁλιέα ἡ καλλιπάρθενος Κόρη, ἔλαβε τὰ ἅγια τῶν Μαρτύρων λείψανα, καὶ παραμερίσασα εἰς τὴν παραλίαν, μακρὰν τῆς πόλεως, τὰ ἔθαψεν, ἀφοῦ πρότερον μὲ εὐωδέστατα μύρα καὶ ἀρώματα ἤλειψε, προμηθευθεῖσα αὐτὰ ἀπό τινα χριστιανόν, καὶ μὲ λαμπρὰν σινδόνα τὰ περιέστειλε. Καὶ ἀψηφοῦσα πάντα κίνδυνον, ἀψηφοῦσα τὰ φρικτὰ βασανιστήρια, ἢ μᾶλλον ποθοῦσα τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατον, δὲν ἀνεχώρησε πλέον ἀπὸ τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον τάφον νύκτα καὶ ἡμέραν θυμιάζουσα αὐτὸν καὶ εὐχομένη νὰ συναντήσῃ εἰς τὸν Παράδεισον τὸν ἠγαπημένον της Ἴνδην, ἕως οὗ ὁ ἀπάνθρωπος βασιλεύς, μετὰ τρεῖς ἡμέρας, μαθὼν τὰ κατ' αὐτήν, ἀπέστειλε καὶ τὴν ἀπεκεφάλισαν.

Τὰ θελκτικὰ αὐτὰ ἀκρογιάλια τῆς Βιθυνίας εἶνε γεμᾶτα ἀπὸ τοὺς γόους τοιούτων σπαρακτικῶν τραγῳδιῶν τῶν χρόνων ἐκείνων.

Εἰσερχόμενος εἰς τὴν πόλιν ἐπέρασα ἀπὸ τὸ Βεζεστένι τὸ Ἰσμιτιανόν, ἀρκετὰ πλούσιον καὶ πολυμερές, καταλαμβάνον μίαν ὅλην ὁδόν, ἐν ᾗ ἔνθεν καὶ ἔνθεν παρατάσσονται τὰ διάφορα ποικιλωτάτων εἰδῶν μαγαζεῖα. ἐν οἷς διαπρέπουσι τὰ ἐγχώρια ὑφάσματα, βαμβακερὰ καὶ μεταξωτὰ μάλιστα, διότι ἡ χώρα—περιοχὴ τῆς Προύσσης— παράγει τὴν πλέον ἁγνὴν μέταξαν, δι' ἧς κατα-

σκευάζονται ἀραχνοΰφαντα παμποίκιλα ὀθόνια, μανδήλια καὶ σάρπαις καὶ πετσέταις καὶ σινδόνια, λευκὰ καὶ χρωματιστά, προκαλοῦντα τὸν θαυμασμὸν τῶν ξένων, διὰ τὴν τεχνοτροπίαν των καὶ τὴν λεπτοτάτην ὑφαντικήν. Ἐκεῖ εἶδον καὶ ἄλλα μάλλινα χρωματιστὰ ὑφάσματα, καὶ τὰ διαβόητα πλατέα κόκκινα ζωνάρια, μὲ τὰ ὁποῖα εὐαρέστως περιτυλίσσουσι τὴν ὀσφύν των οἱ εὐρωπαῖοι μάλιστα περιηγηταί, ὑπερηφάνως ἐπιδεικνύμενοι ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὡς ἄλλοι Λάζαροι, ἐρυθραῖς ταινίαις σαβανωμένοι. Εἶδον ἐκεῖ καὶ ἄλλα ξυλογλυπτικὰ ἐγχώρια τεχνουργήματα, πινάκια καὶ κυάθους καὶ τὰ λεγόμενα κλειδοπίνακα, καὶ βακτηρίας... καὶ βαυκάλεις ξυλίνους ἐπιτηδειότατα ἡρμοσμένας καὶ πολὺ εὔμορφα χρωματισμένας, ἅτινα σκεύη μεταχειρίζονται οἱ ὁδοιπόροι καὶ οἱ ταξειδεύοντες.....

Ἀλλὰ τὰ νέφη πυκνοῦνται ἰδοὺ πέραν, εἰς τὰ βουνὰ τῆς Νικαίας. Ὁ οὐρανὸς ἐμαύρισεν, ὁμίχλη προχωρεῖ πρὸς τὴν πόλιν. Ἡ βροχή, ἡ ὁποία μόλις κατέπαυσε, θὰ ἐπαναρχίσῃ πάλιν. Καὶ οἱ προσκυνηταὶ οἱ ποικιλόμορφοι καὶ ποικιλόγλωσσοι, ἀπέρχονται μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν φέροντες δύο εὔμορφα στολίδια περιπλέον, τὴν χαρὰν εἰς τὴν ψυχήν των καὶ ἀπὸ ἕνα κανατάκι ἕκαστος εἰς τὰς χεῖράς του, πλῆρες ἁγιάσματος ἀπὸ τὸν τάφον τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν πατρίδα του[1].

— Ἰσμιτὲ γιαγμούρ, γιαγίορ;

— Γιαγίορ! Γιαγίορ!

1 Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδιδομένη ὁμώνυμος ἐφημερὶς ἔγραψε τὰ ἑξῆς περὶ τοῦ ταξειδίου μου τούτου: «Ἀλλὰ μὲ τὸν Ἅγιον Παντελεήμονα εἴχομεν χθὲς καὶ μιαν πνευματικὴν ἀπόλαυσιν, μίαν ὡραιοτάτην ἀποκάλυψιν τῆς πατρίδος τοῦ Ἁγίου, ἣν ἔγραψεν εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν» μὲ τὴν θαυμασίαν αὐτοῦ περιγραφικότητα ὁ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ταξειδιώτης κρυπτόμενος λόγιος κ. Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης. Μᾶς μετέφερε μὲ τοὺς προσκυνητάς, τοὺς ὁποίους ἀπὸ τὴν Πόλιν καὶ τὰ Παράπολα, ἀπὸ τὸν κυματόπληκτον Μαρμαρᾶν καὶ τὰ γαλανὰ Μπογάζια ἐπῆρεν ὁ σιδηρόδρομος, εἰς τὸ ἀείδροσον Ἰσμίτ, τὴν χλοερὰν Νικομήδειαν, καὶ μᾶς ἐγέμισε μὲ δρόσον ἡ ἀναγραφὴ τῆς εὐλογημένης

ἐκεῖ φύσεως, ἡ ὁποία καταστολίζει ἐκτάσεις μὲ δάση ποικίλων ὀπωροφόρων δένδρων καὶ ἀπεργάζεται εἰς τοὺς σκιεροὺς κήπους καὶ τοὺς πυκνοὺς ἀνθῶνας καὶ τὰς πρασιάς, ὡς εἶδος οὐρανίου παραδείσου νέας Ἐδέμ.

Καὶ ἔπειτα σὲ φέρει εἰς ἐκεῖνο τὸ ὁμιχλῶδες καὶ καπνῶδες Ἰσμέτ, τὸ ὑετόρρυτον, τὸ ὁποῖον ἀπὸ πρωίας μέχρι ἑσπέρας λούεται ὡς Βιθυνικὴ πάπια εἰς τὰ βρόχινα ὕδατα. Καὶ ἐνθυμεῖται τὸν διάλογον ἐκεῖνον τοῦ Ἰσμιτιανοῦ, ὅστις μετὰ ἔτη συναντηθεὶς μὲ συμπατριώτην του τὸν ἠρώτησε:

—Ἰσμιτέ, γιαγμούρ, γιαγίορ;

Καὶ λαμβάνει τὴν ἀπάντησιν: Γιαγίορ, γιαγίορ!

Καὶ ἀναπτύσσει τὸν πλοῦτον τῶν πέριξ, καὶ τελειόνει μὲ τὴν ζωηρὰν περιγραφὴν τοῦ Μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, εἰς τὸ ὁποῖον κεῖται ὁ τάφος τοῦ θαυματουργοῦ ἁγίου καὶ τὴν ἐκεῖ τελουμένην πανήγυριν, εἰς τὴν ὁποίαν συρρέει κόσμος ποικίλος ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἄνδρες μὲ κιδάρεις, γυναῖκες μὲ πλεκτὰς διὰ χρυσίου καὶ φλωρίων κόμας, μὲ πέπλους, μὲ χρυσοΰφαντα φεσάκια, νεάνιδες τέλος μὲ τὰς βαρείας ἐκείνας ἐνδυμασίας»,

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΙΔΗΨΟΝ[1]

(1910)

Τί λέγει ἡ μυθολογία μου διὰ τὰ Θέρμα.—Ἡ ἀναχώρησις τῶν πασχόντων.—Ἄλλος γιὰ τὸ Ληψό.

Ἤμουν παιδί, ὅταν κατὰ πρῶτον ἤκουσα νὰ ὁμιλοῦν γιὰ τὸ Ληψὸ καὶ γιὰ τὰ Θέρμα— οὕτω μέχρι σήμερον καλεῖ τὴν περιβόητον Αἴδηψὸν ὁ λαὸς τῶν γειτονικῶν ἐπαρχιῶν.

— Νά, μὲ τὸ κυλίμι, βασταχτόν, τὸν πᾶνε τὸν καπετὰν Ζαργάναν, εἰς τὰ Θέρμα... Ἕνα ἀρχοντοπλοίαρχον, παθόντα ἀπὸ ποδάγραν.

Ἐπιστεύετο, καὶ ἦτο πάντοτε ἀληθῶς μία ἰαματικὴ βρύσις, ἡ ξηρὰ καὶ τιτανώδης αὐτὴ ἄκρα τῆς κατασκίου καὶ δροσοβολούσης Εὐβοίας, ἔσω, πρὸς τὸν Ὀπούντιον βλέπουσα κόλπον. Καὶ ἔτρεχεν ὁ κόσμος ἀπὸ παντοῦ, οἱ παράλυτοι καὶ πιασμένοι, καὶ ἄλλοι ὑπὸ ἄλλων παντοίων νόσων πάσχοντες.

Κάθε καλοκαῖρι, ἔβλεπα μιὰ μονόπλευρη βρατσέρα, μὲ καταμπαλωμένα πανιά, ὁποῦ ἐφόρτονεν ἀρρώστους, εἰς τὸ χωριό μου, τὸ ἀγαπημένο μου θαλασσινὸ χωριό. Ἕνας πιασμένος ξωμερίτης, κατακίτρινος ἀπὸ τοὺς πόνους τῆς ἰσχιάδος· τὸν συνώδευεν ὑποβαστάζουσα αὐτὸν ἡ γυναῖκά του, συμπονοῦσα καὶ συμπάσχουσα, ἔχουσα ἀπὸ τοὺς ὤμους της περασμένον καὶ ἕνα τουρβά, μὲ τὴν κουμπάνια, καὶ ἕνα φλασκὶ γεμᾶτι νερό, ἀπὸ τὸν Ἁηλιᾶ. Ἕνας

1. Αἱ περιγραφαὶ αὗται, ἤδη τὸ πρῶτον δημοσιεύονται, ἀνευρεθεῖσαι εἰς τὰ συρτάριά μου, τυλιγμέναι καὶ ἕτοιμοι διὰ τὴν ***Ἀκρόπολιν*** Ἀποτελοῦσι δὲ μέρος ἀπὸ τὰς τελευταίας δημοσιογραφικάς μου ἐργασίας.

παπᾶς γηραλέος, σιωπηλὸς καὶ ἀκίνητος ὡς ψεύτικος, μὲ μίαν κάτασπρην γενειάδα, βωδὸς ὡς μαρμαρένιος, ἀπὸ τοὺς πόνους τοὺς ρευματικούς. Μὲ πόνον σιγὰ-σιγὰ μετακινεῖται, στηριζόμενος εἰς μίαν χονδρὴν στραβολέκαν ἀγρολήτικην, ἐνῷ ἡ κυρὰ παπαδιά, κατηφὴς καὶ ἀμίλητος, τὸν ὑποβαστάζει ἀπὸ τὸν ὦμον, συμπάσχουσα. Ἕνα παιδάκι παρακολουθεῖ, μὲ τὸ δισάκι τὸ παπαδικόν, γεμᾶτο ὡς τ' αὐτιά, φαιδρὸν αὐτὸ καὶ πηλαλοῦν, ἀποβλέπον μὲ ἰδιαιτέραν χαρὰν εἰς τὸ θερινὸν ταξεῖδι. Μιὰ γλωσσοῦ, ἡ θειὰ Νικολάκαινα, ἀγριεμένη καὶ θεοκατάρατη, ὁποῦ πωλοῦσε τὰ χρυσᾶ στολίδια τῶν φθισικῶν παρθένων τοῦ χωρίου, καὶ ἔπαθεν ἀπὸ δὲν ξέρω τί, καὶ πάει καὶ αὐτὴ εἰς τὰ Θέρμα, μ' ἕνα μπόγον χρυσοκέντητον, μᾶλλον γιὰ νὰ πωλήσῃ τὸ κακόν της ἐμπόρευμα ἢ πρὸς θεραπείαν. Κοντανασσαίνει ὅμως ἐπακκουμβῶσα εἰς ἕνα κοντόχονδρον μπαστοῦνι, μαῦρον, παπαδίστικον.

— Ἄλλος γιὰ τὸ Λῃψό! Φωνάζει ὁ καπετὰν-Μισακὸς ὁποῦ εἶχε τὴν βρατσέρα. Ἄιντε, κὺρ Νικολάκη, τί κάθεσαι!

— Τὸν κακόν σου τὸν φλάρο! Ἀπήντησεν ἕνας παχὺς-παχὺς δικολάβος, ἀγαπῶν τὴν ὑγείαν του, τὴν κοιλίαν του, καὶ τὰ παχειά τ' ἀρνιά....

Ἐμβῆκαν καὶ ἄλλοι. Ἐμβῆκαν γυναῖκες ἐμπαθεῖς, ἐμβῆκαν κορίτσια ἀναιμικά· ἐμβῆκεν ἕνα σωρὸ κόσμος πασχόντων. Καὶ μετ' ὀλίγον ἡ βρατσέρα τοῦ Μισακοῦ ἔκαμε πανιά....

Τέρατα καὶ σημεῖα.— Μουγκρίζει καὶ τὸ βαπόρι καὶ τὸ βουνόν.— Πῶς μοῦ ἐφάνη τὸ καπνίζον αὐτὸ μέρος, ὅταν τὸ πρωτοεῖδα.—Πένθος καὶ κατήφεια.— Η ἀποβίβασις τῶν ἀσθενῶν.—Φλόγα, φλόγα, βρὲ παιδιά!

Ἐπέρασαν χρόνια. Ἐμεγάλωσα κ' ἐπήγαινα 'ς τὴν Ἀθήνα.

— Οὔ! Οὔ! Οὔ! ἐμούγκριζε τὸ βαπόρι καὶ τὸ βουνὸν τῆς Αἰδηψοῦ, ὅταν ἐγίνετο ἡ προσέγγισις εἰς τὸ θαυματουργὸν αὐτὸ μέρος. Αἱ διηγήσεις, ὁποῦ ἤκουα ἀπὸ τοὺς ἀναρρώσαντας, τὰ παράδοξα φυσικὰ φαινόμενα ὁποῦ μοῦ ἀράδιαζεν ἡ μαννοῦ μου, ἡ γρηὰ Παπαλεξανδρίνα, τὴν ὁποίαν ἐπῆγε ποτὲ 'ς τὰ Θέρμα πιασμένην ὁ γυιός της, καὶ τὴν ἔφερε καλὰ πίσω, χοροπηδοῦσαν. Τὰ τέρατα καὶ σημεῖα ὁποῦ μοῦ ἔλεγε γιὰ τὰ νερὰ ὁποῦ βράζουν ἐκεῖ, γιὰ τὰ ποτάμια ὁποῦ καίουν καὶ καπνίζουν, καὶ γιὰ τὰ καλαθάκια τὰ βουρλέϊνα ὁποῦ μαρμαρόνουν μέσα 'ςτὰ νερὰ ἐκεῖ τὰ βραστά, εἶχον δημιουργήσει εἰς τὴν φαντασίαν μου ἕνα παράδοξον καὶ φοβερὸν τόπον, ὁ ὁποῖος, τὴν ὥραν ὁποῦ ἐμούγκριζε τὸ βουνόν, μὲ τὴν προσέγγισιν τοῦ ἀτμοπλοίου, μοῦ ἐφαίνετο ἀκόμη φοβερώτερος.

— Εἶχε δίκαιο ἡ μαννοῦ μου!...

Μὲ τρόμον ἀκκουμβοῦσα εἰς τὴν κωπαστὴν ἐπάνω, εἰς τὸ παραπέτο τοῦ ἀτμοπλοίου, γιὰ νὰ ἴδω ἀπὸ κοντὰ τὰ φοβερὰ Θέρμα. Τὸ ἀτμόπλοιον ἐπλησίαζε πολὺ κοντὰ εἰς τὴν ἀκτήν.

Μιὰ πλαγιὰ βουνώδης κατάξηρος καὶ γυμνή, προβαίνουσα τιτανώδης πρὸς τὴν θάλασσαν πρὸς ἕνα μικρὸν ὁρμίσκον, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπὸ βράχους ξανθοκοκκίνους καὶ λειανθέντας ὡς μάγουλα βωδιοῦ, πλαισιουμένους δὲ μὲ παμποικίλους καπνισμένους καὶ κιτρινοχρόους σταλακτίτας, ἄδειαζαν ἀδιακόπως πάμπολλοι ῥύακες βραστοῦ νεροῦ, κυλιόμενοι εἰς τὸ κῦμα κάτω, θλιβερῶς. διὰ μέσου

πολυσχιδῶν ἀπολιθωμάτων, καὶ ἀφίνοντες πρὸς τ' ἄνω καπνὸν ὡς ἀπὸ σβεσθείσης πυρκαϊᾶς, ὅταν καπνίζουν τὰ ἐρείπια, ἢ ἀτμούς, ὅταν ἐξατμίζεται μηχανή. Δὲν ὑπῆρχεν αἰγιαλός, δὲν ὑπῆρχεν ἄμμος. Ἔκαιε καὶ ἔφλεγεν ὁ τόπος, ἐστραμμένος ὡς ἦτο καὶ πρὸς δύσιν. Καὶ ἀπὸ τὴν πολλήν, μοῦ ἐφαίνετο, καῦσιν, ἔβραζαν τὰ νερά. Τὸ ὅλον ἦτο πένθιμον καὶ κατηφές. Οἱ δ' ἑτοιμαζόμενοι νὰ ἐξέλθουν, ἄλλοι παράλυτοι, ἄλλοι πιασμένοι, ἄλλοι ἡμίξηροι, πελιδνοὶ ἢ φλεσκουνιασμένοι ἄλλοι, ὠχροὶ ἀπὸ τὸν σάλον τοῦ ταξειδίου καὶ ἀπὸ τοὺς πόνους τῆς νόσου, ἀπὸ διάφορα μέρη, λογιῶν λογιῶν κόσμος, ἄλλοι βασταχτοὶ ἐπὶ θρονίων, ἄλλοι χωλαίνοντες μὲ πατερίτσαις, ἄλλοι πρισμένοι, ἢ σπληνικοί, προσέδιδον μεγαλειτέραν κατήφειαν εἰς τὴν πένθιμον ἐκείνην παραλίαν. Ἤδη βλέπομεν καθαρώτερα ἐπὶ τῆς τιτανώδους ἐκείνης ἐκτάσεως τοὺς ἀναθρώσκοντας ἐδῶ κ' ἐκεῖ καπνοὺς καὶ ἀτμούς, ὡς νὰ ἐξεσκεπάσθησαν γύρω ἐκεῖ ἀναβράζοντα καζάνια.

— Φλόγα! φλόγα, βρὲ παιδιά! ἐμούγκριζε καὶ ὁ λοστρόμος τοῦ ἀτμοπλοίου, ἕνας δυσκολοκίνητος ναυτικὸς ἀπὸ τὸ πάχος τῆς κοιλίας του, κάθιδρος καὶ ἀσθμαίνων.

Ἡ ἀποβάθρα τῷ καιρῷ ἐκείνῳ. —Ἡ σκιὰς μὲ τὰ ξηρόκλαδα. — Φλόγες τοῦ ἡλίου ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ καπνὸς ἐκ τῶν νερτέρων. —Θέαμα φλογερόν.

Μιὰ σκάλα ξυλίνη ἔξω ἐχρησίμευεν εἰς ἀποβάθρα. Παραπάνω, εἰς τὸ τιτανῶδες καὶ ξηρὸν ἐπίπεδον, μία σκιὰς ὑπῆρχεν ἀπὸ ξηρῶν κλαδίων, καὶ ὑπ' αὐτὴν συνωστίζοντο οἱ λουόμενοι, ἄλλοι μὲ ψιάθινα σιφνιὰ καπέλλα, ἄλλοι μὲ σάλια παρδαλὰ τυλιγμένοι διὰ προφύλαξιν, καὶ ταλαιπωρημένοι ὅλοι ἀπὸ τὸ καῦμα. Παραπάνω ἀκόμη, εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἀναβράζοντος ἐπιπέδου, ἐγαλάνιζεν ἕνα τετράγωνον οἰκοδόμημα, πέτρινον καὶ χθαμαλὸν ὡς περιτοίχισμα ἀσκητηρίου, μὲ μικρὰ σπιτάκια κατὰ σειράν, καὶ μὲ καλύβας ποιμενικὰς ἐκ ῥρύων καὶ πλατανοκλάδων.

— Νά, ἐκεῖ εἶνε τὰ μπάνια! Ἤκουσα νὰ λέγῃ κάποιος ἐπιβάτης.

Ἀπὸ πάνω τὸ βουνόν, ὑψηλόν, τὸ Τελέθριον, ἄδενδρον κ' αὐτὸ ἀπὸ τὰς πυρκαϊὰς τῶν ποιμένων καὶ μὲ καπνίζοντα σχεδὸν ἀκόμη τὰ καψάλια, τὸ ὁποῖον ἔκλειε πένθιμα ὅλην τὴν κατηφῆ αὐτὴν σκηνογραφίαν, ὁποῦ αἱ φλόγες τοῦ ἡλίου αἱ καταβαίνουσαι ἀπὸ τὸν οὐρανόν, καὶ οἱ τῶν νερτέρων καπνοὶ οἱ ἀναβαίνοντες ἀπὸ τὸν Ἅδην, διὰ μέσου τῶν σπηλαιωδῶν σχισμάτων, καθίστων αὐτὴν πενθιμωτάτην καὶ ἀπλησίαστον, φοβερὰν ὡς τὴν εἴσοδον, θαρρεῖς, τοῦ κάτου κόσμου....

Αὐτὸ τὸ θέαμα καὶ αὐτὴν τὴν εἰκόνα παρίστα τὸ Αηψὸ μέχρι πρὸ εἰκοσιπενταετίας ἀκόμη,μὲ τὰς πενιχρὰς καλύβας, εἰς τὰς ὁποίας κατέφευγον οἱ πάσχοντες,ὅπως ἀντλήσουν χαρὰν καὶ ὑγείαν ἀπὸ τὰς φλογερὰς ἐκείνας πηγὰς τοῦ κλαυθμῶνος.

Ἡ θαυμαστὴ μεταμόρφωσις.—Μία λουτρόπολις δροσόλουστος.—Ἐπὶ τοῦ Τελεθρίου. —Τὰ μεγάλα ὡραῖα ξενοδοχεῖα.—Τὸ Τσαρσί.— Ἡ ἐξοχὴ τῶν Πλατάνων.—Ὁ νέος μαγευτικώτατος συνοικισμός.—Ἕνα εἶδος Φαλήρου.— Ἡ εὐωδία τῶν θάμνων.

Ἐπέρασαν ἀρκετὰ χρόνια ἀπὸ τότε. Εἰς μάτην δὲ ἀνεζήτησα τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο Ληψό, ὅταν τελευταῖον ἀπεβιβάσθην ἐκεῖ ἕνα μεσημέρι. Ἡ πρόοδος καὶ ὁ πολιτισμὸς ἔχουν μεταβάλει τώρα τὴν κατηφῆ ἐκείνην ἔκτασιν εἰς μίαν δροσερωτάτην καὶ εὔμορφον κωμόπολιν, εὐτυχῶν ἐνοίκων τοῦ θέρους, ὅπου ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ καλοπεράσῃ, καὶ χωρὶς νὰ πάσχῃ. Τὰ πέτρινα καὶ πλατανοσκεπῆ ἐκεῖνα καλυβάκια ἀντικατέστησαν ἤδη λαμπρὰ οἰκοδομήματα· μέγαρα ξενοδοχείων πολυώροφα καὶ πολυμερῆ, καὶ ἄλλαι οἰκοδομαὶ νεώταται, πρὸς ἐνοικίασιν, μὲ ἐξώστας καὶ ταράτσας καὶ αὐλάς, διῃρημέναι εἰς δωμάτια εὐάερα καὶ εὐπρεπῆ, καὶ καταμερισμέναι εἰς συνοικίας μὲ εὐρείας ὁδοὺς καὶ καθαράς, ὅπου δὲ εἰσάγει ἀμέσως λιθίνη καὶ στερεὰ ἀποβάθρα δι᾽ ἀνωφεροῦς ὀλίγον ἀναβάσεως διὰ μέσου τῶν ἐκ τῶν λουτήρων καὶ δεξαμενῶν ἐκχεομένων εἰς τὴν θάλασσαν μεταλλικῶν ὑδάτων, ἄλλων ψυχρῶν καὶ ἄλλων ἀναβραζόντων. Κατάκοπος δὲ ὡς ἦσαι ἀπὸ τοῦ ταξειδίου, αἰσθάνεσαι μεγάλην ἀναψυχὴν βλέπων τὰ δροσερὰ καὶ εὔσκια καφενεδάκια, στολισμένα εὔμορφα μὲ ἄνθη καὶ βασιλικούς, καὶ ἐπιμηκυνόμενα εὐρυχωρότατα μὲ τὰς ἐκ δαφνοκλάδων σκιάδας των, καὶ θεωρῶν τὴν πολίχνην ἀπὸ τὰ θαμνόφυτα κράσπεδα τοῦ Τελεθρίου ἀποκρεμαμένην, μὲ ἄνδηρα καὶ σκιερὰς ἀναπνοάς, πολὺ ὁμοιάζουσαν πρὸς ἁγιορείτικην δροσοβολοῦσαν Σκήτην.

Ἡ πολίχνη αὕτη τῶν Λουτρῶν ἐπακκουμβῶσα ἐπὶ τοῦ Τελεθρίου ὄρους καὶ κλιμακωτῶς ἀνερχομένη εἰς σχῆμα ἡμικυκλίου,

συμπυκνοῦται περὶ τὸ μέγα δημοτικὸν Κατάστημα τῶν Λουτρῶν, τὸ περιέχον τὰ ὕδατα τῆς ὀνομαστῆς ἀρχαίας πηγῆς. Διαιρεῖται δὲ εἰς τρεῖς κυρίως συνοικισμούς. Τὸν παλαιὸν πρὸς ἀνατολάς, μὲ τὰ πρωτόκτιστα, χθαμαλὰ καὶ πενιχρότατα σπιτάκια, εἰς ἃ προσετέθησαν λαμπραὶ ἄλλαι οἰκοδομαὶ ἰδιωτικαί, ἐν αἷς τὰ ξενοδοχεῖα: Παπαδημάκη», ἓν περιπτεροειδὲς ἐν μέσῳ τῶν θάμνων τοῦ βουνοῦ οἰκοδόμημα, τὸ «Στάδιον», κάτω εἰς τοὺς βράχους τῆς ἀκτῆς, καὶ τὸ μέγα νεόκτιστον ξενοδοχεῖον, τὸ «Ἡράκλειον», ἐπὶ τῶν ἀποτόμων πετρῶν τῆς παραλίας ἐσφηνωμένον, μὲ πάμπολλα δωμάτια καὶ ὡραίαις ταράτσαις, καὶ ἄλλους κύκλῳ περιπάτους ἀνθοφόρους καὶ δροσερούς, κάτωθεν τῶν ὁποίων θραύονται τὰ κύματα μὲ βόμβον τρικυμίας, ὡς εἰς τὰς πλευρὰς πελωρίου σκάφους, πανόραμα ὄντως ἐξαίσιον, ὁποῦ σὲ κάμνει νὰ νομίζῃς πῶς ταξειδεύεις περιπατῶν ἐπὶ καταστρώματος πλοίου. Τὸ «Ἡράκλειον», ὡς καὶ τὰ ἄλλα οἰκήματα καὶ ξενοδοχεῖα τοῦ συνοικισμοῦ τούτου, εἶνε ἐγγύτατα τοῦ Δημοτικοῦ Καταστήματος τῶν Λουτρῶν, καὶ προτιμῶνται ὑπὸ τῶν ξένων, ἂν καὶ ἐπὶ ἐδάφους τιτανώδους καὶ θερμοῦ, ὡς διερχομένων ὑπ' αὐτὸ πολλῶν ῥευμάτων μεταλλικῶν. Ἄλλος συνοικισμός, ὁ βόρειος, ἀποτελεῖται ἀπὸ μίαν γραμμὴν μακρὰν καὶ συνεχῆ διαφόρων οἰκιῶν καὶ ξενοδοχείων, τὰ ὁποῖα διὰ μιᾶς εὐρυτάτης λεωφόρου, ὅπου καὶ τὸ τσαρσὶ τῆς πολίχνης, καὶ μακρὰ σειρὰ ξενοδοχείων καὶ παντοπωλείων, καὶ ἄλλων τοῦ κόσμου μαγαζείων, προχωροῦν μέχρι τῆς δροσερωτάτης ἐξοχῆς τῶν Πλατάνων, εἰς μίαν πυκνόσκιον φάραγγα, ὑδατόρρυτον καὶ κατάφυτον ἀπὸ δάφνας καὶ ἐλαίας, ὅπου ὑπάρχουν πολυθόρυβα νυκτερινὰ κέντρα, καὶ ὁπόθεν ὑδρεύεται ἡ πολίχνη τὸ φρεάτιον διαυγέστατον καὶ χωνευτικώτατον ὕδωρ, περιώνυμον διὰ τὰ ὑγιεινὰ συστατικά του, διὰ τὸ ὁποῖον καὶ μόνον ταξειδεύουν οἱ πολλοὶ ἐξ Αἰγύπτου ὁμογενεῖς καὶ ξένοι.

Ὁ τρίτος δὲ συνοικισμός, ὁ ὡραιότερος καὶ μαγευτικώτερος, ἤδη ἤρχισε νὰ πηγνύεται πρὸς δυσμάς, ὀλίγον μακρὰν τῶν μεταλλικῶν καὶ τιτανούχων χωμάτων, ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ δροσε-

ρώτερος καὶ γραφικώτερος, καταρτίζεται χαριέστατα ἤδη ἐν μέσῳ δενδροστοιχιῶν καὶ χλοερῶν λειβαδίων, κατὰ μῆκος τῆς ἀμμώδους ἀκτῆς τοῦ κόλπου τῶν Γιάλτρων, ἔχων τὸ ἀριστοκρατικώτατον προνόμιον τῆς ἀνέτου ἀπολαύσεως τῶν ἀρωμάτων τῆς θαλάσσης καὶ τῆς ποντιάδος λεπτῆς αὔρας. Θεμελιωτὴς καὶ οἰκιστὴς τοῦ ὡραίου αὐτοῦ συνοικισμοῦ ὑπῆρξε, τώρα ἐσχάτως, τὸ μέγα καὶ λαμπρὸν οἰκοδόμημα τοῦ Τομπάζη, ἐν ᾧ ἐγκαθιδρύθη τὸ ὀνομαστὸν ξενοδοχεῖον «αἱ Θέρμαι τοῦ Σύλλα» μὲ ὅλας τὰς ἀναπαύσεις καὶ τὴν εὐρυχωρίαν, ἄνετον ἐν πᾶσι, μὲ στοὰς καὶ μὲ αἰθούσας, μὲ ἑστιατόριον ἐαρινὸν τρισμέγιστον, μὲ πολὺ φῶς καὶ πολὺν ἀέρα, μὲ ἀποβάθραν ἰδίαν, καὶ πλατεῖαν ἐμπρὸς δενδροφυτευμένην, προχωροῦσαν μέσα εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ παρέχουσαν εἰκόνα θελκτικὴν μικροῦ Φαλήρου, ὅπου τὰς νύκτας τοῦ θέρους ὑπὸ τὸ ἄπλετον φῶς τῶν λαμπτήρων καὶ τῶν φανῶν, συγκεντροῦται ὅλος ὁ εὔμαρῶς ἀπολαμβάνων τῶν λουτρῶν του κόσμος τοῦ ἔξω ἑλληνισμοῦ κυρίως, εὐπρεπεῖς ἀντιπρόσωποι τῶν κοινοτήτων Κωνσταντινουπόλεως, Σμύρνης καὶ Ἀλεξανδρείας, ἐν ᾧ εἰς τὴν εὐρυτάτην παραλιακὴν λεωφόρον, τὴν κατὰ μῆκος τοῦ κόλπου τῶν Γιάλτρων, ὅπου πάμπολλαι παράγκαι καφενείων καὶ ἑστιατορείων, ὡς ἐν Φαλήρῳ, περιπατεῖ ἐν ὀχλοβοῇ φαιδρᾷ ὁ κόσμος ὁ ἐπίλοιπος τῶν λουτρῶν, τῆς ἐμπορικῆς καὶ ἐργατικῆς τάξεως, οἱ ἔνοικοι τῶν ἄλλων συνοικιῶν, οἵτινες μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου κατέρχονται ἐκεῖ, νὰ ἀναπνεύσουν τὴν ἀρωματικὴν θαλασσίαν αὔραν, παραλλήλως τῶν ὡραίων οἰκιῶν τοῦ εὐγενεστάτου ἰατροῦ τῶν λουτρῶν κ. Εὐστ. Παπανικολάου, ὅστις δὶς χρηματίσας δήμαρχος Αἰδηψίων ἐγένετο ὁ ἀρχηγὸς ὅλου αὐτοῦ τοῦ ἀνακαινισμοῦ, τοῦ μεταβαλόντος τὴν ταπεινὴν καὶ ξηρὰν ἐκείνην χωρικοκατοικίαν εἰς μίαν δροσερωτάτην πολίχνην ἐπαύλεων, εἰς τὸν παμποίκιλον κόσμον τῆς ὁποίας, μέσα εἰς τοὺς πάσχοντας διακρίνεις φαιδρὸν καὶ ὑγιᾶ κόσμον ἄλλον, τὸν κόσμον τῆς διασκεδάσεως καὶ τῆς εὐθυμίας, ὅστις μὲ πρόφασιν τῶν λουτρῶν ἔρχεται νὰ διέλθῃ εὐαρέστως τὰς ὥρας τῆς θερινῆς ἀργίας

του, νὰ ἀναπνεύσῃ τὴν εὐωδίαν τοῦ βουνοῦ καὶ τῆς θαλάσσης, καὶ νὰ λησμονήσῃ δι' ὀλίγας ἡμέρας τὴν πολυάσχολον τύρβην τῶν πόλεων, ἢ τὰς μερίμνας τῆς ἀδιακόπου βιοπάλης.

Εἶνε δὲ αὐτὴ ἡ τοποθεσεία τῆς πολίχνης τῶν Λουτρῶν ἐξαισία ὄντως ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν εἰς παραθερισμὸν εὐάρεστον, ἔχουσα πλὴν τῶν λουτρῶν ὅλας τὰς ἄλλας δρόσους, τὰς ὁποίας δύνανται νὰ ἐπιθυμήσουν οἱ ὑγιεῖς ὀργανισμοὶ κατὰ τὰς καυσώδεις ἡμέρας, ἀπομακρυνόμενοι τῆς μοχθηρᾶς ἐργασίας των ἐκ τῶν κέντρων τῶν πόλεων. Πέριξ τοῦ τιτανώδους τῶν πηγῶν ἐδάφους, τὸ ὁποῖον εἶνε ἄγονον καὶ ξηρὸν ὡς ἐκ τῶν αναβραζόντων ὑδάτων, φύονται ποικίλοι θάμνοι εὐώδεις σχοίνων, θυμαρίων, καὶ ἄλλων ἀειθαλῶν φυτῶν, τὰ ὁποῖα ἐπαναπαύουν τὴν ὅρασιν καὶ καθηδύνουν τὰς ἀναπνοάς.

Ὄπισθεν δὲ πρὸς τὸ βουνόν, ἡ δαφνόφυτος φάραγξ, δροσερωτάτη καὶ ὑδατόρρυτος, ὅπου αἱ χαρμόσυνοι συστάδες τῶν πλατάνων, μία σκιερὰ παρυφὴ τοῦ καταπρασίνου Τελεθρίου, ὅπου ἡ κόμαρος καὶ ἡ ἐρείκη συμφύονται μέσα εἰς δάσος ἀγριελαιῶν καὶ πεύκων, δροσοβολούντων διαρκῶς τὴν ἀχόρταστον καὶ ἰσχυρὰν δροσοβολήν των. Πέραν πάλιν ἡ ἄποψις τῆς θαλάσσης, εἰς ἄκρον μαγευτική, καταθέλγουσα τὰ ὄμματα, ἕως ὅπου τὴν διακόπτουν τὰ χθαμαλὰ τῆς Λοκρίδος βουνάκια, ἀπολήγοντα εἰς τοὺς Λιβανάταις, τὸ φημισμένον τοῦ Ἀνδρούτσου χωρίον· τὸ Ταλαντονῆσι, ὡς κῆτος ξενερισμένον πρασινόμαυρον, καὶ εἰς τὸ βάθος ὁ δικόρυφος Παρνασσός, ἐπίσημος καὶ μεγαλοπρεπής, μὲ τὰ αἰώνια σύννεφά του. Ἡ Οἴτη πάλιν, ἐγγύτερον, καὶ ὄπισθεν τοῦ Κηναίου τὰ οἰνόφυτα τῶν Γιάλτρων ὀροπέδια, καὶ ὀπίσω ἀκόμη αἱ αἰθέριαι τοῦ Τυμφρηστοῦ γραμμαί, τεφραὶ καὶ σκοτειναί, ἀποτελοῦντα ἁρμονικῶς τὸ σύνολον μιᾶς πολὺ θελκτικῆς σκηνογραφίας ἐκ τῶν σπανιωτάτων τοῦ ἑλληνισμοῦ γοητευτικῶν τοπείων, τὰ ὁποῖα τόσον ὡραῖα περιέγραψεν ὁ μακαρίτης Ἀφεντούλης εἰς τήν.... Φαρμακολογίαν του.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΙΔΗΨΟΝ

Καὶ ὀλίγη ἱστορία.—Τί λέγει ὁ Πλούταρχος.—Ἡ ἔπαυλις τῶν ἑκατομμυριούχων τῆς ἀρχαιότητος.—Περιγραφὴ τῶν μεταλλικῶν πηγῶν.

Αἱ Θέρμαι τῆς Αἰδηψοῦ εἰς ἀπόστασιν τριῶν τετάρτων ἀπὸ τῆς κωμοπόλεως Αἰδηψοῦ, ἦσαν πασίγνωστοι ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ἀφιερωμέναι εἰς τὸν Ἡρακλέα. Ὅθεν καὶ ἡ σφραγὶς τοῦ δήμου Αἰδηψίων φέρει ὡς σύμβολον τὸν Ἡρακλέα, βαστάζοντα τὸ ρόπαλον καὶ τὴν λεοντῆν, καὶ ἑκατέρωθεν δύο πηγάς, ἀναδιδούσας ἀτμούς. Ἔκ τινων ρήσεων τοῦ Πλουτάρχου, αἱ Θέρμαι τῆς Αἰδηψοῦ φαίνεται ὅτι εἶχον καταστῆ γενικὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ ξένων ἐντευκτήριον, ὅπου πολλοὶ καὶ μακρόθεν ἤρχοντο, ὡς καὶ σήμερον, ὅπως κάμωσι χρῆσιν τῶν ἰαματικῶν ὑδάτων. Γνωστὴ δὲ εἶνε ἡ διατριβὴ ἐν αὐταῖς τοῦ Ρωμαίου Σύλλα, ὅστις περὶ τὰς Ἀθήνας διατρίβων καὶ παθὼν «ἄλγημα ναρκῶδες εἰς τοὺς πόδας μετὰ βάρους», ὅπερ «ποδάγρας ψελλισμὸν» ἀποκαλεῖ ὁ Στράβων, διαπλεύσας εἰς Αἰδηψὸν ἔκαμε χρῆσιν τῶν ἰαματικῶν αὐτῶν ὑδάτων. Μέχρι σήμερον δὲ σώζεται ἀκόμη ἀρχαῖόν τι θολωτὸν οἰκοδόμημα, περὶ τὸν ναΐσκον τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, *λουτρὰ τοῦ Σύλλα* καλούμενον, ἓν οἴκημα ἀντρῶδες, ἀπωστρακωμένον διὰ τῶν ἀπολιθώσεων τῶν ἄνωθεν καταρρεόντων μεταλλικῶν ὑδάτων, καὶ ἡμίχωστον πλέον μέχρι τῶν λιθίνων του τόξων, ἀπὸ ἓν ἄνοιγμα καγκελόφρακτον τοῦ ὁποίου διακρίνει τις τὰ ἔνδον, προχωροῦντα εἰς βάθος σκοτεινόν, καὶ διῃρημένα εἰς λουτῆρας μετὰ τῶν διαμερισμάτων αὐτῶν. Ἀπὸ τοῦ Πλουτάρχου ὡσαύτως μανθάνομεν ὅτι εἰς τὰς Θέρμας τῆς Αἰδηψοῦ, χάριν τῶν λουομένων, εἶχε συγκροτηθῆ περὶ τὰς Πηγὰς ἔπαυλις ὅλη πλουσίων μὲ ὅλας τὰς ἀνέσεις τῆς μέχρι ἀσωτείας τότε ἀναπαυτικῆς ζωῆς, μὲ οἰκήσεις πολυτελέστατα ἐπιπλωμένας, μὲ παστάδας καὶ

μὲ κολυμβήθρας πολυδαιδάλους, ὥστε οἱ θεραπευόμενοι νὰ ἔχουν πᾶσαν ἄνεσιν εἰς εὐζωΐαν καὶ ἀπόλαυσιν.

Τὰ μεταλλικὰ ὕδατα τῆς Αἰδηψοῦ ἀναβίδονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐπὶ ἐκτάσεως 250 περίπου στρεμμάτων ἐκ 50 περίπου πηγῶν πρὸς δυσμὰς τῆς πολίχνης καὶ περὶ τὸν Ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, ἐπὶ γυμνοῦ καὶ ὠστρακωμένου πεδίου· ἀναπέμπουν δὲ πᾶσαι ὑδρατμοὺς καὶ ἀέρια καὶ ὀσμὴν ὑδροθείου, μὲ θερμοκρασίαν 27°—80° Ρεωμύρου. Ὅλη αὕτη ἡ ἔκτασις εἶνε ἀπωστρακωμένη ἐκ τῶν τιτανούχων ἀποθέσεων τῶν μεταλλικῶν αὐτῶν ὑδάτων, ἡ ἀπολίθωσις δὲ τῶν πάντων συνεκρότησεν ἐδῶ λαμπρὸν λατομεῖον, ἐξ οὗ λαμβάνονται καλοὶ πρὸς οἰκοδομὴν λίθοι, κατάλληλοι πρὸς πᾶσαν ἐργασίαν. Τὸ λατομεῖον τοῦτο ἀπετέλεσαν τὰ διάφορα τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων ἰζήματα, τὰ ὁποῖα σὺν τῷ χρόνῳ ἔλαβον σύστασιν σκληροτάτου λίθου, ἐπὶ διαφόρων στρωμάτων εὑρισκομένου, τῶν ὁποίων ἄλλα μὲν εἶνε κατάλευκα, ἄλλα δὲ ἐρυθροκίτρινα ἢ ἐρυθρόφαια, ἐξ ἄνθρακος ἀσβεστίου καὶ ὑδροξειδίου τοῦ σιδήρου συνιστάμενα, κατὰ τοὺς χημικούς. Ὁ ἀριθμὸς τῶν πηγῶν δὲν εἶνε ὁ αὐτὸς πάντοτε, μεταβαλλόμενος ἑκάστοτε· διότι ἄλλαι μὲν πηγαὶ ἀναφανεῖσαι εἴς τι σημεῖον, μετά τινα χρόνον σχηματίζουσαι κωνοειδῆ ὑψώματα ἕνεκα τῶν ἀφθόνων σωρευομένων ἰζημάτων, ἀποφράσσονται, ἀναπηδῶσαι εἰς ἄλλα σημεῖα, καθ' ἃς πληροφορίας μοὶ ἔδωκε πανευγενῶς ὁ πολύτιμος ἰατρὸς τῶν Λουτρῶν κ. Εὐστ. Παπανικολάου. Κατὰ τοὺς σεισμοὺς μάλιστα τοῦ 1894, μοὶ εἶπεν, ἀνεφάνησαν 100 περίπου νέαι πηγαὶ θερμόταται, μὲ ἀφθονώτατον ὕδωρ, αἱ ὁποῖαι ἐσχημάτισαν χειμάρρους ὁρμητικωτάτους, μεταβαλοῦσαι τὴν ὅλην αὐτὴν ἔκτασιν εἰς μίαν θερμὴν λίμνην. Γραφικὸν δὲ ἦτο τὸ θέαμα τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ὅτε πηγαί τινες ὡς πίδακες ἀνεπήδουν εἰς ὕψος τριῶν καὶ τεσσάρων μέτρων. Αἱ πηγαὶ ὅμως ἐκεῖναι, αἱ σεισμικαί, μετ' ὀλίγον χρόνον ἐστείρευσαν, καὶ ἀπέμειναν πάλιν αἱ παλαιαί, ὡς ἀνωτέρω λέγο-

μεν, μὲ τὸ αὐτὸ ποσὸν τοῦ ὕδατος καὶ τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν. Ἀντὶ δὲ τῶν ὡραίων ἐκείνων πιδάκων ἀναβρύουσι σήμερον ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐπὶ λακκίσκων τοῦ ἀπωστεωμένου αὐτοῦ ἐδάφους, μὲ ἀναγαργαρισμὸν ζωηρόν, ἀρκεταὶ πηγαί, ὅπου οἱ μᾶλλον περίεργοι τῶν ξένων βράζουσιν αὐγά, οἱ δὲ ὀρνιθοπῶλαι τῆς πολίχνης ἐντὸς χυτρῶν μαδοῦν τὰ κοτόπουλα μὲ πολλὴν εὐκολίαν, καὶ αἱ ὑπηρέτριαι τῶν λουομένων λαμβάνουσι τὸ πρὸς καθαρισμὸν τῶν μαγειρικῶν σκευῶν καὶ πλύσιν ὕδωρ, ἕτοιμον καὶ θερμὸν ἐπαρκῶς πάντοτε.

Ὁ αὐτὸς φίλος ἰατρὸς ὅστις ἔχει σχεδιάσει πολυτιμοτάτην περὶ τῶν Πηγῶν τῆς Αἰδηψοῦ μονογραφίαν, ἀνέκδοτον δυστυχῶς, ἔλεγεν ὅτι τὸν χειμῶνα τὰ ὕδατα τῶν Πηγῶν αὐξάνονται καὶ νέαι πηγαὶ ἐμφανίζονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, αἱ ὁποῖαι ὅμως κατὰ τὸ θέρος στειρεύουν καὶ ἐξαφανίζονται.

Ἡ κεντρικὴ Πηγή. – Τὰ ἀπολιθωμένα καλλιτεχνήματα. – Ἡ Πηγὴ τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων. — Ὁ ἀπέριττος ὡραῖος Ναΐσκος. — Ὁ κληρικὸς καὶ μοναχικὸς κόσμος. — Αἱ τράταις τῆς Αἰδηψοῦ. — Ὅπου γυμνάζονται οἱ βιολιτζῆδες.

Ἐξ ὅλων τῶν Πηγῶν αὐτῶν τέσσαρες τροφοδοτοῦσι τὸ Κεντρικὸν κατάστημα τῶν Λουτρῶν τοῦ Δήμου, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία, ἡ κεντρικὴ λεγομένη, ἀναβλύζουσα ἐκ πολυαρίθμων στομίων μὲ θερμοκρασίαν 50° Ρ. εὑρίσκεται εἰς τὸ κέντρον τοῦ καταστήματος. Τρεῖς ἄλλαι πηγαὶ χρησιμοποιοῦνται εἰς τὰ λουτρὰ τῆς *Λάσπης*, τὰ ἰλυόλουτρα, τὰ ὁποῖα κεῖνται εἰς τὴν συνοικίαν τῶν Πλατάνων, εἶνε δὲ λίαν ἰσχυρά, δι' ὡρισμένας παθήσεις ὑποδεικνύμενα παρὰ τῶν ἰατρῶν. Καλοῦνται δὲ τῆς *Λάσπης*, διότι τὸ ὕδωρ ἐκχεόμενον εἰς τοὺς λουτῆρας ἀναπέμπει ἰλὺν καὶ ἀφθόνους φυσαλίδας.

Ἄλλη κυριωτάτη πηγὴ εἶναι ἡ καλουμένη τῆς *Βασιλίσσης Ὄλγας*, τῆς ὁποίας τὰ ὕδατα μετὰ καχλασμοῦ καὶ πατάγου καταπίπτουσιν εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ ὕψους 6 μέτρων, ἀναδίδοντα ὑδρατμοὺς πυκνοτάτους, καταπλήσσοντας τοὺς διερχομένους διὰ τῆς ἐγγὺς παραλίας ταξειδιώτας διὰ τὸ φοβερὸν αὐτὸ τῆς φύσεως μεγαλεῖον. Τὸ ὕδωρ τοῦ καταρράκτου τούτου, ζεματιστὸν ἐκχεόμενον ἐν ποσότητι καὶ καχλάζον, μὲ τὴν ἰλύν του καὶ τὰ ἰζήματα τῆς ἀπολιθώσεως, ἔχει μεταβάλλει τὴν πέτραν εἰς ἕνα ἐπιχαρίτως στρογγυλευμένον γιγαντῶδες μάγουλον, διὰ τῆς ὅλης ἐπιφανείας τοῦ ὁποίου διαρρέον, χονδρὸν καὶ ζεστόν, ζεσταίνει καὶ αὐτὴν τὴν θάλασσαν, ὡς λέγουν, οἱ κολυμβήσαντες ἐκεῖ.

Ἐκεῖ εἰς τὴν γιγαντώδη αὐτὴν παρειάν, ὑπὸ τὸν κρουνὸν τοῦ καταρράκτου τὸν ἀναβράζοντα, ἐπικρέμανται κατὰ δέσμας τὰ

διάφορα καλλιτεχνικὰ πλεγματίδια, τὰ ἀποτελοῦντα καλαθίσκους, πανεράκια, σταυροὺς καὶ πλαίσια ποικίλα διὰ σύρματος καὶ βούρλων, καὶ ἄλλα παντοειδῆ μικροτεχνήματα, τὰ ὁποῖα ἐντὸς 4-5 ἡμερῶν μεταβάλλονται εἰς ὡραῖα πάλλευκα ἀπολιθώματα, περιβαλλόμενα πέριξ μὲ ἕνα εὔπλαστον χιτῶνα ἐκ τιτανούχου ἀποθέσεως, τὰ ὁποῖα εἰς ἀνάμνησιν ἀγοράζουν οἱ λουόμενοι, ὧν ἡ ἀξία ποικίλλει ἀπὸ 3—12 δρ. ἀναλόγως τοῦ μεγέθους, τοῦ σχήματος καὶ τῆς τέχνης. Ὁ τεχνίτης ὁ κατεργαζόμενος ταῦτα, τὰ προβάλλει εἰς πώλησιν εἰς μίαν βιτρίναν τῆς καλύβης του, ἐπάνω ἐκεῖ κειμένην, προκαλοῦντα τὸν θαυμασμόν, καὶ ἐξαπατῶντα, ὡς νὰ εἶνε ἐξ ἀργίλλου λαμπροῦ κατειργασμένα, τὰ ὁποῖα *μαρμαρωμένα* καλεῖ ὁ λαός.

Ἄλλη κυριωτάτη πηγὴ εἶνε ἡ τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, λαβοῦσα τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ φερωνύμου ναΐσκου, ὅστις ἐγείρεται ἐν τῷ ἀναβράζοντι τούτῳ τῶν πηγῶν πεδίῳ, εἰς ὡραίαν τοποθεσίαν, εἰς τὴν ἄκραν βράχου καταφύτου ἐκ σχοίνου εὐωδεστάτου, ὅπου ἐκκλησιάζωνται τακτικῶς οἱ λουόμενοι τὰς κυριακὰς καὶ λοιπάς ἑορτάς, ἐν ᾧ τελεῖται καθ᾽ ἑκάστην ἡ θεία λειτουργία· διότι ἑκάστη οἰκογένεια μετὰ τὸ πέρας τῶν λουτρῶν της, ἀπερχομένη, τελεῖ κατὰ συνήθειαν καλήν, μίαν λειτουργίαν εἰς τιμὴν τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων. Εἶνε δέ τι ἐκτάκτως ὡραῖον καὶ ἐκτάκτως σεμνὸν ἡ κατὰ Κυριακὴν τελουμένη ἱερὰ Λειτουργία καὶ κατὰ τὰς ἑορτὰς εἰς τὸν θεαματικὸν αὐτὸν ναΐσκον, μὲ τὴν πρωϊνὴν δρόσον, μέσα εἰς τὰς εὐώδεις ἀναθυμιάσεις τῶν μυρωμένων θερινῶν θάμνων καὶ ὑπὸ τὰς αὔρας τὰς δροσερὰς τοῦ Τελεθρίου. Εἰς τὰς σεμνὰς αὐτὰς καὶ ἱεροπρεπεῖς συνάξεις ὄχι μόνον βλέπει κανεὶς μετὰ χαρᾶς ἀληθινῆς πρόσωπα ὁποῦ σπανίως ἐκκλησιάζονται εἰς τὰς πόλεις, διὰ λόγους ὅλως διόλου ἀστηρίκτους, ἀλλ᾽ ἁπλῶς ἀπὸ σατανικὰς δολοπλοκίας τοῦ δολομήτου ἐξαπατώμενα, ἀλλὰ συναντᾷ καὶ πολλοὺς ἀξιωματούχους τοῦ Κλήρου, τοὺς ποιοῦντας λουτρῶν χρῆσιν, ἱεράρχας τῆς ἔσω καὶ ἔξω Ἑλλάδος, πρωτο-

συγγέλους τῶν Πατριαρχείων, ἡγουμένους τῶν Ἑλληνικῶν μονῶν, καὶ Προηγουμένους τοῦ Ἁγίου Ὄρους, καὶ μοναχοὺς ἁπλοϊκοὺς πάσχοντας, ἐλθόντας ὅλους πρὸς θεραπείαν· καὶ Πρωτοπαπάδες δὲ τῆς Πελοποννήσου, καὶ ἱεροκήρυκας, οἵτινες εὐαρέστως λαμβάνουσι τὸν κόπον νὰ κηρύττωσι τακτικῶς τὸν θεῖον λόγον.

Ἔξω τῶν προπυλαίων ὑπάρχει καὶ τὸ νεκροταφεῖον τῆς Λουτροπόλεως *εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις*, καθὰ κηρύττει μία ἐκεῖ θλιβερὰ ἐπιγραφή.

Κάτωθεν τοῦ ναΐσκου τούτου, πρὸς δύσιν καὶ πρὸς βορρᾶν παύει ἡ ἐνέργεια τῶν θερμῶν ὑδάτων, καὶ ἐκτείνεται ἕνας ὡραιότατος κάμπος μὲ χλοερὰ μποστανικά, ἀπολήγων εἰς τὴν γραφικωτάτην παραλίαν τοῦ κόλπου τῶν Γιάλτρων καὶ τῆς Αἰδηψοῦ, ὅπου ὅστις εἶνε πρωϊνός, ἐὰν κατέλθῃ εἰς τὴν εὐωδεστάτην αὐτὴν ἀκτήν, θὰ ἀπολαύσῃ καὶ ἕνα θελκτικώτατον ὄντως πανόραμα· θὰ παρακολουθήσῃ τὰς μακρὰς ἁλιάδας, τοὺς γρύπους, τοὺς ἀγρεύοντας εἰς τὸν ἰχθυοτρόφον αὐτὸν ὅρμον· θὰ ἀπολαύσῃ τὸ θέαμα ὅλης αὐτῆς τῆς ἰδιαιτέρας ἁλιείας, ἐν ᾗ διαπρέπουσιν οἱ τσεσμελῆδες πρὸ πάντων· θὰ ἴδῃ μὲ πόσην προσοχὴν καὶ τάξιν σύρεται τὸ ὁλομέταξον δίκτυον· θὰ φαιδρυνθῇ ἀρκούντως εἰς τὸ θέαμα τῶν σπαρταριστῶν ὀψαρίων, ὁποῦ ρίπτονταί ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ζωὴν εἰς τὰ ξύλινα κασσόνια, θαπτόμενα μέσα εἰς τὸν πάγον, προωρισμένα διὰ τὴν ἀθηναϊκὴν ἀγοράν. Ὀψάρια διαφόρων ποιοτήτων καὶ μεγεθῶν, καὶ διαφόρων χρωματισμῶν μὲ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ λωρία ζωγραφισμένα, ὁποῦ χοροπηδοῦν μέσα εἰς τὸν σάκκον τοῦ δικτύου μὲ ἀπαστράπτοντα ὀμμάτια, μαρίδαις, γόπαις καὶ τρίγλαι· ἐρυθρῖνοι καὶ σκορπίοι καὶ τσιπούραις· πέρκαι, χάνοι καὶ ἀστακοί· ἀναμὶξ μὲ ὄστρεα καὶ τευθίδας καὶ ὀκτάποδας· ὅλα σταλάζοντα εὐωδίαν καὶ γλυκασμόν, ἀνακατωμένα μὲ τὰ φύκη τὰ πολύμορφα, τοῦ πυθμένος τὰς εὐώδεις βοτάνας.

Ἡ πηγὴ αὕτη τῶν Ἀναργύρων, μία ἐκ τῶν ἀφθονωτάτων καὶ

θερμοτάτων, ἀναδίδουσα ὑδρατμοὺς καὶ καῦσιν ὑψηλῆς θερμοκρασίας, εἶνε ὁμοία μὲ τὴν ἀνωτέρω πηγὴν τῆς «Βασιλίσσης Ὄλγας», καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς τὸ νέον ὑδροθεραπευτικὸν κατάστημα τοῦ δήμου, ὡραιότατον κτίριον, ἡμικυκλικόν, μὲ ἀποθήκας πρὸς ψύξιν ἔνθεν καὶ ἔνθεν, κείμενον ἄνωθεν τοῦ μεγάλου ξενοδοχείου Τομπάζη, τὸ κατέχον τὴν δυτικὴν ἄκραν τοῦ μικροῦ ὅρμου τῶν Λουτρῶν. Ὅλον αὐτὸ τὸ ξηρὸν πεδίον τῶν πηγῶν εἶνε ἄγονον καὶ ἀνεπίδεκτον πάσης καλλιεργείας, πλὴν τῶν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ φυομένων θυμαρίων, σχοίνων καὶ βούρλων, τὰ ὁποῖα ἐξοικειώθησαν, φαίνεται, μὲ τὴν καῦσιν τῶν ὑπ' αὐτὰ ὑδάτων. Εἶνε δὲ ἐσχισμένον εἰς πολλὰ μέρη, ὑδρατμοὶ δὲ πολλαχοῦ ἀνέρχονται καυστικοὶ ἀπὸ βάθους 3,000 μέτρων, κατὰ τοὺς μαθηματικοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς φυσικῆς· ἀναβρύουσι δὲ βράζουσαι αἱ πηγαί, αἱ ὁποῖαι καθιστῶσι θερμὸν καὶ ἀκατοίκητον ὅλον τὸ μέρος τοῦτο, μὴ αἰσθανόμενον καμμίαν παρηγορίαν ἀπὸ τὴν δρόσον τῆς θαλάσσης. Ἀκούει δὲ κανεὶς τὴν νύκτα τοὺς γογγυσμοὺς καὶ στεναγμοὺς τῶν πτωχῶν, οἱ ὁποῖοι ἀμισθὶ ἔρχονται καὶ κατοικοῦν εἰς δύο-τρία κελλάκια τοῦ δήμου ἐπὶ τῆς καιούσης αὐτῆς τιτάνου ἐκτισμένα, ὡς οἰκήματα ἐνώπιον ἀναμμένης καμίνου. Συχνὰ-συχνὰ δὲ τὴν ἡμέραν ἀκούει κανεὶς καὶ τοὺς ἤχους τοῦ βιολίου, παθητικώτατα ἐξερχομένους ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν φλόγα τῶν δωματίων αὐτῶν, ὅπου διὰ τὸ ἐρημικόν των, ἀποφασίζουν καὶ γυμνάζονται οἱ παιγνιδιάτορες τῶν δύο Καραγκιόζηδων, ἀψηφοῦντες τὸν βρασμὸν τοῦ ἐδάφους, ἵνα κερδήσουν τὸ ἐνοίκιον τοῦ ἄλλου δροσεροῦ δωματίου των οἱ πτωχοί . . . Εἶνε δὲ οἱ βιολισταὶ οὗτοι συνήθως οἱ ἐξοχώτεροι τῶν ἐμπειρικῶν, νὰ εἴπωμεν, προσκαλούμενοι ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν ἐνοικιαστῶν καὶ λοιπῶν καταστηματαρχῶν.

Ἱστορία τῶν νεωτέρων χρόνων.—Ποῖος ὁ πρῶτος οἰκιστής. — Ὅπου τέλος ἀναφαίνεται ὁ δῆμος Αἰδηψίων.—Ἡ ἱστορικὴ λάσπη.— Διασκευὴ τῶν λουτήρων.—Τὰ πρῶτα τῆς ἀνακαινίσεως ἔργα. — Ἡ αἴθουσα τῆς ἀναμονῆς.— Σκέψεις καὶ σχέδια.

Μετὰ τὰς πληροφορίας τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν, κατόπιν σιωπὴ ἄκρα σφραγίζει τῶν Λουτρῶν τῆς Αἰδηψοῦ τὴν ἱστορίαν, μόλις δὲ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους μας ἀκούεται πάλιν ἡ ἰαματικὴ τῶν Πηγῶν αὐτῶν δύναμις. Κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ αὐτοῦ πολυτίμου φίλου μου ἰατροῦ, τὸ χωρίον Αἰδηψός, τρία τέταρτα ἀπέχον ἀπὸ τὰς Θέρμας, ἀνῆκε μέχρι τοῦ 1839, μετὰ τῆς περιοχῆς ὅλης τῶν Λουτρῶν, εἰς τὴν ὀθωμανίδα Χαμπιμπέ-Χανούμ, θυγατέρα τοῦ Λεβαδέως Χασάν-πασᾶ, ἥτις, διὰ τοῦ ἐπιτρόπου τῆς Χασάμπεη Ἀχμὲτ Πασιζαντέ, ἐπώλησεν αὐτὸ εἰς τοὺς χωρικοὺς κατοίκους, διὰ συμβολαίου, συνταχθέντος ἐν Χαλκίδι, ἀντὶ δρ. 19,285. Τότε οἱ χωρικοὶ γενόμενοι κάτοχοι, διένειμαν μεταξύ των ὅλας τὰς καλλιεργησίμους γαίας, ἄφησαν δὲ ἀνέπαφον τὸ μέρος τὸ τιτανῶδες τῶν Λουτρῶν, ὡς ἀνεπίδεκτον πάσης καλλιεργείας, ἕνεκα τῶν ὑπ' αὐτὸ μεταλλικῶν ὑδάτων. Οὐχ ἧττον ὁ δῆμος Αἰδηψίων κατεῖχε τὸ μέρος τοῦτο καὶ εἰσέπραττεν ἔσοδον ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ καλυβῶν τῶν Λουτρῶν δραχ. 40—80 κατ' ἔτος. Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ 1840 πρώτην φορὰν ἀναγράφει ἔσοδον δραχ. 100.

Ἐγίνετο λοιπὸν βεβαίως χρῆσις τῶν λουτρῶν· χάριν δὲ τῶν λουομένων ὁ δῆμος εἶχε κατασκευάσει καλύβας ἐκ δαφνοκλάδων, εἰσπράττων 10 λεπτὰ κατ' ἄτομον. Πρῶτος δὲ ἔκτισε λίθινον οἰκίσκον ὁ ἀρχιεπίσκοπος Εὐβοίας Νεόφυτος, διατρίψας ἐδῶ χάριν τῶν λουτρῶν τὸ 1846, τὸν ὁποῖον ἐχάρισεν ἔπειτα εἰς τὸν δῆμον,

ὅστις τὸν διῄρεσεν εἰς 4 δωμάτια· φιλοτιμούμενος δέ, ἐπειδὴ συνέρρεον ἄνθρωποι τὸ θέρος πολλοί, ἔκτισε τμηματικῶς ἄλλα 27 δωμάτια, ἀποτελέσαντα ἓν μέγα τετράγωνον χθαμαλὸν καὶ μονώροφον, ὡς οἰκοδόμημα μοναστηρίου, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου εἶχε κατασκευασθῇ ἡ δεξαμενή, κοινὴ ὅμως, εἰς δύο διῃρημένη τμήματα, ἓν διὰ τοὺς ἄνδρας καὶ ἓν διὰ τὰς γυναῖκας.

Ἡ κεντρικὴ πηγή, ἡ ἱστορική, ἡ μέχρι σήμερον χορηγοῦσα τὰς θαυμαστὰς ἰάσεις, ἀνέβλυζεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς δεξαμενῆς τῶν ἀνδρῶν, μὲ θερμοκρασίαν 44° Ῥεωμύρου, τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ ἀναμιγνύμενον μετὰ ὕδατος ἄλλου, τῆς αὐτῆς πηγῆς, ἀλλὰ ψυχομένου ἐν ἐξωτερικῇ δεξαμενῇ, ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸς λοῦσιν τῶν πασχόντων, οἱ ὁποῖοι συνέρρεον κατ᾽ ἔτος πολυαριθμότεροι, φημισθείσης πλέον τῆς ἰαματικῆς δυνάμεως τῶν ὑδάτων. Τὴν ἔλλειψιν δὲ οἰκημάτων ἀνεπλήρου κατ᾽ ἔτος ὁ δῆμος διὰ ξυλίνων παραπηγμάτων. Αὕτη ἡ πενιχρὰ καὶ μέχρι βαρβαρότητος κατάστασις τῶν λουτρῶν ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ 1885, ὁπόῦ οἱ λουόμενοι ὑπεβάλλοντο εἰς πολυειδεῖς βασάνους καὶ στερήσεις, ὑποφέροντες τὰ πάνδεινα ἀπὸ τὸν καύσωνα τῶν μεσημβρινῶν ὡρῶν. Ἤρχισε λοιπὸν ἔκτοτε ὁ δῆμος νὰ δεικνύῃ σημεῖα ζωῆς καὶ πολιτισμοῦ, καὶ ἐπεχείρησε διαφόρους ἀνακαινισμοὺς εἰς τὸν καλυβοσκεπῆ ἐκεῖνον χῶρον, εἰς ἀνάπαυσιν τῶν λουομένων κἄπως ἀνθρωπίνην. Κατεσκεύασε δὲ καὶ 6 μεμονωμένους λουτῆρας. Ἀλλ᾽ ὁ τέλειος ἀνακαινισμὸς τῶν Λουτρῶν ἔγεινεν ἰδίως ἐπὶ τῆς δημαρχείας τοῦ ἰατροῦ κ. Εὐσταθίου Παπανικολάου ἀπὸ τοῦ 1891 μέχρι τοῦ 1899. Κατὰ τὰς δύο αὐτὰς ἀξιοσημειώτους τετραετίας τῆς δημαρχείας τοῦ ῥέκτου ἰατροῦ ἔγειναν ἔργα, τὰ ὁποῖα καὶ τὰς ἀνάγκας τῶν λουομένων ἐπαρκῶς θεραπεύουσι, καὶ τὸν τόπον ἐν γένει ἐξωράϊσαν ἐπιδεικτικώτατα, ὥστε ὁ διαμένων χάριν τῶν λουτρῶν νὰ λησμονῇ ὅτι εὑρίσκεται ἐν ἐρημίᾳ, ἐπάνω εἰς τὴν καίουσαν καὶ ἀπωστρακωμένην κλιτὺν τοῦ Τελεθρίου, ἀλλ᾽ ὅτι διημερεύει εἰς δροσερὰν ἀγροτικὴν παροικίαν ἐπαύλεων ἀπολαυστικωτάτην, ἔχουσαν ὅλην τὴν εὐμάρειαν μεγαλοπόλεως, παροικίαν, ὀφειλομένην

ὄντως εἰς τὸν προοδευτικὸν νοῦν τοῦ μεγάλου τῶν Λουτρῶν αὐτοῦ ἀνακαινιστοῦ.

Σήμερον εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ Δήμου ὑπάρχουν τὰ ἑξῆς οἰκοδομήματα 1) τὸ κεντρικὸν κατάστημα τῶν Λουτρῶν ἐκ 34 λουτήρων μαρμαρίνων καὶ 4 γενικῶν δεξαμενῶν. 2) τὸ κατάστημα τῶν *ἰλυολούτρων*, τῶν κοινῶς λεγομένων *λουτρῶν τῆς λάσπης*, ἀποτελούμενον ἐκ δύο γενικῶν δεξαμενῶν, ἀνὰ μίαν δι' ἑκάτερον φῦλον μετὰ τῶν ἀποδυτηρίων αὐτῶν. Ἕκαστος τῶν λουτήρων τοῦ Μεγάλου κεντρικοῦ Καταστήματος ἔχει 2 κρουνοὺς θερμοῦ καὶ ψυχροῦ μεταλλικοῦ ὕδατος, δι' ὧν κανονίζεται ἡ κατ' ἀρέσκειαν τῶν λουομένων θερμοκρασία διὰ θερμομέτρου ὑπάρχοντος εἰς ἕκαστον λουτῆρα. Οἱ λουτῆρες περιέχουσι καὶ δύο καθίσματα καὶ κρεμαστῆρα, διὰ τὴν ἀπόδυσιν, καθρέπτην καὶ ὡρολόγιον διὰ τὴν καταμέτρησιν τῆς ὥρας. Ἰδιῶται ἐπιχειρηματίαι δὲν εἶχον ἀκόμη στρέψει τὴν προσοχήν των εἰς τὸ πλουτοπαραγωγὸν τοῦτο μέρος τῆς κοινωνικῆς ἀνάγκης, ὁ δὲ δῆμος ἔπρεπε νὰ φροντίσῃ περὶ συμπληρώσεως παντὸς ἐλλείποντος, καὶ παροχῆς ὅλων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἀπαιτεῖ ὁ σύγχρονος βίος. Ἀνήγειρε λοιπὸν ἓν καφεστιατόριον, ἄνω τοῦ κεντρικοῦ τῶν Λουτρῶν Καταστήματος, ἐν ἀπόπτῳ καὶ δροσερᾷ θέσει, ἓν παντοπωλεῖον ἐγγὺς ἐκεῖ, καὶ ἕνα ἀρτοκλίβανον, καὶ ἓν παραλιακὸν καφενεῖον παρὰ τὴν ἀποβάθραν, καὶ οἰκήματα περιλαμβάνοντα 2 δωμάτια πρὸς ἐνοικίασιν καὶ 4 συνεχόμενα ἄλλα διὰ τοὺς ἀπόρους, ὑπὸ τὰ ὁποῖα ὅμως ῥέουσι θερμαὶ πηγαί, αἵτινες καθιστῶσιν αὐτὰ θερμότατα εἰς ἄκρον. Ταῦτα πάντα μετὰ τῶν Λουτρῶν, ὑπενοικιάζων ὁ δῆμος ἀπολαμβάνει ἱκανὸν εἰσόδημα κατ' ἔτος, τὸ ὁποῖον ἀρχίσαν ἀπὸ 27 χιλιάδας δραχμῶν ἔφθασε τὸ 1900 εἰς δρ. 60,000.

Πέρυσιν ὅμως τὸ ἐνοίκιον κατῆλθεν εἰς 38,000 δρ. διότι κατὰ τὰ τελευταῖα τρία ἔτη ἤρχισεν ἡ ἐκμετάλλευσις καὶ ἄλλων ἰαματικῶν πηγῶν παρὰ δύο ἰδιωτῶν, ἡ μὲν παρὰ τοῦ κ. Π. Μακρῆ, ἡ δὲ παρὰ τοῦ ἐντοπίου κ. Διαμαντῆ κοινῶς Πεπώνα, καὶ δὲν

ἀπομένει πλέον ἡ χρῆσις τῶν Λουτρῶν ὡς μονοπώλιον τοῦ Δήμου μόνον.

Ἡ αἴθουσα τῆς ἀναμονῆς τοῦ Δημοτικοῦ καταστήματος ἀποτελεῖ ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας περιγραφῆς. Ἐν αὐτῇ ἀναμένει ὁ λουόμενος κόσμος, μὲ τὸ δελτίον τῆς σειρᾶς του ἕκαστος προσμένων νὰ καταλάβῃ τὸν κενωθησόμενον λουτῆρα. Εἶνε δὲ ἀρκετὰ περίεργον τὸ κοσμικὸν αὐτὸ συγκρότημα, ἀποτελούμενον ἐξ ἑκατέρου τοῦ φύλου. Ὁ ζωγράφος ἔχει ἐκεῖ συγκεντρωμένα ἐπὶ τὸ αὐτὸ πρότυπα προσωπογραφιῶν κάλλιστα. Πρόσωπα σκουντουφλιασμένα διὰ τὴν πρωϊνὴν ἀναγκαστικὴν ἀφύπνισιν καὶ ἔξοδον, καὶ πρόσωπα ὠργισμένα διὰ τὴν πολύωρον χρονοτριβὴν συχνὰ-συχνὰ προβαίνοντα μέχρι τῶν σκοτεινῶν διαδρόμων τῶν λουτήρων. Πρόσωπα ἀποχαυνωμένα ἀπὸ τὴν κούρασιν τοῦ χαρτοπαιγνίου τῆς νυκτὸς καὶ πρόσωπα ἄλλα χαροπὰ καὶ προσηνέστατα—καὶ αὐτὰ εἶνε ὁποῦ κάμνουν καλὴν χρῆσιν τῶν λουτρῶν—τὰ ὁποῖα ἀρεσκόμενα εἰς τὴν φλήναφον ἀργολογίαν εὗρον καιρὸν—τὴν ὥραν αὐτὴν τῆς ἀναμονῆς—νὰ ἀνοίξουν ἀτελείωτον λογοκοπίαν περὶ παντοίων ματαίων πραγμάτων, ἐσχημάτισαν κύκλον ἐξ Ἀλεξανδρινῶν ἢ Σμυρναίων χαριέστατον, καὶ χάνουν τὴν σειράν των τὴν ὡρισμένην, χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσουν, καὶ παίρνουν τὸ λουτρόν των—ὥραν μεσημερίου—μὲ δυσαρέσκειαν ἀναγκαζόμενα νὰ διακόψουν τὴν ὄντως εὐάρεστον καὶ εὐάρμοστον ἐκείνην συγκέντρωσιν. Αὐτὰ τὰ πρόσωπα ἤκουσα, ὅτι ὠφελοῦνται πλειότερον ἀπὸ τὴν παρατεταμένην ἐκείνην λογοκοπικὴν συζήτησιν, παρὰ ἀπὸ τὴν χρῆσιν τῶν λουτρῶν των, ὅταν μάλιστα συμπέσῃ νὰ πάσχουν ὄχι τόσον ἀπὸ ποδαλγίαν ὅσον ἀπὸ γλωσσαλγίαν....

Ἐννοεῖται ὅτι διὰ νὰ φθάσουν αἱ Θέρμαι τῆς Αἰδηψοῦ τὰς εὐρωπαϊκὰς τοιαύτας ὡς πρὸς τὴν ἄνεσιν τοῦ ἐν αὐταῖς βίου ἀπαιτοῦνται πολλὰ ἀκόμη ἐκ μέρους τοῦ δήμου καὶ ἐκ μέρους ἐπιχειρηματιῶν μεγάλων, ὥστε καὶ ὁ βίος νὰ καταστῇ ὀλιγώτερον

πολυδάπανος, καὶ ἡ εὐμάρεια τῆς πολίχνης ἀκόμη νὰ ἐπαυξηθῇ δι᾽ ὅλων τῶν μέσων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα παρασύρουν τὸ ρεῦμα τῶν Ἑλλήνων εὐπόρων πρὸς δύσιν, ὅπου ὁ πολιτισμὸς γνωρίζει ἐπιστημονικῶς πλέον ν᾽ ἀδειάζῃ τὰ βαλάντια τῶν ἐπιζητούντων τὴν θερινὴν ἀνάπαυλαν ἀπὸ τῶν βαρυτάτων ἐργασιῶν τῶν πόλεων καὶ τὴν ἀναψυχὴν τὴν τελείαν, τὴν μέχρι ἰδιοτροπίας φθάνουσαν παρ᾽ ἐκείνων τῶν ἐχόντων, δι᾽ οὓς δὲν ἀρκοῦν μόνον αἱ φυσικαὶ καλλοναὶ ἑνὸς τόπου νὰ τοὺς ἐπαναπαύσουν, ἂν δὲν συνδυασθῶσι καὶ μὲ τόσας ἄλλας, τὰς ὁποίας παρέχει ἡ καλλιτεχνία, μὲ θεαματικὰς παραστάσεις λόγου χάριν καὶ μουσικὰς συναυλίας, ὧν στερεῖται ἕως σήμερον ἡ Αἰδηψός. Οὐχ ἧττον ἡ ἀρχὴ πρὸς τὴν πρόοδον εἶνε καταφανὴς καὶ καταπληκτική· τὰ δὲ λοιπὰ τῆς ἀνέσεως ζητήματα, ἀναγκαίως θὰ παρακολουθήσουν τὴν νωχέλειαν τὴν ἑλληνικήν, ἡ ὁποία ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἴσως ἀκόμη θ᾽ ἀφίνῃ νὰ φεύγῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ὄχι ὀλίγος χρυσός....

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΚΤΟΠΛΟΪΑ

Κάρρα μετακομίσεως.—Αἱ προσεγγίσεις.—Ὁ συνωστισμός.—Ἡ ἔξοδος, εἶδος πανικοῦ.

Ὅσαις φοραῖς ταξειδεύω μὲ ξένα ἀτμόπλοια, ἐκπλήττομαι πάντοτε μὲ δύο πράγματα· πρῶτον μὲ τὴν καθαριότητα, δεύτερον μὲ τὴν τάξιν. Ἡ καθαριότης διὰ τὰ ξενοδοχεῖα —τὰ γάρ ἀτμόπλοια εἶδος ξενοδοχείων εἰσὶν – εἶνε τὸ ἕν ἥμισυ τῆς ἀνέσεως· ἡ δὲ τάξις τὸ ἄλλο ἥμισυ. Διότι πρέπει νὰ γνωρίζετε ὅτι τὴν ἄνεσιν δὲν χορηγεῖ τόσον ἡ εὐρυχωρία, ὅσον ἡ τάξις καὶ ἡ καθαριότης. Ἐγνώρισα νοικοκυροπούλαις, αἱ ὁποῖαι μὲ τὸ νὰ ἦσαν ὀπαδοὶ τῆς τάξεως ἐφιλοξένουν εἰς κἄτι τρυπίτσας ὅλην τὴν θαλλερὰν ἄνεσιν, τὴν ὁποίαν δὲν ἠμπόρεσαν ν' ἀποκτήσουν ἄλλαι τρανaὶ οἰκοδέσποιναι εἰς τὸν συμφυρμὸν καὶ ἀταξίαν αἰθουσῶν καὶ ἑστιατορίων, προδόμων τε καὶ περιδρόμων.

Τῆς Ἑλληνικῆς ἀκτοπλοΐας τὰ ἀτμόπλοια μοῦ κάμνουν πάντοτε τὴν ἐντύπωσιν κάρρου ἀθηναϊκῆς μετακομίσεως, ὅπου οἱ ἐπιβάται ρίπτονται ἀναμὶξ ὡς ἔπιλα, ὥστε μέσα εἰς ἐκεῖνον τὸν ἐλεεινὸν συμφυρμὸν νὰ χάνῃ κανεὶς μίαν τόσον ὡραίαν ἀπόλαυσιν, ὡς εἶνε ἡ ἀπόλαυσις ἑνὸς ταξειδίου.

Ἐκεῖ ὅπου θέλει κανεὶς νὰ θαυμάσῃ τὸν διωγμὸν τῶν κυμάτων, ὅμοιον πρὸς φυγὴν ποίμνης διωκομένης ὑπὸ λύκων, δὲν εἶνε δύσκολον νὰ δεχθῇ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του στομαχικὰς ὑπερκειμένων του διαταράξεις· ἢ πάλιν, ἐνῷ ἀμέριμνος κρατεῖ τὸν κυαθίσκον τοῦ καφέ, ἕτοιμος νὰ τὸν ἀπολαύσῃ ρουφιξιὰν πρὸς ρουφιξιάν, ἀν-

θορραντισμένον μὲ τῆς θαλασσινῆς αὔρας τὴν εὐωδίαν, τὸν ὄντως ἐρατεινὸν καφέν, δὲν εἶνε ἀπροσδόκητον νὰ ἴδῃ τὸν κυαθίσκον του πλημμυρισμένον ἀπὸ τῶν γειτονικῶν του ἐπιβατῶν τὰ ναυτιάσματα.

Αἱ προσεγγίσεις ἔχουσι πολὺ τὸ διασκεδαστικόν. Θὰ ἴδῃ κανεὶς χωριὰ Ἑλληνικὰ καὶ Ἕλληνας χωρικούς. Πρασινάδαις καὶ λειβάδια παραλιακά, καὶ θαλασσοσπιτάκια, ὁποῦ σὰν τὰ κογχύλια νὰ ἡλιάζωνται ἐπάνω εἰς τοὺς βράχους.

—Στόπερ !

Ὁ δρόμος κόπτεται πάραυτα, σὰν νὰ ἐκόλλησε κάπου τὸ βαποράκι μας, εἰς κανένα βάλτον τοῦ Μαλιακοῦ, ἢ εἰς καμμίαν τραγάναν τοῦ Εὐβοϊκοῦ, ὅπερ δὲν εἶνε τι ἀσύνηθες. Ὅλοι οἱ ἐπιβάται εἰς τὸ πόδι. Ἄλλοι νὰ βγοῦν. Ἄλλοι νὰ μποῦν. Οἱ βαρκαδόροι σὲ τραβοῦν ἀπὸ τὸ σακκάκι, νὰ σὲ βγάλουν μὲ τὸ ζόρι :

—Γιὰ ἔξω, ἀφεντικό !

Ἄλλοι, περιποιητικώτεροι αὐτοί, ἁρπάζουν τὰς ἀποσκευάς σου ἀνερώτητα, καὶ σὲ προσκαλοῦν εὐγενέστατα:

—Ὁρίστε, ἀφεντικό ! Γλήγορα, νὰ μὴ μείνετε μέσα !

Παρέκει δύο βαρκαδόροι διαπληκτίζονται περὶ τῶν ξένων ἀποσκευῶν, τὰς ὁποίας ἐφορτώθησαν ἀμφοτέρωθεν, εἰσδύσαντες κάτω εἰς τὰς θέσεις, καὶ διὰ τοῦτο διόλου δύσκολον νὰ ἴδῃ ὁ ἐπιβάτης θραυόμενα τὰ φορτσέρια του ἀπὸ δυὸ ὁποῦ μαλόνουν εἰς ξένον ἀχυρῶνα.

—Ποῦ εἶνε ἡ σκάλα, παιδί ;

Οἱ δρόμοι ὅλοι πιασμένοι ἀπὸ τὰς ἀποσκευάς. Ὕστερον ἀπὸ ἀρκετὸν ἀγῶνα ὑπερνικᾷς ἕνα λόφον μπαούλων, μὲ κίνδυνον νὰ πέσῃς εἰς τὸ ἀνοικτὸν κύτος· ἀλλ' ἰδοὺ ὁ δρόμος συμφράσσεται πάλιν ἀπὸ νέαν εἰσβολήν. Μία οἰκογένεια ὁλόκληρος, μήτηρ καὶ πέντε τέκνα, κεῖνται ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς σκάλας σὰν πεθαμένοι ὅλοι, ἀπὸ τὸν σάλον. Ἐὰν τέλος πάντων κατορθώσῃς νὰ σωθῇς ἀπὸ τὴν σκύλλαν, μὴ μακαρίζῃς ἀκόμη τὸν ἑαυτόν σου· διότι σὲ ανα-

μένει ἡ χάρυβδις. Ὁλόκληρος ποίμνη μὲ τοὺς σανοὺς καὶ τὰς κόπρους, κατέναντι ἀκριβῶς τῆς σάλας τῆς πρώτης θέσεως, ὡς ἀγροκήπιον τεχνητὸν διὰ τὴν ὅρασιν καὶ τὴν ὄρεξιν.

Ἵστασαι ἐκεῖ διαλογιζόμενος ποῖον δρόμον νὰ πάρῃς.

—Ὤχ τὸ κεφάλι μου!

Ἕνας βαρκάρης ἀπρόσεκτος—καὶ εἶνε δυστυχῶς ὅλοι τοιοῦτοι—σ' ἐκτύπησε μὲ τὸ μπαοῦλο. Πάει κι' αὐτό.

—Ὤχ! τὸ σακκάκι μου!

Ἀπὸ κάτι καρφιά τοῦ μπαούλου ἐξεσχίσθη τὸ φόρεμά σου. Πάει κι' αὐτό.

—Ὤχ! τὸ πόδι μου!

Ἕνας βοῦς, ἄρτι εἰσαχθεὶς μὲ τὸν *ἀναιβαστῆρα*, σὲ κατεπάτησε. Πάει κι' αὐτό.

Ὅλα θὰ πᾶνε, ἔχε ὑπομονή. Θὰ πάῃ καὶ τὸ βαπόρι, θὰ πᾷς καὶ σύ, ὅπως πῆγε καὶ τὸ δεκάρικο ὁποῦ ἔδωσες εἰς τὸ εἰσιτήριον.

Βουνὰ κατακαυμένα. —Χωριὰ καὶ καλύβαι ἡλιοκαιόμεναι. —Ἁλιεία χωρὶς δίκτυα. —Πρόγευμα μέσα εἰς φοῦρνον. — Ἕνα μαθητικὸν παιγνίδι.

Ἂς καμαρώσωμεν τώρα τὰς ἑλληνικὰς παραλίας.

— Ντοὺπ-ντούπ! Ντοὺπ-ντούπ! Ντοὺπ-ντούπ!...

Οἱ γδοῦποι τῆς μηχανῆς ρυθμικῶς διαδέχονται ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ὡς ξυλιαῖς ἕλληνος διδασκάλου ἐπὶ τῆς ράχεως μαθητοῦ. Δυστυχῶς ὅμως, πλὴν τοῦ κυανοῦ τοῦ οὐρανοῦ, τίποτε ἄλλο δὲν ἔχεις νὰ καμαρώσῃς. Τὰ βουνὰ κατάμαυρα καὶ ὁλόγυμνα ἀπὸ τὰς πυρκαϊάς· τὰ χωριὰ ψήνονται μέσα εἰς τὸ καῦμα τοῦ θερινοῦ ἡλίου.

— Ἐχάθη ἕνα δένδρο νὰ φυτεύσουν!

Μιὰ καλυβίτσα κατάξηρος μέσα εἰς τὸ χῶμα. Δίπλα εἰς τὴν πορτίτσα της ὁ Ἕλλην χωρικός, διπλοπόδι καθήμενος, λογαριάζει βέβαια τὸν χρόνον τῶν ἐκλογῶν. Οὔτε πρασινάδα, οὔτε λαχανικά, οὔτε κανένα κηπαράκι, οὔτε καμμιὰ κοτίτσα. Παρέκει σ' ἐκεῖνο τὸ ἄλλο χωριουδάκι, κάτω εἰς τὴν ἀκρογιαλιά, μία ἐξέδρα εἶνε ἐστηριγμένη ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Καὶ εἶναι γεμάτη ἀπὸ χωρικούς, ὁποῦ γκεζερᾶνε μὲ τοὺς ναργιλέδες των.

— Ἕνα σκαμνί, καλαρῶτο, νὰ καθήσω.

—Οὔτε μισό, κύριε, δὲν ἔχομε. Μᾶς τὰ πῆρε προχθὲς τὸ ἄλλο βαπόρι.

— Πῶς δὲν πῆρε καὶ σένα!...

Ἐκεῖ στὸ πέλαγος, στοὺς βράχους ἐκείνους, ψαρεύουν. Ἂς καμαρώσωμεν λιγάκι τὴν ἑλληνικὴν ἁλιείαν. Ὁμοιάζει πρὸς ναυμαχίαν. Κρότοι ὡς ἀπὸ τηλεβόλα. Ἡ θάλασσα ἀναταράσσεται, ἀνακατόνεται. Ἀφροὶ ξεσποῦνε, σὰν νὰ πῆρε φωτιὰ ἡφαίστειον.

Καὶ οἱ ψαράδες ἐξακολουθοῦν, κρυμμένοι ἀπὸ πίσω ἀπὸ τοὺς

βράχους, νὰ ρίπτουν οὐχὶ τὰ δίκτυα, ἀλλὰ τὰ φυσέκια τῆς δυναμίτιδος...

Ἂς ἀφήσωμεν τὰ ψέμματα. Θὰ κάμω ἕνα πρόγευμα . . . Πρόγευμα θαλασσινόν· ἐδήλωσα ἐγκαίρως.

—Θὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸ πρόγευμα ὁ κύριος;

—Ἀκοῦς ἐκεῖ! —Νὰ σοῦ πῶ ; Θἄχῃς ἀτζέμ-πιλάφι ; Θἄχῃς μακαρονάδα ;

Ὁ καμαρῶτος—ἄς μὴ εἶχε καθίσματα, τί πταίει αὐτός—εἶνε πρόθυμος. Ὑψηλὸς μὲ γένεια, μὲ μαῦρο ὑποκάμισο. Εἶνε ὅμως γελαστὸς μὲ ὅλον τὸ πένθος του. Ἀρχίζει καὶ μᾶς ἀπαριθμεῖ τὴν λίσταν μὲ τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ μᾶς ἐξεγερθῇ ἀκράτητος ἡ ὄρεξις....

Ὤχ καὶ νὰ σᾶς εἶχα ἐκεῖ κάτω, εἰς τὸν φοῦρνον ἐκεῖνον! Ποῦ νὰ φᾷς, καὶ ποῦ νὰ πιῇς! Ἐγὼ ἐπερίμενα, ὅπως μιὰ φορὰ στὸν Μαρμαρᾶ, ὁποῦ μᾶς ἔστρωσαν τὸ τραπέζι ἐπάνω στὴν δροσιά. «Τέτοια ὥρα, τέτοια λόγια...» Πᾶνε καὶ τὰ πιλάφια του, πᾶνε καὶ ἡ μακαρονάδαις του, πᾶνε καὶ τὰ μπαρμπούνια του καὶ τὰ ψητὰ κοτόπουλα. Οὔτε ὁ φοῦρνος τοῦ γειτονά μου τοῦ κύρ Στέφανου, ὁδὸς Καποδιστρίου, δὲν πιστεύω νὰ εἶχε τόσην θερμότητα, ὅσην τὸ ἑστιατόριον τοῦ ἀτμοπλοίου μας. Τὸ πρόγευμα καὶ τὸ δεῖπνον κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ἀτμόπλοια εἶνε μαρτύριον ἀληθινόν, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται κανεὶς εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ μακαρίσῃ τὸ Ἀθηναϊκὸν θέρος μὲ τὴν σκόνιν του καὶ τὴν καῦσίν του· διότι ἐκεῖ ψήνεται μὲν κανεὶς καὶ ἀποτυφλοῦται, πλὴν ψήνεται ἐν γνώσει· ἐνῷ ἐδῶ πάσχει κανεὶς φορτωμένος εἰς τοὺς ὤμους του ὅλην τὴν εἰρωνείαν τοῦ **ταξειδεύειν.**

Καὶ ἐνθυμοῦμαι τώρα ἕνα παιγνίδι ὁποῦ ἐκάμναμεν εἰς τὸ σχολεῖον, εἰς τὸ Βαρβάκειον. Κρυφὰ ἐκολλούσαμεν ὁ ἕνας εἰς τὴν πλάτην τοῦ ἄλλου ἕνα χαρτάκι μὲ τὴν λέξειν **γαΐδαρος.** Τὴν αὐτὴν ἐντύπωσιν μοῦ κάμνουν οἱ ἐπιβάται τῆς Ἑλληνικῆς ἀκτοπλοΐας, ὡς νὰ φέρουν ὅλοι των ἕνα χαρτάκι κολλημένον εἰς τὴν πλάτην μὲ τὴν λέξιν **ταξειδιώτης.**

ΜΕ ΤΟΥ ΒΟΡΗΑ ΤΑ ΚΥΜΑΤΑ

Μὲ 50 λεπτὰ μέχρι Ναυπλίου! — Ἕνας παράδοξος τύπος ταξειδιώτου.—Καὶ ἕνας Λούκουλος πλέον παράδοξος. Οἱ σκάροι τοῦ Σαρωνικοῦ καὶ τὰ καλκάνια τῆς Πόλεως.—Γαστρονόμος μὲ δίπλωμα.

Ἀπὸ ὅλα ὅμως τὰ ταξείδιά μου δὲν θὰ λησμονήσω ποτέ μου μίαν ἐκδρομὴν εἰς τὸν Σαρωνικὸν καὶ Ἀργολικόν. Ἦτο συναγωνισμὸς τὴν ἡμέραν ἐμείνην.

— Δὲν εἶνε λίγο, φιλαράκο μου! Μοῦ ἔκαμνε τὸν λογαριασμὸν ὁ καϋμένος ὁ κὺρ-Γιάννης —Θεὸς σχωρές τονε— ἕως νὰ μπαρκαρισθῶ πάει ὁ καϋμένος. Αὐτὸς εἶνε ὁ κόσμος. Καὶ αὐτὸ καλεῖται ζωή, ἐν ᾧ ὀρθότερον ἦτο ἡ ζωὴ νὰ καλῆται θάνατος. Καὶ μάλιστα ζωὴ μὲ τοιαύτας ἐντυπώσεις— Ἄς εἶνε....

Λοιπὸν μοῦ ἔκαμνε τὸν λογαριασμόν. ὁ καϋμένος ὁ κύρ-Γιάννης.

—Μὲ πενῆνα λεπτὰ βγαίνεις ὅπου θές, ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ ἕως εἰς τὸ Ναύπλιον. Ἔχεις κέρδος τὰ βαρκαδιάτικα καὶ τὰ χαμαλιάτικα. Νὰ πᾷς, νὰ πᾷς εἰς τὰ Μέθανα, καὶ νὰ φᾷς σκάρο. Ἄκουσε δῶ. Νὰ μὴν ξεχάσῃς νὰ φᾷς σκάρο. Σκάρο ψητόν.—Ἦτο ὁ μακαρίτης πρώτης τάξεως γαστρονόμος.

—Ἄκουσε δῶ! Νά πᾷς αὔριο στὰ Μέθανα μὲ τὸν συναγωνισμό· 50 λεπτὰ θὰ δώσῃς, καὶ μὴ ξεχάσῃς νὰ φᾷς σκάρο ψητό.

Εἶνε δὲ ὁ σκάρος ἕνα παχύτατον ὡς χοιρινὸν κρέας ὀψάριον.

Καὶ πιπιλίζων τὰ χείλη του ὡς νὰ ἔτρωγεν ἐκείνην τὴν στιγμὴν ψητοὺς σκάρους, ἐπανελάμβανεν:

—Ἀμὰν ἐφέντιμ! Ἐγὼ θὰ ξαναπάω πάλι.

Ἀλλ' ἕως νὰ ξαναπάῃ, πάει ὁ καϋμένος! Πάει καὶ πανταπάει... ὁ Θεὸς σχωρέστονε.

Ἦτο φραγκορράπτης. δίπλα εἰς τὴν Ἁγίαν Εἰρήνην. Εἰργάζετο ὅλην τὴν ἑβδομάδα· ἀλλὰ τὴν Κυριακὴν ἔπρεπε νὰ δημιουρ-

γήση μίαν ἐκδρομήν. Πότε εἰς τὴν Καισαριανήν, καὶ πότε εἰς τὴν Πεντέλην, μὲ μίαν συντροφιὰν ἀνοικτόκαρδον, καὶ μὲ τὸν ἀπαραίτητον πελώριον φλάσκον του, ὡσὰν ἕνα μικρὸ βαρελάκι. Καὶ μὴ θαρρῆτε πῶς ἔτρωγε. Τσιμποῦσε λιγάκι ἀπὸ δῶ καὶ ἀπὸ κεῖ. Ἀλλ' ᾐσθάνετο μακαρίαν ἀπόλαυσιν, μίαν πατριαρχικὴν χαράν, νὰ βλέπῃ τοὺς ἄλλους νὰ τρώγουν. Καὶ αὐτὸς νὰ ἀγάλλεται, καὶ νὰ τοὺς ὁδηγῇ ποῖον εἶνε τὸ καλλίτερον μέρος τοῦ ψητοῦ, ποῖον ἀπὸ τὰ ψάρια εἶνε τῆς ἐποχῆς. Καὶ διὰ νὰ διευκολύνῃ τὴν χώνευσιν τῆς παρέας του, νὰ διηγῆται χωνευτικώτατα ἀνέκδοτα τῆς ἐν τῇ Πόλει ζωῆς του· διότι ἔζησεν εἰς τὴν Πόλιν, καὶ ἤξευρε νὰ σοῦ περιγράψῃ τὰς ἐξοχάς της καὶ τὰ καλά της, σὰν λεξικογράφος ἐγκυκλοπαιδικός.

— Νὰ μὴ ξεχάσῃς νὰ πᾷς 'ς τὰ Γαλατάρια-κατὰ τὸν Ἅγιον Στέφανον, μοῦ ἔλεγεν, ὅταν τὸν ἀπεχαιρέτιζα, ἀναχωρῶν διὰ τὴν Πόλιν. Νὰ πᾷς εἰς τὰ ***Νερά,*** εἰς τὰ Μπέντια, καὶ ς'τοῦ Δέρκων. Νὰ πᾷς εἰς τὰ Θεραπειά, καὶ νὰ φᾷς ***καλκάνι***. Ἀμὰν Ἐφέντιμ!

Εἶνε δὲ τὸ ***καλκάνι*** ἰχθὺς ἐγχώριος τῆς Πόλεως, τὸ σχῆμα ὡσὰν ἐλαφρὰ μικρὰ ἀσπὶς πολεμική, τριγωνική, ἥτις κοινῶς ***καλκάνι*** καλεῖται, σὰν τὰ ἰδικά μας μικρὰ σαλάχια, ἀλλὰ μὲ τρυφερὸν σὰν γαλακτόπηκτον τὸ κρέας, καὶ εὐωδιάζον ἰώδειον, ὁποῦ παρασκευάζεται ψητὸν καὶ τηγανητὸν εἰς τὰ θερινὰ ξενοδοχεῖα τοῦ Βοσπόρου, καὶ τὰ μεγάλα ξενοδοχεῖα τοῦ Σταυροδρομίου. ἰθαγενὲς τῆς Βασιλευούσης, βασιλικὸν ὄντως φαγητόν, τώρα τοὺς μῆνας τοῦ θέρους.

Τέτοιος, ὁποῦ λέτε, ἦτο ὁ κὺρ Γιάννης. Λούκουλος ἀπὸ τὴν ἀνάποδην· ἀρεσκόμενος νὰ βλέπῃ τοὺς ἄλλους τρώγοντας, αὐτὸς δὲ νὰ παχαίνῃ καὶ ἀπὸ τὴν εὐχαρίστησιν μόνον, καὶ νὰ λιγόνεται ἀπὸ τὴν γαστριμαργικὴν ἡδυπάθειαν τῶν πειναλέων δαιτυμόνων του.

Παρασυρθεὶς ἀπὸ τὸν γαστρονομικὸν τοῦ μακαρίτου ἐνθουσιασμόν, ἐπεβιβάσθην εἰς ἓν ἀτμόπλοιον τοῦ συναγωνισμοῦ, χωρὶς νὰ συλλογισθῶ ὅτι ὁ φίλος μου ὁ κὺρ Γιάννης δι' ἕνα σκάρον ἠδύνατο καὶ μαρτύριον νὰ ὑποστῇ μέχρι Μεθάνων, ὡς ἦτο ἱκανὸς νὰ

ταξειδεύση εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, διὰ νὰ φάγῃ καλκάνι σκορδαλιὰ τὸν Μάϊον.

Μὰ ἦτο ταξεῖδι αὐτό! Ἡ σαρδέλαις μέσα εἰς τὰ βαρέλια εἶνε στιβαγμέναις μὲ περισσοτέραν τάξιν καὶ μὲ περισσοτέραν ἄνεσιν, παρ' ὅσον εἴμεθα οἱ πεντηκοντάλεπτοι ἐπιβάται τοῦ Γουδῆ. Καὶ γιὰ τὴν κόλασιν ἂν ἦτο ἡ *Ἑλλὰς* τοῦ Γουδῆ ἐκείνην τὴν Τρίτην, δὲν πιστεύω ποτὲ νὰ εἶχε τόσους πολλοὺς ἐπιβάτας.

Ἀληθὲς μαρτύριον, τρομερώτερον καὶ ἀπὸ τὸ μαρτύριον τοῦ Ταντάλου. Νὰ βλέπῃς θάλασσαν, καὶ νὰ μὴ μπορῇς νὰ τὴν ἀπολαύσῃς. Νὰ βλέπῃς σκιάν, καὶ νὰ τὴν ἔχῃ ἄλλος. Νὰ βλέπῃς κάθισμα, καὶ νὰ κάθηται ἄλλος. Νὰ πεινᾷς καὶ νὰ μὴ μπορῇς νὰ φάγῃς. Νὰ διψᾷς καὶ νὰ μὴ μπορῇς νὰ πιῇς. Μακαριώτερος πάντων ἐστάθη ἕνας Ὑδραῖος ἢ Σπεστιώτης, θαρρῶ, ὁποῦ ἀπὸ τὴν βάρκα ἔτυχε νὰ πέσῃ ἐμπρὸς εἰς τὴν παραγκίτσα τοῦ τροφοδότου. Δὲν τὸ κούνησεν ἀπὸ ἐκεῖ. Καὶ ἕως νὰ φθάσωμεν εἰς τὰς Σπέτσας, τὸ κρασὶ τοῦ τροφοδότου εἶχε τελειώσει ὅλον. Οἱ λοιποὶ ἀντὶ γιὰ τὰ 50 λεπτὰ ποῦ ἐπληρώσαμεν ἕως εἰς τὸ Ναύπλιον, ἐκερδήσαμεν αὐτὸ τὸ καλόν. Νὰ γεμίσουν τὰ καπέλλα μας καὶ ἡ τσέπαις μας ἀπὸ ἀηδίαις (Μὲ συγχωρεῖτε διὰ τὸν εὐφημισμόν.) Αὐτὰ εἶνε ἀπαραίτητα κύριοι, δι' ὅσους προτιμοῦν τὰ ταξείδια τῶν 50 λεπτῶν. Ὁμολογῶ ὅτι ὁ ἐνθουσιασμὸς αὐτὸς τοῦ ἀγαθοῦ φίλου μου πρὸς τὰ πεντηκοντάλεπτα ταξείδια, ἦτο ἁπλῶς μία κρυφὴ φιλαργυρία του. Ἀλλὰ καὶ ὁ πλέον ἐνάρετος ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον αὐτόν, θὰ ἔχῃ καὶ τὰ ἐλαττώματά του.

ΕΠΑΝΟΔΟΣ

Ἀπὸ Ναυπλίου εἰς Πειραιᾶ.—Οἱ παραθερίσαντες.—Ὁ μόνος εὔθυμος.—Ὁ φαιδρότερος τῶν ἐπιβατῶν.—Τὸ ἀπόφθεγμα ἑνὸς ἐρημίτου.

Τὰ ἀτμόπλοια τοῦ Ἀργολικοῦ καθ' ἑκάστην μεταφέρουσι κατ' αὐτὰς τοὺς εἰς τὰς διαφόρους γειτονικὰς νήσους παραθερίσαντας, οἵτινες ἕνας-ἕνας, σὰν τὰ πουλάκια τὰ ἀποδημητικά, ἐπανέρχονται πάλιν εἰς τὴν πρωτεύουσαν, τὴν παλαιὰν φωλεάν των.

Εἶνε πάγκαλον τὸ μικρὸν μέχρι Ναυπλίου καὶ ἐκεῖθεν μέχρι Πειραιῶς ταξειδάκι μὲ τὴν ἔκτακτον γαλήνην καὶ ἀδιατάρακτον νηνεμίαν, τὴν ἐπικρατοῦσαν ὅλας αὐτὰς τὰς Σεπτεμβριανὰς ἡμέρας· Ἡ θάλασσα πηκτὴ ὡς ἀπὸ μετάλλου ἁπλοῦται γύρω-γύρω εἰς τὸν Ἀργολικόν, τὸν Σαρωνικόν, καὶ τὸ ἀνοικτὸν πέραν πέλαγος. Οὔτε μία ἀνέμου πνοὴ δὲν ἔσειε τὴν ἐπιφάνειαν, τὴν ὁποίαν ὁ ***Ἀστήρ***, σὰν ζαργάνα ἀποπλανηθεῖσα ἀπὸ τὸ κοπάδι της, ὀργόνει γοργὰ-γοργά, προσεγγίζων πότε ἐδῶ καὶ πότε ἐκεῖ.

Ὅλοι οἱ ἐπιβάται περίλυποι ἐμβαίνουν, μὲ ἕνα ὕφος ἀπελπιστικὸν καὶ βαρύ, ὡς νὰ ἐπιστρέφουν ἀπὸ κηδείαν. Καὶ ὅλοι μὲ βλέμματα δακρυσμένα βλέπουν πρὸς τὴν θερινὴν διαμονήν των, τὴν ὁποίαν καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις τοὺς ἀναγκάζουσι νὰ ἐγκαταλείψουν. Ἄλλος ἐνθυμεῖται τὴν δροσερὰν ἐξοχήν, τὴν ὁποίαν δὲν θὰ ἐπανίδῃ τοὐλάχιστον δι' ἓν ἔτος· ἄλλος τὰ μπαρμπούνια τὰ ***γαμπριάτικα***, ὁποῦ ἐρρόδιζαν σὰν κομμάτια καρπουζιοῦ, καὶ ἄλλος

τοὺς σκάρους τοὺς λιπαρούς, τὰ θαλασσινὰ αὐτὰ χοιριδάκια, οἱ ὁποῖοι τόσον φθηνοὶ καὶ τόσον παχεῖς ἁλιεύονται εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν θάλασσαν. Καὶ ἄλλος πάλιν μὲ βουρκωμένα τὰ μάτια, παρὰ τὴν κωπαστὴν ἐπακκουμβῶν, ἀτενίζει τὴν ἐξαισίαν ἐκείνην ταράτσαν τῆς Ὕδρας, ἕνα ἁλώνιον ὁλόκληρον, πλακόστρωτον καὶ δροσερόν, ὅπου καθ' ἑσπέραν ἡ αὐγουστιανὴ σελήνη ἐνεθρονίζετο βασίλισσα τῆς νυκτὸς καὶ τῆς σιωπῆς, φεγγοβολοῦσα ὁλόλαμπρος ἀνάμεσα εἰς μίαν ἀλησμόνητον συντροφιάν, ἡ ὁποία ἐπὶ δίμηνον ἀπήλαυσε τὴν ξεκουραστικὴν μακαριότητα, πότε γλεντῶσα ἐν κρότοις καὶ τυμπάνοις περὶ τράπεζαν πλουσιωτάτην, καὶ πότε ἐν εἰρηνικῇ τῆς νυκτὸς ἀπολαύσει ἀκροωμένη σιωπηλὴ τοὺς κώδωνας τοῦ Προφήτου Ἠλία, ἡδέως ἀντηχοῦντας εἰς τὴν κάτασπρην τῶν Καμινίων συνοικίαν:

Ὁ μισεμὸς εἶνε καϋμός.
καὶ τὤχε γειά, φαρμάκι . . .

Καὶ μόνον τοῦ πλοίου ὁ καπετάνιος, ἕνας ζωηρὸς καὶ σωματώδης σπετσιώτης, ὁ καπετὰν Ἀδριανὸς Σάντος, διαχύνει παντοῦ τὴν εὔθυμον στωμυλίαν του.

Ὁ ***Ἀστὴρ*** γοργὸς καὶ ἀκλόνητος, ἀστὴρ θαλάσσιος ἀπλανής, μόνον τὸν εὔθυμον γέλωτα τοῦ εὐγενεστάτου τῶν Ἑλλήνων πλοιάρχων ἀκούει, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ καὶ μία νότα εὐθυμίας εἰς τὸ πένθιμον ἀνακρουόμενον ἐμβατήριον τῶν ἐπανερχομένων ἀπὸ τὴν δροσιὰν εἰς τὴν Ἀθηναϊκὴν σκόνιν.

Ἐκ τῶν ἐπιβατῶν ὁ φαιδρότερος πάντων κατὰ τὸ ταξείδιον αὐτὸ ἦτο ὁ πρωθυπουργὸς κ. Ζαΐμης τὸν ὁποῖον ἐν Αἰγίνῃ προέπεμψαν εἰς τὸν ***Ἀστέρα*** ὁ βουλευτὴς καὶ γαμβρός του κ. Βενιζέλος, καὶ ὁ Δήμαρχος Αἰγίνης μετά τινων φίλων των, εἰς μίαν μεγάλην Αἰγινήτικην βάρκαν, μὲ μίαν τένταν καὶ μὲ μίαν μεγάλην σημαίαν, δορυφορουμένην ἀπὸ δύο καστανοχρόους ὀρφούς, δεμένους ἀπὸ τὴν πρύμνην.

Παροραμάτων διόρθωσις

Ἀνάγνωθι ἐν σελ. 56 ***κελαρύζω***, ἐν σελ. 56 ***ὁ Σίπυλος***, ἐν σελ. 68 ***ταιρειαστά***, ἐν σελ. 72 ***Κασσιόπη***, ἐν σελ. 72 ***Πούλεια***, ἐν σελ. 80 ***ἀντηχοῦσιν*** ἀντὶ ***ἀντηχεῖ***, ἐν σελ. 83 ***Γοργόνα***, ἐν σελ. 86 ***συκωτάκια***, ἐν σελ. 127 ***ἀπετέθησαν*** ἀντὶ ***ἐπετέθησαν***, ἐν σελ. 136 ***Προύσης***, ἐν σελ. 160 ***ῥουφηξιάν***.

· ΕΡΓΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑ

Πρωϊνὸ Ξεκίνημα **Γ. 'Αθάνα.** Συλλογὴ λυρικῶν ποιημάτων ἐμπνευσμένων ἀπὸ τὴν σύγχρονον ἐπαρχιακὴν ζωήν. Τὰ διακρίνουν μοναδικὴ ἀφέλεια καὶ ἁγνότης αἰσθήματος καθὼς καὶ θαυμασία ἁπλότης ἐκφράσεως. Δημοσιευθέντα εἰς πρώτην ἔκδοσιν τὸ 1919 καὶ ἀποτελοῦντα τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τοῦ ποιητοῦ ἔτυχον τῆς γενικῆς ἐπιδοκιμασίας. Ἔκδοσις δευτέρα.......... Δρ. 8.—

'Αγάπη στὸν Ἔπαχτο Κύκλος δροσερῶν καὶ χαριτωμένων τραγουδιῶν. 'Αποτελοῦν ἕνα μωσαϊκὸ ποὺ ζωγραφίζει τὴ σχέσι δύο ἐρωτευμένων στὴν ἐπαρχία καθὼς θεμελιώνουν μὲ τὴν ἀγάπη τὴν «ἔντιμη κι' ὅμορφη ζωή τους».................. Δρ. 6.—

«Καιρὸς πολέμου» Συλλογὴ ποιημάτων βραβευθεῖσα εἰς τὸν Φιλαδέλφειον ποιητικὸν διαγωνισμόν. Προτάσσεται ἡ κρίσις τοῦ εἰσηγητοῦ τῆς Ἑλλανοδίκου 'Επιτροπῆς κ. Δημ. Καραχάλιου. Τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς αὐτῆς, γραμμένα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, τὰ διαπνέει βαθὺς ἀνθρώπινος πόνος καὶ ζωηρὸς πόθος πρὸς αἰωνίαν εἰρήνευσιν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ στοργὴ τῆς μάνας τραγουδιέται ὡς τὸ ὑπέρτερον καὶ ἀκλόνητον αἴσθημα τῶν πολεμιστῶν. Τὰ ποιήματα «***Καιρὸς πολέμου***» κρίνονται ὡς τὰ καλύτερα τοῦ ποιητοῦ.................................... Δρ. 8.—

Τὸ Πράσινο Καπέλλο Ἐκτενὲς ἠθικογραφικὸν διήγημα, εἰς τὸ ὁποῖον μὲ δροσερὸν ὕφος καὶ ἁπλῆν γλῶσσαν, μὲ λεπτὸν χιοῦμορ καὶ σπαρταριστὴν παραστατικότητα ζωγραφίζεται ἡ σύγχρονος ἐπαρχιακὴ ζωή. Συνοικέσια, γάμοι, θάνατοι, ἐπιχειρήσεις, μάγια, ἤθη καὶ ἔθιμα, προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι, ὅλα τὰ εὐχάριστα καὶ ὅλα τὰ δυσάρεστα τῆς μικροαστικῆς ζωῆς περιγράφονται εἰς τὸ «**Πράσινο Καπέλλο**» μὲ δύναμιν καὶ χάριν. Οἱ τύποι ποῦ παρελαύνουν ἀπὸ τὰς σελίδας του εἶναι ὅλοι ζωντανοί, φυσικοί, ψυχολογημένοι. Ὁ Γάλλος καθηγητὴς καὶ κριτικὸς κ. Λουΐ Ρουσὲλ τὸ ἐπήνεσε ζωηρῶς εἰς τὴν κριτικήν του ὡς ἔργον, τὸ ὁποῖον δίδει θαυμασίαν εἰκόνα τῶν Ἑλληνικῶν ἐπαρχιακῶν ἠθῶν καὶ ἀποδεικνύει τὸ κάλλος τῆς γνησίας δημοτικῆς γλώσσης. Δρ. 10.—

ΠΕΖΑ ΕΡΓΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΡΟΣΙΝΗ

Ἀμαρυλλὶς **Γ. Δροσίνη.** Τὸ διεθνῶς γνωστὸν διήγημα, τὸ ὁποῖον μετεφράσθη εἰς τόσας γλώσσας, εἰς ὅσας οὐδὲν ἄλλο τῶν συγχρόνων, εἰς τὴν ἀγγλικήν, γερμανικήν, σουηδικήν, δανικήν, ὁλλανδικὴν καὶ τσεχικήν, ἤρχισε δὲ νὰ μεταφράζεται καὶ εἰς τὴν γαλλικήν, εἶναι ἓν τρυφερὸν εἰδύλλιον, πλαισιωμένον ἀπὸ ἑλληνικὴν φύσιν καὶ ἑλληνικὴν ζωήν. Ἔκδοσις τρίτη. Δρ. 8.—

Ἀγροτικαὶ ἐπιστολαὶ **Γ. Δροσίνη.** Εἰκόνες τοῦ βίου καὶ τῶν ἀφελῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν Ἑλλήνων χωρικῶν μὲ τοὺς μύθους των, μὲ τὰς πανηγύρεις των καὶ τὰς ἑορτάς των, τὰς χαρὰς καὶ τὰς λύπας των. Ὅλα αὐτὰ ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως τοῦ συγγραφέως καὶ κατὰ τρόπον ἑλκύοντα καὶ ἐπαγωγόν. Ἄδετον................ Δρ. 10.—

Τὸ βοτάνι τῆς ἀγάπης **Γ. Δροσίνη.** Ἀγροτικὸν μυθιστόρημα ἀπεικονίζον τὴν Ἑλληνικὴν φύσιν καὶ τὰ ἤθη τῶν Ἑλλήνων χωρικῶν. Μετεφράσθη εἰς τὰς κυριωτάτας Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας καὶ πρόκειται νὰ μελοδραματοποιηθῇ ἐν Γαλλίᾳ καὶ νὰ κινηματογραφηθῇ ἐν Ἀμερικῇ. Ἄδετον........................ Δρ. 10.—

Διηγήματα τῶν ἀγρῶν καὶ τῆς πόλεως **Γ. Δροσίνη.** Ἡ ζωὴ τῶν ἐπαρχιακῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων, μὲ τὰς ποικίλας ἀντιθέσεις τοῦ εἰσαγομένου νέου πολιτισμοῦ καὶ τῶν καθημερινῶς ἐξαφανιζομένων πατρίων ἠθῶν. Πολλὰ ἔχουν μεταφρασθῇ εἰς ξένας γλώσσας. Ἔκδοσις δευτέρα μὲ εἰκόνας τοῦ Μπισκίνη Ἄδετον.. Δρ. 8.—

Ἑλληνικὴ Χαλιμὰ Ἐκλογὴ καὶ διασκευὴ **Γ. Δροσίνη.** Τὰ ὡραιότερα παραμύθια τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Ἀποτελοῦν κομψὸν τόμον μὲ πρωτοτύπους εἰκόνας τοῦ ζωγράφου Παπαπαναγιώτου Ἄδετον.. Δρ. 8.—

Παιδικὰ παραμύθια **Γεωργ. Δροσίνη.** Τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ βιβλίου μαρτυρεῖ ἡ ἐξάντλησις δύο ἐκδόσεων εἰς χιλιάδας ἀντιτύπων. Εἶναι ἀνάγνωσμα κυρίως μὲν παιδικόν, ἀλλ' ἐπίσης εὐχάριστον καὶ διὰ τοὺς μεγάλους. Ἔχει ἐκδοθῇ καὶ εἰς ὡραίαν εἰκονογραφημένην ἔκδοσιν ἀγγλιστί. Ἔκδοσις τρίτη. Ἄδετον.............. Δρ. 7.—

Ἔρση **Γεωργίου Δροσίνη.** Μέρος πρῶτον ***Χάριτες***, μέρος δεύτερον ***Ἐρινύες.*** Σύγχρονον μυθιστόρημα. Ἡ κοινὴ λατρεία τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ κόσμου ἑνώνει εἰς τρυφερὰν ἀγάπην δύο ψυχάς. Τὸ εἰδύλλιον αὐτῶν συνδέεται μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς ἁρπαγῆς ἀρχαίων ἀγαλμάτων ἐκ μιᾶς νήσου τοῦ Αἰγαίου καὶ μὲ ποικίλας δραματικὰς περιπετείας καὶ ἠθογραφικὰς σκηνάς. Τὰ δύο μέρη ἀποτελοῦντα ὀγκωδέστατον τόμον....**Δρ. 15.—**

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΜΩΡΑΪΤΙΔΟΥ

ΕΘΝΙΚΟΝ ΑΡΙΣΤΕΙΟΝ 1921

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΠΙ ΤΗ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΙ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

ΕΙΣ ΤΟΜΟΥΣ ΠΕΝΤΕ ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΩΝ ΕΞΩΦΥΛΛΩΝ

Οὐδὲν παρθενικώτερον, οὐδὲν λευκότερον τῆς φιλολογικῆς δυνάμεως τοῦ Μωραϊτίδου... Παρὰ τῷ Μωραϊτίδῃ ἀποκαλύπτεται ὡς γυμνὸν ζωγράφου, ὡς φῶς ὑπὸ διαυγῆ οὐρανόν, ὡς ἰδέα εὐπειθοῦς συγγραφέως ὁ Ἑλληνικὸς βίος τῶν χωριῶν, ὁ Ἑλληνικὸς βίος τῶν καλυβῶν. Ἐκεῖ, ἐκεῖ ἀλώβητον τηρεῖται τὸ Ἔθνος, ὅλον δικόν του, ἀμετάβλητον διὰ τῶν αἰώνων καὶ τῆς ἱστορίας. Ἐκεῖ, ἐκεῖ ἀκριβῶς ἀντλεῖ τὰ θέματά του καὶ τοὺς τύπους του, καὶ τὰς εἰκόνας του καὶ τὰς ἀποκαλύψεις του...

Ἡ πηγαία δροσερότης τῆς ποιήσεως παρ' αὐτῷ μετὰ τῆς κλασικῆς ἀρτιότητος τῆς τέχνης, διαχεόμεναι ὑπὸ [illegible] πράγματι εὐθυμίας καὶ χρυσῶν φλεβῶν χριστιανικῆς ἀρετῆς καὶ εὐσεβείας, ἀπήρτισαν τέλειον καὶ μοναδικὸν συγγραφέα, ἀναπολοῦντα χρόνους κλασικοὺς τῶν εὐρωπαϊκῶν φιλολογιῶν.

ΒΛ. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

Α. Μωραϊτίδης.

Πέντε νεώτατοι τόμοι διαφόρων διηγημάτων εἰς καλλιτεχνικὴν τιμητικὴν ἔκδοσιν τοῦ κ. Ἀλ. Μωραϊτίδου, ὅστις ἐτιμήθη διὰ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀριστείου τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν τοῦ 19 4.

Διηγήματα τόμ. Α'. Περιλαμβάνονται τὰ ἑξῆς: Τὰ Βακούφια. —Μὲ τὰ πανιά.—Ἀρφανοῦλα.— Ὁ Πτωχὸς καὶ ἡ Μοῖρα του............................... Δρ. 10.—

Διηγήματα τόμ. Β'. Περιλαμβάνονται τὰ ἑξῆς: Κουκκίτσα.—Ὁ Ἀναποδιασμένος.—Τῶν Θαλασσῶν ὁ Ἅγιος — Ὁ Μπάρμπα Δήμαρχος.—Ἀλτάνος.— Ἡ Πορταΐτισσα.— Ἡ Θεία Μυγδαλίτσα.— Ἄρατε Πύλας............................ Δρ. 10 —

Διηγήματα τόμ. Γ'. Περιλαμβάνονται τὰ ἑξῆς: Ἡ Χρυσῆ Καδένα.— Ὁ Δεκατιστής.—Φαντάσματα.. Δρ. 10.—

Διηγήματα τόμ. Δ'. Περιλαμβάνονται τὰ ἑξῆς: Ὁ Κὺρ Μανωλάκης.—Βαρυχειμωνιά.— Χριστὸς Βοσκρές.—Σὲ μιὰ Παράκλησι.—Ψυχοσάββατον.—Χριστούγεννα.—Συντροφιὰ μὲ τὴ Θάλασσα.. Δρ. 10.—

Διηγήματα τόμ. Ε'. Εἰς τὸν τόμον αὐτὸν συνεχίζεται τὸ ἔργον τοῦ Σκιαθίτου διηγηματογράφου, περιλαμβάνον τὸ τάξιμον.................................... Δρ. 10.—

Μὲ τοῦ Βορηᾶ τὰ κύματα Σειρὰ α'. Περιλαμβάνονται: Ταξείδια.—Περιγραφαί — Ἐντυπώσεις. Εἰς Σμύρνην—Διὰ τοῦ Αἰγαίου—εἰς Σῦρον—εἰς Νικομήδειαν—εἰς Αἰδηψόν. — Ἑλληνικὴ ἀκτοπλοΐα. Μετὰ προλόγου «Πῶς ἔγεινε δημοσιογράφος.. Δρ. 10.—

Παρθενίας Ἐγκώμιον Ἤτοι δύο μικρὰ ποιήματα ἐκ τῶν ἐπῶν, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, μεταγραφέντα ἐμμέτρως εἰς τὴν νεοελληνικὴν διάλεκτον μετὰ προλεγομένων καὶ σημειώσεων.. Δρ. 8.—

ΕΡΓΑ ΑΓ. ΤΑΝΑΓΡΑ

Μαῦρες Πεταλοῦδες Ἔκδοσις πρώτη 1921. Ἀπὸ τὰ περιεργότερα βιβλία τοῦ συγγραφέως. Εἶναι σειρὰ φανταστικῶν διηγημάτων γύρω εἰς τὸ τρομακτικὸν ἄγνωστον ποὺ μᾶς περιβάλλει καὶ ἔχουν ὡς θέμα εἴτε θαλασσινὰς παραδόσεις, εἴτε μυστηριώδεις λειτουργίας τῆς ψυχῆς εἰς περιπτώσεις τηλεπαθείας καὶ παραισθήσεως, εἴτε ἀλληγορίας τῆς πραγματικῆς ζωῆς. Ἐξώφυλ. καλλιτεχν. εἰκονογρ. .... Δρ. 6.—

Μακεδονικαὶ ῥαψῳδίαι Τρυφερὸν βιβλίον γεμᾶτο ἀπόγνωσιν καὶ αὐτοθυσίαν ἀναφερόμενον εἰς τὴν τραγικὴν ἐποχὴν τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος. Καὶ ὡς ἐκ τῆς ὑποθέσεώς του τὸ βιβλίον καὶ ὡς ἐκ τοῦ τρόπου, μεθ' οὗ ἐγράφη εἶναι προσφιλὲς ἰδιαιτέρως μὲν εἰς πάντα Μακεδόνα, γενικῶς δὲ εἰς πάντα ἀγαπῶντα τὴν εὐγένειαν τοῦ αἰσθήματος καὶ τὸ ὕψος τῆς αὐτοθυσίας............................. Δρ. 10.—

Ἄγγελος ἐξολοθρευτὴς Διηγήματα τῶν τελευταίων ἐνδόξων μας πολέμων 1912—1913 κοσμούμενα μὲ ὡραίας εἰκόνας πρωτοτύπους. Ἐν τούτων ἐβραβεύθη εἰς τὸν διαγωνισμὸν τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. Τόμ. 320 σελ. ἐπὶ καλοῦ χάρτου. Ἄδετον...Δρ. 8.—

Οἱ σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου Τὸ πρῶτον καὶ ὁμολογουμένως ἓν τῶν ὡραιοτέρων ἔργων τοῦ συγγραφέως περιγράφον τὴν παράδοξον καὶ σχεδὸν φανταστικὴν ζωὴν τῶν σπογγαλιέων, εἴτε εἰς τοὺς θαλασσίους βυθούς, εἴτε εἰς τὰ θαλασσοδρεγμένα νησάκια των, εἴτε εἰς τοὺς πυρωμένους οὐρανοὺς τῆς Ἀφρικῆς ὅπου ἓξ μῆνας τὸ ἔτος ἔρχονται νὰ παίξουν τὴν ζωήν των. Ἔκδοσις τετάρτη εἰκονογραφημένη... Δρ. 15.—

Εἰς τὰ πτερὰ τοῦ θανάτου Τὸ βιβλίον αὐτὸ ἰδιαιτέρως λαξευμένον καὶ σκαλισμένον, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Γαβριηλίδη, ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, ἀνασύρει μίαν πτυχὴν τοῦ ὑπερπέραν, τοῦ μαγικοῦ ἀγνώστου ποῦ ἀνοίγεται μετὰ θάνατον. Ὁ θάνατος φέρει μίαν ψυχοῦλα εἰς τὰ πτερά του ἀνὰ μέσον τῶν κόσμων καὶ τῆς φανερώνει τὴν ἀλήθειαν τῆς ζωῆς. Ἔκδοσις τρίτη μὲ ὡραῖον ἐξώφυλλον. Δρ. 6.—

Το ῥόδον τῶν Γαδείρων Εὐθυμογραφημένον θαλασσινὸν μυθιστόρημα πλεγμένον γύρω εἰς τὸ ταξεῖδι ἑνὸς Ἑλληνικοῦ πολεμικοῦ εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Ζωγραφίζεται εἰς αὐτὸ μὲ τὴν ζωὴν τοῦ πλοίου καὶ ἡ περίεργη Ἱσπανικὴ ζωή, μὲ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, τοὺς ἔρωτας, τὰς ταυρομαχίας. Κοσμεῖται καὶ ἀπὸ ὡραῖον ἐξώφυλλον. Δρ. 10.—

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝ. Ν. ΣΙΔΕΡΗ – ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἐξεδόθησαν:

		Δραχμὰς
Αθάνα Γ.	Πρωϊνὸ Ξεκίνημα	8.—
—	Ἀγάπη στὸν Ἔπαχτο	6.—
—	Καιρὸς Πολέμου (ποιήματα)	8.—
—	Τὸ Πράσινο Καπέλλο (διηγήματα)	10.—
Ἀννίνου Χ.	Ἀττικαὶ Ἡμέραι	10.—
—	Ἐδῶ κ' Ἐκεῖ	10—
Βερναρδίνου δὲ Σαὶν-Πιὲρ	Παῦλος καὶ Βιργηνία (ἔκδοσις εἰκονογραφημένη)	10.—
Βιζυηνοῦ Γ.	Ποῖος ἦτο ὁ φονεὺς τοῦ Ἀδελφοῦ μου	8.—
—	Τὸ Ἁμάρτημα τῆς Μητρός μου.—Μοσκὼβ-Σελήμ	8.—
—	Τὸ Μόνον τῆς ζωῆς μου ταξείδιον.—Αἱ συνέπειαι τῆς παλαιᾶς ἱστορίας	10.—
Γρυπάρη Ν.	Σκαραβαῖοι καὶ Τερρακότες	8.—
Δροσίνη Γ.	Φωτερὰ Σκοτάδια (ποιήματα)	8.—
—	Κλειστὰ Βλέφαρα (ποιήματα)	8.—
—	Ἀγροτικαὶ Ἐπιστολαὶ	10.—
—	Διηγήματα (τῶν ἀγρῶν καὶ τῆς πόλεως)	10.—
—	Τὸ Βοτάνι τῆς Ἀγάπης (διήγημα)	10.—
—	Ἑλληνικὴ Χαλιμὰ	8.—
—	Παιδικὰ Παραμύθια	8.—
—	Ἀμαρυλλὶς	10.—
—	Ἔρση	15.—
—	Ἀμάραντα	10.—
—	Πύρινη. Ρομφαία (ποιήματα)	8.—
—	Θὰ Βραδιάζῃ (ποιήματα)	12.50
Δραγούμη Ἰουλίας	Ποριώτικες Ἱστορίες τόμος Α′	10.—
—	Ποριώτικες Ἱστορίες » Β′	10.—
Δημητρακοπούλου Π.	Ἡ Σιδηρᾶ Διαθήκη (κοινωνικὴ Φυσιολογία)	15.—
Δουμᾶ υἱοῦ	Ἡ Κυρία μὲ τὰς Καμελίας (μυθιστήρημα)	15.—
Δυκούδη Ἐμ.	Διηγήματα (1920)	10.—
—	Τὸ Σπιτάκι τοῦ Γιαλοῦ	10.—
Λαμαρτίνου	Γρατσιέλλα (Μυθιστόρημα)	12.50
Λιδωρίκη Μ.	Ἄσπρη - Κόκκινη - Κίτρινη	15.—
Μπάρετ Ο.	Αἱ ἡμέραι τοῦ Νέρωνος	15.—
Μωραϊτίδου Α.	Διηγήματα τόμοι 5, ἕκαστος	10.—
Μαλακάση Μ.	Συντρίμματα	8.—
—	Ὧρες (ποιήματα)	10.—
Παλαμᾶ Κ.	Διηγήματα (πεζὰ)	12.50
—	Βωμοὶ	15.—
—	Πολιτεία καὶ Μοναξιὰ	15.—
—	Παράκαιρα (ποιήματα)	12.50
Πολέμη Ι.	Σπασμένα Μάρμαρα (ποιήματα)	8.—
—	Βασιληὰς Ἀνήλιαγος	8.—
—	Παληὸ Βιολὶ	8.—
—	Ἑσπερινὸς (ποιήματα)	8.—
Προβελεγγίου Α.	Ὁ Φάουστ τοῦ Γκαῖτε	12.50
Ρενὰν Ἐρνέστου	Ὁ Βίος τοῦ Ἰησοῦ	12.50
Σιεγκιεβὶτς Ἑρρίκου	Quo Vadis	15.—
Σκίπη Σ.	Αἰολικὴ Ἅρπα	8.—
Ταναγρα Ἀγγέλ.	Οἱ Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου (διήγημα)	15.—
—	Μαῦρες Πεταλοῦδες (διηγήματα)	8.—
—	Τὸ Ρόδον τῶν Γαδείρων	10.—
—	Εἰς τὰ Πτερὰ τοῦ Θανάτου	8.—
Φεγιὲ Ὀκτ.	Ἱστορία ἑνὸς πτωχοῦ νέου	10.—